

Virve Peteri

MEDIAKSI KOTIIN

Tutkimus teknologioiden kotouttamisesta

AKATEEMINEN VÄITÖSKIRJA

Esitetään Tampereen yliopiston
yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan suostumuksella
julkisesti tarkastettavaksi
Tampereen yliopiston Väinö Linna -salissa,
Kalevantie 5, Tampere,
perjantaina 15. joulukuuta 2006 klo 12.

*Tampereen yliopisto
Tampere 2006*

MEDIAKSI KOTIIN

Tutkimus teknologioiden kotouttamisesta

Virve Peteri

AKATEEMINEN VÄITÖSKIRJA
Tampereen yliopisto
Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos

Copyright © Virve Peteri

Myynti

Tiedekirjakauppa TAJU
PL 617
33014 Tampereen yliopisto
puh (03) 3551 6055
fax (03) 3551 7685
taju@uta.fi
<http://granum.uta.fi>
www.uta.fi/taju

Kansi

Antti Peteri

Taitto

Aila Helin

Painettu väitöskirja

ISBN 951-44-6745-0

Sähköinen väitöskirja

Acta Electronica Universitatis Tamperensis 582
ISBN 951-44-6806-6
ISSN 1456-954X
<http://acta.uta.fi>

Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print
Tampere 2006

Kiitokset

Monet ihmiset ovat auttaneet, neuvoneet ja rohkaisseet minua tämän työn kuluessa. On mahdotonta kiittää kaikkia, jotka ovat osaltaan vaikuttaneet kirjan syntyyn. Kommentteja ja vinkkejä olen saanut erilaisissa seminaareissa, konferensseissa, luennoilla, käytäväkeskusteluissa, kirjastoissa, karonkoissa ja kahviloissa. Kiitos kaikille. Työni puutteista vastaan tietysti yksin.

Kiitän ohjaajiani Ilkka Armista ja Jari Aroa. Ilkka on osannut prosessin alusta lähtien kysyä vaikeita kysymyksiä ja nähdä metsän puilta. Ilkka jaksoi vielä työn loppuvaiheessa lukea koko käsikirjoituspinkan useita kertoja läpi ja hioa pois epäolennaisuuksia. Jaria kiitän siitä, että hän on ollut aina valmis keskustelemaan työstäni, tarjonnut oivaltavia näkökulmia, kannustanut tarkkuuteen niin kielen kuin käsitteellisten valintojen suhteen ja auliisti jakanut kirjahyllynsä satoa.

Kiitän esitarkastajiani Ilpo Koskista ja Hannu Ruonavaaraa siitä, että rönsyt jäivät työstä pois ja että he jaksoivat paneutua kommentoimaan huolellisesti niin työni yksityiskohtia kuin laajempia linjoja.

Kaarina Nikunen, Pertti Alasuutari ja Mikko Lehtonen ovat keskustelleet kanssani työni alkumetreiltä lähtien. Kaarina on jaksanut keskustella työni teoreettisista, rakenteellisista ja metodisista ratkaisuksista. Kaarinaa kiitän myös siitä, että monta virhettä jäi tekemättä, koska hän paneutui pohtimaan ja ratkaisemaan työn akuutteja ongelmia juuri silloin, kun ne olivat akuutteja. Kaarinalle erityinen kiitos myös ystävyystämme, jonka henkeä voi parhaiten luonnehtia lainauksella Flashdance-

elokuvasta: *You can dance right through your life – What a Feeling!* Perttiä kiitän siitä, että hän antoi aikoinaan vinkin auki olevasta tutkijan paikasta ja mahdollisuudesta tehdä väitöskirjaa. Pertti on myös pitkin matkaa auttanut työn rakenteen jäsentämisessä ja analyysien tarkentamisessa. Mikko on jaksanut keskustella kanssani käsitteellisistä valinnoista ja niiden seuraamuksista sekä jäntevöittänyt kirjan kieliasua.

Työni on syntynyt osana sosiologian ja sosiaalipsykologian laitoksen ja tiedotusopin laitoksen Media ja arki -projektia. Projektin johtajana toimi Jari Aro, joka on osannut tuottaa tunteen, että aina saa kysyä ja pyytää neuvoa. Projektitoveritani Jari Luomasta, Tuula Purasta ja Seppo Järviluomaa kiitän virkistävästä keskusteluista ja projektityön hovin ja murheiden jakamisesta. Projektiporukkamme on opettanut minulle, että kokonaisuus voi olla jotain paljon suurempaa kuin yksittäisten osiensa summa. Jari Arolle erikseen kiitos myös medialahjoista eli sähköpostihuumorista, levyistä, lehtileikkeistä ja Bollywoodista.

Suvi Salmenniemeä kiitän akateemista arkea käsittelevistä monipolvisista keskusteluista, rohkaisusta ja arvokkaista neuvoista käsikirjoituksen suhteen. Koko käsikirjoitusta tai osaa siitä ovat eri aikoina kommentoineet myös Marja Alastalo, Laura Huttunen, Merja Kinnunen, Jari Luomanen, Pirjo Nikander, Kaarina Nikunen, Susanna Paasonen, Tuula Puranen ja Anne Soronen. Heille suurkiitos! Merjaa kiitän myös siitä, että hän sai minut jo sosiologian perusopintoja tehdessäni innostumaan siitä, miten tilalliset ratkaisut tuottavat merkityksiä.

Lounaskeskustelut ovat usein olleet työpäivän luovimpia ja mieltä virittävimpiä hetkiä. Olen saanut jakaa ne näinä vuosina hienojen kollegaystävien eli Marja Alastalon, Sari Elfvingin, Laura Huttusen, Jari Luomasen, Kaarina Nikusen, Tuula Purasen ja Laura Saarenmaan kanssa.

Olen osallistunut viime vuosina Ilkka Armisen Kulttuurin ja vuorovaikutuksen tutkimuksen seminaariin, Jari Aron Teknologian sosiaalitieteellisen tutkimuksen seminaariin, Pertti Alasuutarin Kulttuurintutkimuksen seminaariin ja Mikko Lehtosen Mediakulttuurin seminaariin. Kiitän kaikkia seminaareihin osallistuneita keskusteluista ja kommenteista. Humppilan koulukunnalle suuri kiitos iloisesta tieteestä.

Tampereen yliopiston sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos on tarjonnut kotoisan ja innostavan ympäristön työn tekemiselle.

Tampere University Pressille kiitokset työni julkaisemisesta. Sirkka Hyrkkäselle ja Aila Helinille kiitos kirjan painokuntoon saattamisesta. Veljeäni Anttia kiitän kirjan kannen suunnittelusta ja toteutuksesta.

Tutkimusaineiston keruu on ollut yksi tämän työn antoisimmista vaiheista. Kiitokset tutkimukseen osallistuneille, jotka ystävällisesti kutsuivat minut koteihinsa.

Työtäni ovat eri aikoina taloudellisesti tukeneet Tekes, Alma Media, Stora Enso, Sovako ja Suomen Kulttuurirahasto.

Tuesta ja kannustuksesta erityiskiitos kuuluu äidille, isälle ja Antille. Kiitos myös tädeilleni Lilianille, Hillervolle, Häilmulle ja Seijalle. Arjen ja juhlan jakamisesta ja järjestämisestä kiitos kuuluu loistaville ystäville.

Kotona Pispalassa 15. marraskuuta 2006

Virve Peteri

Sisällysluettelo

Kiitokset	5
1. Johdanto	13
1.1 Tutkimuksen eteisessä	13
1.2 Tutkimusaineistot	22
1.2.1 <i>Haastattelut, havainnot ja aikakauslehdet toisiaan täydentävinä aineistoina .....</i>	<i>22</i>
1.2.2 <i>Haastatteluaineisto .....</i>	<i>28</i>
1.2.3 <i>Esineympäristön havainnointi ja kuva-aineistot .....</i>	<i>37</i>
1.2.4 <i>Aineistona asumisen erikoislehdet .....</i>	<i>41</i>
1.3 Aineiston lukemisen teoreettiset metodiset lähtökohdat	46
1.3.1 <i>Kulttuurintutkimus ja artikulaatiot .....</i>	<i>47</i>
1.3.2 <i>Diskurssianalyttinen viitekehys .....</i>	<i>51</i>
1.3.3 <i>Kotouttaminen ja teknologian tutkimus .....</i>	<i>54</i>
1.3.4 <i>Kodin moraalinen järjestys .....</i>	<i>62</i>
1.4 Tutkimuksen rakenne	74
2. Koti tulkintakehyksenä	79
2.1 Historiallisesti ja paikallisesti erityinen koti	81
2.2 Sisäiset tilat ja kodin fenomenologia	94
2.3 Sosiologian kotikeskustelua	101
2.4 Makrotulkintoja mikroaltauunista	113

3. Kaapista ulos ja takaisin – mediateknologiat asumisen erikoislehtien kodeissa..... 119

3.1 Sijoita koneesi oikein	122
3.2 Tehtävän toimeenpano	131
3.2.1 Viihdekeskus.....	131
3.2.2 Etättyö ja pyhitetyt työhuoneet.....	138
3.2.3 Taide-esineitä, kirjoja ja tulisijoja: korkea oikeuttaa matalan	148
3.2.4 Kodin sukupuoli: aikuinen nainen.....	158
3.3 Oikeuttamisen strategiat	165

4. Kirjailmiset ja laitteen toiseus 173

4.1 Hyvä kirja ja laadukkaat lehdet moraalisen järjestämisen resursseina	176
4.2 Kirjamainen ja kirjastomainen internet	189
4.3 Epätäydellinen tietokone ja pelkistettyjä esineitä	196
4.4 Reviirin rakentajia ja luovia pelkistäjiä	204

5. Kännny ja kirja – mediateknologioiden vuoropuhelua 211

5.1 Teknologisoituvaa media	214
5.2 Mukana kulkevat mediateknologiat	225
5.3 Privatisoitua mobiiliutta.....	235
5.4 Kotisohvalla ja matkalla	240

6. Sukupuolittunut asiantuntijuus ja mediatekniologiat.....	247
6.1. ”Alotappas sinä sanomaan” – tekninen ja moraalinen asiantuntijuus.....	251
6.2 ”Meidän isi kyllä tietää” – Maskuliininen kompetenssi ja ironia.....	257
6.3 Tietokoneen ääressä	273
6.4 Keittiön radio ja tilojen sukupuolittunut luonne.....	280
6.5 Sukupuolittuneet mediatekniologiat	290
7. Laitteen oikea paikka – mediatekniologioiden spatiaaliset artikulaatiot	297
7.1 Kodin teknologiaesineet.....	301
7.2 Mediamaantietoa rakentamassa.....	306
7.2.1 <i>Kotiteatteri</i>	306
7.2.2 <i>Kirjasto- ja arkistihuone</i>	318
7.2.3 <i>Työn huone</i>	329
7.2.4 <i>Perheen tila</i>	336
7.2.5 <i>Kodin nomadit</i>	344
7.3 Tänään koton@	352
8. Mediatekniologioiden kotouttaminen.....	357
8.1 Vieraasta kotoisaa.....	359
8.2 Kodin moraalimaantieto	368
8.3 Mediaksi kotiin.....	380
Kirjallisuus	385

1. Johdanto

1.1 Tutkimuksen eteisessä

Kävellessäni muutama vuosi sitten töistä kotiin eräs tienvarsi-mainos kiinnitti huomioni. Mainostaulu lupasi, että tuotteen hankittuani, olisin maantieteellisistä paikoista riippumaton. Toukokuun aurinko paahtoi kävelytieta ja kengät hankasivat ikävästi, mutta mainoksen ihmiset olivat tyylikkään urbaaneja, sosiaalisia ja vauhdikkaita. Minulla oli vielä matkaa kotiin, mutta heillä oli uusin teknologia ja siksi heidän kotinsa oli kaikkiolla. Mainoksen ihmisten koti muodostui kommunikatioverkostoista, ei niinkään sijaitsemisesta konkreettisissa paikoissa.

Mainonta ja muut tekstit ovat tarjonneet uusia jäsenyyksiä, jotka voivat saada pohtimaan arjen paikkojen ja teknologioiden suhdetta. Puhe uusista älykkäistä kodeista on tästä oiva esimerkki. Amerikkalaisissa mainoksissa 2000-luvun alussa kotia on tuotettu jonkinlaisena personoituna kokonaispakettina, jota mainosretoriikka on alkanut aktiivisesti vanhentaa. Kodista on kerrottu, että se ilman ”päivitystä” muuttuu paikaksi, joka on tarpeisiimme nähden vanhentunut. Älykkäiden teknologioiden kerrotaan auttavan kotejamme sopeutumaan paremmin elämäntyyliimme. Ne lupaavat meille turvan tunnetta ja intensiivisempiä nautintoja median äärellä. Koti on tietokoneen kaltainen ja se palvelee meitä asianmukaisesti vain siinä tapauksessa, että huolehdimme sen ”päivityksestä”. Samanaikaisesti kodista puhutaan niin kuin se olisi elävä olento, jolle on tarpeellista

opettaa asioita, jotta se osaisi palvella meitä, olla tarpeeksi älykäs. Huomasin, miten hajamielisesti mietin näiden mainosten äärellä, onko oma kotini ajanmukainen ja päivitetty. Seuraavaksi havahduin tämän ajatuksen vierauteen. Vaikka joutuisin noutamaan pesuveteni järvestä ja käymään pihan perällä vessassa, olisiko sittenkään mielekästä ajatella, että kotini ei ole vanhan tietokoneen tavoin ”päivitetty”?

Uusista mediateknologioista on puhuttu erityisesti julkisessa keskustelussa hyvin eri tavoin kuin ns. perinteisemmistä median muodoista. Esimerkiksi internetistä on puhuttu virtuaalisena todellisuutena tai avaruutena (cyberspace), jossa ihmiset voivat kuljeskella. Spatiaalisia metaforia käyttämällä internet on tuotettu ikään kuin maantieteelliseksi paikaksi, jossa ihmisillä on esimerkiksi sähköpostiosoitteet ja sivujen selauksesta puhutaan ”sivulle *menemisenä*” tai ”sivulle *siirtymisenä*” (Shields 2000). Kun televisio paikantuu selkeästi mielikuvissamme kotiympäristöön, uudemmat mediateknologiat taas vaikuttavat irtoavaksi siitä ja niiden ajatellaan aktiivisesti muuttavan suhdettamme ympäristöömme. Televisiota ja internetiä ihmisten arjessa jäsennetään kuitenkin myös samankaltaisilla metaforilla. Molemmista on puhuttu jonkinlaisena ”ihmemaana”, joka tekee katselijastaan ja käyttäjästä uuden ajan löytöretkeilijän. Metaforat ovat selkeämmin eksplikoituja nykyään internetissä, jossa web-selaimet ovat nimeltään Netscape Navigator, Microsoft Explorer tai internetpalvelu Kolumbus. (Paasonen 1998; 2005, 65–81.)

Kyetäksemme ymmärtämään, miten teknologiat asettuvat arkeemme, on meidän, Roger Silverstonen ja Eric Hirschin (1992, 4–6) mukaan, tarkasteltava teknologiaa paitsi kulutuksen muotona myös pyrittävä ymmärtämään ilmiötä, jota voidaan kutsua moderniksi ”kotielämäksi”. Kulutuksella Hirsch ja Silverstone viittaavat teknologioiden omaksumiseen merkitysten tuotannon näkökulmasta. Kulutus ei ole vain passiivis-

ta asioiden käyttämistä niin, että ne ”kuluvat”, vaan kuluttamalla myös tuotetaan uusia merkityksiä. Kodin teknologian voi nähdä osallistuvan kotielämän rakentamiseen, mutta suhde kulkee Hirschin ja Silverstonen mukaan toiseenkin suuntaan. Teknologia myös kotoutetaan eli muokataan osaksi kotielämää. Tutkimukseni aukaisee näkökulman, jossa voimme tarkastella paitsi mediateknologioiden kotipaikkoja, myös kotipaikkaa erilaisten aremme mediateknologioiden tuottamana. Tutkimus heittää haasteen ajatella kotia ja mediateknologioita ”liittona”, joka ei ole välttämätön ja vääjäämätön.

Metafora mediasta kulkureittinä ihmemaahan tuo kodin esille paitsi arkielämän paikkana, myös arkielämästä pakene-
misen paikkana. Koti on tässä yhteydessä tärkeä käsite, joka on turhan usein ohitettu, kun on pyritty käsitteellistämään uudempien mediateknologioiden käyttöä. (Bakardjieva 2005; Paasonen 1998.) Kenties kodin ohittaminen uusia mediateknologioita tutkittaessa johtuu juuri siitä, että julkisissa keskusteluissa esitetty käsitys uudemmissa mediateknologioista fyysisen paikan kaltaisina on usein otettu kyseenalaistamatta tutkimuksen lähtökohdaksi. Jos internet on itsessään paikan kaltainen, on melko merkityksetöntä, tapahtuuko käyttö esimerkiksi kotona. Internetin ajatellaan irtoavan fyysisestä kontekstistaan ja siten myös kodille annettavista merkityksistä.

Kiinnostukseni siihen, miten mediateknologiat kotoutuvat koteihimme ja miten niitä aktiivisesti kotoutetaan, syntyi alkujaan muutamasta huomiosta, joiden kehittely alkoi vaikuttaa kiinnostavalta. Vieraillessani ihmisten kodeissa ryhdyin pohtimaan, miten itse laitteen sijoittaminen jo liittyy sen osaksi tiettyä merkitysten maailmaa. Tietokoneen sijoittamisen esimerkiksi pojan huoneeseen voi ajatella tukevan teknologian ja maskuliinisuuden ennestään vahvaa yhteen liittymistä. Samalla sijoittamisen voi ajatella kertovan meille myös siitä, kenellä perheessä ei ole yhtä suurta oikeutta yksityiseen tilaan kuin ehkä

muilla. Mikäli perheen yhteisessä käytössä oleva tietokone on pojan huoneessa, se liittyy sen osaksi pojan maailmaa ja siten voi käytännössä vaikeuttaa toisten koneen käyttöä, kuten Riitta Nieminen-Sundell (2003) on argumentoinut. Sijoittaminen myös rajaa pojan mahdollisuutta yksityisyyteen, sillä yhteinen laite on hänen huoneessaan ja muilla perheenjäsenillä on siten oikeus tulla hänen huoneeseensa käyttämään laitetta.

Jäin myös miettimään, miten joissakin kodeissa olohuone ja keittiö olivat yhtä ja samaa tilaa. Vaikutti, että perheissä rajoja eri tilojen välille rakennettiin erilaisten mediateknologioiden avulla. Television avulla rajattiin yksi tila olohuoneeksi, keittiön radio rajasi keittiötä keittiöksi, vaikka käytännössä molemmat olivat osa samaa tilaa. Kiinnostukseni on herättänyt myös eräiden perheellisten haastateltavien toistuva tapa puhua oman tilan kaipuusta. Tässä on jotain niin tuttua, että sen problematisoiminen alkoi kiinnostaa minua. Miten omaa tilaa tuotetaan mediateknologioiden avulla ja miten jatkuvasti läsnä olevat mediateknologiat saattoivat osaltaan tuottaa puhetta oman tilan kaipuusta?

Koska tutkimusintressini liittyy siihen, miten ihmiset kotoittavat mediateknologioita, vaikutti alusta lähtien luonteelta keskusteluttaa ihmisiä, kerätä haastatteluaineistoa ihmisten median käytöstä ja uusien laitteiden saapumisesta ja siitä, miten laitteet ymmärrettiin ja omaksuttiin käyttöön. Koti on siinä mielessä kiinnostava, että sinne erilaisia mediateknologioita hankitaan yleensä omaehtoisesti. Työpaikalla emme aina voi vaikuttaa siihen, minkälaisen koneiden ja sovellusten kanssa työskentelemme, mutta koti on ainakin periaatteessa vapaa pakoista, joita työ- tai opiskelupaikkaan liittyy. Kun olin myös kiinnostunut siitä, miten ihmiset konkreettisesti järjestävät mediateknologioita kodeissaan, halusin haastatella ihmisiä nimenomaan heidän kodeissaan. Kotona tehty haastattelu mahdollisti paitsi havaintojen tekemisen myös sen, että itse kotiympäristöstä oli luontevaa keskustella.

Kotiin ja kotielämään liittyvä tutkimuskirjallisuus ammentaa ideoitaan usein fenomenologisesta perinteestä. Tämä perinne vaikuttaa rakentavan kuilua teknologian ja kotoisan ja kodin välille. Kotoisuus vaikuttaa olevan jotain, johon teknologiat eivät liity. Ne eivät ole kotoisia, vaan pikemminkin kylmiä, etäisiä ja kotoisuutta karkottavia. Viitekehys ei palvele omien huomioideni eteenpäin viemisessä. Olen halunnut ajatella huomioita eteenpäin näkökulmasta, joka sallii analysoida kotielämän ja mediateknologioiden välisiä suhteita niin että oppisimme jotain uutta siitä, miten molemmat konstituivat, tuottavat toisiaan. Median muodot kietoutuvat osaksi kotielämäämme ja kotielämämme kietoutuu osaksi median muotoja ja huomioni puhuivat sen puolesta, että koti ja mediateknologiat eivät suinkaan ole yksiselitteisesti toistensa vastakohtia. Aloin pohtia, olisiko mielekkäämpää tarkastella ihmisten puhetta ja kodin materiaalista järjestämistä diskursiivisina käytäntöinä. Siis käytäntöinä, jotka tuottavat ja pitävät yllä merkityksiä.

Julkisuudessa uutuus arvotetaan usein itsestään selvästi parempana vaihtoehtona ja siten luonnollisesti vanhoja asioita korvaavana. Pierre Bourdieu (1999, 102) kutsuu tätä ”ajankohtaisuusmaniaksi”. Uutuuden erityisarvon korostaminen ”suosii samalla eräänlaista pysyvää muistinmenetystä, joka on uutuuden ylistämisen käänttöpuoli, ja myös taipumusta arvioida tuottajia ja tuotteita ’uuden’ ja ’aikansa eläneen’ välisen vastakohdan kautta”. Arvioimalla, että jokin on ”aikansa elänyt” on mahdollista esittää väite, jolle ei tarvitse esittää kriittisiä perusteluita. Uuden paremmuutta ei tarvitse perustella, sillä ”uusi” jo itsessään on alkanut ihmisten tietoisuudessa tarkoittaa parempaa. (Bourdieu 1999, 102; Hobsbawm 1999, 336.) Julkisen kirjoittelun tapa tuottaa ”uudet” mediateknologiat radikaalisti uusina ja ”vanhat” perinteisinä eivät osu yhteen huomioideni kanssa siitä, miten ihmiset jäsentävät tuoreempia mediateknologioita suhteessa perinteisempiin. Vieraampaa teh-

dään ymmärrettäväksi suhteessa tuttuun. Puheissaan ihmiset aktiivisesti vertailevat ja etsivät analogioita median eri muotojen välillä. Kun ihmisten puheiden tuottama kotien mediamaailma vaikuttaa maailmalta, jossa mediateknologioita tehdään ymmärrettäväksi suhteessa toisiin mediateknologioihin osoittamalla niissä eroja ja samankaltaisuuksia, on mielekästä puhua nimenomaan mediateknologioiden *kotouttamisesta*.

Kotouttaminen terminä on alkujaan tuttu hyvin toisenlaisesta yhteydestä. Kotouttamisen käsitettä käytetään yleensä keskusteluissa, jotka käsittelevät maahanmuuttajia. Kotouttamisen käsite on korvannut näissä keskusteluissa integraation käsitteen. Tutkimuksessani kotouttamisen käsite korostaa, että kotoutettava ei ole jotain, joka palaa kotiin (kuten kotiutettava) sekä luo näkökulman ajatella kodin mediateknologioita kantäväestön ja maahanmuuttajien termien avulla. Kun lisäksi hyödynnän tutkimuksessani artikulaation käsitettä, näkemys mediateknologioiden kotouttamisesta ei pelkisty siihen, miten kotoutettava mukautuu ja mukautetaan osaksi arkea. Vieras ja tuttu muodostavat yhdessä uuden kokonaisuuden, jossa molemmat saavat merkityksiä suhteessa toisiinsa.

Mika Pantzar (1996) puhuu teknologian ”kesyttämisestä”. Metaforan avulla hän kiinnittää huomiomme laitteiden toiseuteen suhteessa johonkin ”alkuperäiseen”. Kesyttämisestä puhuminen saa meidät näkemään, miten vieras ”villi” kesytetään osaksi kulttuuria. Laite esittäytyy metaforisena luontona, josta muokataan vähitellen osa kulttuuria. Tässä tutkimuksessa kotouttamisen käsite keskittyy vielä enemmän prosessin dialektiseen luonteeseen. Siihen, miten myös ”alkuperäinen” muuttuu asettuessaan vieraan yhteyteen. Medialaitteiden domestikaatiosta, kotiin ja perhe-elämään asettumisesta on erityisesti 1990-luvulta lähtien kirjoitettu kiinnostavia tutkimustekstejä (mm. Bakardjjeva 2005; Lull 1990; Lehtonen 2003; Morley 2000, Moores 1996; Pantzar 2000, Silverstone 1992; 1994;

Spigel 1992; 2001b.) Sitä, miten mediateknologiat syntyvät erojen ja yhteneväisyyksien verkostoina konkreettisissa puhe-tilanteissa tai kotien konkreettisissa esinejärjestyksissä, on kuitenkin tutkittu hyvin vähän.

Haastatteluaineiston lisäksi päädyin analysoimaan myös asumisen erikoislehtiä alkuaan sen vuoksi, että muutama haastateltavista kommentoi erästä *Glorian koti* -lehden digitaali-televisiota käsittelevää teemanumeroa. Kiinnostuin siitä, miten nämä lehdet tuottavat velvoittavaa puhetta laitteiden oikeasta sijoittelusta ja analysoin, minkälaisia oikeuttamisen strategioita ne käyttävät istuttaessaan median muotoja osaksi koteja. Laitteiden sijoittamisesta puhuminen ei kommunikoi vain siitä, mihin laite nyt asetetaan, vaan samalla lehdet tuottavat moraalisisääntöjä liittyen ”oikeanlaiseen” kotielämään, sukupuolten välisiin suhteisiin tai työn ja kodin sfäärien suhteeseen. On kyse muustakin kuin teknologian oikeuttamisesta. Lehdet tuottavat ja uusintavat tiettyjä perheihanteita ja elämäntyyplejä.

Mediateknologioita järjestetään sijoittamalla niitä ”oikeille” paikoilleen kodeissa. ”Oikea” paikka viittaa tässä myös siihen, että kotouttamista on mielekästä ajatella moraalisisena projektina, jossa tuotamme arvioita siitä, miten ja milloin eri median muodot asettuvat oikeaan hetkeen, oikeaan paikkaan, oikeaan käyttöön. Kun mediateknologia tuodaan kotiin, sitä käytetään jossain tiettyssä paikassa kotia, jolloin se asetetaan tietyn tavaramaailman yhteyteen. Kysyn minkälaisia merkityksiä mediateknologiat saavat asettuessaan osaksi erilaisia tilallisia ratkaisuja, spatiaalisia artikulaatioita. Myös puheessa teemme mediateknologioita ymmärrettäväksi asettamalla niitä yhteyteen toisten mediateknologioiden kanssa. Tuotamme rinnastuksia, osoitamme yhteneväisyyksiä ja eroja ja siten aktiivisesti kotoutamme mediateknologioita osaksi arkea. Tarkastelen tutkimuksessani niitä merkityksiä, joita näissä artikulaatiosuhteissa tullaan tuottaneeksi. *Kiteytetysti tutkimusongelmani on, miten*

uusien mediatekniikoiden käyttöä. Toinen tutkimusongelma on, millä tavoin kotouttaminen kytkeytyy moraalisuuteen.

Arkitiedollamme on moraalista voimaa. Se sisältää runsaasti oletuksia, jotka kaikkien kuuluu tietää ja joiden mukaan automaattisesti osaamme määritellä, mikä on oikeaa ja mikä väärää. (Heritage 1996, 107.) Arkitietomme moraalisuus ei tarkoita jotain kirjoihin ja kansiin työstettyä sääntökokoelmaa tai ihmisten yläpuolella olevaa moraalisten sääntöjen nippua, joita ihmiset pyrkivät parhaansa mukaan toteuttamaan. Kun pyritään saamaan esille arkitietomme moraalisuutta, tutkija ei voi lähteä etsimään jotain koherenttia loogisesti rakennettua moraalijärjestystä ihmisten toiminnan ja puheiden takaa. Arkitiedon moraalisuus on jotain jota tuotamme puheessa ja merkityksellisessä toiminnassa, mutta näiden taustalla ei ole johdonmukaista ja aukotonta moraaliteoriaa. Ei siksi että ihmiset olisivat epärationaalisia, vaan koska moraaliteoria tai moraalifilosofia on oma tieteen piirissä elävä kielipelinsä. Se on jotain muuta kuin arkipuheemme ja arkitoimintamme moraalisuus, joka ilmenee joskus eksplisiittisemmin ja joskus implisiittisemmin erilaisina lausumina hyvästä ja pahasta, oikeasta ja väärästä. Puheessa esiintyvä moraalisuus tarkoittaa paitsi lausumia oikeasta ja väärästä, hyvästä ja huonosta, myös kielellisiä keinoja, joilla ihmiset pyrkivät häivyttämään moraalista epäilyttävyyttä tai ristiriitaisuutta toimintansa ja yleisesti hyvänä pidetyn arvon välillä. Yksi tapa tuottaa itsestään ja toiminnastaan moraalisesti hyväksyttävämpää on omaksua ulkopuolisen arvioijan positio, josta käsin osoitamme tiedostavamme, että emme toimi täysin oikein. Kun osaamme itse kritisoida omaa toimintaamme, osoitamme olevamme rationaalisia, itsearviointiin kykeneviä ja siten hiukan paradoksaalisesti vähemmän moraalisesti epäilyttäviä. (Eyre, Davis & Peacock 2001, 2–3; 12; Jolanki 2004, 500.)

Kiinnostukseni kodin moraalista järjestämistä kohtaan on syntynyt tutkimusprosessin kuluessa kohdatessani arvioita, miten ja milloin jokin mediateknologia on ”oikeassa” käytössä, ”oikeassa” paikassaan. Moraalisuutta tai merkitysjärjestelmien hierarkkisuuutta ei olekaan mielekästä ottaa tutkimuksen lähtökohdaksi ennen kuin siitä on empiiristä evidenssiä. Kaikista kodin rutiineista ei tuoteta moraalista diskurssia.

Osan haastatteluaineistosta muodostavat pariskuntien haastattelut. Näissä haastatteluissa oli eräitä tutkimusongelmani kannalta kiinnostavia puolia, jonka vuoksi analysoin näitä haastatteluita erikseen luvussa kuusi. Kysyn minkälaisia merkityksiä mediateknologiat saavat asettuessaan osaksi pariskuntien suhteita. Minkälaisia merkityksiä mediateknologioille rakentuu vuorovaikutuksessa, kun pariskunnat keskustelevat mediateknologioiden käytöstä osana perhe-elämäänsä? Mediateknologiat ovat kulttuurisia esineitä, joiden merkitysten tuotanto tapahtuu myös niissä sosiaalisissa käytännöissä, joiden osaksi ne kytkeytyvät. Me teemme median muodoilla erilaisia asioita. Kuuntelemme keittiössä radiota samalla kun tiskaamme ja laitamme ruokaa. Samanaikaisesti muut perheenjäsenet seuraavat kenties televisiota tai lueskelevat olohuoneessa. Nämä sosiaaliset käytännöt ovat myös osa niitä merkityksiä, joita mediateknologiat kulttuurin tuotteina saavat.

Tilat ja tapamme jäsentää tiloja (niin konkreettisenä toimintana kuin käsitteellistyskinä) ovat myös merkityksen tuotantoa. Tilat ja niissä olevat esineet voivat vaikuttaa merkitykseltään tyhjiltä, ne vain ovat ja puitteistavat elämäämme. Mutta tilallisetkin ratkaisut voidaan nähdä tavoiksi, jotka esimerkiksi mahdollistavat tietyn kaltaisia sosiaalisia suhteita ja sulkevat toisia mahdollisuuksia ulkopuolelleen. Lähtökohtanani onkin käsitys tilasta sosiaalisena tilana. Tilan käsittäminen luonteeltaan sosiaalisena merkitsee sen ymmärtämistä, että tila tuotetaan sosiaalisissa suhteissa ja että tila myös tuottaa sosiaalisista

suhteista tietynlaisia. Tila on siis sosiaalisten suhteiden läpäisemää, sillä se on sosiaalisissa suhteissa syntynyt tuote (product) ja se itse samanaikaisesti osallistuu sosiaalisen maailman suhteiden tuottamiseen (production). Tila on läsnä ja osallistuu sukupuolten, eri-ikäisten, eri perheenjäsenten ja eri tehtävissä toimivien subjektien välisten suhteiden määrittämiseen. (Lefebvre 1979, 286.) Tilan *tuottamisesta* puhuminen kiinnittää huomion siihen, että tila on useimmiten jotain, jonka otamme annettuna. Tilat vaikuttavat ongelmattomilta, ”luonnollisilta”, vaikka itse tilojen luonnollisuuskin voidaan nähdä sosiaalisesti tuotettuna tosiasiana.

Seuraavaksi kuvaan tarkemmin tutkimusaineistojani sekä teoreettismetodista käsitteistöä, jota olen hyödyntänyt aineiston analyyseissä. Tämän jälkeen siirryn tarkastelemaan aiheeni kannalta relevanttia aikaisempaa tutkimusta ja keskustelua. Liittän tutkimukseni osaksi teknologian tutkimuksen perinnettä, joka on tarkastellut mediateknologioiden omaksamista domestikaationa. (engl. domestication; suomeksi käännettynä usein joko domestikaatio, kotiuttaminen, kesyttäminen tai kotouttaminen). Lisäksi käsittelem Mary Douglasin symbolista antropologiaa ja hänen ajatuksiaan uuden ilmiön luokittelemisesta ja kodin järjestämisestä moraalisenä työskentelynä.

1.2 Tutkimusaineistot

1.2.1 Haastattelut, havainnot ja aikakauslehdet toisiaan täydentävinä aineistoina

Kohdatessaan uusia asioita ihmiset pohtivat, miten ne sijoittuvat osaksi tuttua järjestystä. Uutta teknologiaa kotoutetaan etsimällä samankaltaisuuksia ja eroavuuksia jo tutumpien asioiden kanssa. Tämän vuoksi oli luonteva valinta kerätä haastatteluaineistoa, jossa ihmiset kertovat ja kuvailevat, miten he ovat

kohdanneet ja oppineet ymmärtämään uusien mediateknologioiden aseman osana kotielämäänsä.

Haastatteluaineistoja on kritisoitu siitä, että ihmiset eivät välttämättä kuvaa tutkittavaa ilmiötä rehellisesti. (aiheesta mm. Jokinen 2005.) Median käyttöä tutkittaessa on esimerkiksi nähty ongelmallisena, että haastattelupuheen perusteella emme voi olla varmoja, että ihmiset toimivat kuvailemallaan tavalla. Ihmisillä on tunnistettu taipumus vähätellä asioita, jotka voisivat antaa heistä epämieluisan kuvan, ja vastaavasti liioitella asioita, jotka antavat heistä suotuisan kuvan.

Edellisen kaltaisissa näkemyksissä on tunnistettavissa ajatus, että ihmisten arkikäsitteisiin on suhtauduttava varauksellisesti, koska ne useimmiten ovat harhaanjohtettuja ja irrelevantteja ilmiöiden todellisen luonteen tutkimisen kannalta (Coulter 1979, 20; Heritage 1996; Saarenheimo 1997, 86; Winch 1979, 95). Diskurssianalyttisestä näkökulmasta, jota esittelen tarkemmin luvussa 1.3.2, ontologiseksi käsitetty ero tutkimusaineiston (ihmisten tavat merkityksellistää mediateknologioiden käyttöään) ja tutkimuskohteen (ihmisten todellinen mediateknologioiden käyttö) välillä menettää merkitystään. Käsitteillä ja ilmiöillä ei ajatella olevan lukkoon lyötyjä merkityksiä, vaan merkitykset synnytetään aina jossain tietyissä kontekstissa, tietyissä kielipelissä (ks. Bahtin 1986; Wittgenstein 1981, no 42; no 139). Erilaisten vakiintuneiden ja itsestäänselvyyksiksi muodostuneiden arkikäsitteistämme tarkastelu on tärkeää jo sen vuoksi, että automatisoituneet käytännöt pitävät huomaamattamme yllä tietynlaisia suhteita, jakoja ja järjestyksiä (Kinnunen 1996, 26). Sosiaalinen todellisuutemme rakentuu erilaisista käsite-erotteluista ja on siten ymmärrettävissä vain niiden kautta:

Käsitteitä, joiden mukaan nainen on ”naisellinen” – tai variksen klaaniin kuuluva on ”varismainen” ei voi pitää arvottomina vain sillä perusteella, että ne ovat luonnontieteellisesti kelvottomia; jos

ihmiset elävät tällaisten käsitteiden varassa, ne ovat sosiaalisen todellisuuden konkreettisia elementtejä (Alasuutari 1989, 101).

Diskurssianalyttisiä tutkimuksia on kritisoitu siitä, että ne eivät tuota kannanottoja ihmisten todellisista kokemuksista. Tämä johtuu siitä, että ne eivät esitä väittämiä esimerkiksi ihmisten väärästä tietoisuudesta. Diskurssianalyttinen viitekehys ei esittelekään sellaista käsitystä reflektiosta kuin eräät hermeneutikot, joiden mukaan reflektiossa ”ei ole kyse vain tietoteoriasta vaan varsinaisen eksistenssin saavuttamisesta” (Kusch 1986, 134). Diskurssianalyttisesti orientoituneen tutkijan pyrkimyksenä ei ole ylittää haastateltavien tuottamia merkityksiä omillaan. Tutkija ei siis analysoi haastatteluaineistoja pyrkien esittämään tutkimustuloksena oikeamman tulkinnan asioiden tilasta kuin haastateltava. Tämä periaate ei kuitenkaan estä tutkijaa aktiivisesti osallistumasta totuudesta käytävään argumentaatioon väittämällä esimerkiksi jonkin toisen tulkinnan kuin vallitsevan ”totuuden” olevan aivan yhtä perustellun. Diskurssianalyttisesti ajattelevana tutkijana voin kiinnittää lukijan huomion siihen, minkälaisia seurauksia tietyillä vakiintuneilla käsityksillämme on, ja siten raivata tilaa vaihtoehtoisille näkemyksille. Näkökulmana tämän ei siis tarvitse johtaa eettiseen relativismiin. (Jokinen & Juhila 1996, 155; Parker 1992, 18–19.)

Ihmisten tapa pyrkiä tuottamaan itsestään hyvää kuvaa haastattelutilanteissa kuten muissakin sosiaalisissa tilanteissa, ei ole vääjäämättä tutkimuksen sudenkuoppa. Eeva Jokinen (2005) huomauttaa, että ”tietty kulttuurinen itsensä esittämisen normitus luo ennustettavissa olevia ongelmia – jotka voi kääntää eduksi jos tunnistaa ne”. Koska toinen tutkimusongelmani liittyy mediateknologioiden kotouttamiseen kytkeytyvään moraalisuuteen, haastatteluaineisto oikeutti paikkansa myös tässä suhteessa. Kun haastatteluaineistojen ongelmaksi on

nähty, että ihmiset pyrkivät antamaan itsestään kuvan ihmisenä, jotka viettävät ”oikeanlaista” elämää, on ongelmaksi koettu arkipuheeseen liittyvä moraalisuus. Arkipuheeseen liittyvä moraalisuus ei ole tälle tutkimukselle metodologinen ongelma, vaan osa aineistoa.

Olen hyödyntänyt tutkimuksessani kahdenlaista visuaalista aineistoa. Ensiksikin hyödynsin asumisen erikoislehtien kuvastoja, ja toiseksi havaintoja ja valokuva-aineistoa haastateltavieni kodeista. Erityisesti valokuvasin ja tein havaintoja haastateltavien tavoista sijoittaa erilaisia mediaesineitä osaksi kotiaan. Tämä tarkoitti käytännössä sitä, että kiersin haastateltavien kanssa heidän kotinsa ja kuvasin ja havainnoin sitä, miten he olivat järjestäneet ja sijoittaneet erilaisia kotiensa mediaesineitä (television, radion, tietokoneen, kirjojen jne.). Haastatteluiden päätyttyä piirsin tutkimieni kotien pohjapiirroksen ja sen miten eri median muodot asettuivat tuohon pohjapiirrokseseen. Nämä kotikierrokset on myös nauhoitettu, sillä samalla haastattelin asukkaita heidän päätöksistään sijoittaa tietyt mediateknologiat tiettyihin huoneisiin ja osaksi tiettyjä esinemaailmoja ja toisia mediateknologioita.

Kun tutkin haastateltavien puheesta heidän tuottamiaan rinnastuksia eri median muodoista, kotien havaintoaineistossa kiinnitän huomiota spatiaalisiin yhteenliittämisiin. Havainnoin sitä, miten kodeissa on päädytty sijoittamaan samaan tilaan tiettyjä esineitä ja mediateknologioita. Nämä yhteenliittämiset ajattelen artikulaatioina, jotka eivät ole välttämättömiä tai vääjäämättömiä, mutta tuottavat ja ylläpitävät mediateknologioiden merkityksiä. Analysoin tilallisia artikulaatioita omana itsenäisenä aineistonaan, joka saattaa välillä haastaa ja välillä tukea huomioitani haastattelupuheesta. Tämä näkemys on yhteneväinen sosiaalitieteellisen materiaalsen kulttuurin tutkimustradition kanssa. Traditio korostaa, että materiaaliset käytännöt pait-si heijastavat kulttuuria, myös tuottavat potentiaalisesti uusia

merkityksiä. Materiaalisen kulttuurin avulla on mahdollista ilmaista jotain, mistä emme voisi puhua. (McCracken 1987; Miller 1991, 112; Pader 1993, 114–115; 133; Robben 1989.) Mary Douglasia mukaillen mediateknologioiden sijoittaminen ei ole vain toimintaa, jossa jo tiedettyä pannaan käytäntöön, vaan spatiaaliset artikulaatiot voivat mahdollistaa ”tiedon, joka ei muussa tapauksessa tulisi lainkaan tiettäväksi” (Douglas 2000, 47–48).

Kun visuaalisuudesta tai visuaalisista tutkimusaineistoista puhutaan, on tapana ilmaista, että kulttuurimme on muuttanut yhä enenevässä määrin visuaaliseksi kulttuuriksi. Argumentti saa ”lihaa” päälleen, kun eläydymme siihen, miten John Berger (1991, 129) kuvaa mainontaa.

Kaupungeissa, joissa asumme, me kaikki näemme elämämme jokaisena päivänä satoja mainoskuvia. Minkään muunlaisia kuvia emme kohtaa yhtä usein. Missään muussa yhteiskuntamuodossa historian aikana ei ole ollut tällaista kuvien keskitystä, tällaista visuaalisten viestien tiheyttä. Me voimme joko muistaa tai unohtaa nämä viestit, mutta me otamme ne ainakin lyhyesti vastaan, ja hetken ne kiinnostavat mielikuvitustamme joko muiston tai odotuksen tasolla.

Tämän argumentin mukaan kuvallisen kulttuurin paikka on nykyään yhä keskeisempi ja tämä kehitys kietoutuu laajempiin kulttuurisiin muutoksiin, siirtymiin esimodernista moderniin ja modernista postmoderniin. Moderni nähdään siirtymänä uuteen maailmasuhteeseen, jossa näköaistia pidetään keskeisenä maailmasta tiedon saannin välineenä. Sille, mitä nimitetään postmoderniksi, on visuaalisuus yhä keskeistä. Postmodernin erityislaatuana olisi tunnistettavissa kulttuurin muoto, jota voisi myös visuaaliseksi kulttuuriksi kutsua. Siirtymä visuaaliseen kulttuuriin tuottaisi uusia kuvallisen kulttuurin ja subjektien välisiä suhteita ja purkaisi toden ja kuvan välistä kytköstä. Kytköksen purkautumiseen tämän käsityksen mukaan vaikuttaisi paitsi se, että kuvallista materiaalia alkaa olla kaikkialla, myös

se, että olemme yhä enemmän tekemisissä ns. simuloitujen visuaalisten materiaalien kanssa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että toden ja kuvan suhde, joka ei aiemminkaan ole ollut ongelmaton, lähtisi uudella tavalla purkautumaan sen vuoksi, että kohtaamme uudenlaisia kokemuksia kuvallisista esityksistä. Esimerkiksi digitaaliset kuvankorjausmenetelmät alkavat olla yhä useampien käytössä ja jos meillä ei itsellämme niitä olisikaan, niin osaamme ainakin uudella tavalla epäillä, että kuvia, joita näemme, on mahdollisesti manipuloitu. (Rose 2001, 7–8.)

Visuaalisesta kulttuurista puhuminen on mielekästä asettaa ”kielellisestä käänteestä” ja ”kulttuurisesta käänteestä” puhumisen yhteyteen. Käänteet viittaavat sosiaalitieteilijöiden itseymmärryksessä uuteen tapaan ajatella sosiaalisen maailman kategorioita sosiaalisesti tuotettuina ja ylläpidettyinä. Konstruktiot voivat olla myös kuvallisia esityksiä ja näitä kuvallisia esityksiäkin on mahdollista analysoida diskursiivisina käytäntöinä. Silloin kysytään esimerkiksi minkälaisia sukupuolten välisiä suhteita tässä kuvassa tai asetelmassa tuotetaan tai minkälaisilla keinoilla tietty käsitys sukupuolten välisistä suhteista on saatu aikaiseksi. (Rose 2001, 10–11.)

Miksi sitten aikakauslehtiä? Halusin tuoda rinnakkaisaineiston kontekstiksi ihmisten haastatteluille. Minua kiinnosti minkälaisia ovat ne mahdolliset ”puheavaruudet” (Alasuutari 1996) ja ”kuva-avaruudet”, jotka elävät kanssateksteinä ihmisten puheille ja tavoille järjestää kotiaan. Tämä aineisto tarjosi mahdollisuuden katsoa yhtä kulttuurista varantoa, josta ihmiset voivat jäsennostapojaan ammentaa tai jota vasten he voivat argumentoida. Alkujaan hankinkin eräitä asumisen erikoislehtiä juuri sen vuoksi, että haastateltavat kommentoivat jotain juuri lukemaansa sisustusta käsittelevää lehtiartikkelia.

Kielelliset valinnat ”rakentavat” todellisuuksia ja sitouttavat meitä samalla tietynkaltaisiin ajattelun muotoihin (ks. Alasu-

tari 1995, 100). Samoin kuvakulttuurin tarjoamat spatiaaliset representaatiot voivat ohjata meitä näkemään ja kokemaan ympäristömme tietyin tavoin (Tani 1997, 214–215). Tärkeää on kysyä, minkälaisen valintojen avulla tietynkaltaisia todellisuksia tuotetaan. Kun olin analysoinut haastateltavieni tuottamia spatiaalisia järjestyksiä, halusin asettaa nämä järjestykset dialogiin lehtiaineiston kanssa, joka nimenomaisesti käsittelee kotien järjestämistä. Minua kiinnosti, esiintyikö lehtiaineistossa samaa moraalisuutta suhteessa kodin teknologioiden järjestämiseen kuin haastatteluaineistossa. Minkälaisia velvoituksia, tehtäviä ja huolenaiheita teknologian kotouttamisesta asumisen erikoislehdet tarjoavat lukijoilleen? Toiseksi olin myös kiinnostunut siitä, tarjoavatko nämä lehdet samanlaisia spatiaalisia järjestämisen keinoja, joita olin tunnistanut haastatteluiden ja havaintoaineistojeni perusteella.

1.2.2 Haastatteluaineisto

Haastatteluaineisto muodostuu yksilö- ja ryhmähaastatteluista. Pääosa ryhmähaastatteluista on pariskuntien haastatteluista. Perheiden haastatteluja aineistossa on vähemmän kuin pariskuntien haastatteluja. Tämä selittyy osittain sillä, että useiden haastateltujen pariskuntien lapset olivat reilusti alle kouluikäisiä. Kuten David Morley (1986, 174) toteaa kirjassaan *Family Television*, ratkaisua voi kritisoida siitä, että vaikka tässä tutkimuksessa tähdenetään sosiaalisten suhteiden merkitystä osana kodin median käyttöä, kokonaiskuva perheen dynamiikasta jää kuitenkin vaillinaiseksi. Käytännössä perheiden yhteishaastattelut ovat etenkin hyvin pienten lasten perheissä vaikeita toteuttaa. Alkujaan ajatuksenani oli ottaa myös lapset aktiivisemmin mukaan haastatteluutilanteisiin, mutta koska ensimmäisen haastattelukierroksen lapsiperheiden lapset olivat useimmissa tapauksissa vaippaikäisiä, vähitellen luovuin tästä ajatuksesta

ja päädyin haastattelemaan pääasiassa vain vanhempia. Lapset olivat kyllä käytännössä usein samassa huonetilassa, ikään kuin haastattelutilanteen ulkojäsenenä, kun vanhempia haastateltiin.

Lasten ja nuorten mediateknologioiden käytöstä on viime vuosina tehty useita kotimaisia tutkimuksia (mm. Kangassalo & Suoranta 2001; Kasesniemi 2001; 2003; Lahikainen, Hietala, Inkinen, Kangassalo, Kivimäki & Mäyrä 2005; Luukka, Hujanen, Lokka, Modinos, Pietikäinen & Suoninen 2001; Oksman 2003; Oksman & Turtiainen 2004.), jotka ovat kiinnostavalla tavalla valaisseet nuorten ja lasten tapoja hahmottaa uusia informaatioteknologioita arjessaan. Kuitenkin tässä tutkimuksessa vähitellen päädyin keräämään aineistoa pääasiassa aikuisväestöstä. Ratkaisu oli paitsi käytännön sanelema myös tietyllä tapaa ideologinen. Jo tutkimukseni varhaisvaiheessa minua alkoi kiinnostaa nuoruuden, lapsuuden ja teknologioiden luonnolliselta tuntuva yhteen liittyminen. Kun haastatelluaineistoista keskusteltiin erilaisissa teknologian tutkimuksen seminaareissa, oltiin usein huolissaan siitä, onko aineistoissa tarpeeksi lapsia ja nuoria. Huolestuneita oltiin myös siitä, onko tarpeeksi erilaisista ryhmistä ja taustoista tulevia, onko tarpeeksi aktiivisia lapsia ja nuoria. Kukaan ei päätenyt kysymään miksi aineistoissa ei ole vielä enemmän eläkeläisiä. Kukaan ei myöskään varmistellut, että onhan aineistoissa nyt varmasti tarpeeksi keski-ikäisiä naisia.

Huolestumiset vaikuttavat implisiittisesti sisältävän ajatuksen siitä, että nimenomaan uusia teknologioita tutkittaessa relevanttia aineistoa voivat tarjota vain tai ainakin erityisesti nuoret ja lapset. Välillä vaikutti myös siltä, että huoli sisälsi oletuksen siitä, että lapsia ja nuoria tutkimalla voimme toisella tavalla päätellä jotain siitä, mihin tulevaisuuden teknologiat ovat menossa. Siitäkin huolimatta, että meidän jokaisen intressit ovat muuttuneet huomattavasti siitä, kun olimme

14-vuotiaita tai nuorempia.¹

Eeva Jokinen (2003, 4) on kirjoittanut siitä, miten ”tavallisesta arjesta” puhuttaessa visioidaan helposti mielikuvia naisista leipomassa pullaa perheelleen ja miehistä katsomassa televisiota. Puheenvuorojen ”tavallinen arki” tapahtuu nimenomaan lapsiperheissä, yksinasuvien ei ajatella samalla tavalla elävän arkea. Näin nuoret kotoaan muuttaneet luonnollisesti edustaisivat muutosvoimaa ja luovuutta, koska heidän ei hahmoteta samalla tavalla elävän arkea. Tämä voisi osittain selittää myös sitä, miksi uusien teknologioiden innovatiivisia käyttötapoja ajatellaan syntyvän nimenomaan nuorison keskuudessa. Keskiikäisten ajatellaan uusintavan tapoja ja rutiinejaan, elävän arkea, jolloin heidän teknologioiden käyttönsä tutkimus voi vain kuvailla vallitsevia käytäntöjä, mutta ei tuottaa tietoa uudenlaisista tavoista tehdä asioita.

Edellinen huomio liittyy myös tämän tutkimuksen tapaan ymmärtää arkea mediateknologioiden käytön kontekstina. Arki vaikuttaa olevan jotain vaikeasti kuvailtavaa, jotain itseltään selvää ja rutiininomaista. Tässä mielessä voisi vaikuttaa luonnolliselta, että haastateltavissa on niin paljon ns. vakiintuneemmassa elämäntilanteessa eläviä aikuisia ihmisiä. Luonnollisestihan vaikuttaisi siltä, että arkea elävät juuri nämä ihmiset eivätkä niinkään ne, joiden elämäntilanne ei ole vielä vakiintunut. Tämä huomio voi tuntua luonnolliselta, mutta se on kiistanalainen. Rutiinit ja refleksiivisyys eivät ole irrallisia elämän-

¹ Reetta Rätty (2000, 141–142) on kritisoinut sitä, miten esimerkiksi lehdistössä eniten esillä oleva matkapuhelinkulttuuri on nimenomaan nuorten kaupunkilaisten kulttuuria. Julkista kirjoittelua tarkastellessa voisi miltei luulla, että muita tapoja merkityksellistää ja käyttää matkapuhelinta ei olekaan. Jukka Relander (2000) on kehittänyt näkemystä, jonka mukaan nuoruudesta onkin vähitellen tuotettu ideaalitila, jota jokaisen jossain määrin olisi tavoiteltava, jotta näyttäytyisi kompetenttina yksilönä. Aikuisille siis tarjottaisiin Relanderin mukaan uudenlaisia alaspäin sosiaalistumista ja mielikuvissa aikuisuus saisi yhä enemmän merkityksen tylsänä seisahtuneisuutena (aiheesta myös Lasch 1979).

alueita, vaan läsnä yhtäaikaaisesti. Jokainen refleksiivinenkin näkökulma uusintaa aina osaltaan joitain rutiineja (Alasuutari 1999c, 39; Jokinen 2005, 67). Filosofin Ludwig Wittgenstein pyrkiin argumentoimaan, miten reflektiota ja asioiden uudelleen ajattelemista ei voi olla irrallaan rutiineista, kiteyttämällä: ”Se, joka ei ole varma mistään tosiseikasta, ei voi olla varma sanojensa merkityssisällöstäkään. Se, joka haluaisi epäillä kaikkea, ei pääsisi edes epäilyyn asti. Itse epäilemisen peli jo edellyttää varmuutta.” (Wittgenstein 1999 §114–115.) Filosofisen epäilemisen peli on hyvä esimerkki siitä, kuinka rutiinit ja refleksiivisyys ovat aina yhteen kietoutuneina läsnä.

Uudet mediateknologiat hahmotetaan monella tavalla ”tulevaisuuden” teknologioina ja osittain tämän vuoksi lapsuuden, nuoruuden ja uusien teknologioiden artikulaatio vaikuttaa luonnolliselta (Oksman 2003). Keski-ikäisyys ymmärretään enemmän osaksi perinteisempiä median muotoja, rutiininomaisia käyttötapoja, jotka eivät tuota uusia, refleksiivisiä oivalluksia. Halutessaan tutkimuksen keski-ikäisten haastateltavien suuren osuuden voi nähdä radikaalina uudelleen ajatteluna. Keski-ikäisiä ihmisiä voi haastatella tutkimukseen, joka käsittelee myös uudempia mediateknologioita ja siitä huolimatta tutkimustulokset voivat olla tuoreita ja tuottaa tietoa, jota voidaan soveltaa tulevaisuudessa.

Valtaosa tutkimukseen osallistuneista haastateltavista on saavutettu käyttämällä nk. lumipallomenetelmää. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että Media ja arki -tutkimusprojektin aikana tutkijoina työskennelleet viisi henkilöä ovat ottaneet yhteyttä kotipaikkakuntiansa entisiin koulutovereihin, työtovereihin, naapureihin ja sukulaisiin ja pyysivät näitä kyselemään omista tuttavapiireistään vapaaehtoisia tutkimukseen osallistuvia.²

² Media ja arki -projektissa toimi vuosien 2001–2005 välisenä aikana projektipäällikkönä ja tutkijana YTT Jari Aro. Tutkijoina toimivat itse- ni lisäksi Seppo Järviluoma, Jari Luomanen ja Tuula Puranen.

Haastateltavista pääosa on siis tuttavien tuttavina. Näin olemme saaneet kohtalaisen helposti kerättyä aineistoa hyvin eri puolilta Suomea: Kaakkois-Suomesta, Pohjois-Suomesta, Pirkanmaalta, Länsi-Suomesta sekä pääkaupunkiseudulta.

Lisäksi neljä haastateltavaa on tavoitettu erään koulun vanhempainyhdistyksen kautta. Kahteen ryhmähaastatteluun saatiin osallistujia ottamalla yhteyttä erään kylän kyläyhdistykseen. Nämä ryhmät muodostuivat siis saman kylän asukkaista. Yhdeksän yksilöhaastateltavaa saavutettiin internetin keskusteluryhmän kautta sekä lähettämällä haastattelupyynnöitä henkilöille, jotka toimivat taloyhtiöidensä verkkovastaavina. Kymmenen haastateltavaa tavoitettiin erilaisten tietokonetaitoja opettavien kurssien kautta. Kurssien joukossa oli niin edistyneempien kuin vasta-alkajien kurseja. Haastatteluja on tehty yhteensä 68 ja niihin on osallistunut kaikkiaan 100 henkilöä. Ensimmäinen haastattelu on tehty kesäkuussa 2001 ja viimeinen syyskuussa 2003. Kymmenen haastattelua, jotka tehtiin vuonna 2001, on uusittu reilun vuoden kuluttua. Uusintahaastatteluihin on valittu sellaisia, joiden ensimmäisessä haastattelussa on ollut joitain erityisen kiinnostavia piirteitä, joihin on haluttu saada vielä lisävalaistusta haastateltavilta.

Haastatteluaineisto on varsin laaja, 2 806 liuskaa litteroitua tekstiä. Sivumäärä ei kuitenkaan tuntunut niin lamauttavan suurelta, sillä käytännössä litteraatiot valmistuivat ”tiputellen”, koska aineistoa kerättiin kahden vuoden ajan. Käytännössä päädyin valitsemaan aineistosta primääriaineiston, joka ei puolituksen idean mukaisesti kata tasan puolta kokonaisuaineistosta, mutta joka käytännön analyysin kannalta oli vielä hallittavissa. Lopulliseen primääriaineistoon lukeutuu 32 haastattelua. Primääriaineistoon kuuluu kahdeksan tapausta, jotka haastattelin itse uudestaan vuosi sen jälkeen, kun olin haastatellut heidät ensimmäisen kerran. Primääriaineistosta 19 haastattelua olen tehnyt itse. Lisäksi kahteen primääriaineistoni haastatteluun

olen osallistunut toisena haastattelijana. Siten primääriaineistossani on 11 haastattelua, joissa haastattelijana on toiminut joku muu projektimme tutkijoista. Primääriaineiston olen analysoinut siinä mielessä tarkemmin, että näistä haastatteluista tuotin yksityiskohtaiset käsitekartat. Näihin koodasin esimerkiksi kaikki haastateltavien puheenvuoroissaan tuottamat rinnastussuhteet eri mediateknologioiden välille. Käsitekarttojen avulla oli huomattavasti helpompi tarkastella, minkälaisia eri median muotojen välisiä suhteita haastatteluissa rakentui ja minkälaisia kielellisiä keinoja haastateltavat hyödynsivät selittäessään tiettyjen mediateknologioiden käyttöä. Koko aineistosta tällaisten käsitekarttojen rakentaminen olisi kuitenkin ollut turhan työlästä. Primääriaineiston ulkopuolelle jäävän aineiston olen lukenut useampaan kertaan läpi ja siten se on myös ollut aktiivinen osa aineistoani ja sen analyysiä.³

Koko aineistossa naisia on yhteensä 61 ja miehiä 39. Haastateltavista 67 ilmoitti elävänsä avio- tai avoliitossa. Haastateltavista 21 oli suorittanut peruskoulun tai kansakoulun, 33 oli suorittanut lukion tai keskiasteen tutkinnon ja 39 haastateltavaa oli käynyt korkeakoulun. Primääriaineistossa haastateltavia

³ Primääriaineisto on tekstimäärältään yli 1 100 sivua. Sekundaariaineistoa hyödynsin etsimällä siitä elementtejä, jotka mahdollisesti kiistäisivät hypoteesini ja tulkintani primääriaineistosta ja toisaalta tarjoaisivat materiaalia uusille hypoteeseille. Tässä mielessä olen hyödyntänyt koko haastatteluaineistoa. Primääriaineiston ulkopuolista aineistoa voi käyttää analyysin validiteetin varmistavaan ”vastakarvaan” lukemiseen. Laadullisen analyysin luotettavuuden kannalta tärkeää on, että pyritään myös ”poikkeavien tapausten systemaattiseen etsimiseen”. Keskityminen poikkeaviin tapauksiin pakottaa tutkijan kehittämään hypoteesejaan eteenpäin ja luopumaan kestäättömistä oletuksista. (Peräkylä 1990, 171.) Suoranta ja Eskola (2000, 64) ovat myös neuvoneet puolittamaan aineiston analyysin alkuvaiheessa; toisin sanoen analysoimaan ensimmäisen puolikkaan ja sitten käyttämään toista puolikkaasta analyysin pätevyyden testinä. Suuren haastatteluaineiston kohdalla puolitus saa aikaan myös ”psykologisen efektin”; aineisto tuntuu hallittavammalta.

on yhteensä 47, joista naisia on 27 ja miehiä 20. Primääriaineiston haastateltavista 30 ilmoitti elävänsä avo- tai avioliitossa, 14 identifioi itsensä joko naimattomaksi tai eronneeksi. Yhdeksän henkilöä ilmoitti koulutukseksi peruskoulun tai kansakoulun, 14 kertoi suorittaneensa keski-asteen tutkinnon tai lukion ja 20 korkeakoulututkinnon. Primääriaineistossa 27 henkilöä ilmoitti muuttaneensa viimeisten kymmenen vuoden kuluessa vähintään kerran asuinkuntaansa. Vastaavasti 18 ilmoitti, että olivat olleet saman kunnan asukkaita viimeksi kuluneet kymmenen vuotta.

Haastatteluun osallistumiselle ei asetettu mitään laite- tai kompetenssikriteerejä. Jokainen, joka oli halukas osallistumaan, sai osallistua, riippumatta siitä, minkä verran haastateltavalla oli kokemusta kodin mediateknologioista. Tähän nähden haastateltavien kodit olivat varsin medioituneita. Primääriaineistosta löytyy vain kaksi kotia, joissa ei ollut tietokonetta ja seitsemän tietokoneellista kotia, joissa ei ollut internetyhteyttä. Ne, joilla ei ollut tietokonetta kotona, pääsääntöisesti käyttivät sitä joko töissä, koulussa tai kirjastossa. Ainoastaan yksi pariskunta ei käyttänyt ikinä internetiä. Kahden kodin asukkaista kukaan ei omistanut matkapuhelinta. Yhdessä kodissa ei ollut televisiota ja yhteen kotiin ei tilattu yhtään sanoma- tai aikakauslehteä. Vastaavasti 23 ilmoitti, että heillä on vähintään kaksi televisiota ja reilusti yli puoleen kodeista tilattiin vähintään neljä lehteä.

Jokaisen haastattelun alussa haastateltavia pyydettiin tuottamaan kuvaus heille tyypillisestä päivästä ja siitä, miten erilaiset mediateknologiat kytkeytyvät osaksi päivän kulkua. Seuraavaksi haastatteluissa muisteltiin kokemuksia liittyen tietokoneen, internetin ja matkapuhelimen käyttöön, opetteluun, tietokoneen ja internetin mahdolliseen kotiin tuloon ja kotikoneeseen liittyviin perheenjäsenten keskusteluihin ja neuvotteluihin. Tämän jälkeen haastateltavilta kysyttiin kotona olevasta muusta teknologiasta ja niihin liittyvistä kokemuksista ja muistoista.

Heiltä kysyttiin muun muassa turhista laitteista, joita he olivat tulleet hankkineeksi. Lisäksi haastateltavia pyydettiin määrittelemään minkälainen laite voi haitata arkea ja mitä kodin teknologioilta voi toivoa lisää. Laitehistorian kartoituksen jälkeen haastatteluissa käsiteltiin eri mediateknologioiden tarjoamia sisältöjä. Tässä osuudessa pyrkimys oli saada haastateltavilta kuvauksia ja tarinoita eri tilanteista, joissa he valitsivat kahden tai useamman median muodon välillä. Seuraavaksi haastateltavia pyydettiin kertomaan kodistaan, perustelevaan kotiin liittyviä valintojaan ja kuvailemaan kodin eri tiloja ja niissä olevia mediateknologioita. Loppuhaastattelu keskittyi kartoittamaan miten ja minkälaisia sosiaalisia suhteita ja kommunikaation tapoja haastatelluilla liittyy erilaisiin mediasisältöihin ja -teknologioihin.

Haastatteluja tilanteena voi luonnehtia väljästi strukturoiduksi. Haastattelu aloitettiin tarkoituksellisesti hyvin yleisellä kysymyksellä päivän kulusta. Ajatus oli, että tästä kuvauksesta haastattelija saa materiaalia esittää tarkentavia kysymyksiä teemoista, joita haastateltavat oma-aloitteisesti nostavat esiin tärkeinä. Tällainen lähestymistapa mahdollistaa sen, että haastattelutilanteen aloittaminen hyvin yleisellä tasolla tarjoaa haastateltavalle mahdollisuuden valita itsenäisemmin käsitteet, joiden kautta jäsentää keskustelun teemaa. Tämä puolestaan tarjoaa haastattelijalle mahdollisuuden hyödyntää jatkokysymyksissä haastateltavan hyödyntämiä käsite-erotteluita ja siten päästä paremmin haastateltavan ”merkitysten maailmaan”. (Alasuutari 2001, 151.) Näkökulma sallii tutkijan haastattelutilanteessa omaksua aktiivisemmän ja osallistuvamman roolin (Potter & Mulkay 1985; Potter & Wetherell 1987, 164). Käytännössä tämä aktiivisemmän roolin otto tarkoitti haastattelutilanteessa sitä, että jokaista haastattelua ei käyty saman kysymysrungon kanssa, samassa järjestyksessä kysymyksiä esittäen, läpi.

Pertti Alasuutari (2001, 152) tarjoaa yhtenä diskursiivisen haastattelun aineiston tuottamisen keinona hypoteettisten kysymysten esittämistä. Hypoteettiset kysymykset tuottavat helpommin konkreettisempaa ja henkilökohtaisempaa pohdintaa aiheesta. Hyödynsin tätä neuvoa aineistoa kerätessäni. Pyysin haastateltavia kertomaan esimerkiksi siitä, minkälainen olisi heidän unelmakotinsa, jossa erilaisten median muotojen käyttö asettuisi toimivammin osaksi arkielämää. Tämä diskursiivisen haastattelun keino muistuttaa jossain määrin ratkaisukeskeisen terapian kysymyksenasetteluja. Ratkaisukeskeisen terapian ”mitä jos huomenna olisi tapahtunut ihme ja asiat olisivat toisin?” kysymyksillä pyritään luomaan tilaa uusille ja tuoreille näkökulmille. Tällöin ei keskitytä ongelmien kuvailuun, vaan pyritään hakemaan ratkaisuja koettuihin ongelmiin.

Hypoteettiset kysymykset tuottivat mielenkiintoista ja rikkasta aineistoa siitä, mitä haastateltavat arvostivat omassa kohtielämässään. Lisäksi haastateltavat poikkeuksetta vaikuttivat innostuvan näistä kysymyksistä, jotka sallivat heidän visioida ja tavallaan osallistua keskusteluun, joka oli jossain määrin tuoretta ja uusia tulkintoja tuottavaa myös heille itselleen. Useampi haastateltava huomauttikin, että oli hauskaa pohtia kysymyksiä ja vastata niihin. Hypoteettiset kysymykset loivat itse haastattelutilanteesta antoisamman myös haastateltaville ja siten näin niiden arvon siinä, että ne tuottivat haastateltavista aktiivisemmin asiantuntijasubjekteja eikä vain tiedon kohteita. Paula Saukko (2003, 90–91) onkin korostanut sitä, miten haastattelutilanteesta tulisi pyrkiä rakentamaan kohtauspaikka, jossa tutkimukseen osallistujat ovat osallisina dialogissa eivätkä vain monologissa. Tämä purkaa Saukon mukaan asetelmaa, jossa haastateltavat ovat vain kohteita eivätkä oman elämänsä asiantuntijoita. Käytännössä Saukko päätyi purkamaan asetelmaa samalla tavalla kuin tässä tutkimuksessa on toimittu. Hän esitti haastateltavilleen tutkimusaiheeseen liittyviä yleisiä kä-

sityksiä ja pyysi heitä kommentoimaan ja kertomaan mielipiteensä näistä käsityksistä. Aineistoa kerätessä pyysin haastateltavia kertomaan esimerkiksi mielipiteitään julkisesta keskustelusta, jota käytiin digi-tv:n ympärillä ja arkikäsitteistä, joiden mukaan miehet hallitsevat teknologiaa naisia paremmin.

1.2.3 Esineympäristön havainnointi ja kuva-aineistot

Katsomisen puhtautta ja viattomuutta on tukenut tieteellisenä metodina esitelty ”observointi”. Käsitys observoisesta tuottaa näkemisestä puhdasta havaitsemista. Observoijan katse ei ole teoreettinen, vaan ikään kuin kaikista käsitteellistyksistä vapaan näkijän. (Jenks 1995, 3–4.) Observoiminen on kuitenkin mielekästä toimintaa, vaikka visuaalinen analyysi olisi itsestään selvyyksien havaitsemista, koska observoija voi nähdä jotain, mitä observoitavat eivät näe. Observoitavien konkreettinen näkökulma, positio, josta he katselevat, on eri kuin observoivalla, joten he vääjäämättä eivät jaa samaa näköalaa. Vaikka observoiminen on puhdasta havaitsemista, jolloin kuka tahansa voisi havaita saman, on observoija kuitenkin asiantuntija, joka voi havaita enemmän. Tässä on observoisimen sisäinen ristiriitaisuus; asiantuntija-observoija voi kenties nähdä enemmän asiantuntijuutensa vuoksi, mutta hänen katseensa on kuitenkin teoriasta puhdas. Katse on siis syvälinen asiantuntijan katse, mutta sen kuitenkin ajatellaan olevan teoriasta puhdasta katselemista.

Vaikka visuaalisten aineistojen käyttö on erityisesti etnografian puolella ollut pikemmin sääntö kuin poikkeus, näiden aineistojen ja aineiston keräämisen tekniikoiden eksplikoiminen on jäänyt hämäräksi tutkimusteksteissä. Aineistoja, aineistojen keräämisen prosessia ja katsomisen tapaa ei ole käsitteellistetty, vaan katseen avulla aineiston keräämistä on pidetty jotenkin ”luonnollisena”: mennään vain ja katsotaan. (Grimshaw 2001.) Tällaisessa ”luonnollisessa” lähestymistavassa on se vaara, että

emme ”näe” sitä, että otamme tietyt lähtökohdat annettuina problematisoimatta niitä. Päädymme kyklooppi-tutkijoiksi, jotka pyrkivät välittämään todellisuuden ”sellaisena kuin se on”. (Lehtonen 1994, 120.)

Ajatus katseen tietystä passiivisuudesta on myös tunnistettavissa tavoissa, joilla arvioimme toisia mediateknologioita sivistävinä ja arvostettavina ja toisia taas passivoivina. Television katselua on perinteisesti pidetty passivoivana toimintana. Lukemista sen sijaan jäsennetään aktivoivana, mieltä virittävänä toimintana. Tämä perustuu ajatukselle, että lukiessamme prosessoimme ja tulkitsemme maailmaa, katsellessamme vain katselemme. Kuitenkin voidaan perustellusti väittää, että katsominen on jatkuvaa ärsykkeiden välillä valitsemista ja maailman tulkitsemista. (Walker & Chaplin 1997, 27.)

Chris Jenks (1995, 14) ehdottaa, että voimme pelkistää hiukan todellisuuden moninaisuutta ja väittää, että on olemassa yhteinen länsimainen tapa katsoa ja ymmärtää katsomista. Tätä hegemonista katsomisen tapaa ovat Jenksin mukaan tukeneet empiristinen tieteenfilosofia, realistinen estetiikka, positivistinen käsitys tiedosta sekä ideologia, jota Jenks kutsuu tekno-tieteelliseksi. Yhteinen tapamme ymmärtää katsomista perustuu oletukselle, että meidän ulkopuolellamme on maailma, joka vastaa sitä kuvaa, jonka me näemme. Todellisuuden ja omien representaatioidemme välillä on siis selkeä korrespondenssi, vastaavuus. Tätä vastaavuuden ideaa on purkanut muun muassa John Berger kirjallaan *Näkemisen tavat* (1991). Näkemisen tavoista puhuminen kiinnittää huomion juuri siihen, että on monenlaisia tapoja nähdä sekä siihen, että näkeminen on aktiivista. ”Me emme koskaan katso vain yhtä esinettä vaan me katsomme aina esineiden ja itsemme välistä suhdetta” (Berger 1991, 9). Roger Silverstonen, David Morleyn ja Eric Hirschin (1992) kehoitus kiinnittää huomiota siihen, miten medialaitteet istutetaan osaksi tavaramaailmaa ja tämän tava-

ramaailman näkeminen osana medialaitteelle annettavia merkityksiä, oli tarjoamassa näkökulmaa ihmisten kotien tarkasteluun.

Alan Peshkin (2001) on suositellut metaforaa yhtenä katseen käsitteellistämisen tapana, joka voi tuottaa kiinnostavia uudelleen katsomisen tapoja tuttujen ympäristöjen havainnointiin. Hyödynnän visuaalisen aineistoni analyysissä ja havaintojeni pohjana kulttuurimetaforaa (ks. Morgan 1986, 136–137). Tarkastelen ihmisten koteja kuin ne olisivat kulttuureja, joilla on oma moraalinen universuminsa. Kulttuurimetafora on läsnä jo keskeisen tutkimuskäsitteeni valinnassa, puhunhan kotouttamisesta. Kotouttaminen tuottaa laitteet metaforisina vieraina, jotka saapuvat uuteen kulttuuriin.

Haastatteluiden jälkeen piirsin kodeista pohjapiirroksot, joihin sijoitin mediateknologiat ja muita analyysini kannalta tärkeitä esineitä. Konkreettista havaintoaineistoa on yhteensä viidestätoista tutkimukseen osallistuneesta kodista. Havaintoaineiston kodeista viisi oli kerrostalohuoneistoja, viisi rivitalohuoneistoa ja loput viisi olivat omakotitaloja. Pienin havaintoaineiston kodeista oli 30 neliometriä ja suurin 186. Tutkimukseen osallistuneiden kotien pinta-alan keski-arvo oli 82 neliometriä. Muista haastatteluista suoraa havaintoaineistoa ei ole, koska haastattelut on joko tehty jossain muualla kuin haastateltavien kodeissa tai sitten haastattelijana on toiminut joku muu. Muissa haastatteluissakin ihmiset ovat tuottaneet hyvin konkreettisia kuvauksia kotiensa järjestyksistä, joten olen voinut hyödyntää haastatteluista havaintoaineiston tukena.

Mediateknologioiden valokuvaaminen toimi yllättävällä tavalla metodisena työkaluna. Kotien laitteiden kuvaaminen rikkoi mitä ilmeisimmin kotien kuvaukseen liittyviä konventioita; samanaikainen haastattelemine ja kuvaaminen tuotti kiinnostavaa haastattelumateriaalia. Kotien televisioiden, stereoiden, radioiden ja tietokoneiden kuvaaminen toimi, Harold

Garfinkelin termiä käyttäen, etnometodologisen kokeen tavoin. Garfinkel oli kiinnostunut tutkimaan ”etnometodeita”, tapoja, joilla yhteistä järjestystä pidetään yllä arjen toiminnassa. Garfinkel totesi, että sääntöjen esille saamiseksi oli hyödyllistä pyrkiä miettimään, kuinka noita sääntöjä voisi hämmentää ja rikkoa. Säännöt tulevat näkyviksi usein vasta silloin, kun joku ei noudata niitä. Sosiaalisissa tilanteissa ”väärin toimimisella” voidaan saada oivallista tutkimusmateriaalia arjen rutinoituneista käytännöistä. (ks. Garfinkel 1989, 36–75.) Kuvatessani esimerkiksi tietokonetta ja sen asettelua osana huonetta rikoin kotien kuvaamiskonventioita, mikä sai ihmiset pohtimaan kotiansa ”mediamaantietoa”.

Se, että kotien laitteiden kuvaaminen rikkoi arkioluetuksia kodin kuvaamisen perinteestä, synnytti myös eettisiä kysymyksiä. En lähtenyt ihmisten koteihin suunnitelmallisesti rikkomaan kotien kuvaamiskonventioita ja hämmentämään haastateltaviani. En luonnollisestikaan halunnut, että tutkimukseen osallistuneille olisi tullut kuvaamistilanteessa ja haastattelutilanteessa jotenkin hankala olo. Ymmärsin kyllä jo ennen aineiston keruuta, että kuvaaminen ja se, että pyysin kertomaan valinnoista kodin laitteiden sijoittelussa, voisivat herättää hämmennystä haastateltavissani.

Käsitykseemme kodista liittyy ajatus, että koti ilmentää asukkaidensa persoonaa. Tämän vuoksi on ymmärrettävää, että tutkijan esittäessä kotiin liittyviä kysymyksiä ja valokuvatessa kodin esineitä, tilanne on toisella tavalla intiimi kuin jos haastattelu tapahtuisi vaikkapa työpaikalla. Hälventääkseni tilanteen mahdollista epämukavuutta, kerroin haastateltaville, että heidän kotiensa kuvat pysyvät ainoastaan omassa käytössäni ja ettei niitä tulnaisi julkaisemaan tai näyttämään missään julkisesti. Kerroin myös haastateltaville, että kuvaaminen ei ollut ennakkoehto haastatteluihin osallistumiselle. Tutkimukseen voi osallistua haastateltavana ja silti kieltää oman kodin kuvaa-

misen. Olin jossain määrin yllättynyt siitä, että kaikki haastateltavani auliisti lupasivat, että saan kuvata heidän kotejaan. Vaikka tilanteisiin sisältyi välillä hämmennystä, usea vaikutti myös ilahuneelta siitä, että olin niin konkreettisesti kiinnostunut heidän kotiensa järjestyksistä. Ennen kuvaamista näytin haastateltavilleni kaksi esimerkkikuvaa, joissa oli kuvattu kodin tietokonetta ja televisiota. Kerroin myös, että kyseiset esimerkkikuvat olivat omasta kodistani. Näin tutkimukseen osallistuneet näkivät konkreettisen esimerkin siitä, miltä kuvat tulisivat näyttämään. Lisäksi tilanteeseen tuli vastavuoroisuutta, sillä ennen kuin he esittelivät kotiaan, näytin heille kuvia omastani.

1.2.4 Aineistona asumisen erikoislehdet

Syksyllä 2003 Kansallisen mediatutkimuksen lehdistötiedote nosti voimakkaimmaksi trendiksi sen, että kolmen viime vuoden aikana ihmiset ovat yhä kiinnostuneempia asumisen, rakentamisen ja puutarhanhoidon erikoislehdistä. Tiedotteen mukaan nämä lehdet ovat saaneet runsaasti nimenomaan uusia lukijoita, joista erityisen innokkaina lukijoina erottuvat miehet ja yli 50-vuotiaat naiset. Tutkimaani ajankohtaan näyttää siis osuvan lisääntynyt kiinnostus asumista ja kodin muokkaamista kohtaan. Tämä kytkeytyy ainakin siihen, että asuntomarkkinoiden tilaa on 2000-luvun alussa kuvattu hyvin poikkeukselliseksi ja tätä keskustelua on myös runsaasti käyty julkisuudessa. Muutokset asuntomarkkinoilla ovat johtuneet matalasta korkotasosta, yleisestä vaurastumisesta, lievistä tuloerojen kasvusta ja asumisvarallisuuden periytymisestä (Vaattovaara 2005, 21). Näissä keskusteluissa ”oma koti” ideana on tuotu myös sellaisten ryhmien ulottuville, joiden elämäkokonaisuuteen se ei tyypillisesti ole kuulunut. (Laine 2003.)

Kiinnostukseni keskiössä on se, millä keinoin asumisen erikoislehtien kuvissa tuotetaan tiettyjä asetelmia, joissa me-

diateknologiat asettuvat osaksi kotiympäristöä. Kuvat ovat aina valinnan tulosta. Kuvan ottaja on valinnut sen, mistä kuvakulmasta hän esimerkiksi olohuoneen esittelee ja joku on tehnyt valinnat sen suhteen, miten eri esineistä on luotu tietty kokonaisuus, jossa kokonaisuuden osat asettuvat tiettyihin yhteyksiin toistensa kanssa. Lyhykäisesti kysyn, millä keinoin tämä ”kuvaelma” on luotu (Goffman 1979, 29) ja erityisesti miten mediateknologiat asettuvat osaksi tuota kuvaelmaa. Kuvien lisäksi aineistonani ovat tietysti tekstit, jotka ympäröivät näitä kuvia. Teksteissä kuvia yleensä pyritään selittämään kiinnittämällä katselijan huomio niihin asioihin, jotka kirjoittajan mielestä ovat kuvassa keskeisiä. Näiden valintojen avulla kertojan voi analysoida tarjoavan katselijalle tulkintakehyksen, jolla kuvaa kuuluisi tulkita.

Asumisen erikoislehdissä esitellään usein henkilöityjä koteja. Tämä juttutyyppi on yleistynyt aikakauslehdissä ja kirjallisuudessa 1950-luvulta eteenpäin, vaikka lajityyppinä se on ominainen nimenomaan asumisen erikoislehdille. Näissä tarinoissa useimmiten julkisuuden henkilöt avaavat kotinsa toimittajalle ja itse koti luo kehyksen, jonka puitteissa puhutaan henkilön yksityisestä ja julkisesta elämästä (Sarantola-Weiss 2003, 176). Asumisen erikoislehdissä meille kotinsa avaavat henkilöt ovat usein myös tuntemattomampia yritysmaailman toimijoita tai arkkitehtejä ja muotoilijoita. Aina henkilöitä ei artikkeleissa asemoida ollenkaan, vaan heistä kerrotaan vain nimet. Juttutyyppin, jossa ihmisestä keskustellaan hänen kotinsa kautta, voi tulkita tuottavan artikulaation, jossa ihminen ja hänen kotinsa liitetään yhteen. Ihmisen identiteetti rakentuu hänen kotiinsa liittyvien valintojen kautta ja koti saa merkityksensä siitä, mikälainen siellä asuja on. Sisustuslehdissä esitellään tämän lisäksi myös asetelmallisia koteja eli koteja, jotka on rakennettu nimenomaan esittelyä varten. Nämä ovat kuin lavastuksia, joita ei liitetä kehenkään olemassa olevaan henkilöön, mutta jotka voivat pyrkiä ”puhuttelemaan” tietynkaltaista ihmistä.

Olen kerännyt lehtiaineistoa samalta ajalta, jolloin haastatteluaiaineistot on kerätty eli vuodelta 2001 ja vuodelta 2002. Käyvin systemaattisesti läpi Avotakan vuosikerrat 2001 ja 2002, Glorian kodin vuosikerrat 2001 ja 2002 sekä Meidän talo -lehden vuosikerrat 2000–2002. Lisäksi olen vähemmän systemaattisesti kerännyt aineistokseni Koti ja keittiö -lehden, Hifi-lehden ja Talo ja koti -lehden numeroita, joissa on ollut tutkimukseni kannalta kiinnostavia artikkeleita. Otin vertailuaiaineistoksi Avotakan vuosikerrat vuodelta 1987 ja 1988 sekä Makasiini -lehden ja Meidän talo -lehden vuosikerrat samaisilta vuosilta eli viisitoista vuotta aiemmalta ajalta. Näistä vuosien 1987 ja 1988 lehdistä tekemiäni muistiinpanojen avulla tarkastelen nykyistä aineistoa ja pohdin sitä, mikä on erityistä juuri tässä aineistossa. Nostan esille 2000-luvun alun aineistosta uudet artikulaatiot ja tarkastelen, miten ne kietoutuvat moraaliseen puheeseen, joka edellyttää erilaisia mediateknologioiden legitimointistrategioita. Valitsin aineistosta edustavia esimerkkejä, enkä luetteloikaa kaikkia artikkeleita, joissa hyödynnetään samanlaista tapaa artikuloida mediateknologioita.

Aineistot, jotka olen käynyt systemaattisemmin läpi, ovat kaikki eksplikoituneet profiloituneet asumiseen liittyvien teemojen käsittelyyn, mutta yksi selkeästi erotteleva kriteeri on se, missä määrin lehti rakentuu ns. tee-se-itse -ajatuksen varaan. Meidän talo ja Makasiini ovat lähempänä tee-se-itse -periaatetta. Glorian koti on kauimpana tästä. Glorian koti -lehden lukijoiden ei oleteta askartelevan itse sisustuselementtejä, vaan ostavan valmiita tuotteita ja palveluja.⁴

⁴ Makasiini, joka lopetti ilmestymisensä jo 1990-luvun alussa, on aineistossa kaikista selkeimmin arjen asumisen lehti. Lehdessä tuotiin aktiivisesti esille rakentamiseen ja sisustamiseen liittyviä arjen reunaehdoja eli pieniä tiloja ja rahan puutetta. Lehtien eroja on helpointa luonnehtia muutamalla esimerkillä. Makasiinin artikkeli ”Neljän yksiön tarinat” (no. 9 1987, 61–65) esittelee yksiön, jossa asuu nainen, tytär ja kaksi koiraa. Tilan tuntua voidaan silloin tuottaa vaikkapa näin: ”Asumonssa

Kävin alkuun läpi artikkelit ja kuvat, joissa mediateknologioita ei näkynyt. Todettuani, että tällaisia artikkeleita on suuri enemmistö, päädyin rajaamaan aineiston niihin artikkeleihin, joissa mediateknologia on esillä. Käytännössä olen käynyt lehtiaineiston läpi etsimällä ensivaiheessa kaikki kuvat, joissa tavalla tai toisella jokin mediateknologia on näkyvillä (oli se sitten kirjat hyllyssä, stereot, dvd, televisio tai tietokone) ja tämän jälkeen olen analysoinut näiden artikkeleiden tekstit yhdessä kuvien kanssa.

Kun olin saanut jonkinlaisen kokonaiskäsityksen aineistosta ja tunnistanut yhtäältä toistuvat teemat ja toisaalta teemat, jotka esiintyivät 2000-luvun aineistossa, mutta joita ei aiemmasta aineistosta löytynyt, kävin lehtiaineiston läpi etsimällä niitä teemoja, joiden voisi kuvitella kutsuvan esille jonkinlaista teknologiaan kytkeytyvää argumentointia. Tässä vaiheessa poimin aineistosta esimerkiksi kaikki kotona työskentelyä käsitte-

on lähes kaikkea kaksin kappalein: kaksi tietokonetta, kaksi puhelinta, kaksi televisiota, kaksi videota. Ideana on antaa oman huoneen tuntua sekä äidille että tyttarelle. Jos toisella on vieraita, toinen voi rauhassa jatkaa omia puuhiaan”. Sama artikkeli kuvaa myös nuorenparin 22-neliön yksiön, josta kerrotaan, että ”Kyöstin ja Leenin asunnossa ei ole edes erillistä keittokomeroa. Omaa rauhaa ei löydy kuin pienestä kylpyhuoneesta. Suhde on välillä joutunut koetukselle”. Makasiinikin tarjoaa kyllä asumiseen liittyviä unelmia, mutta 1980-luvun lopun lehdet tuovat aktiivisesti esille myös kääntöpuolta. On vaikea kuvitella, että tämän päivän Glorian koti kertoisi Pekasta, joka on hankkinut lisätilaa perheelleen rakennuttamalla ullakon asuintilaksi. Prosessin, joka kesti yli neljä vuotta, kuluessa tuli kuitenkin avioero ja nyt Pekka myöntääkin, että ”ullakon rakentamisesta tuli hänelle pakkomielle”. Pekka esittelee kotiaan lehdessä haikeana, sillä se on hänelle perheen hajottua liian suuri, minkä vuoksi hän joutuu unelmastaan luopumaan. Vielä Pekka kuitenkin pyrkii kasaamaan uudestaan elämänsä palapeliä kodissaan, jossa ”soi Albinonin musiikki” ja jonka täyttää ”Tshevilainen tunnelma”. (Makasiini no. 5 1987, 68–73.) Lehtien välillä todella on eroja.

levät artikkelit. Käytännössä olen käynyt ”kylässä” vuorotellen uudemman ja vanhemman aineiston luona. Kun olen tehnyt jonkin huomion uudemmasta aineistosta, olen siirtynyt seuraavaksi takaisin vanhempaan aineistoon etsimään löytyykö samaa ilmiötä sieltä ja päinvastoin. Näin jokainen huomio on tavallaan kiertänyt tämän saman matkan läpi lähtien liikkeelle joko uudemmasta tai vanhemmasta aineistosta.

Ensimmäinen huomioni aineistosta (ja josta kiinnostukseni kerätä tällainen aineisto myös lähti) oli se, että kuvien ja tekstien voidaan tulkita käyttävän erilaisia oikeuttamisstrategioita. Mediateknologian esiintyminen oli tavalla tai toisella tehtävä oikeutetuksi. En halua väittää, että kaikki sisustuslehtien artikkelit lähtisivät aina oikeuttamaan teknologian kotiin sijoittamista. Todellisuus ei ole niin yksiulotteista, että se tähän pelkistyisi. Myös lehtien välillä on eroja. Esimerkiksi Avotakan kuvissa televisio on useammin näkyvillä kuin Glorian koti-lehdessä. Avotakassa esitelläänkin nk. tavallisten ihmisten koteja useammin kuin Glorian kodissa ja tämän voi tulkita jo legitimoivan mediateknologioiden toisenlaisen näkyvyyden. Avotakka esimerkiksi tarjoaa palvelua, jossa sisustamisen ammattilaiset sisustavat jonkun ihmisen pyynnöstä hänen kotiaan uudestaan. Nämä jutut toistavat naisten lehdistä tuttuja muuttumisleikkejä, joissa on kuva tilanteesta ennen muutosta ja muutoksen jälkeen. Tavallisten ihmisten koteja esitellessään Avotakan voisi sanoa sietävän mediateknologioita paremmin kuin Glorian koti. Samaa voi sanoa Meidän talo -lehdessä, joka poikkeaa muista aineiston lehdistä siinä, että se on profiloitunut paitsi sisustamisen, myös rakentamisen erikoislehdeksi ja pyrkii aktiivisemmin vetoamaan selvästi niin miehiin kuin naisiin. Meidän talo -lehdessä suurin osa esiteltävistä kodeista on juuri tavallisten ihmisten koteja. Silti niissäkin harvemmin näkyvillä ovat esimerkiksi kotien televisiolaitteet.

1.3 Aineiston lukemisen teorettismetodiset lähtökohdat

Tämän tutkimuksen teorettismetodiset lähtökohdat ovat kulttuurintutkimuksessa ja diskurssianalyysissä. Esittelen molemmat tutkimustraditiot seuraavassa erikseen, vaikka molempien lähtökohdissa on runsaasti yhteistä. Pohjana niin kulttuurintutkimukselliselle kuin diskurssianalyttiselle teorianmuodostukselle on toiminut strukturalistinen teoria kielestä ei-heijastavana merkitysjärjestelmänä. Ferdinand de Saussure (1983) esitti käsityksen kielestä erottelujen järjestelmänä, jossa jokainen merkki liittyy yhteen ja jokaisen olion ja asian saama merkitys riippuu kaikkien muiden merkkien samanaikaisesta olemassaolosta. Merkityssysteemeillä viitataan siihen, että merkitysten ajatellaan muodostuvan suhteessa toisiinsa. Puhuessamme hyödynnämme jatkuvasti luokitteluja, jotka perustuvat keskinäisiin merkityseroihin. Esimerkiksi ”feminiininen” ja ”maskuliininen” määrittyvät nimenomaan suhteessa toisiinsa ja perustuvat niiden keskinäiseen erottumiseen. Eron käsite on siis keskeinen strukturalismissa. Merkitykset syntyvät keskinäisten erojen kautta.

Saussurelaisesta kielitieteestä valitsemani tutkimusote poikkeaa kuitenkin siinä, että olen luopunut käsityksestä, jonka mukaan kieltä tai muita merkityksellisiä käytäntöjä olisi tarkasteltava yhtenä ja yhtenäisenä ylijärjestyksenä. (ks. Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 24; 37–40.) Esimerkiksi diskurssianalyysi kiinnittää huomionsa kielen rakenteen sijasta itse kielen käyttöön ja siinä ilmeneviin merkityksiin.

Saussuren ajatuksia kulttuurintutkimuksellisesti kehitti edelleen muun muassa Claude Lévi-Strauss (Heiskala 2000, 128), joka sovelsi ajatusta siitä, miten ilmiöt ja esimerkiksi tietyn kulttuurin esineet saavat merkityksensä suhteessa toisiinsa. Lévi-Straussin tunnistamat suhteet vaikuttavat kuitenkin ole-

van osa ”objektiivista” todellisuutta, jolla on omalakisensa toimintamuodot. Lévi-Strauss tunnistaa tiettyjen asioiden välillä rakenteellisen suhteen, joka on olemassa jo ennen kuin sen tutkija tunnistaa. Artikulaatiossa ja diskurssissa korostuu enemmän työväliseen luontoisuuteen. Tutkijana kiinnitän huomion tiettyihin tutkimusaiheisiin kannalta kiinnostaviin artikulaatioihin, mutta tunnistan myös oman roolini tässä prosessissa.

Tärkeä erottelu on siis se, miten rakenteen ja toiminnan välinen ero hahmotetaan. Ajattelemmeko rakenteen edeltävän toimintaa vai toteutuvan vasta toiminnassa. (Sturrock 1979, 8.) Kun Lévi-Straussilainen suuntaus näkee toiminnan tavallaan musiikkina, jota soitetaan valmiista nuoteista (rakenne), artikulaatioteoreettinen ja diskurssianalyttinen näkökulma ei edellytä valmiiden nuottien (määräävän rakenteen) olemassaoloa ennen soittamista. Sosiaalinen elämä ei siis tapahdu valmiin käsikirjoituksen mukaan, vaan itse ”käsikirjoitus” syntyy vasta toiminnan kautta. Sävelkulku syntyy ja toteutuu vasta soittaessa, vasta toiminnassa (Leach 1976, 5). Strukturalismi Lévi-Straussilaisessa mielessä näkee rakenteen tuottavan tiettyjä toimia. Artikulaatioteoria näkee kulttuurin toteutuvan vasta artikulaatioprosesseissa. Ei ole siis valmiita, välttämättömiä homologioita asioiden välillä ennen kuin ne artikuloidaan. Kultuuria synnytetään artikulaatioprosesseissa.

1.3.1 Kulttuurintutkimus ja artikulaatiot

Tutkimukseni liittyy osaksi kulttuurintutkimuksen perinnettä. Kulttuurintutkimusta voi luonnehtia monitieteiseksi tutkimusorientaatioksi, josta mielekkäämpää olisikin käyttää juuri sen monikollista englannin kielen versiota cultural studies. Kulttuurintutkimus ei ole yhtenäinen oppiala, vaan saa hyvin erilaisia painotuksia riippuen vuosikymmenestä tai maasta toiseen. Yhteistä kulttuurintutkimuksille on kuitenkin kiinnostus arki-

elämää ja sen ilmiöitä kohtaan. Se (tai ne) pyrkivät kyseenalaiseen ilmaisuun, jotka vaikuttavat ensikatselulla itsestään selviltä ja luonnollisilta. Missiona on paitsi tarjota arkielämästämme tietoa, joka pelkistää mutkikkuutta ja saa ihmiset siten ymmärtämään paremmin erilaisia arjen ilmiöitä, myös kyseenalaistaa ja osoittaa, etteivät ilmiöt ole niin yksinkertaisia. (Fornäs 1999, 30–31.)

Inhimillisten toimijoiden ei nähdä vain uusintavan kulttuuria, vaan luovan ja tuottavan sitä arkisissa käytännöissä erilaisissa sosiaalisissa konteksteissa. Kontekstiherkkyys onkin yksi piirre, jota pidetään leimallisena juuri kulttuurintutkimukselle. Toinen keskeinen piirre on ilmiöiden tarkasteleminen yhteyksissään ja sen osoittaminen, että yhteydet eivät ole välttämättömiä ja vääjäämättömiä ja että niillä on seurauksensa. Yhteyksien tarkastelemisesta puhuttaessa viitataan artikulaation käsitteeseen. (Morris 1997, 43–44.) Artikulaation käsite on tullut tutuksi sosiologiassa nimenomaan kulttuurintutkimuksen kautta. Jennifer Daryl Slack (1996, 112) huomauttaakin, että artikulaation käsite on kulttuurintutkimuksessa niin keskeinen, että ilman sen merkityksen käsittämistä olisi mahdoton ymmärtää tapaa, jolla kulttuurintutkimus analysoi ja jäsentää tutkimuskohteitaan.

Artikulaation käsitteen avulla kulttuurintutkimuksessa on alkujaan pyritty ylittämään marxilaispainotteisen kulttuurintutkimuksen reduktionismi. Reduktionismi, joka paikansi ilmiöt tuotantosuhteisiin, jätti Slackin (1996, 116) mukaan liian vähälle huomiolle muun muassa ihmisten kokemuksen sekä sen, että siellä missä on valtaa, on myös aina vastarintaa. Suku- ja etnisen identiteetin ja alakulttuurien merkitykset jäivät myös problematisoimatta. Silti artikulaation käsitettä ei tule jäsentää antimarxilaisena yrityksenä tehdä kulttuurintutkimusta, vaan on ymmärrettävä, että sen juuret ovat juuri marxilaisessa

viitekehyksessä.⁵ Tässä mielessä artikulaation käsite ei ole ikinä irrallaan marxilaisesta viitekehyksestä, vaan se artikuloituu juuri suhteessa siihen. Termiin viitattaessa mainitaan usein Louis Althusser, joka rakentaessaan strukturalistista materialismiaan hyödynsi jo artikulaation käsitettä. (Hall 1980, 324–325.)

Valtaa ei kulttuurintutkimuksen piirissä tarkastella pelinä, jossa joillain on valtaa, jota toisilta puuttuu. Tässä kohtaa kulttuurintutkimus erottaa uudet tietyistä marxilaisuuden muodoista. Kulttuurintutkimus on kiinnittänyt huomiota siihen, miten ihmiset eivät vain uusina kulttuuria vallan ohjaajina, vaan he voivat myös haastaa sitä arjessaan. Näin arki on paitsi rutiinien myös refleksiivisuuden ja uudelleen luomisen sfääriä. (Kellner 1997.) Tästä seuraa luontevasti näkemys, jonka mukaan aramme koostuu paitsi murroksista, myös jatkuvuuksista. Tämä piirre kulttuurintutkimuksessa viehätti erityisesti itseäni, sillä 1990-luvun lopun julkista teknologiakeskustelua voi hyvällä syyllä luonnehtia murroksen diskurssiksi. Puheissa keskityttiin siihen, miten uudet teknologioiden muodot mullistivat aramme ja uusia sovelluksia esiteltiin luontevasti ”vallankumouksellisina” (Peteri 2000). Vähemmän huomiota sai se, miten uusi tulee aina ymmärretyksi vanhan ja tutun kautta, jolloin ”uuden” ja ”vanhan” välille on turha piirtää selkeitä raja-aitoja (Paasonen 2004, 511).

Artikulaatiolla käsitteenä tarkoitetaan käytäntöä, jossa liitetään yhteen aineksia, joita ei vääjäämättä ja välttämättä liitetä yhteen (artikulaation käsitteestä ks. Barker 2000, 9; Grossberg

---

⁵ Suomalainen kulttuurintutkimus on monella tapaa syntynyt vastineeksi juuri marxilaisille rakennefunktionalistisille selityksille. Kulttuurintutkimus Suomessa on kuitenkin myös saanut vaikutteita pohjoismaiselta marxilaisuudelta sekä Frankfurtin koulukunnalta. Suomalaisen kulttuurintutkimuksen suhde marxilaisuuteen on Pertti Alasuutarin (1999b, 100) mukaan hyvin omintakeinen, eikä samalla tavalla suoraviivainen kuin esimerkiksi brittiläisen kulttuurintutkimuksen.

1995, 248–251; Du Gay & Hall & al. 1997, 3; Hall 1980, 325; Hall 1992, 368; Herkman 1998, 201–207; Lehtonen 1996, 212–218; Nikunen 2005, 25–28). Ilmiöiden merkitykset tehdään asettamalla ilmiöt toisten ilmiöiden yhteyteen. Siten tutkittavaa ilmiötä on mahdollista ymmärtää vain tarkastelemalla sitä suhteiden verkostoa, jonka osaksi se asettuu. Asioille annetut merkitykset rakentuvat erilaisten erontekojen ja yhteneväisyyksien osoittamisen kautta. Keskeistä artikulaatioteoriassa on ajatus siitä, että yhteen liitetyt ainekset muodostavat uuden kokonaisuuden.

Kun tarkastellaan miten metaforan avulla uusi asia tehdään tutuksi, ei tällaiseen lähestymistapaan sisälly näkemystä siitä, että järjestys olennaisesti muuttuisi uuden asian myötä. Uusi asia mukautetaan metaforan avulla osaksi vanhaa asioiden järjestystä. Artikulaatioteoria tähdentää, että uuden saavuttua tuttukaan ei ole enää ennallaan. Artikulaatioteoria luo näkökulman mediateknologioiden kotouttamiseen, jossa kotouttaminen ei ole vain uuden integroimista tai mukauttamista, vaan uuden kokonaisuuden syntymistä, jossa kaikki osapuolet saavat uuden identiteetin. Tällöin kiinnostuksen kohteena ei niinkään ole se, minkälaisia olioita artikulaation osapuolet ovat, vaan minkälaisina ne rakentuvat suhteessa toisiinsa eli mitkä ovat suhteiden efektit, minkälaiset olemukset juuri *suhteessa* eri osapuolille rakentuvat. Nämä suhteet eivät ole välttämättömiä ja siten artikulaatioiden analyysi on abstraktio tietystä hetkestä.

Artikulaatioista puhuminen korostaa asioiden ymmärtämistä konteksteissaan. Ilmiöitä on tarkasteltava niissä suhteissa, joihin ne asettuvat tässä historialliskulttuurisessa kontekstissa. Mitä tahansa ei kuitenkaan voida liittää toisiinsa. Esimerkiksi tietokoneella tai kirjalla on joukko potentiaalisia merkityksiä, jotka eroavat tiiliskiven potentiaalisista merkityksistä. Lawrence Grossberg (1995, 252) korostaa artikulaatioista kirjoittaessaan, että konteksti ymmärretään turhan usein taustaksi itse tutki-

muskohteelle. Konteksti nähdään tutkimuksen alkupisteenä, joka on huomioitava, kun tutkimuskohdetta lähdetään jäsentämään. Artikulaatioista puhuminen Grossbergin mukaan tuottaa toisenlaisen suhteen kontekstien ymmärtämiselle. Konteksti ei ole saatavilla tai ymmärrettävissä tutkimuksen alkuvaiheessa, vaan se syntyy tutkimuksen lopputuloksena. Konteksti artikuloi tutkimuskohteen ja siten kontekstia ei voida ymmärtää irrallaan tutkimuskohteestaan, kuten ei tutkimuskohdettakaan irrallaan kontekstista. Siten koti mediateknologioiden käytön kontekstina on myös tämän tutkimuksen tulos, sillä kuva kontekstista valmistuu vasta, kun voimme ymmärtää, miten mediateknologiat ja koti syntyvät suhteessa toisiinsa.

1.3.2 Diskurssianalyttinen viitekehys

Olen ammentanut tutkimuksessani analyttisiä ideoita myös diskurssianalyttisestä näkökulmasta. Diskurssianalyttinen viitekehys tarjoaa kielen käyttöön näkökulman, jossa kieltä tarkastellaan osana todellisuutta, ei pelkästään todellisuutta heijastelevana tai siitä kuvauksia tuottavana. Näkemyksen mukaan samalla kun tuotamme kieltä, tuotamme todellisuutta ja siinä ilmeneviä olioita ja ilmiöitä. Todellisuuden ei siis ajatella olevan jossain valmiina, vaan todellisuus on jotain, jota jatkuvasti puheessa ja merkityksellisessä toiminnassa tuotamme olevaksi. Tällöin huomio kiinnitetään siihen, kuinka tässä tapauksessa esimerkiksi mediateknologioista kerrotaan osana arkielämää, minkälaisena ja millä keinoilla median käyttöä tuotetaan puheessa. (Edwards & Potter 1993, 2, 11; Harré & Stearns 1995, 2–3.)

Vaikka kielen avulla tuotamme todellisuutta, kaikki ei silti lakkaisi olemasta, jos sanat katoaisivat ja merkityksellinen toiminta lakkaisi (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 22–23). Voimme antaa erilaisia merkityksiä television katselulle ja tieto-

koneen käyttämiselle, mutta näiden artefaktien materiaallinen olemassaolo on kuitenkin ennakkoehto näille toisistaan poikkeaville esittämisen tavoille.⁶

Näkemyksistä, että merkitykset rakennetaan dialogissa, edellyttää, että tutkija tarkastelee myös omia haastattelussa esittämiään kysymyksiä osana aineistoa, ei vain aineiston katalysaattoreina. Tällainen näkemys, jossa tutkija nähdään näin konkreettisesti osana tutkimusaineistoa, erottaa diskurssianalyttisiä tutkimuksia sellaisista haastattelututkimuksista, joissa haastattelijan ääni usein häivytetään miltei tyystin analyysivaiheessa. Perinteinen strukturoitu haastattelu perustui ajatukselle, että tutkijan vaikutusta aineistoon on pyrittävä kontrolloimaan, jotta saavutettu tieto olisi mahdollisimman aitoa ja puhdasta (ks. aiheesta Eskola 1994, 37; Fontana 2002, 162–164; Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 29–30; Nikander 1991, 273; Polkinghorne 1989, 14). Kun todellisuutta ajatellaan rakennettavan dialogissa toisten kanssa, haastateltavan puhe ei voi olla yksin aineistona. Tutkimustieto tuotetaan aina tutkitavan ja tutkijan välisessä suhteessa. (Banister, Burman, Parker, Taylor & Tindall 1994, 149; Lehtonen 1994, 260.)

Usein haastatteluaineistojen analyysissä on tavoiteltu aineiston yhtenäisyyden esiin tuomista. Yhtenäisten elementtien katsotaan tällöin heijastavan esimerkiksi ihmisten asenteita tai heidän sisäisiä tilojaan. Mitä yhtenäisempää aineisto on, sitä vaakuuttuneempi tutkija voi olla siitä, että hän on tavoittanut jonkin todellisen ilmiön. Aineiston yhtenäisyys ei ole diskurssianalyttisesti orientoituneelle tutkijalle samalla tavalla itseisarvo.

⁶ Keskittymistä kieleen ja sen merkityksiin onkin kritisoitu siitä, että esimerkiksi tutkittaessa teknologiaa ihmisten antamina merkityksinä, itse teknologia esineenä, sen materiaallinen olemassaolo häviää (aiheesta Arminen & Raudaskoski 2003, 280; Koskinen 2000, 47). Tätä ongelmaa on pyritty ratkaisemaan kehittämällä ns. suunnittelu-orientoitunutta (engl. ”design-oriented”) sosiologista teknologian tutkimusta, joka tutkii teknologian konkreettisia käyttötilanteita (Arminen 2002).

Hän lukee aineistoaan oletuksella, että aineiston yhtenäisyys voidaan mahdollisesti tavoittaa tunnistamalla kielen käytön säännönmukaisuuksia. (Potter & Wetherell 1987, 163–164.) Aineistosta pyritään pikemminkin etsimään moninaisuutta ja kompleksisuutta. Tämän moninaisuuden tavoittaminen ei yleensä ole ongelma, sillä tarkastellessamme mitä tahansa arkista keskustelua, siinä ilmenee luonnollista ”moniäänisyyttä”.

Täydennän kulttuurintutkimuksellista lähestymistapaani diskurssianalyysin tarjoamalla välineillä. Diskurssianalyysi korostaa puheen tutkimista nimenomaan tilanteisena toimintana (Saarenheimo 1997, 31). Tämä näkökulma tähdentää puhetta sosiaalisena toimintana. Ihmiset tekevät asioita puheellaan. He voivat vakuuttaa, oikeuttaa, syytellä, suostutella ja kysyä. (Potter & Wetherell 1989, 32; Suoninen 1992, 20; Wetherell & Maybin 1996, 265.) Oikeuttamisen analysointi viittaa myös siihen, miten ihmiset tuottavat itsestään ja toimistaan moraalisesti oikeutettua kuvaa. Ihmiset valitsevat erilaisten kielellisten keinojen välillä, he ovat ”toimijoita moraalisisessa universumisessa”, jossa pyrkivät neuvottelemaan itselleen moraalisesti uskottavan ja vakuuttavan position (Burr 1995, 120).

Selkeimmin merkitysten rakentuminen vuorovaikutuksessa näkyy luvussa, jossa analysoin pariskuntapuheessa rakentuvia sukupuolittuneita asiantuntijuuksia. Näkemys merkitysten syntyisestä vuorovaikutuksessa kulkee mukana kuitenkin enemmän ja vähemmän näkyvästi myös muissa analyysiluvuissa. Muissa luvuissa olen analysoinut aineistokatkelmien vuorovaikutusta niissä kohdissa, joissa se on vaikuttanut relevantilta puheessa syntyneiden merkitysten analysoinnin kannalta. Itse vuorovaikutuksen analyysi ei kuitenkaan ole työni keskiössä.

Kun artikulaatioteoria herkistää sille, miten jotkin asiat nivelletään yhteen ja siis syntyvät suhteessa toisiinsa, diskurssianalyysi luo näkökulman, joka tähdentää sitä, miten jäsenyksiä hyödynnetään kielellisinä resursseina. Artikulaatioiden

tutkiminen kiinnittää huomiomme siis esimerkiksi siihen, miten uudempia teknologioita artikuloidaan suhteessa printtimediaan. Diskurssianalyysi jäsentää tätä artikulointisuhdetta kysymällä, minkälainen resurssi printtimedia tässä kontekstissa on. Mitä ihmiset siis tekevät, kun he esimerkiksi kutsuvat esille puheen kirjoista tietyissä tilanteissa?

Kun puhun kodin esineiden ja mediateknologioiden spatioalisista artikulaatioista, puhun niistä myös diskursiivisina järjestyksinä. Diskursiivisilla järjestyksillä tarkoitan sitä, että tilalliset järjestelyt kommunikoivat jotain. Ne esimerkiksi voivat tuottaa erilaisia median muotojen välisiä suhteita. Tilallisten järjestelyjen avulla voidaan tehdä näkyväksi sitä, mikä on keskeistä kotielämässä verrattuna työ- tai opiskeluelämään. Lisäksi sovellan diskurssianalyysiä analysoidessani asumisen erikoislehtiä siitä näkökulmasta, miten niissä tuotetaan velvoittavaa puhetta mediateknologioiden oikeasta sijoittamisesta. Tällöin luvussa kolme keskeistä on se, millä keinoin näissä lehdissä oikeutetaan, legitimoidaan mediateknologioita ja miten samanaikaisesti tullaan oikeuttaneeksi tietynlaisia ideaaleja perhe- ja kotielämästä. Kun tekstissä tai puheessa tuotetaan ja oikeutetaan tiettyä käsitystä kotielämästä, tätä puhetta voi hyvällä syyllä kutsua puheeksi, jolla on moraalinen ulottuvuus. Puhe tuottaa kannanottoja oikeanlaisesta kotielämästä.

1.3.3 Kotouttaminen ja teknologian tutkimus

Sosiaalitieteellisessä teknologian tutkimuksessa on pitkä perinne, jonka voi nimetä vaikutustutkimukseksi. Tämä perinne on analysoinut sosiaalisten ja yhteiskunnallisten muutosten johtuvan teknologisesta kehityksestä. Teknologia on siis nähty muutosvoimana, joka on aiheuttanut tiettyjä muutoksia. Tähän traditioon kuuluvat muun muassa tutkimukset, jotka ovat nähneet television aiheuttavan katsojissaan turruttavaa

passiivisuutta ja flegmaattisuutta. Näkökulmaa on kritisoituakin siitä, että se esittää sekä ihmiset että yhteiskunnan melko sätkynukkemaisina hahmoina, joiden rooliksi jää ainoastaan reagoida teknologisiin muutoksiin. (Lie & Sorenson 1996, 5–6; MacKenzie & Wajcman 1999, xiv.) Parikymmentä vuotta siten tätä näkökulmaa haastamaan kävi tutkimussuuntaus, jota kutsutaan konstruktionistiseksi lähestymistavaksi ja joka nykyisin on jo jossain määrin vallitseva suuntaus teknologian sosiaalitieteellisessä tutkimuksessa. Tämä suuntaus on painottanut enemmän teknologiseen kehitykseen liittyviä ristiriitaisuuksia ja kehityksen epälinearisuutta. Teknologia ei ole yksin muutosvoima, vaan myös teknologia itsessään on jatkuvien merkitysneuvotteluiden tulosta. (Lie & Sorenson 1996, 5–7.)

Näkemyksemme teknologiasta sisältävät helposti oletuksen siitä, että teknologia on dynaaminen, jopa vallankumouksellinen voima ja arkielämä on se pysyvä, rutiininomainen, johon teknologia vaikuttaa erilaisilla tavoilla. Kotouttamisen käsite kääntää näkökulman saaden meidät näkemään teknologian ja ihmisten välisen suhteen dynaamisuuden molempiin suuntiin. Kotouttamisprosesseja tutkittaessa lähtöoletuksena on se, että teknologia muuttaa arjen käytäntöjä, mutta että teknologia ei ole jotain valmista, merkityksiltään kiinteää, joka vain asettuu ihmisten arkeen. Teknologian omaksumista ei nähdä siis tapahtumana, vaan käsitetään prosessina. (Haddon 2003, 45–46.)

Ihmiset tulkitsevat laitteita ja niiden käyttöä, laite ei synny arjessa ikinä aivan sellaisena kuin sen joku näki suunnittelijan pöydällä. Jo pelkästään se, että laitteet asettuvat osiksi kodin sosiaalisia suhteita on tekijä, jota harvoin ennakoidaan suunnitteluvaiheessa, mutta joka käytännön elämässä voi määritellä teknologian saamia merkityksiä. Laitteiden domestikaatioprosessiin voi liittyä muutoksia ja konflikteja. Nämä muutokset eivät liiku jonkin ennalta tunnetun lineaarisesti etenevän käyrän mukaan. (Lie & Sorenson 1996, 8–10.) Lie ja Sorenson (1996,

13) näkevät domestikaation käsitteen etuna sen, että se tuottaa käyttäjät aktiivisina. Analyyttisenä työkaluna käsite tarjoaa aineistoon näkökulman, jossa keskeisiä ovat ne moninaiset erilaiset käytännöt, joilla ihmiset omaksuvat laitteita osaksi arkeaan. Domestikaation käsitteen avulla voidaan paremmin tunnistaa Lien ja Sorensonin mukaan se sosiaalisten suhteiden verkosto, jonka osaksi laitteet asettuvat.

Roger Silverstonen tutkimusryhmä toi domestikaation käsitteen teknologian tutkimukseen 1980-luvun ja 1990-luvun taitteessa. Domestikaation näkökulma ammensi kulutusta käsittelevistä teksteistä, joissa korostettiin kulutuksen olevan myös merkityksen tuotantoa, ei ainoastaan artefakteissa, kulttuurin esineissä, jo valmiina olevien merkityspotentiaalien toistamista. Merkityksen tuotannon lisäksi domestikaationäkökulma teknologiaan näkee teknologioiden omaksumisen kietoutuvan osaksi ihmissuhteita. Osana kotielämäämme ja perhesuhteitamme meille on myös rakentunut tietynlaisia moraalisia käsityksiä siitä, mikä on mediateknologioiden oikeaa käyttöä. Nämä moraaliset säännöt ovat osa mediateknologioiden merkityksiä kodin kontekstissa. (Haddon 2003, 44–46.) Vaikka moraaliset säännöt eivät kävisi yhteen sen kanssa, miten joka tilanteessa mediateknologioita käytämme, on ne silti hyväksyttävä sosiaalisen elämän faktoina.

Analyyttisenä käsitteenä domestikaation juuria voi paikantaa niihin mediaetnografisiin tutkimuksiin jo 1980-luvulta, joissa alettiin tähdentää sitä, että television katselua ilmiönä olisi tarkasteltava osana sosiaalisia käytäntöjä ja perhesuhteita, jotka vääjäämättä määrittelevät sitä (mm. Morley 1986; Lull 1988). David Morley (1986, 13) argumentoi kirjassaan *Family Television*, että oli vihdoinkin aika ottaa huomioon television vastaanottoa tutkittaessa se, että televisiota katsottiin nimenomaan kotona ja että sitä katsottiin usein yhdessä toisten kanssa. Teknologian domestikaatiotutkimus on saanut myös

runsaasti vaikutteita tutkimustraditiolta, jossa teknologisia järjestelmiä tarkastellaan sosiaalisina konstruktioina, sosiaalisesti tuotettuina artefakteina. Tämä tutkimussuuntaus tarkastelee teknologisia järjestelmiä historiallisessa ja yhteiskunnallisessa kontekstissaan ja esittää muun muassa sellaisia kysymyksiä kuin miksi juuri nämä järjestelmät ovat vakiintuneet käyttöömmme tai miten teknologian asemaa yhteiskunnassa on jäsennetty nyt ja ennen ja kuka teknologisia järjestelmiä pääasiasa käyttää. (MacKenzie & Wajcman 1999.) Lisäksi teknologian domestikaatiotutkimuksen voi nähdä ammentaneen vaikutteita esinemaailman tutkimuksista (mm. Csikszentmihalyi & Rochberg-Halton 1981; Kopytoff 1986), jotka korostavat artefaktien symbolista ulottuvuutta ja niihin liitettävien merkitysten liikkuvuutta puhumalla esimerkiksi esineiden elämäkerroista. (Haddon 2003, 46.)

Sari Tuuva on tunnistanut painotuseroja brittiläisten ja pohjoismaisten etnografiasta vaikutteita saaneiden mediatutkimusten välillä. Tuuvan (2003, 93) mukaan brittiläinen perinne on pitkälti samastanut arjen ja kotiympäristön kun taas pohjoismaisessa perinteessä arjen kontekstit ovat voineet olla koteja, kauppoja, työpaikkoja, harrastustoiminnan tiloja tai liikkeessä olemisia (paikasta toiseen siirryttäessä ollaan myös omassa erityisessä paikassaan). Huomion arvoista tässä on se, että kun arki ei ole synonyymi kotielämälle, voi koti toisella tavalla myös toimia analyysin kohteena.

Kun mediateknologioiden asettumista arkeen tutkitaan domestikaationa, ei tämä tarkoita välttämättä tutkimusalueen paikantamista vain mikrotasolle. Kun kodin konteksti on keskiössä, on mahdollista tarkastella, miten yhteiskunnallista todellisuutta koko ajan paikallisesti tuotetaan. Koti on yksi paikka, jossa yhteiskunnallista todellisuutta eletään ja uusinnetaan. Kovin selkeä jako mikro- ja makrotasoon on siis tutkimuksen kannalta helposti vähemmän antoisa. Tällöin saatamme päätyä

ajattelemaan prosessien kulkevan enimmäkseen siihen suuntaan, että makrotaso dominoi mikrotasoa. (Ridell 1994, 57.) Relevantimpaa on analysoida sitä, minkälainen julkisuus tai julkinen sfääri rakentuu minkälaista yksityistä sfääriä vasten. Kysymys siitä, edellyttääkö tietynlainen julkinen tietynlaisen yksityisen (Nikunen 2003, 82–83) ei sisällä suoraviivaisia vaikutussuhteita, vaan tarkastelun keskiössä on suhde, jossa nämä kaksi syntyvät ja ovat olemassa vain *suhteessa* toisiinsa.

Englanninkielinen ”domesticate” -verbi saa *Englanti–Suomi-sanakirjassa* (1998) sellaisia merkityksiä kuin ”totuttaa kotielämään tai -askareihin”, ”tehdä kotoiseksi” ja ”kesyttää”. Teknologiasta puhuttaessa englanninkielisen käsitteen ”domestication” näkee käännettävän suomeksi joko ”kesyttämisenä” (Pantzar 1996), ”kotiuttamisena” (Ridell 1994) tai ”kotoistamisena” (Paasonen 1999, 35; 2000, 76; Suominen 2003, 9). Näiden lisäksi ”domesticate” voidaan kääntää sivistämisenä ja sivistyksen piiriin asettamisena. Tältä pohjalta tarkasteltuna englanninkielisen domestikaation käsitteen sokea piste on, että se vaikuttaa korostavan juuri aktiivisuutta. Jättääkö domestikaatio siis välinpitämättömyyden ja passiivisuuden huomiotta? Tuottaako se käyttäjän, joka on arjelle vieras jatkuvassa merkitysten neuvottelussaan ja tuotannossaan? Eikö ihmisillä lopulta ole paljon muutakin tärkeää tekemistä elämässään kuin puuhata erilaisten median muotojen ja laitteiden kanssa?⁷

⁷ Ullamaija Kivikuru (2000, 210-211) on huomauttanut, että 1990-luvulla on niin paljon hekumoitu ”reseption monimuotoisuudesta ja vastaanottajan aktiivisuudesta”, jotka sinänsä ovat merkityksellisiä pohdintoja, että on unohdettu, että ”ei media kansalaisille niin tärkeä asia ole”. Enimmäkseen media on kuitenkin tapettua. ”Tilanne ja tarjottava tavara vaikuttavat siihen, mikä muuttaa tapetin tauluksi.” Kivikuru kehottaa mediaa tutkivia huomaamaan tutkimusmateriaalista paistavan välinpitämättömyyden ja muistamaan, että ”ihmisillä on oma elämänsä elettäväänään, heidän aktiviteettinsa suuntautuu muualle”.

Näkemyksistä ihmisistä merkityksiä tuottavina olentoina voi kiinnittää huomiomme siihen, miten myös ”passiivisuus” on sosiaalisesti tuotettua ja miten myös silloin, kun ollaan ”passiivisia”, tuotetaan jotain. Lie ja Sorenson (1996, 20–21) huomauttavat, että esimerkiksi sukupuolta suhteessa teknologiaan tuotetaan usein hyvin implisiittisesti. Tietokoneen käyttöä voidaan esimerkiksi arvioida sen mukaan, onko joku aktiivisesti kiinnostunut tietokoneesta vai ei, tai onko joku kompetentti käyttämään tietokonetta tai joku toinen vähemmän kompetentti. Näissä keskusteluissa usein tuotetaan sukupuolta, vaikka eksplisiittisesti saatetaankin puhua aivan muista, näennäisesti täysin sukupuolineutraaleista teemoista. Kuitenkin tekniikkaa yhä jäsennetään maskuliinisen alueena ja jo tätä taustaa vasten ”tekniikka ei kiinnosta minua” tai ”tekniikka kiinnostaa minua” merkityksellistyvät sukupuolta tuottavina puhetekoina oli kommenttien sanoja sitten nainen tai mies.

Käyttäjän aktiivisuuden korostamisessa voi olla vaarana se, että luodaan romanttinen kuva käyttäjästä valintojen ihmemaassa, jossa hän toteuttaa jatkuvasti itseään valinnoillaan (Morley & Silverstone 1990, 34). Tuotan kyllä todellisuutta näillä valinnoillani ja mielipiteen ilmauksillani, mutta kyse konstruktionistisessa näkökulmassa on enemmänkin siitä, että sosiaalisen elämän faktojen (esim. sukupuoli ja ikä) nähdään rakentuvan jatkuvasti näissä puheissa ja teoissa, mutta siinä ei sinänsä ole jotain sellaista, joka tarvitsisi välttämättä nimitä luovuudeksi. Käyttäjakeskeinen lähestymistapa saattaa nähdä teknologian passiivisena ja käyttäjän jo niin aktiivisena, että paljon arjen mediateknologioiden käytöstämme vaikuttaa valuvan näiden selitysten ulkopuolelle. Suuri osa arjestahan vaikuttaa koostuvan yhä uudestaan samojen rutiinien toteuttamisesta. Tällöin voitaisiin puhua merkitysten *uusintamisesta*. Todellisuutta siis joka tapauksessa ylläpidetään jatkuvasti, se ei ole jossain valmiina odottamassa, että toteutamme sitä.

Tämä tutkimus on syntynyt osana Tampereen yliopiston *Media ja Arki* -tutkimusprojektia. Projektissa olemme olleet nimenomaan kiinnostuneita mediasta arjessa. Tämä sitoumus kääntää jo katseen siihen, mikä on toistuvaa ja rutiininomaista. Voisi siis sanoa, että tämä lähtökohta sai minut kiinnittämään huomioni jatkuvuuksiin. Tyypillinen teknologian tutkimuksen legitimointitarina painottaa enemmän epäjatkuvuuksia ja murroksia. Yksittäinen tutkimuskin on helppo perustella relevantiksi sitä kautta, että kerrotaan, miten teknologia penetroituu yhä kiihtyvämpää tahtia ja miten elämme poikkeuksellista aikaa, jonka voi nimetä vaikka informaatio- tai tietoyhteiskunnaksi. Tällaiset tutkimustarinat ovat tärkeitä, mutta yhtälailla tärkeää on kiinnittää huomiota jatkuvuuksiin. Niin muutos kuin pysyvyyskin ovat aina läsnäolevia. Yhtälailla kiinnostavaa on tarkastella sitä, miten osana domestikaatioprosesseja vieraseen luodaan aktiivisesti tuttuutta ja tehdään siitä sillä keinoin hallittava ja kotoinen ja samalla tuttu saa uusia piirteitä.

Kantasanana englanninkielen ”domestic” tuottaa käyttäjiä, jotka toimivat nimenomaan kodin kontekstissa. Domestikaatiossa mediateknologia liitetään osaksi kotielämää ja konkreettiseksi osaksi kotia rakennettuna ympäristönä. Prosessiin liittyy siis nimenomaan medialaitteen aktiivinen kodin osaksi muokkaaminen. Koti ei ole käsitteenä ongelmaton. Kodiksi kutsutusta paikasta (Vilkko 1998) puhuminen etäännyttää meitä siitä itsestäänselvyydestä, joka kotiin tuntuu liittyvän. Koti ikään kuin pakenee kontekstina. Se on se kontekstien konteksti, joka ei aivan kuin ole konteksti, koska se vaikuttaa merkitsevän meille sitä alkuperäistä ja ensimmäistä, josta muut paikat eroavat. Konteksti vaikuttaa siis olevan jotain, joka ei liity kotiin, sillä koti on privaatti paikka, jossa ajattelemme olevamme ongelmattomasti, voivamme ainakin potentiaalisesti olla sellaisia kuin ”oikeasti” olemme. Konteksti siis tarkoittaisi jotain, joka ei ole kotia. Koti kutsuu esille pikemmin fenomenologiaa kuin

konstruktionismia ja juuri siksi tähän kontekstiin on tärkeää soveltaa konstruktionistista näkökulmaa ja kysyä, mikä on meidän käsityksemme kodista ja kotielämästä ja voisiko sen ajatella jotenkin toisin.

Ajatusta teknologioiden kotouttamisesta voisi kritisoida siitä, että se antaa ainakin implisiittisesti ymmärtää, että teknologiat ovat joskus kotoutettuja, asetettu vakaasti kotipaikalleen. Kuitenkin erilaisten median muotojen käyttö arjessamme on jatkuvasti muuttuva prosessi. Tietokone voi alkaa merkitä toista televisiota tai asettua osaksi jotain harrastustoimintaa, jolloin sen pääasiallinen merkitys tiivistyy tiedon hakuun ja yhteydenpitoon. Muutokset voivat johtua teknologisista muutoksista tai elämäntilanteen muutoksista. Samalla voivat muuttua myös käsitykset siitä, missä on esimerkiksi television tai tietokoneen paras sijoituspaikka. Kotouttamisen käsitteen ei kuitenkaan tarvitse ajatella kantavan ajatusta metaforisesta kotiin saapumisesta. Voimme pikemminkin ajatella niin, että jokainen asia ja ihminen on muuttuvissa olosuhteissa aina jossain kontekstissa vieras ja marginaalinen, jossain enemmän tuttu. Emme voi siis kotoutua täydellisesti kaikkialla, kaikkien kanssa, kaiken aikaa. Erilaiset paikat esimerkiksi muuttavat merkitystään ikääntyessämme ja elämäntilanteidemme muuttuessa. Emme kenties koe enää 50-vuotiaina oloamme kotoisaksi ravintolassa, jossa kävimme 25-vuotiaina. Samaten kotien esineiden merkitykset eivät ole lukkoon lyötyjä. Kotoutuminen ei ole lineaarisesti etenevä prosessi, jossa on selkeä alkupiste ja selkeä loppupiste, jossa teknologia olisi lopullisesti kotoutettu. Niinpä jokainen tutkimuskin on nähtävä osana päättymätöntä tarinaa kuten Jaakko Suominen (2003, 233) luonnehtii teknologian historiaa tieteenalana.

Kuten aiemmin totesin, kotouttamisen käsite tähdentää sitä, että teknologia on vieras, joka saapuu keskuuteemme. Toisaalta kotouttamisen käsite kantaa mukanaan ajatusta siitä, että

vieraus ja tuttuus eivät ole selkeästi toisistaan erillisiä ilmiöitä, vaan määrittyvät suhteessa toisiinsa. En voisi olla tuttu, jos ei olisi jotain joka suhteessa minuun määrittyisi vieraampana. Näin raja tuttuuden ja vierauden välillä ei ole niin selkeä kuin alkuun saattoi näyttää. Neuvottelu siitä, mikä kulloinkin määrittellään tutuksi ja mikä vieraaksi on moraalista järjestämistä, sillä silloin tuotamme kannanottoja sen suhteen, mihin jokin kuuluu, mikä on sen ”oikea” paikka.

1.3.4 Kodin moraalinen järjestys

Kun puhutaan kodista moraalisenä järjestyksenä, on miltei mahdotonta ohittaa antropologi Mary Douglasin tuotantoa. Douglas tarkensi katseensa siihen, mikä vaikutti arkipäiväisimmältä ja tarkasteli makromaailmaa mikromaailmasta käsin. Hänelle kotimme järjestäminen tai suhteemme omaan kehoomme tarjosi aineistoa, jonka avulla ymmärrämme jotain olennaista siitä, miten yhteisömme ja yhteiskuntamme rakentuu. (Douglas 1991; 2000.) Etnometodologisesta näkökulmasta voi sanoa, että Douglas kiinnitti huomionsa nimenomaan siihen, mikä rikkoi järjestelmää ja sai järjestelmän siten näkyväksi. Poikkeavuus on kiinnostavaa juuri siksi, että se paljastaa systeemin olemassaolon, se näyttää meille järjestelmän ja siihen liittyvät luokittelut (Wuthnow & al 1984, 77).

Douglasin ajattelu on saanut vaikutteita strukturalismista. Järjestyksen tuottaminen luokittelemalla rakentuu yleensä binariteeteille kuten luonto/kulttuuri tai puhdas/likainen. Douglasin tekstien kiinnittyminen binariteetteihin kulttuuria koostavina jaotteluina ei kuitenkaan ole niin vahva kuin Lévi-Straussin teksteissä, joiden kulttuurinäkemys rakentuu juuri binaaristen käsite-erotteluiden varaan. (Wuthnow & al 1984, 82.) Vaikka Douglasin näkemykset eivät kiinnity niin vahvasti strukturalistiseen näkemykseen binaarisista käsite-erotteluista,

voi hänen lähestymistapaansa kutsua kategorioteoreettiseksi. Kategoriat ovat Douglasin näkemyksissä keskeisiä sille tavalle, jolla jäsenämme todellisuutta ja siten myös keskeisiä sille, miten me rakennamme kulttuurisia järjestyksiä. Me voimme nähdä maailman vain käyttämiemme ja omaksumiemme kategorioiden kautta. Se mikä jää kategorioiden väliin, on anomaliaa, likaa ja epäjärjestyksiä. Nämä asiat, jotka jäävät kategorioiden ulkopuolelle, voivat olla niin ilmiöitä, ihmisiä kuin asioita. (Anttonen & Viljanen 2000, 11.)

Douglas kiinnittää huomiomme siihen, miten puhtaus ja lika saavat merkityksensä ja voimansa suhteessa toisiinsa. ”Kun luokittelemme jonkin varmaksi poikkeamaksi, täsmentyvät sen joukon rajat, johon se ei kuulu” (Douglas 2000, 89). Näin siis epäpuhtaus osallistuu puhtauden määritelmän lujittamiseen. Vasta kun meillä on epäpuhtautta, voimme selvärajaisesti osoittaa puhtauden. Myöhemmin Douglas vielä lisää ”Kenties voidaan ajatella niinkin, että kaikki sosiaaliset järjestelmät rakentuvat ristiriidoista ja jossakin mielessä sotivat itseään vastaan” (Douglas 2000, 213). Binariteettien välinen suhde on siis keskeinen sosiaalisten järjestelmien rakennusaine. Järjestyksen voima piilee siinä, mikä uhkaa tätä järjestystä: ”marginaaleissa ja jäsentymättömillä alueilla piilee energiaa” ja ”mikä tahansa rakenteita, marginaaleja tai rajoja koskeva inhimillinen kokemus voi symboloida yhteiskuntaa” (Douglas 2000, 182).

Uusi ja täsmentymätön ei siis vain korvaa vanhaa ja tuttua. Uhkien ja vaarojen, joita koemme kohdatessamme jotain uutta ja määrittelemätöntä, voi nähdä myös vanhaa järjestystä ylläpitävinä. Omaksuessamme uutta, joka ei automaattisesti asetu valmiisiin lokeroihin, tulemme tietoisiksi jo olemassa olevasta järjestyksestä. Tällainen näkemys korostaa uuden, marginaalisen ja vieraan panosta järjestyksen ylläpitämistyössä. Jos ajatusta sovelletaan teknologian tutkimukseen, tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että ”uuden” teknologian ja ”vanhan” teknologian

vastakkaisuus purkautuu. Niin ikään ajatus siitä, että vieras ja uusi vain korvaisi vanhan ja tutun. Uusia mediateknologioita voi tarkastella muun muassa siitä näkökulmasta, millä tavoin ne mahdollisesti osallistuvat kodin ”ontologisen turvallisuuden” (Silverstone 1993) tuottamiseen. Uudet mediateknologiat voivat siis samanaikaisesti rikkoa ja haastaa käsityksiämme kodista sekä uusintaa ts. osallistua kodin merkityksen vakiinnuttamiseen. Tuottaessaan uudenlaisia uhkia mediateknologiat saavat meidät reflektoimaan järjestystä ja käsityksiämme pyhästä. Näin koetut uhat palvelevat itse järjestystä.

Pulmallista edellisessä näkemyksessä on kuitenkin se, että jos uuden ja vieraan ongelmallisuus liittyy vain siihen, että se on osattava sijoittaa kategorioiden järjestykseen, ei uuden nähdä liikauttavan itse järjestystä. Näkemystä voi pitää pessimistisenä. Uusi tuottaa uutta siinä mielessä, että se tuo järjestyksen näkyville, mutta itse järjestys vaikuttaa kivettyneeltä. Kulttuurin keskeiset käsitteet, esimerkiksi puhtaus ja lika, jäävät ajattelumallissa jähmettyneiksi ja ne ikään kuin luonnollistuvat. (Alasuutari 2004, 129). Loppuun asti vietyinä mallin avulla on hankala saada esille muutoksia kulttuurisissa järjestyksissä. Kuitenkin mallin eduksi on nähtävä, että se voi auttaa meitä tunnistamaan jatkuvuuksia, jotka erityisesti 1990-luvun loppupuolen teknologian murrosdiskursseissa jäivät huomioimatta.

Douglas näkee kategorioiden tavallaan pönkittävän toisiaan, mutta ei korosta niinkään itse prosessia, jossa merkitykset rakentuvat suhteessa toisiinsa. Douglassin ajattelua onkin kritisoitu siitä, että kategoriat ovat turhan jähmettyneitä. Vaikka hän kiinnittää huomiota anomalioihin, asioihin, jotka asetuvat valmiiden luokitteluiden ulkopuolelle, hän ei lähde hahmottamaan sitä prosessia miten uusia kategorioita muodostuu (Anttonen & Viljanen 2000, 16). Douglassiin voikin kohdistaa saman kritiikin, jota sosiaalipsykologian piirissä on viritelty kognitiivista psykologiaa kohtaan: ihmiset eivät ainoastaan

valikoi informaatiota valmiisiin luokkiin, vaan he osaavat myös noukkia haastavaa informaatiota ja muodostaa niiden pohjalta uusia kategorioita. (Billig 1985, 41, 91.)

Douglasin ajatuksia seuraten käsitteellistysten kietoutuminen yhteen, niiden syntyminen sellaisina kuin ne ovat nimenomaan *suhteessa toisiinsa*, jää taka-alalle.⁸ Puhtaus ja lika ovat olemassa sellaisina kuin me ne tunnemme vain suhteessa toisiinsa, mutta tämä yhteenliittäminen ei kuitenkaan ole vääjäämätön. Asiat voisivat olla toisinkin, vaikka samalla meidän on muistettava, että puhtautta sellaisena kuin me sen ymmärrämme, ei olisi olemassa ilman likaa. Jos tämä artikulaatio siis purkautuisi ja alkaisimme puhua puhtaudesta suhteessa johonkin muuhun kuin likaan, ei puhtautta enää olisi samassa merkityksessä olemassa. Se olisi jotain muuta.

Uuden omaksumisessa keskeistä on siis kategorisointi, asioiden sijoittaminen niille kuuluvaan lokeroon. Douglas ei tarjoa

---

⁸ Ajatusta puhtauden merkityksen rakentumisesta suhteessa likaan on kiinnostavaa tarkastella Jacques Derridan ”différance” -käsitteen yhteydessä. ”Différance” -termi kuvaa yhtä aikaa eroa ja eron tekemistä. Termin siis voi tulkita kuvaavan sitä, miten erot eivät ole staattisia, vaan eroa tuotetaan jatkuvasti. Vasta eron tuottamisessa ilmiöt syntyvät olemassa oleviksi. Merkitys ei ole ensisijainen, vaan différence, itse eron tekeminen suhteessa johonkin. (Derrida 1988, 35–37; 2003, 246–273.) Derridan ajattelun erityisyys suhteessa esimerkiksi Douglassiin on se, että Derrida korostaa merkityksen muodostumisen dynaamisuutta. Lisäksi Derridan käsityksessä différence’sta korostuu se, että tarkasteltava ilmiö muuttuu sen mukaan minkä yhteyteen se kulloinkin asetetaan. Puhuessaan ”täydennyksestä” Derrida myös lisää vahvemmin merkityksen muodostumisen prosessiin ajatuksen siitä, että suhteessa toisiinsa syntyvät asiat ovat olemassa nimenomaan suhteessa toisiinsa. (Heiskala 2000, 136–137; Tuohimaa 1999, 43–57). Nämä kaksi ovat juuri tällöin olemassa suhteessa toisiinsa, jolloin Douglasin käsitteitä lainaten voisi sanoa, että puhtaus aina jo sisältää lian ja lika puhtauden. Douglasin tapa puhua kategorioista vaikuttaa pitävän ne selkeämmin erillään. Douglasille kategoriat ovat jatkumon ääripäitä: ”Pyhyys ja epäpuhtaus ovat toistensa vastakohtat siinä missä nälkä ja kylläisyys tai uni ja valveillaolo” (Douglas 2000, 54.)

eksplisiittisiä analyysin apuvälineitä, mikä lienee yksi syy siihen, ettei hänen ajatuksiaan ole systemaattisesti käytetty mediateknologioiden omaksumista ja kotouttamista tutkittaessa. Jos täydennämme Douglasin ajatuksia artikulaatioteorialla, päädymme ratkaisemaan ongelman käytännön analyysin kannalta tutkimalla juuri artikulaatiosuhteita, joista tietty uusi ilmiö rakennetaan. Järjestelmä rakentuu siis artikulaatiosuhteista.

Anomaliaksi Douglas kutsuu elementtiä, joka ei yksiselitteisesti sovi valmiisiin lokeroihin, vaan anomalian ominaisuus on se, että se kutsuu esiin useita mahdollisia tulkintatapoja. Esi-merkin mukaan ”siirappi on anomalia nesteiden ja kiinteiden aineiden luokittelussa, koska se ei kuulu joukkoon” (Douglas 2000, 88). Modernin kulttuurintutkimuksen näkökulmasta sanoisimme, että siirappi on aine, jota artikuloidaan ja joka saa merkityksiä suhteessa nesteisiin ja kiinteisiin aineisiin. Jos uskomme, että ilmiöt syntyvät erilaisina eri konteksteissa, kaikkien ilmiöiden ominaisuutena on monitulkintaisuus. Miten siis erottaa anomalia muiden monitulkintaisten ilmiöiden joukosta? Mitä annettavaa puheella anomaliaoista voi olla paikannettaessa uuden ilmiön artikulaatiosuhteita?

Näkemyksessä, että jokin uusi elementti voi olla anomalia, korostuu tämän ilmiön erityinen symbolisuus. Ilmiötä voi ajatella kulminaatiopisteenä, joka saa järjestystä järkyttäessään myös järjestyksen näkyville. Tällainen ilmiö voi toimia itse analyysin apuvälineenä juuri siksi, että tarkentaessamme katseemme siihen, näemme miten itse järjestys artikuloituu. Anomalian voi olettaa tuottavan runsaasti spontaania puhetta ja toimintaa, jonka avulla anomalia pyritään aktiivisesti mukauttamaan osaksi järjestystä. Anomalian tunnistaminen on siis aina empiirinen kysymys. Emme voi päätyä tunnistamaan ilmiötä tai asiaa anomaliaksi ennen kuin meillä on empiiristä näyttöä, jonka perusteella voimme todeta, että ilmiöön liittyy Douglasia metaforisesti mukaillen ’toughukasta jynssäämistä ja putsaamista’.

Esimerkki kodin teknologiasta, jota voi pitää douglasilaisessa mielessä anomaliana, on kotitietokone. Vielä 1970-luvulla esitettiin pohdintoja, joiden mukaan ajatus kotona olevasta tietokoneesta olisi epärealistinen (Saarikoski 2004). Tietokone identifioidiin vahvasti suurien julkisten organisaatioiden ja yritysten työkaluksi. Niinpä tietokoneen asettuessa kodin laitteeksi on ollut tarpeellista korostaa, että kotona oleva laite todella on *kotitietokone*. Jo nimitys kotitietokone kertoo meille, että laite on tietyistä syistä tarpeellista erottaa työpaikan ja julkisten alueiden tietokoneista.

Haastatteluaineistossa tietokone synnytti runsaasti spontaania puhetta sen oikeasta sijoituspaikasta ja käytöstä. Syyksi, miksi tietokonetta ei harkinnasta huolimatta ollut hankittu, annettiin se, että sille ei ollut omaa erityistä, selkeästi rajattua paikkaa kotona. Kun kotiin oli onnistuttu rajaamaan tila, jonne tietokone luontevasti asettui, tuota tilaa kutsuttiin niin haastattelu- kuin aikakauslehtiaineistossakin toistuvasti *pyhitetyksi* tilaksi. Tapaa kutsua tietokoneelle varattua paikkaa juuri ”pyhitetyksi” ei pidä tietenkään tulkita niin, että tuo pyhä merkitsisi haastateltaville samaa kuin miten Douglas pyhän määrittelee. Tapa puhua pyhitetyistä tiloista kertoo kuitenkin siitä, että tässä on jotain erityistä, joka rajataan omalle alueelleen.

Douglasin näkemyksiä on kritisoitu siitä, että ne korostavat anomalian symboliarvoa. Erityistä symboliarvoa on kuitenkin myös asioilla, jotka sopivat ihanteellisesti järjestykseen, ei vain asioilla, jotka järjestykseen eivät sovi. (Anttonen & Viljanen 2000, 19). Jos esimerkiksi tietokoneella laitteena, joka vaatii erityistä säätelyä kodin piirissä, voi nähdä järjestyksen ylläpidon kannalta olevan symboliarvoa, myös vakiintuneilla asioilla kuten perheen yhteisellä sunnuntaipäivällisellä tai saunan jälkeisen saksalaisen dekkarin seuraamisella, on symboliarvoa. Sunnuntain päivällinen tai saunan jälkeinen tv-ohjelman seuraaminen omaavat symboliarvoa siksi, että ne toteuttavat tiet-

tyä kotielämän ideaalia. Edellisen kaltaiset viikoittain toistuvat rituaalit ovat usein sellaisia, joihin osallistujilla liittyy tunne siitä, että vietetään oikeanlaista kotielämää. (Saile 1985.)

Douglas hahmottaa sitä, miten kategorioiden avulla rakennetaan moraalisia järjestyksiä. Douglasin ajattelun selkeä ansio onkin juuri tässä. Kategorioiden muodostamisessa on kyse maailman haltuun ottamisesta, asioiden nimeämisestä ja näkökulmien valitsemisesta. Tämä ei kuitenkaan ole erillinen ilmiö suhteessa sosiaalisen elämän moraalisuuteen. Kyse ei ole siten vain kognitiivisesta ilmiöstä. Samalla kun käsitteellistämme asioita, nimeämme ja määrittelemme niitä, me sijoitamme niitä luokkiinsa ja tulemme määritelleeksi niille kuuluvan paikan. Kyse ei ole vain siitä, että sovimme tämän merkitsevän tätä ja tuon olevan tuota, vaan kyse on myös siitä, että tämä kuuluu tähän ja tämä on sen oikea ja oikeutettu paikka. Douglas siis kiinnittää huomiomme luokitteluiden moraaliseen luonteeseen. Kun nimeämme asioita, kyse ei ole vain faktuaalisesta asioiden osoittamisesta, vaan tulemme samalla tuottaneeksi moraalisia arvioita siitä, mikä on näiden asioiden kotipaikka. Ei olisi siis välttämättä sattumaa, että ”pyhä” sanana polveutuu eron tekemisestä (Douglas 2000, 102).

Moraalinen järjestys on niin kiinteästi osa todellisuuden tuottamamme, että sellaiset toiminnat kuin järjestäminen, siivoaminen, puhdistaminen ja asioiden sijoittaminen niille kuuluvalla paikalla, lujittavat paitsi sosiaalista todellisuuttamme myös moraalisia käsityksiämme. Kategorisaation moraalinen puoli tulee erityisen hyvin näkyville silloin kun asiat eivät ole niille kuuluvilla paikoilla. Tässä vaiheessa me olemme sosiaalisesti veloitettuja palauttamaan asioiden tilan ja sitä kautta uusintamaan sosiaalisen ja moraalisen järjestyksemme kudelmaa. (Wuthnow & al. 1984, 87.)

Suhteessa järjestykseen Douglas purkaa kategorioiden vastakkaisuuden. Molemmat, sekä järjestykseen jo asettunut tuttu asia että uusi asia, joka rikkoo järjestystä, palvelevat järjestystä.

Siten uusi ja vanha eivät ole toistensa vastakohtia. Koska järjestys tässä näkemyksessä on ensisijainen kategorioihin nähden, vastakkaisuus kuitenkin samanaikaisesti luonnollistuu. Järjestys ei liikahta, sillä toimijoina olemme velvoitettuja palauttamaan asioiden tilan. Pohdinta sen suhteen, voiko järjestys enää olla aivan sama kuin aiemmin, jää mallin ulkopuolelle.

Toisaalla Mary Douglas ja Aaron Wildavsky (1983) ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että vaarat ja uhat aina valikoitetaan. Tiettyyn elämäntapaan liittyy tietoisuus uhkista ja vaaroista, jotka niin sanotusti sopivat kyseiseen elämäntapaan. Maailmahan on täynnä potentiaalisia vaaroja, joten me valitsemme ne asiat, jotka näemme riskeinä. Jokainen yhteiskunta tuottaa oman näkemyksensä siitä, minkälainen luonnollisen toimintaympäristön kuuluu olla. Tämä näkemys rajaa sitä, mikä on loogista tämän käsityksen mukaan nähdä ja kokea uhkaksi. Näin Douglas on siis kiinnittänyt huomiotamme siihen, miten kunakin aikana päädytään valitsemaan tietyt uhkat suurimmiksi ja päivänpolttavimmiksi vaaroiksi, ja näilläkin valinnoilla tuotamme tiettyjä moraalisia järjestyksiä sen suhteen, minkä korostamme olevan tärkeää arjen turvallisuuden kokemuksessa.

Näkemys riskeistä ja koetuista vaaroista valittuina, moraalista järjestystä palvelevina, kiinnittää huomiomme siihen, minkälaisia järjestyksen rakentamisen resursseja kunakin aikana koetut vaarat meille ovat. Sen sijaan, että ensisijaisesti pohtisimme esimerkiksi miten uudet mediateknologiat voivat viihteellistää kotielämäämme, voimme päätyä kysymään miksi kotielämän viihteellistyminen on meille uhka ja minkälaista moraalista järjestystä tämä pelko palvelee. Miksi uusien teknologioiden mahdollistamaa etätöitä ei esimerkiksi tietyissä teksteissä koeta samalla tavalla uhkaavaksi asiaksi kotielämälle kuin sitä, että uudet teknologiat mahdollistavat uudenlaisia tapoja nauttia viihteestä (ks. Peteri 2005).

Mitä moraalisuudella on sitten tekemistä mediateknologioiden kotouttamisesta puhuttaessa? Mediateknologioiden kotouttamista on empiiristen tutkimustulosten valossa mielekästä tarkastella moraalisenä projektina. Silverstone, Hirsch ja Morley (1992) puhuvat kodin moraalisesta ekonomiasta rakentaessaan teoreettista mallia siitä, miten teknologioita kotoutetaan. Suomalaisessa kontekstissa Pertti Alasuutari (1991a, 235; 1991b; 1999a, 88) on kirjoittanut nimenomaan *moraalisesta* tavasta jäsentää esimerkiksi television katselutottumuksia. Moraalinen ei tarkoita tässä(kään) yhteydessä median käytön moralisointia, vaan huomion kiinnittämistä siihen, miten joitakin valintoja perustellaan ja selitellään ja miten toisaalta saatetaan viitata toivottaviin ja ihanteellisiin valintoihin.

Uutuuslaitteen huvikäyttö saattaa herättää ihmisissä halun hankkia laitteen, jonka avulla on mahdollista pitää hauskaa. Toisaalta leikkiminen myös nostattaa suurimman kritiikin, jonka vuoksi tällainen käyttö usein kielletään puheissa. (Pantzar 1996, 61–62.) Tärkeää on myös sen ilmentäminen, että yksilö on kuluttajana paitsi rutinoitunut asiantuntija, myös kykenee pitämään itsensä kontrollissa (Lehtonen 1999, 29–30). Turo-Kimmo Lehtonen (2003, 367) on havainnut, miten yksi rationaalisen ja moraalisen kuluttajan tunnuspiirteistä on se, että uutuuslaitteita ei hankita heti, vaan suostutaan odottamaan. Tällaiset käsitykset ”hyvistä” ja ”huonoista” valinnoista ovat niin itsestään selviä, että kannattaa muistuttaa itseään, että emme suinkaan hahmota kaikkia elämänalueita tällä tavalla. Alasuutarin esimerkin mukaisesti saunominen on sellaista toimintaa, johon ei liity tällaisia yhteisesti jaettu arvoituksia. Median käyttöön liittyy siis toisenlaista arviointia, jota voidaan kutsua moraaliseksi.

Douglas otti tosissaan Émile Durkheimin kehotuksen kohdella sosiaalisen maailman ilmiöitä sosiaalisina faktoina. Hän halusi nostaa arkisen, yksityisen ja läheisen abstraktin, yleisen ja

etäisen rinnalle. Hän ei kuitenkaan halunnut kohottaa yksityistä sfääriä julkisen ohi, vaan pyrki analysoimaan näitä toistensa konteksteina ja näin osoittamaan sen, miten ne ovat osa samaa ilmiötä ja molemmista on mahdollista lukea saman teeman toistuminen. Douglas teoretisoi kulttuurin symbolisia rajoja ja erityisesti rajanvetoa ja kysyi miten me järjestämme kollektiivista elämäämme erilaisten luokitteluiden avulla (Wuthnow & al 1984, 78). Mary Douglas oli selkeästi Durkheimin projektin perillinen. Eräässä mielessä voisi sanoa, että Douglas vei Durkheimin ajattelun pidemmälle kuin Durkheim itse. (Fadron 1987, 5; Wuthnow & al. 1984, 78.) Heidän ajattelunsa keskeiset erot ovat siinä, että toisin kuin Durkheim, Douglas ei näe perustavaa eroa meidän kulttuurimme ja ns. primitiivisten kulttuurien välillä. ”Meidän tulisi nähdä muotimme sesongit ja kevätsiivouksemme samanlaisiksi kokemusta tarkentaviksi ja kontrolloiviksi uudistumisen rituaaleiksi kuin swazien ensisadon rituaalit” (Douglas 2000, 125).

Kun tarkastelemme touhukasta jynssäämistämme ja putsaamistamme rehellisesti tässä valossa, näemme hyvin, ettemme pyri pääasiassa torjumaan sairauksia. Me erottelemme, rajaamme, rakennamme näkyviä julkilausumia kodista, jonka tahdomme luoda materiaalisesta talostamme. Jos pidämme kylpyhuoneen puhdistusaineet erillään keittiön siivoustavaroista tai lähetämme miehet WC:hen alakertaan ja naiset yläkertaan, teemme pohjiltamme samaa kuin bushmannin vaimo saapuessaan uuteen leiriin (Marshall-Thomas 1959, 41). Vaimo valitsee, mihin syyttää nuotionsa, ja iskee merkkikepin mahaan. Keppi jakaa nuotion tulen oikeaan ja vasempaan puoliskoon: tällä tavoin koti jaetaan miesten ja naisten alueisiin (Douglas 2000, 125).

Koska tapamme jäsentää arjen moraalisuutta on monella tavalla irtaantunut ainakin eksplikoiduista suhteistaan kirkkoon ja uskontoon, emme myöskään niin helposti tunnista arjen toimintamme rituaalisuutta. Douglas kirjoittaa siis nimenomaan rituaaleista. Siivoaminen tai kodin muunlainen järjestäminen-

kin ovat rituaalista toimintaa. Tämän toiminnan tarkoituksena ei ole vain saada tiettyjä suoria tuloksia aikaan, vaan toiminta itsessään on jo tärkeää, yhteisöä koostavaa toimintaa, joka myös tuottaa toimijalleen tietyn kokemuksen merkityksestä. (Douglas 2000, 124–125.)

Rituaalia ei pidä nähdä merkityksen kannalta toissijaisena. Se ei ole vain toimintaa, jossa jo tiedettyä pannaan käytäntöön, vaan se voi mahdollistaa Douglasin mukaan ”tiedon, joka ei muussa tapauksessa tulisi lainkaan tiettäväksi”. Niinpä ”lian välttelyssämme ei ole mitään pelonsekaista tai järjetöntä: se on luovaa toimintaa, yritys liittää muoto tarkoitukseen, tehdä kokemuksesta kokonaisuus” (Douglas 2000, 47–48). Ritualistisen toiminnan luovuuden näkeminen on tulkinta, joka pitäisi ulottaa myös muihin kulttuureihin, eikä ainoastaan omaamme, Douglas muistutti. Toisen kulttuurin saderituaali on samalla tavalla järjestyksen ylläpitoa ja kokemuksen tuottamista järjestyksestä kuin kotini järjestäminen. Rituaali on kuin kieltä ja kuten puhekaan ei ole identtinen ajatukselle, ei rituaali ole identtinen järjestykselle, jota se ylläpitää. Puhuessamme emme vain kopioi ajatusta, vaan tuotamme jotain uutta ja rituaalia suorittaessamme niin ikään tuotamme jotain, mitä ei olisi olemassa ilman tuota toimintaa. (Douglas 2000, 119–120.)

Douglasin näkemyksen mukaan järjestelmän kanssa ristiriitaisiksi koetut vihjeet yleensä hylätään. Jos ne joissain tapauksissa hyväksytään, vaatii tämä koko järjestelmän uudelleen muokkaamista. Näkemys jättää taustalle ajatuksen vastarinnan mahdollisuudesta. Modernin kulttuurintutkimuksen näkökulma vallan ja vastarinnan problematiikkaan on se, että toimijat voivat samanaikaisesti sekä uusintaa kulttuurisia järjestyksiä että haastaa niitä arjessaan. Douglasin mallin toimijat voivat anomalian kohdatessaan tulla uudella tavalla tietoisiksi järjestelmästä ja poikkeustilanteissa joutua muokkaamaan uusiksi koko oletusten rakenteen, mutta sovitun järjestelmän sisällä ei

näytä olevan tilaa vastarinnalle. Douglasin konstruoima arki on enemmänkin rutiinien ja rituaalien arkea, jossa refleksiivisyyttä syntyy vain poikkeustilanteissa.

Vaikka järjestelmä siis on ensisijainen suhteessa perustaviin kategorioihin, se ei kuitenkaan ole valmis struktuuri, joka suoraan määräisi toimintaa. Tässä kohtaa Douglasin ajattelu eroaa Lévi-Straussin rakennenäkemyksestä. Lévi-Straussille rakenne on ensisijainen ja toiminta sille alisteista. Tässä kohtaa Douglasin malliin syntyy tilaa uuden syntymiselle ja tuottamiselle. Douglasin kategoriaeteoreettisesta näkökulmasta uuden ilmiön tai asian kohdatessamme me tulemme tietoiseksi järjestelmästä, ja erityisesti, jos tuo asia tai ilmiö on anomalia, joka ei vaikuta sopivan valmiisiin luokituksiin. Uusi kuitenkin mukautetaan osaksi järjestelmää. Tämä mukauttaminen tapahtuu rituaalisen toiminnan avulla. Kun Douglas jättää syrjään sen tutkailun, miten uuden asian kohdatessamme kategorinen järjestelmä voi muuttua, hän jättää kuitenkin mahdollisuuden uuden tiedon syntymiselle, sillä rituaalisessa toiminnassa syntyy jotain uutta, jota ei olisi olemassa ilman itse toimintaa.

Se, miten ihmiset käyttävät arjessaan erilaisia mediateknologioita ritualistisen rajanvedon välineinä, on hyvin vähän tutkittu ilmiö. Yksi syy tähän lienee se, että teknologian tutkimus lähtee usein liikkeelle kiinnostuksesta tutkia jotain yksittäistä teknologiaa. Tällöin jää helposti näkymättömiin, miten kodin eri mediateknologioita käytetään resursseina tuotettaessa kokemusta erillisistä elämän sfääreistä. Ritualistisen rajanvedon tutkiminen vaatii tutkimusta, joka tarkastelee arjen mediateknologioiden välisiä suhteita ja näissä suhteissa rakentuvaa moraalisuutta. Mainitsin tietokoneen aiemmin esimerkkinä anomaliasta, joka toimi analyttisenä kiintopisteenä tuottaessaan runsaasti spontaania puhetta ja rituaalista toimintaa, jonka avulla anomalia pyrittiin aktiivisesti mukauttamaan osaksi järjestystä. Ritualistinen rajanveto eri elämänalueiden, esimerkiksi

työajan ja vapaa-ajan, välillä jää kuitenkin helposti näkymättömiin, jos emme tarkastele sitä, miten kotitietokoneen asemaa artikuloidaan suhteessa muihin kodin median muotoihin, työn sfäärin tehtäviin ja merkityksiin ja sitä, minkälainen moraalinen näihin suhteisiin kytketään. Anomalian symbolista merkitystä on mahdoton eritellä, jos jätämme tarkastelun ulkopuolelle ne artikulaatiot, joiden avulla anomaliaa pyritään mukauttamaan osaksi järjestystä. Tietokone-esimerkin kohdalla tämä tarkoittaa niitä kielellisiä ja tilallisia yhteenliittämisiä, artikulaatioita, joita toimijat tuottavat, ja näissä suhteissa rakentuvaa kodin mediakenttää.

1.4 Tutkimuksen rakenne

Koti saa tässä tutkimuksessa merkityksen paitsi konkreettisina tiloina, myös metaforisena kotoisuutena. Luvussa kaksi esittelen kotiin liittyvää tutkimusta ja tieteellistä kirjallisuutta ja tarkastelen sitä, miksi koti on tutkimuskäsitteenä koettu niin ongelmalliseksi. Analysoin myös sitä, miten kodin tunnelatautuneisuus on rakentunut ja miten tämä latautuneisuus näkyy myös siinä, minkälaisena kodin ja mediateknologioiden suhde on nähty.

Kolmannessa luvussa tarkastelen aikakauslehtiaineiston kautta sitä, miten mediateknologioiden ”oikeasta” sijoittamisesta tuotetaan lukijoille moraalista velvollisuutta. Lehtien sivuilla meille kerrotaan, että uusi tietokone tai televisio on osattava sijoittaa oikein. Luvussa analysoin myös sitä, millä strategioilla mediateknologioiden olemassaolo oikeutetaan ja minkälaisia elämäntapaihanteita nämä lehdet samalla tulevat tuottaneeksi. Koska aineistoni sisältää lehtiä vuosilta 1987–1988 ja 2000–2002, analysoin myös sitä, mikä mediateknologioiden esille asettamisessa on viidentoista vuoden kuluessa kokenut muutoksen. Tarkastelen, mikä merkitys on sillä, että lehtiaineistossa

television paikkaa ei enää 2000-luvulla itsestään selvästi nimetä olohuoneeksi vaan vaikkapa media- tai viihdekeskukseksi. Työhuoneista taas on 2000-luvulle tultaessa ryhdytty puhumaan paikkoina, jotka pyhitetään ansiotyötehtäville, kun 1980-luvulla työhuoneessa harrastettiin kaikenlaista, eikä se vaatinut samalla tavalla omaa selkeästi rajattua tilaansa.

Analysoin kirjan neljännessä luvussa sitä, miten haastatteluaineistossa ihmiset kotouttavat mediateknologioita asettaen niitä suhteisiin toisten median muotojen kanssa ja samalla osoittaen niiden ”oikean paikan”. Oikean paikan osoittaminen voi olla konkreettista asettamista osaksi kotia, mutta myös puheessa asioiden sijoittamista ”kotipaikalleen”. Kun jäsenämme mediateknologioita tuottamalla rinnastuksia, me tulemme tuotta-neeksi usein myös moraalisia arvotuksia sen suhteen, mikä on alkuperäistä ja autenttista ja mikä taas toissijaista, kuten tulen kolmannessa luvussa osoittamaan.

Luvussa viisi siirryn tarkastelemaan, miten uusien teknologioiden kotouttamisprosessissa uutta artikuloidaan suhteessa perinteisempiin median muotoihin. Neljännessä luvussa käänän tarkastelun siihen, miten uusi asetetaan jatkumolle suhteessa aiemmin olleisiin median muotoihin ja tällöin myös perinteisemmät mediateknologiat saavat potentiaalisesti uusia merkityksiä. Siten esimerkiksi kirjaa voidaan ajatella uudella tavalla mobiilina mediateknologiana.

Kuudennessa luvussa analysoin pariskuntien haastatteluita ja haastatteluiden vuorovaikutuksessa rakentuvia erilaisia asiantuntijuuksia. Tässä luvussa sukupuoli astuu selkeimmin analyysin kohteeksi. Kysyn miten teknologista kompetenssia keskusteluissa rakennetaan ja miten kompetenssi saa sukupuolittuneita merkityksiä. Lisäksi luvun loppupuolella johdatetaan lukija jo seuraavan eli kuudennen luvun teemoihin, joka käsittelee kodin mediamaantietoa. Luvun kuusi loppupuolella tarkastelen, miten eri median muotojen avulla artikuloidaan suku-

puolittuneita tilallisia ratkaisuja ja miten nämä ratkaisut artikuloiivat myös kodin työnjakoa. Kun pariskunnat esimerkiksi kertovat radion kuuntelutottumuksista, he toistuvasti kytkevät tähän keskusteluun arvioita myös kodin työnjaosta.

Kotien spatiaalisia järjestyksiä analysoidaan luvussa seitsemän. Aineistonani tässä vaiheessa ovat omat huomioni ihmisten kotien järjestyksistä sekä heidän haastattelupuheensa, joka käsitteli erilaisten mediateknologioiden sijoittamista osaksi kotia. Tämä luku jäsentää sitä, miten päätymällä sijoittamaan eri mediateknologioita eri kohtiin kotiemme maantietoa, me myös tulemme tuottaneeksi erilaisia median muotojen välisiä suhteita. Nämä suhteet muodostuvat myös osaksi erilaisten mediateknologioiden merkityksiä. Tuotamme huomaamattamme lausuntoja siitä, mitkä median muodot esimerkiksi ”luonnollisesti” kuuluvat yhteen, mitkä taas eivät. Siten voimme perustellusti puhua kodin moraaliseen mediamaantiedosta. Mediateknologioiden järjestämisellä tuotamme ja pidämme myös yllä ritualistista rajanvetoa ansiotyön ja vapaa-ajan sfäärin välillä. Tätä voi niin ikään pitää moraalisena työskentelynä, sillä tuottaessamme eroa näiden elämänalueiden välille, me myös tuotamme arvioita siitä, minkälaista kotielämän kuuluu olla, jotta se eroaisi työelämän alueesta.

Tutkimuksen rakenteesta on myös sanottava, että olen halunnut tietoisesti irrottautua sellaisesta mallista, jossa aiempaa relevanttia tutkimusta esitellään vain tutkimuksen alussa ja siten siirrytään omiin analyysilukuihin. Esittelen aiempaa empiiristä tutkimusta omien analyysieni lomassa nostaen jonkin tutkimuksen esiin silloin, kun se jotenkin keskustelee omien pohdintojeni ja tulkintojeni kanssa. Näin toivoakseni aiempi tutkimus ei jää niin irralleen omista tutkimustuloksistani, vaan tekstistä tulee keskustelelevampaa.

Kirjan kahdeksas luku on yhteenvetoluku, jossa pohdin eri analyysilukuja suhteessa toisiinsa ja sitä minkälainen kuva mediateknologioiden kotouttamisesta ja siihen kytkeytyvästä moraalisuudesta tässä tutkimuksessa rakentuu. Loppuluku kertoo myös siitä, minkälainen kuva kodista syntyy, kun tarkastelemme sitä mediateknologioiden näkökulmasta. Samalla pohdin tietysti myös sitä, minkälainen kuva tarkentuu mediateknologioista, kun niitä tarkastellaan kotouttamisen, kodin ja kotielämän näkökulmasta.

2. Koti tulkintakehyksenä

Koti on niin itsestään selvästi läsnä arjessamme, että sitä on vaikea eksplikoida. Jokainen meistä uskoo tietävänsä, mitä koti tarkoittaa, mutta olisimme varmasti ymmällämme, jos toiselta planeetalta saapuva olento pyytäisi meitä selittämään, mitä ”koti” merkitsee. Määrittelemisen vaikeus johtuu siitä, että ”koti” on yhtä aikaa nimitys jollekin konkreetille ja samalla jollekin abstraktille. Kodilla viitataan fyysiseen paikkaan, asumukseen, mutta koti on samalla myös ihmisen ja hänen ympäristönsä välinen merkityksellinen suhde (Dovey 1985, 34; Granfelt 1998, 103–105; Huttunen 2002, 336–337; Soronen & Sotamaa 2005, 44–45; Vilkkonen 2000, 214). Tämän monimerkityksisyyden vuoksi koti terminä on usein koettu ongelmalliseksi tieteellisissä tutkimuksissa (aiheesta Koskinen & Mäyrä 2005, 163–164).

Kodin käsitteen tietty vaikeus tutkimuskäsitteenä on synnyttänyt kiinnostukseni siihen, minkälaisia merkityksiä ajatus kodin tarkastelemisesta mediateknologioiden kontekstina on herättänyt. Kutsuessani kotia teknologian omaksumisen kontekstiksi, minusta on vaikuttanut välillä siltä kuin olisin julkisesti kutsunut äitiä vain yhdeksi sosiaaliseksi suhteeksi muiden sosiaalisten suhteiden joukossa. Koti vaikuttaa olevan se kontekstien konteksti, joka juuri siksi ei oikeastaan ole enää konteksti. Lisäksi, kuten jo aiemmin mainitsin, käsityksemme teknologiasta vaikuttaa kantavan mukanaan ajatusta siitä, että teknologiat ja koti ja kotoisuus hylkivät toisiaan.

Miten tämä kodin tunnelataus on oikein rakentunut? Saadakseni analyttistä etäisyyttä tähän kontekstiin, olen ensinnäkin lukenut erilaisia tutkimuksia, jotka tavalla tai toisella liittyvät kotiin. Minkälaisia näkökulmia nämä erilaiset tutkimukset tuottavat siihen, mitä kaikkea koti on, on ollut ja voi olla? Toiseksi analysoin tässä luvussa teoreettisempia tekstejä, joilla empiiriset tutkimukset usein legitimoivat ja perustelevat peruslähtökohtiaan, omia teoreettisia valintojaan tai kotikäsitteen määritelmää ja merkityksiä. Näiden teoreettisemmalla tasolla liikkuvien tekstien avulla on mahdollista tarkastella, miksi koti vaikuttaa niin ongelmalliselta ja hankalalta tutkimuskohteelta. Analysoin tässä luvussa, minkälaisia käsityksiä kodista ja yksityisestä sfääristä sekä mediateknologioiden suhteista kotielämään teoreettiset ja filosofiset tekstit tuottavat. Teksteissä hyödynnetään usein sosiaalisen todellisuuden jakamista yksityiseen ja julkiseen sfääriin.⁹ Tarkastelen, minkälaisia merkityksiä ja mahdollisia arvolatauksia yksityiseksi nimetty ja julkiseksi nimetty näissä teksteissä saivat.

Tapamme jäsentää sosiaalista todellisuutta niin, että joidenkin asioiden ajatellaan olevan yksityisiä (esim. kotielämä) ja toisten julkisia (esim. poliittinen osallistuminen), ei ole mitenkään itsestään selvä. Marja Keränen (1995, 31–32) huomauttaakin, että mielekkäämpää voi olla näiden käsitteiden

⁹ Puheella julkisesta ja yksityisestä voidaan sosiaalitieteessä viitata esimerkiksi fyysisiin paikkoihin, kokemukselliseen tietoon, symbolisiin merkityksiin ja sosiaalisiin suhteisiin. ”Julkinen”-termiä on käytetty viittamaan palkkatyöhön, työpaikkoihin, instituutioihin, poliittisuuteen ja maskuliiniseen järjestykseen. ”Yksityinen” viittaa vastaavasti kotityöhön, kotiin, naisiin ja arkiseen tuttuuteen. Koti on kuitenkin myös yksityisen ja julkisen risteyksessä, sillä painotuksista riippuen kotia voi tarkastella samanaikaisesti jonain materiaalisena, spatiaalisena eli alueena jossain paikassa, temporaalisen eli jonain joka muodostuu ajassa – jopa erilaisena eri vuorokauden aikoina, metafyyssisenä tai ideologisena ja sosiaalisena eli ihmisten välisistä suhteista muodostuvana. (Mason 1989, 103.)

tarkasteleminen performatiivisena jakona. Tällöin kiinnitämme huomiomme siihen, miten tätä jakoa koko ajan pidetään yllä ja esitetään. Tällöin jaolla yksityiseen ja julkiseen ei nähdä olevan jotain yhtä aitoa ja todellista merkitystä. Jaolla sen sijaan on poliittista voimaa ja jo sen vuoksi sen analyysi eri konteksteissa on tärkeää.

Kun jokin asia liitetään yksityisen tai julkisen piiriin, siihen silloin kytkeytyy jo paljon ääneen sanomatonta merkitystä. Keränen kiinnittää huomion siihen, miten erityisesti feministiset tutkimukset ovat alkaneet problematisoida valtion ja perheen suhdetta. Perheen yksikkönä on usein ajateltu kuuluvan yksityisen piiriin ja siis julkisen ulkopuolelle. Tällainen jako on jättänyt huomiotta muun muassa sen, miten esimerkiksi hyvinvointivaltio ei voisi toimia ilman arkielämän järjestelyjä, joiden avulla työ, koti ja markkinat sovitetaan yhteen. Kun esimerkiksi perhe on jäänyt poliittisen teorian klassikoissa syrjään, on sen analysoimattomuudella osana politiikkaa ollut se seuraus, että perhe on jäänyt edustamaan ainoastaan kaunista ja taivaallista suhteessa julkiseen kovaan maailmaan. Perheen taivaallisuutta ja armollisuutta ei kuitenkaan ole sen kummemmin analysoitu tai kyseenalaistettu. Poliittinen teoria asetti perheen yksityiseen, jolloin se paitsi tietyssä mielessä unohdettiin, myös asetettiin erityisasemaan. (Keränen 1995, 31–32.)

2.1 Historiallisesti ja paikallisesti erityinen koti

Kodilla viitataan arjessa yleensä fyysiseen paikkaan, asuntoon. Kodista ei kysytä ”Mitä?” tai ”Millä tavalla?” tai ”Milloin?”, vaan ”*Missä* on kotisi?”. Koti on siis jotain paikkaan sijoituttavaa. (Douglas 1991, 289.) Olennainen osa sitä, mitä kutsumme arkielämäksi, on tietoisuus vakiintuneesta keskuspiisteestä, josta lähdetään ja johon palataan. Tätä vakiintunutta pistettä tila-avaruuksessa kutsumme kodiksi. Koti ei kuitenkaan pelkis-

ty taloon, kattoon ja perheeseen. (Heller 1984, 239.) Asunto ei siis välttämättä ole sama asia kuin koti ja useat kirjoittajat korostavatkin kodin olevan jotain prosessiluonteista. Kotia *tehdään* arjessa (Pallasmaa 1995, 133; Ruonavaara 2004, 108; Wikström 1995, 267). Asunto on fyysinen paikka ja koti taas tila, joka eletään ja koetaan olemassa olevaksi (Granfelt 1998, 103). Kodin tekemiseen osallistuvat sekä arkkitehtuurin konventiot että asukkaat, jotka tuottavat kodin merkityksisyyttä niin määrittelemällä sitä puheinkin kuin teoin.

Doreen Massey (2000) kritisoi käsityksiämme paikasta ja tilasta liiallisesta staattisuudesta. Massey muistuttaa, että paikkaa ei voi ymmärtää irrallaan temporaalisuudesta (aiheesta myös Douglas 1991). Jostain syystä meidän on kuitenkin helpompi ymmärtää ajassa tapahtuva muutos, kun samalla paikkaa jäsenämme muuttumattomampana. Massey selittää tätä sillä, että samastamme paikan ja tilan pintaan, jolla kuljemme. Tämä saa paikan vaikuttamaan materiaalisemmalta, kiinteämmältä kuin miltä esimerkiksi aika vaikuttaa. Paikka samastetaan materiaaliseseen pintaan ja siksi on vaikeampi ymmärtää, että koti, josta aamulla lähdin ei ole pysynyt muuttumattomana, kun palaan sinne illalla. Joudun ensimmäiseksi päivittämään itseäni paikassa tapahtuneiden muutosten suhteen; kerään eteisestä saapuneet postit, tarkistan, tuoksahtaako biojäteastia ja katson miten kukat voivat ja niin edelleen. Paikat ovat siis jatkuvassa muutoksessa. Sillä, että ymmärrämme paikan staattisempana kuin esimerkiksi ajan, voi olla seurauksena muun muassa se, että hahmotamme paikan taustana, johon saapuvat asiat ovat niitä, jotka tuovat muutosta. Muutos siis olisi vain paikkaan saapuvien ominaisuus, ei itse paikan ominaisuus.

Spatiaalisesti järjestyneenä tilana koti on muuttunut paljon ajan kuluessa. Kotiin asuinpaikkana ei ennen modernia aikaa liittynyt käsitystä yksityisyydestä. Huoneet olivat avoimessa yhteydessä toisiinsa ja milloin tahansa joku saattoi kävellä sisään

huoneeseen. Vielä keskiajalla manner-eurooppalaisessa kodissa ei ollut eri tarkoituksiin eriytyneitä huoneita. Niin ruokailu, nukkuminen, kylpeminen kuin ulostaminen tapahtuivat missä tahansa huoneessa. (Rybczynski 1986, 42.) Ruoka toimitettiin siihen huoneeseen, missä ihmiset kulloinkin olivat, samaten kylpyammeet ja istuinpotat olivat liikuteltavia malleja. Ainoastaan ruoka valmistettiin sille erityisesti varatussa tilassa. Rikkaammissa kotitalouksissa keittiö oli tilana yleensä eristetty mahdollisimman kauas muista huoneista, sillä ruoan tuoksuja pidettiin rahvaanomaisina (emt., 132). Huonekaluja ei ylipäänsä ollut kovin runsaasti edes varakkaammilla ihmisillä, mikä johtui osittain myös käytännöstä kuljettaa kaikki tarvittavat huonekalut mukana silloin kun liikuttiin paikasta toiseen. Tästä juontuvatkin ranskan- ja italiankieliset nimitykset huonekaluille; ”mobiliers” ja ”mobilia” eli ”liikuteltavat”. (emt., 26.)

Modernin kodin tilallisiin ratkaisuihin on vaikuttanut suuresti taylorismi. Tayloristisia ajatuksia alettiin soveltaa myös kotiympäristöön ja monet meille itsestään selvät ja huomaamattomat asiat ovatkin sen mukanaan tuomia. Kotia problematisoitiin siitä näkökulmasta, kuinka tehdä siitä käyttäjälleen mahdollisimman toimiva ja tehokas. Tayloristinen lähestymistapa on vaikuttanut muun muassa siihen, että keittiötasoja ja komeroratkaisuja on mietitty käytön kätevyuden kannalta sekä siihen, että kodin toimintoja rationalisoitiin miettimällä, kuinka erilaisiin toimintoihin tarvittaisiin mahdollisimman vähän askelia. (Rybczynski 1986, 168–171.)

Käsitys onnellisesta kodista on kokenut selkeän muutoksen 1900-luvun jälkipuoliskolla. Vielä 1950-luvulla esimerkiksi kotiin liittyvä mainonta perustui ajatukselle, että onnellisen kodin avain on kollektiivisesti jaettu perhe-elämä. Vuosisadan lopulla painotettiin kodin onnellisuuden riippuvan perheenjäsenten yksilöllisestä itsensä toteuttamisesta. Tämän muutoksen seurauksena kotiin alkoi myös muodostua uudenlaisia tilaratkai-

suja. Koteihin alkoi tulla omia tiloja erilaisille toiminnoille kuten askartelutila, takkahuone, huone musiikinkuuntelulle ja työhuone. Samalla keittiö on lakannut olemasta erillinen yksikkönsä. Se on alkanut muuttua yleiseksi oleskelutilaksi ja yhä enemmän menettää rajansa suhteessa muihin tiloihin (avokeittiö tai ns. baarikeittiö). Kun muut tilat ovat enemmän sirpaloituneet erilaisten toimintojen ympärille, keittiön rooli on muuttunut yhä enemmän perheen kollektiiviseksi tilaksi. Aiemmin keittiö oli selkeämmin joko perheen naisten tai palveluskunnan paikka, jonne muilla ei juuri ollut syytä mennä. (Chapman 1999.)

Samalla kun tutkimukset osoittavat perhe-elämän ja kodin arvostuksen kasvaneen 2000-luvun taitteeseen tultaessa, keskustellaan siitä, miten perhe perinteisen ydinperheen merkityksessä on kadonnut. Käsitteellä ”perhe” voidaan nykyisin viitata hyvin erilaisiin kokoonpanoihin. Uutta sinänsä eivät ole erilaiset perhetyypit, niitä on aina ollut, vaan ihmisille muodostunut uusi tietoisuus monista valinnanmahdollisuuksista kodin ja perheen perustamisessa. Kulttuurisesti kiinnostavaa on, että tutkimuksen mukaan uutta ”normaalin perhetyypin” ideaa ei ole syntynyt korvaamaan perinteistä ydinperhemallia. Tunnistessaan uudet valinnan mahdollisuudet ihmiset puheissaan yhä jäsentävät perhe-elämää modernin ydinperheen ideaalin kautta (Oinonen 2004, 37–38; 244.)

Länsimaisesta kodista kerrotaan paikkana, joka tuo esille asukkaitensa yksilöllisyyttä ja itsenäisyyttä. Kun ihmiset kommentoivat omia sisustusratkaisujaan, he tyypillisesti kertovat kuinka ”me teemme meidän tavallamme, emmekä välitä siitä, mitä muut ajattelevat”. Ulkopuolisen silmin kaikki kodit, vaikka eroavatkin toisistaan, näyttävät kuitenkin hämmästyttävän identtisiltä. Meillä on yhteinen kielioppi sille, miltä kauniin ja viihtyisän kodin kuuluu näyttää. Vaikka kodit eroavat, ne noudattavat saman kieliopin sääntöjä ja siten eroavat tuon jaetun

kieliopin sisällä. (Gullestad 1984.) Kotia voi ajatella lavastuksena, jonka avulla pyrimme tuottamaan itsestämme tietynkaltaista kuvaa (Goffman 1971). Kodin lavastuksen avulla voimme ilmentää esimerkiksi sitä, miten olemme hyvin toimeentulevia tai aikaamme seuraavia tai sivistyneitä tai uskonnollisia.¹⁰

Ennen ns. teollista vallankumousta ei kotia ollut olemassa meidän tuntemassamme merkityksessä. Erottelu työpaikan ja kodin välillä olisi ollut täysin absurdi, sillä suurin osa työstä tehtiin kotona. Teollistumisen myötä palkkatyö alkoi eriytyä kotona tehtävästä muusta työstä eli ns. kotityöstä. (Salmi 1991, 50.) Näkemys, jonka mukaan ansiotyö ei kuulu kotiin, on historiallisesti varsin tuore ja tässä valossa sitä voisi pitää jopa erikoisena. Kun moderniin perhekäsitykseen kuuluu ajatus siitä, että perhe-elämä vaatii oman puhtaan ajan ja tilan, kytkeytyy tähän samalla uudenlainen ajatus perhe- ja parisuhteista myös työtä vaativina projekteina. (Julkunen, Nätti & Anttila 2004, 160.) Uusien informaatioteknologioiden kehityksen myötä on uumoiltu, että tuotanto olisi siirtymässä takaisin kotiin. Lisäksi kodista olisi tulossa nyt myös kouluttautumisen paikka sekä uudenlainen viihdekeskus. (Kumar 1997, 214–215.)

1900-luvun loppupuolella kodista muodostui paikka, jossa vietetään yhä suurempi osuus vapaa-ajasta. Brittiläisen tutkimuksen mukaan miltei 90 % vapaa-ajasta vietetään kotona. Ainoan poikkeuksen brittikulttuurissa tästä muodostavat nuoret ja perinteisissä työväenluokkaisissa paikoissa työskentelevät miehet, joiden vapaa-ajan aktiviteetit sijoittuvat kodin ulkopuolelle. Samaisen tutkimuksen mukaan noin puolet kodin vapaa-ajanviettotavoista on yksintehtävää toimintaa. Tämä tulos

¹⁰ Suomalaisessa tutkimuksessa liikuntarajoitteisten sopeutumisesta älykkääseen kotiin todettiin, että suurin vaikutus uudella kodilla hieman yllättäen oli asukkaiden mielenterveyteen. Tätä selitettiin sillä, että älykkäässä kodissa asuminen tuotti tavallaan myös asukkaistaan uudenlaisia. Älykäs koti tuotti tunnetta siitä, että asukas oli moderni ja kehityksen edelläkävijä. (Horelli 1994.)

ei ollut riippuvainen kodissa asuvien lukumäärästä. (Tomlinson 1991, 67.) Nykyisessä kotielämässä keskeiselle sijalle onkin noussut kuluttaminen (Rotkirch 2000, 198). Jos koti aiemmin oli ”linnani” tai rauhallinen ”satama”, voi sen nyttemmin ajatella muuttuneen ”personoiduksi markkinapaikaksi”, jossa jokainen meistä ilmaisee itseään erilaisten kulutusvalintojen kautta. (Tomlinson 1991, 67.) Omasta kodista on tullut länsimaissa viime vuosina perimmäisin päämäärä. Miltei jokaisella on ajatus unelmakodista, jonka eteen työskennellään, jonka vuoksi ollaan huolissaan työsuhteiden päättymisestä ja valmiita tekemään ylitöitä. Unelman omasta kodista voi nähdä tuottavan poliittista hiljaiseloa, ihmisten pyrkimykset ja toiminta kun suuntautuvat kohti omaa kotia. Saavuttaakseen unelman omasta kodista ihmiset joutuvat paradoksaalisesti nykyisin viettämään yhä enemmän ja enemmän aikaansa poissa kotoa. (Young 1997.)

Tilastokeskuksen vapaa-aikatutkimuksen mukaan suomalaiset arvostavat nykyisin vapaa-aikaa aikaisempaa huomattavasti enemmän. Kokonaisväestössä niiden osuus, jotka pitävät vapaa-aikaa hyvin tärkeänä, on noussut kymmenessä vuodessa 12 prosenttia. Tilastokeskuksen tutkimus osoittaa, että kaikkein korkeinta vapaa-ajan arvostus on nuorimmilla ikäryhmillä. Kiinnostavaa on kuitenkin se, että kymmenessä vuodessa suurin asennemuutos on tapahtunut 1950-luvulla syntyneiden ja 1960-luvun alussa syntyneiden keskuudessa. Kun 1990-luvun alussa heistä puolet piti vapaa-aikaa hyvin tärkeänä, 2000-luvulle tultaessa osuus kattaa jo miltei kaksi kolmasosaa. Saman tutkimuksen mukaan vapaa-ajan arvostuksen lisääntytyä työn merkitys oman itsen määrittäjänä näyttää vähentyneen. Työn hyvin tärkeäksi kokevien osuus on vähentynyt kaikissa alle 54-vuotiaiden ikäryhmissä. (Liikkanen 2005.)¹¹

¹¹ Työssä olevista kuitenkin yli puolet ilmoitti pitävänsä työtä hyvin tärkeänä ja kaksi viidestä melko tärkeänä. Vapaa-ajan arvostaminen ja

Erilaisissa tutkimuksissa on kiinnitetty huomiota siihen, miten kodille annettavat merkitykset eroavat yllättävänkin paljon kulttuureittain (aiheesta esim. Case 1996; Kent 1995; Westman 1995, 69; Young 1997). Yhteistä erilaisille kotikäsitteille on kuitenkin se, että terminä koti viittaa enempään kuin vain fyysiseen rakennelmaan. Koti on ihmisten paikka; siellä eletään usein ihmissuhteissa, jotka ovat sukulaisuussuhteita tai parisuhteita (McDowell 1999, 92).

Moderni projekti objektiivisuuden vaatimuksineen ja sankarillisine löytöretkineen on joskus nähty nimenomaisesti maskuliinisena projektina. Vastineena tälle on esitetty vaatimus tutkia myös feminiinisen aluetta. Jos maskuliininen projekti oli lähteä maailmalle Odysseuksen tapaan, feminiininen projekti olisi enemmän Virginia Woolfin *Mrs. Dalloway*n yksityisen sfäärin eli kodin rakentajan projekti. Rinnastus on kiinnostava jo senkin vuoksi, että Virginia Woolfin kerrotaan lukeneen Joycen *Odyseusta* kirjoittaessaan *Mrs. Dalloway*ta. *Mrs. Dalloway*ta on mahdollista siis lukea jonkinlaisena feministisenä kanssatekstinä Odysseukselle. Molemmat edellä mainituista teoksista rakentavat kuvauksen tapahtumista yhden päivän aikana. Woolfin *Mrs. Dalloway* on hyvin tavallinen nainen tavallisena päivänä. Teos ei tee kirjansa henkilöistä myyttisiä hahmoja, vaan toimijoita, jotka sosiaalisten maskiensa takana pyrkivät toteuttamaan unelmiaan, usein epäonnistuen. (Showalter 1992.)

*Mrs. Dalloway*ta on mahdollista lukea siis siitä näkökulmasta, miten yksityinen sfääri tuodaan esille projektina, jota yhtälailla pidetään yllä ja rakennetaan kuin julkistakin sfääriä.

---

työn tärkeäksi kokeminen eivät poissulje toisiaan. Liikkanen (2005, 14) huomauttaa, että osa työssäkäyvistä on niin vahvasti työorientoituneita, että vapaa-aika ei kiinnosta heitä. Toisaalta on myös niitä, jotka ovat työelämän ulkopuolella, ja joille tästä syystä vapaa-aika ei ole samalla tavalla merkityksellistä kuin työssäkäyville.

Teoksen voi ajatella pyrkivän irrottautumaan yksityisen sfäärin itsestäänselvyydestä. Kotia, yksityistä ja intiimiä ei olekaan ollut nykyisessä merkityksessä kauan ja siksi on mielekästä nähdä myös tämän sfäärin luominen positiivisena, rakennettuna projektina. Koti siis aktiivisesti tuotettiin ja sen tuottivat nimenomaan naiset. (Johnson 1996, 461.) Koska julkinen syntyy suhteessa privaattiin, tiukat rajat maskuliinisen ja feminiinisen projektin välillä on kuitenkin syytä purkaa. ”Julkista” siinä merkityksessä kuin tunnemme sen, ei olisi ilman että on ”privaatti”, kotoinen sellaisena kuin sen ymmärrämme tänään.

Edellä esitetty näkemys kodista feminiinisenä projektina luo lisävahdetta niihin feministisiin näkemyksiin, joissa koti ja kotityöt nähtiin ainoastaan naisten todellisen yksilöllisyyden estäjinä. Kun kodin ja kotitöiden nähdään puhtaasti riistävän naisilta paikan osallisuudesta julkiseen sfääriin, ohitetaan useiden naisten kokemus siitä, että kodin rakennus ei ole vain jotain negatiivista, vaan siihen liittyy paljon myös positiivisia merkityksiä. (Young 1997.)

Kodin emotionaalinen merkitys on voimistunut länsimaisissa kulttuureissa teollistumisen myötä. Kotiin alkoi liittyä kiinteämmin hengellisiä piirteitä. Kotityö ja erityisesti lastenhoito alettiin nähdä suorastaan naisen pyhänä velvollisuutena ja kodista alkoi muotoutua paikka, jossa erilaisia tunteita voitiin käsitellä. Teollistunut yhteiskunta edellytti uudenlaista subjektiivutta. Yksilöiden oli kyettävä yhä paremmin hallitsemaan tunteitaan ja sisäistämään kontrolli. Niinpä kodista alkoi muodostua paikka, jossa tunteet voitiin elää ja kokea. Uusi hengellisyys konstruoi kodin nimenomaan positiivisten tunteiden kuten rakkauden ja empatian paikkana. (McDowell 1999, 75.)

Ihmisuhteet ja koti asuntona eivät ole kodin välttämätön ehto. Ihmisellä voi olla ”kodin tunto”, vaikka hänellä ei olisikaan pysyvää asuntoa, jonka hän jakaisi läheistensä kanssa (Granfelt 1998, 113; Lawrence 1995, 57). Nykyään kodin

ajatellaan kuitenkin pitkälti olevan synonyymi perhe-elämälle. Tämän perheen ja kodin samastamisen juuret ovat työpaikan ja kodin eriytyemisessä sekä kehityksessä, jonka myötä lapsuus ja lapset alettiin hahmottaa uudella tavalla. (Rybczynski 1986, 39, 77.) Vielä keskiajalla perhe ymmärrettiin pikemminkin moraalisena ja sosiaalisena yksikkönä kuin perheenjäsenten välisten tunteiden paikkana. Philippe Ariés huomauttaa, että tämä ei tarkoittanut sitä ettei perheenjäsenten välillä olisi ollut tunteita, mutta että näiden tunteiden lähde ei ollut yksittäinen lapsi persoonana, vaan lapsen tuoma lisä yhteiseen tehtävään. Köyhimmille perheille tämä yhteinen tehtävä tarkoitti lähinnä elämän materiaalistien edellytysten turvaamista, rikkaimpien perheiden kohdalla se saattoi tarkoittaa esimerkiksi perheen kunnian, omaisuuden ja nimen ylläpitoa. Vasta reilut parisataa vuotta sitten alkoi vähitellen vakiintua ajatus siitä, että lapset olivat uniikkeja persoonia, jotka eivät noin vain olleet korvattavissa toisillaan. Tästä sai alkunsa kehitys, jonka myötä perheestä muodostui aikaa myöten yksikkö, jonka keskeinen tehtävä oli lapsien edullisesta kehityksestä huolehtiminen. (Ariés 1962, 356, 388–390.)

Kotiin liittyviä merkityksiä säätelevät myös kansalliset tilastot ja kansantalouden tilinpitojärjestelmä, kuten Merja Kinnusen tutkimus *Luokiteltu sukupuoli* (2001) osoittaa. Siitä huolimatta, että kotityö on saanut jossain vaiheessa jopa hengellisiä merkityksiä, on se voitu sittemmin määrittellä toissijaisena toimintana ”oikeaan” työhön verrattuna. Kansantalouden tilinpito määrittelee kansantalouteen kuuluvaksi toiminnaksi kotitalouden ostamat ja myymät hyödykkeet ja palvelut. Tämä määrittelmä jättää kansantalouden ulkopuolelle kotitalouden sisäisen tavaroiden ja palveluiden vaihtamisen. Käytännössä tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että talon peruskorjaus ja rakentaminen, ulkona syöminen ja hankitut kotitalouskoneet ovat osa kansantaloutta. Kodin piirissä tapahtuva siivoaminen, lasten

hoitaminen ja ruuan laittaminen jäävät taas kansantalouden ulkopuolelle. Tilastoissa tämä näkyy siten, miten kotitaloustyötä tekeviä kutsutaan luokituksissa nimikkeellä ”muut työvoiman ulkopuolella olevat”. (Kinnunen 2001, 54–55.)

Koti on paikka, joka on juridisesti tunnustettu ja erityiseksti tunnistettu. Asumisen ja kodin erityistä merkitystä kulttuurisamme ilmentää myös lainsäädäntö. Maassamme vuoteen 1987 asti voimassa ollut irtolaislaki määritteli tarkat rajat sille, kuka voitiin määritellä irtolaiseksi, jolla ei ole vakituista asuinpaikkaa. Irtolaisuus oli rangaistava teko ja viranomaisilla oli oikeus määrätä irtolaiseksi määritelty asettumaan aloilleen. Laissa määritellään myös kotirauha, jonka rikkomisesta voidaan rangaista. Omistusasumiseen liittyy laaja-alaisempi asumisturva kuin vuokralla asumiseen, mikä voi osaltaan vaikuttaa siihen, millä tavoin ja missä määrin asunto koetaan kodiksi (Ruonavaara 2004, 109).

Kotiin liitetyt positiiviset konnotaatiot eivät tule aina kyseenalaistetuksi tieteellisissäkään teksteissä. Mahdollisten kotiin liittyvien kielteisten kokemusten olemassaolo myönnetään, mutta perusolemukseltaan koti nähdään positiivisten tunteiden paikaksi. Negatiiviset kokemukset ovat poikkeama normaalista. Kuitenkin koti mahdollistaisi toisenlaisiakin tulkintoja. Onhan se paikka, jossa usein säädellään siellä asuvien oikeutta yksityisyyteen, sensuroidaan puhetta määrittelemällä mistä asioista saa puhua esimerkiksi ruokapöydässä tai jonkun tietyn perheenjäsenen seurassa, määritellään sellaiset rajat makutottumuksille, että ne ovat jokaisen kodin jäsenen hyväksyttävissä; koti on usein myös ”valvontakeskus”, johon on velvollisuus ilmoittautua määräajoin. (Douglas 1991.) Koti voi merkitä myös paikkaa, jossa joutuu kohtaamaan väkivaltaa (ks. Huttunen 2002; Lahti 2001; Ruonavaara 2004, 106; Saunders & Williams 1988, 81). Ulrich Beck on kirjoittanut, että yksi elämänalue, jolla elämänmuotomme lisääntynyt refleksiivisyys ilmenee ovat

juuri perhesuhteet. Avio- ja avoliitoista sekä muunlaisista perhemuodoista on enenevästi tullut päätöksenteon asioita, jotka jäsennetään nimenomaan henkilökohtaisiksi riskeiksi. (Beck 1995, 29). Perhesuhteet voivat siis tarjota monenlaisia uhkia, mutta silti säröt ideaalissa kuvassa voidaan yhä tulkita poikkeuksiksi, jotka vahvistavat säännön.

Mary Douglas analysoi artikkelissaan kotia rinnastamalla sen hotelliin, joka Douglasin mukaan on kodin antiteesi. Molemmissa paikoissa asukkaat ruokitaan ja he saavat levätä ja molemmissa yksilöt viihdyttävät itseään monin samanlaisin tavoin, mutta hotelli on kaupallinen ja koti yhteisöllinen puitte näille toiminnoille. Koti on olemassa yksityisyyden paikkana, mutta samalla se (perheellisten tai muiden kanssa elävien tapauksessa) myös säätelee tuota yksityisyyttä. Perheenjäsenien edellytetään esimerkiksi osallistuvan yhteisille aterioille tai vieraiden viihdyttämiseen. Hotelli taas on paikka, josta asiakkaat voivat ostaa yksityisyyttä ilman samanlaisia rajoituksia. Hotellin asukkaat voivat vetäytyä toisilta ihmisiltä silloin kun haluavat, kun taas koti tarjoaa rajoitetumpaa ja kontrolloidummin yksityisyyttä. (Douglas 1991, 303–305.)

Laura Huttunen (2002, 98) kirjoittaa tutkimuksessaan kodin merkityksestä maahanmuuttajien omaelämäkerroissa, että ”koti on paikka, johon kiinnittyy muistin kartta, josta olemme ’kotoisin’”. Tällä Huttunen tuo esille sitä, miten koti ei välttämättä viittaa vain yhteen määrättyyn maantieteelliseen paikkaan. Muistomme asuinpaikoistamme kiinnittävät meidät moniin paikkoihin, jotka eri tavoin voivat merkitä meille kotia. Tämä näky erityisen selvästi maahanmuuttajien omaelämäkerroissa, mutta pätee muidenkin muistoihin erilaisista lapsuuden ja nuoruuden ympäristöistä. Paikkojen voi myös ajatella kantavan henkilöhistoriaamme ja tämä näky esimerkiksi siinä, miten lapsuuden ympäristöt virittävät muistikuvia niihin liittyneistä tapahtumista ja elämyksistä.

Yksilön elämäntarinan paikkaan kytkeytyneisyyttä on erityisellä tavalla tuottanut kehityspsykologinen kirjallisuus. Merkitys, joka kodille annetaan, on modernina aikana nimittäin alkanut eriytyä ikäryhmittäin. Kehityspsykologia on konstruoinut ja vakiinnuttanut ajatuksen erilaisista ikäkausista, joille kuuluu omat kehitystehtävänsä. Käsitykseemme murrosiästä – joka on paitsi kulttuurisesti, myös historiallisesti erityinen – kuuluu itsestään selvästi ajatus siitä, että nuorten kuuluu itsenäistyä vanhemmistaan, minkä tulee ajan myötä aktualisoitua siinä, että nuoret muuttavat vanhempiensa kodista pois. ”Jos koulunkäynti lopetetaan peruskouluun ja siirrytään ammattiin johtaviin opintoihin, on edessä monesti kotoa muuttaminen ennen täysi-ikäisyyttä. Usein kotoa muutetaan kuitenkin vasta 20. ikävuoden tienoilla” kirjoittaa Tony Dunderfelt kirjassaan *Elämänkaaripsykologia*. Nuorten ensimmäistä kotia kutsutaan usein kämpäksi tai opiskelijaboksiksi. Tämän voi tulkita eron tekemisenä ”oikeaan” kotiin, jonka ajatellaan olevan jotain pysyvämpää, merkitykseltään vakiintuneempaa. Nuori ”on valmis maailmaan ja yhteiskunnalliseen toimintaan, mutta monet nuoret viettävät vielä vuosia ’vaeltelemalla’” (Dunderfelt 1992, 86).

Keski-ikä merkitsee kehityspsykologian näkökulmasta oman paikan vakiinnuttamista; yksilö ”etsii elämänympäristöä, jossa hän löytäisi vastineen omille sisäisille pyrkimyksilleen ja omille odotuksilleen siitä, mitä elämä on ja mitä se voisi hänelle antaa”. Dunderfelt lainaa tässä yhteydessä R. J. Havinghurstin listaa 20–40-vuotiaiden kehitystehtävistä, joista yksi on ”kodin hoitaminen”. (Dunderfelt 1992, 92.) On tärkeää pitää mielessä, että kehityspsykologiset selitysmallit eivät ainoastaan kuvaa, vaan myös yleistävät ja luovat normatiivisia malleja siitä, mikälaista on ns. normaali kehitys. Ne siis tuottavat meille kuvauksen siitä, miten ”normaalin” inhimillisen kehityksen tulisi kulkea, jotta se sopisi kehityspsykologian asettamiin raameihin.

Ne ovat omalta osaltaan tuottaneet meille jäsennysmallin, jossa tiettyyn ikävaiheeseen kuuluu kotoa muuttaminen. Tämän jälkeen seuraa vaelteluvaihe, johon liittyviä asuntoja ei täydessä merkityksessä voida kutsua kodiksi. Normaalin kehityksen kulkuun liitetään paikalleen asettuminen ja oikean kodin rakentaminen viimeistään keski-iässä. Kehityopsykologiset teoriat aktiivisesti osallistuvat oman tutkimuskohteensa tuottamiseen ja näin ollen myös ne osallistuvat sen määrittelemiseen, mikä on käsityksemme kodista erityisenä paikkana, joka kytkeytyy osaksi ”normaalia” kehitystä. (Burman 1997, 144–145.)

Kodin merkitystä rakentavat myös päivittäiset rutiinimme, jotka tapahtuvat kotona. Yhtälailla kodin merkityksen vahvistamiseen osallistuvat myös harvinaisemmat kotiin liittyvät juhlat. Kodin erityisyyttä korostava juhla on tupaantuliaiset, jossa koti ikään kuin vihitään kodiksi. Siirtymän merkkinä vieraat tuovat tuliaisina erilaisia lahjoja toivottaakseen ”onnea uuteen kotiin”. Toinen samankaltainen kotiin liittyvä juhla on kotiin paluun juhlistaminen. Kun joku perheenjäsenistä palaa pitemmän poissaolon jälkeen kotiin, sitä saatetaan juhlistaa esimerkiksi erityisellä juhlapäivällisellä ja kotiin palaaja tuo usein mukanaan jonkinlaisia tuliaisia maailmalta. Kodin merkitsevyyttä tuottavat kuitenkin myös sellaiset juhlat, jotka eivät näin kiinteästi liity itse kotiin, mutta joiden tapahtumapaikkana koti toimii. Tällaisia ovat muun muassa lasten ristiäiset, ylioppilasjuhlat, syntymäpäivät, joulun juhlistaminen ja hautajaisten jälkeiset muistotilaisuudet. Nämä juhlat liittyvät kiinteästi asunon kodiksi määrittymiseen. Kodin luomiseen osallistuvat niin ikään sellaiset rutiinit kuin sunnuntain päivällinen tai lauantain saunominen. Viikoittain toistuvat rutiinit ovat usein sellaisia, joihin osallistujilla liittyy tunne siitä, että vietetään ”oikeanlaista” kotielämää. (Saile 1985.) Myös sellaisilla rutiineilla, jotka mielletään tylsiksi, on oma merkityksensä kodin ja kotoisuuden tuottajina ja ylläpitäjinä (Leppänen 2001, 114).

”Kodiksi kutsuttu paikka” (mm. Vilkkonen 1998)¹² on siinä mielessä onnistunut nimitys kodille, että se kykenee etäännyttämään paljosta painolastista, joka ”kodin” ympärille on kasautunut. Käsitteellistykseen se kiinnittää huomion siihen, että koti on myös paikka, jota nimetään ja jota tuotetaan erilaisissa diskursiivisissa käytännöissä. Ei siis edes koti ole jotain itseltään selvää, pysyvää ja liikkumatonta.

Edellä esittelemäni tutkimukset loivat erilaisia näkökulmia siihen, miten kotia on mahdollista tarkastella ilmiönä erilaisten empiiristen aineistojen valossa. Tekstit, jotka eivät näin suoraan hyödynnä empiirisiä aineistoja, ovat tuottaneet yleisempiä näkemyksiä siitä, mikä on kodin ja privaatin elämän ”paikka” suhteessa nk. julkiseen elämään. Näissä teksteissä koti saa usein selkeämmin joko positiivisen tai negatiivisen arvolatauksen. Jotta kykenemme tarkastelemaan kotia diskursiivisten käytäntöjen rakentamana, on hyvä tarkastella minkälaisia asetelmia nämä tekstit rakentavat, jotta kykenemme ottamaan niihin myös hiukan etäisyyttä.

2.2 Sisäiset tilat ja kodin fenomenologia

Ajatus subjektien *sisäisestä* mentaaliseen elämästä, sen dramaattisesta ongelmallisuudesta ja itsetutkiskelun tärkeydestä alkoi nousta esille erilaisissa teksteissä renessanssin aikana. Mentaalista elämää alettiin verrata jonkinlaiseen sisäiseen huoneeseen, sisäiseen asuntoon tai sisäiseen areenaan ja vähitellen nämä metaforat automatisoituivat. Näissä metaforissa korostui paitsi mentaalisen elämän sisäisyys, myös ajatus siitä, että tämä elämä voitiin objektivoida ja asettaa tarkastelun kohteeksi. (Bordo 1986, 442–443; Gergen 1991, 20–22; Shanahan 1992, 53–54;

¹² vrt. Hassisen koneen laulu *Tällä tiellä* vuodelta 1981. Ismo Alangon sanat kertoivat miten ”mä kävelen tätä tyhjää tietä taloon, jota kodiksi kutsutaan, vaikka siellä ei ole minulle ketään”.

Toulmin 1998.) Michel de Montaignen esseet 1500-luvulta ovat tekstikokoelma, jossa esiintyy jo runsaasti tämän kaltaista metaforista kieltä. Montaigne kirjoittaa muun muassa kuinka “olemuksemme on *muurattu* sairaista ominaisuuksista”, kuinka “taikausko ja epätoivo *majailevat* meissä luontaisina isäntinä” ja siitä, kuinka hänellä “ei ole taipumuksia noihin sitoumuksiin ja kiintymyksiin, jotka *kahlitsevat sisimpäämme*kin.” (Montaigne 1955, 221–231; kursivoinnit VP.)

Fenomenologinen perinne on vaikuttanut kotia tematisoiviin tieteellisiin teksteihin erityisen paljon. Kodin tutkimus vaikuttaa kutsuvan ”luonnollisesti” luokseen fenomenologiaa. Tämä johtunee juuri sisäisen tilan metaforan kietoutumisesta itseymmärryksemme keskiöön. Ihmisen sisimmän ymmärtäminen metaforisena asuntona ja minuuden ymmärtäminen jonkinlaisena sisimmän ”asukkaana”, löytyy jo teksteistä, joita pidetään länsimaisen subjektikäsitteemme kannalta keskeisinä.¹³ Ajatus kodista kietoutuu itseymmärryksemme ytimeen,

¹³ Itsetutkiskelun ja asumisen yhteys on luontevasti kutsuttu esille jo ennen Descartesia (1999) tai Montaignea. Tehdessään ymmärrettäväksi itsen jalostamisen merkitystä niille, jotka toimivat valtion tehtävissä, Platon kirjoittaa Sokrateen konkretisoivan tätä esimerkillä: ”Jos me siis haluamme astua valtion palvelukseen ja innostamme toistamme rakentamaan muureja, laivatelakoita tai mahtavia temppeleitä, niin eikö meidän ensin pidä tutkia itseämme ja ottaa selville olemmeko perillä rakennustaidosta, keneltä olemme sen oppineet” (Platon 1978, 91–92). Kyse ei kuitenkaan ole samanlaisesta suhteesta itsetutkiskeluun kuin myöhemmissä teksteissä. *Seksuaalisuuden historiassaan* (1998) Foucault tekee erottelun sen välille, mitä hän kutsuu “itsen hallinnaksi”, jonka juuret hänen mukaansa ovat antiikin Kreikan käytännöissä ja sen välille, mitä hän kutsuu “itsen vaalimiseksi”, joka taas on saanut vaikutteensa varhaisista kristillisyyden muodoista. Itsen vaalimiseen sisältyy oletus, että todellista tietoa voidaan saavuttaa vain kääntymällä tutkiskelemaan sisintä. Itsen hallinta ei sisällä oletusta ihmisen sisäisestä, autenttisesta olemuksesta, vaan ajatuksen, että olennaista on huomioida kuinka olemme kaikissa toimissamme vastuussa ja yhteydessä muihin ihmisiin ja maailmaan. Molemmat näistä ajatustavoista vaativat yksilöä ottamaan reflektiivistä etäisyyttä itseensä, mutta kuten Bar-

vaikka esimerkiksi Montaignen aikainen käsitys konkreettisesti kodista on vielä monella tapaa kaukana siitä, miten me sitä jäsenämme 2000-luvulla. Ymmärtääksemme kodin käsitteen latautuneisuuden on mielekästä tarkastella lyhyesti eräiden keskeisten tekstien kautta sitä, miten itseymmärryksemme on muotoutunut. Miten meille alkoi muodostua yksilöllinen ”sisäpuoli” erotuksena ”ulkopuolesta” ja ajatus minuudesta sisäisenä asukkaanamme.¹⁴

Rousseau’n kirjaa *Tunnustuksia* (1999) voi pitää itsetutkiskelun rajapyykkinä. Hänen jälkeensä ihmisille alkoi vakiintua käsitys jokaisen ihmisen sisäisen elämän ainutkertaisuudesta, uniikkiudesta. Aiemmin oli siis jo erotettu sisäpuoli ulkopuolesta. Rousseau konstruoi teksteissään ihmiselle sisimmän, joka poikkesi Descartesin rationaalisuuteen pyrkivästä itsetutkiskelijasta. Keskeistä ihmisen sisäisessä olemuksessa ei ollut ainoastaan kyky harjoittaa introspektiota, vaan yksilölliset tunteet ja ajatukset ja näiden *ilmaisu*. Tältä osin Rousseaussa voi nähdä jo oraalla romantiikan ajan käsityksen persoonasta. (Solomon 1988, 16–19.) Ajatuksessa aidosta sisäpuolella asustavasta it-

---

bara Townley (1995, 275–276) näkemyksen mukaan itsen hallintaan ei sisälly samanlaista itsen, oman sisimmän objektivointia kuin itsen vaalimiseen.

¹⁴ Taloihin ja rakentamiseen liittyvät metaforat ovat vakiintuneet osaksi tieteenkin kieltä. Kant esimerkiksi puhui ”puhtaan järjen *arkkitehtoniikasta*” teoksessaan *Kritik der reinen Vernunft* (1906, 685). Jarkko S. Tuusvuori (2003, 21) peräänkuuluttaa analyttisempää ja filosofisempaa suhdetta tieteen kieleen luonnollistuneisiin käsitteisiin kuten ”perusta”, ”struktuuuri”, ”konstruktio” ja ”dekonstruktio”. Tieteelliset analyysit *purkavat* ja *rakentavat*, mutta kohtalaisen vähän näkyy pohdintoja siitä, minkälaisia seurauksia on sillä, että tuotettu tieto kytkeytyy asumisen ja rakentamisen metaforiin. Kyseenalaistamatta näiden käsitteiden kätevyyttä tai pätevyyttä osana tieteen harjoittamista, kyseiset metaforat voivat kuitenkin osaltaan pitää yllä ajatusta siitä, miten asuminen ja koti niin luontevasti ja kiinteästi liittyvät ihmisenä olemisen ytimeen.

seydestä voi nähdä idullaan 1700-luvun lopulla syntyneen ajatussuunnan, jota Charles Taylor (1995) kutsuu autenttisuuden etiikaksi. Autenttisuuden etiikassa keskeistä on ajatus, että oikean elämän malli on löydettävissä ihmisen sisimmästä. Yksilön on kyettävä erottamaan se, mikä on autenttista sisäpuolta ja mikä ulkopuolista epäaitoa hälyäntä. Rousseau ja romanti- kot nousivat puolustamaan intiimiyttä, jota uhkasi heidän käsitystensä mukaan yhteiskunnan vaatima konformismi ja sie- luttomuus, yhteiskunnan kasvottomuus. Perhe oli tämän intiimiyden ja yksilöllisyyden kehto, joka potentiaalisesti kykenisi puolustamaan meitä yhteiskunnan vaatimalta yhdenmukaisuus- delta. (Kumar 1997, 214.)

Ludditeiksi nimettyjen, teknologista muutosta 1800-lu- vun Englannissa jopa niin voimakkaasti vastustaneiden työ- läisten, että he päätyivät tuhoamaan puuvillatehtaiden koneita, on nähty saaneen vaikutteita juuri rousseualaisesta filosofiasta. Rousseau'n filosofia suhtautuu skeptisesti teknologiseen kehi- tykseen ja sen mahdollisuuksiin luoda parempia elämän olo- suhteita. Rousseau tähdensi, että yhteiskunnallisia ongelmia ei ikinä ratkaistaisi kehittämällä teknologiaa, sillä ongelmat olivat aina ensisijassa moraalisia. (Schmidt & Miller 1980, 85–86.) Tämä näkemys teknologiasta osuu luontevasti yhteen Rousse- au'n maailmankuvan kanssa, jossa autenttisuutta edustavat pait- si ihmisen sisin ”asukas”, myös intiimit läheiset ihmissuhteet, joiden kanssa konkreettisesti asutaan.

Asumisen kietomista olemassa olemisemme ytimeen on tu- kenut myös Martin Heideggerin filosofia. Teoksessaan *Olemi- nen ja aika* (2000) Heidegger lähtee rakentamaan olemisen on- tologiaa. Ihmisen oleminen on nimenomaan *jossakin* olemista. Tätä merkitystä Heidegger purkaa analysoimalla Suomen ”-ssa” ja ”-ssä” sijapäänteen saksankielistä vastaavaa prepositiota:

'in' on peräisin verbistä 'innan', 'asua', 'habitare', 'oleskella'; 'an', tarkoittaa: olen tottunut, jokin on minulle tuttu, huolehdin josta-

kin. Sillä on *colon* merkitys *habiton* ja *diligion* mielessä. Tätä olevaa, johon jossakin-oleminen tässä merkityksessä liittyy, luonnehdimme olevaksi, joka minä aina olen. ilmaus 'olen' pitää sisällään ilmauksen 'äärellä'. Näin ollen 'minä olen' puolestaan tarkoittaa, että minä asun tai oleskelen maailman äärellä, joka on minulle jollakin tavalla tuttu. Kun oleminen ymmärretään 'minä olen' -muodon infinitiivinä, eli eksistentiaalisesti, se tarkoittaa asumista jossakin, olemista jonkin tutun äärellä. (Heidegger 2000, 80.)

Olisi banaalia tulkita Heideggerin keskeisen teesin kuuluvan, että ”minä olen” pelkistyy siihen, että ”minä asun”. Heideggerin olemisen ontologian rakentamisessa on kyse paljon kunnianhimoisemmasta projektista. Yksi piirre Heideggerin asumisen kytkemisessä olemiseen on se, että hän näkee silloisen aikakauden olleen teknologian aikakautta ja tähän aikakauden henkeen liittyneen olennaisesti kodittomuuden tunteen (Harries 2003, 47). Kodittomuuden tunne ei liity asuntopulaan, eikä varsinaisesti ainoastaan silloiseen aikakauteen, vaan on vanhempaa perua. ”Varsinainen asumispula perustuu siihen, että kuolevaiset vieläkin etsivät asumisen olemusta, että heidän *on ensin opittava asumaan*” (Heidegger 2003, 59). Asumisen jäsentäminen on itseymmärryksemme ytimessä, sen avulla voimme paitsi ymmärtää jotain perusolemuksestamme myös potentiaalisesti ajatella toisin: ”Silti jos ihminen *mieltii* kodittomuuttaan, se ei enää olekaan kurjuutta. Se on, oikein miettien ja hyvin pitäen, ainoa puhuttelu, joka *kutsuu* kuolevaisen asumiseen” (Heidegger 2003, 59).

Karsten Harries (2003, 49) tunnistaa Heideggerin kotivisioissa nostalgisen kaipuun menneeseen aikaan. Heideggerin nostalgia piirtyy kuvaksi maaseutupaikasta, jonka olemme menettäneet ja jonka erityisesti teknologia on meiltä riistänyt. Harries (2003, 49) kyseenalaistaa Heideggerin alkuperän kaipuun kysymällä: ”Mutta eikö sen myöntäminen, että tietokone, auto ja lentokone ovat meitä tänään paljon lähempänä kuin peltotie ja kellontorni, merkitse, että *me* tulemme kodittomiksi

meidän maailmassamme, jos yritämme pitää etäisyyttä teknologiaan?”

Heideggerin asumiskäsitystä voi myös kritisoida siitä, että hän huomioi asumiseen liittyvän rakentamistyötä sekä ylläpitotyötä, mutta tuottaa näiden välille arvoasetelman. Heideggerin väitteen mukaan molemmat asumiseen liittyvät tavat ovat keskeisiä asumiselle. Kuitenkin hän vaikuttaa kohottavan rakentamistyön ylläpitotyön edelle. Rakentaminen on toisella tapaa maailman perustamista, ylläpito siihen nähden toissijaista. Arvoasetelma tuottaa samalla sukupuolittuneen asetelman. Rakentaminen on yhä pääasiassa miesten toimintaa, kodin ylläpito naisten toimintaa. Näin Heidegger tuottaa miehistä maailman rakentajia ja naisista toissijaisia suhteessa tähän tehtävään. (Young 1997.)

Syvyyspsykologinen traditio on omalta osaltaan 1900-luvun kuluessa popularisoitunut ja vakiinnuttanut tavan samastaa kodin tai esimerkiksi unessa nähdyn talon ihmisen minuuteen. C. G. Jung (1990, 245) näkikin kodin rakentamisen merkitsevän ihmisen yksilöllistymisprosessin ilmenemistä ja täydellistymistä materiana. Kotia on käytetty metaforisesti kuvaamaan mielen tasapainoa, psyykkistä ”kuntoisuutta”. Arkikielestä tuttu sanonta kuvaa jonkun henkistä tilaa kertomalla, että ”hänellä ei ollut kaikki ihan kotona”. Englanninkielinen versio kertoo, että ”the lights are on, but no one’s home”. Jung kertoo päiväkirjassaan omasta konkreettisesta talon rakentamisprosessistaan: ”Minä rakensin taloa osan kerrallaan ja aina vain sen hetkisten tarpeideni mukaan. (...) Vasta myöhemmin näin mitä siitä oli syntynyt ja tajusin aikaansaaneeni mielekkään hahmon: psyykkisen kokonaisuuden vertauskuvan.” Taloa rakentaessaan Jung siis alitajuisesti tuli tuottaneeksi metaforan omasta psyykestaan.

Kodin tunnemerkitsevyyden vuoksi ei ole ihme, että kotia käsittelevät tieteelliset tekstit ovat usein tähdentäneet kodin kokemuksellista ja yksityistä aspektia. Näiden piirteiden analy-

sointiin välineitä on tarjonnut erityisesti fenomenologinen kirjallisuus. Fenomenologinen perinne, kuten psykoanalyttinen, on niin ikään perustanut ajatukselle, että asumisen kuvaus on tavallaan myös oman itsen kuvausta (Rajanti 1996, 338; 1999, 44). Näkemys on teksteissä legitimoitu juuri joidenkin kielten asumista tarkoittavan sanan etymologialla. Se, että eräissä kielissä sana ”asua” on käytetty synonyyminä olemassa olemiselle, on nähty viimekätiseksi todisteeksi näiden asioiden autenttisuudesta suhteesta. Asun, siis olen olemassa. (Korosec-Serfaty 1985, 69–70.)

Kotia tematisoiviin teksteihin on erityisen paljon vaikuttanut fenomenologi Gaston Bachelardin teos *The Poetics of Space* (1969). Bachelard yhdistää teoksessaan heideggerilaista fenomenologiaa ja jungilaista psykologiaa. Bachelard erottautuu selkeästi Heideggerin ajatuksesta kodittomuudesta olennaisena inhimillisenä kokemuksena. Olla ”maailmaan heitetty” on Bachelardin mukaan toissijaista ja ensisijainen kokemuksemme on asuminen, ja vieläpä onnellinen asuminen. (Bachelard 1969; 2003, 80–81; Roinila 2003, 22.) Heideggeria ja Bachelardia vaikuttaa yhdistävän nostalgia aikaan, jolloin ei ollut vielä silloisia moderneja teknologioita. Bachelardilla suhde teknologian ja kodin välillä on hiukan verhotumpi, mutta hänkin suree sitä, miten nykyiset kotimme eivät ole luonnon keskellä, vaan suurkaupungeissa, joissa ”kaikki on konemaista, sisäinen elämä pakenee kaikkialta”. (Bachelard 2003, 115.)

Bachelard analysoi teoksessaan kodin tilan kietoutumista osaksi itseymmärrystämme. Avaamalla tuttuihin tiloihin liittyviä merkityksiä hän tarjoaa ajattelun välineitä ihmisenä olemisen ymmärtämiseen: ”Muistamalla ’taloja’ ja ’huoneita’ me opimme ’asumaan’ itsessämme” (Bachelard 2003, 68). Bachelard ei kuitenkaan kyseenalaista kodin ja ihmisen sisimmän rinnastamista toisiinsa. Kodin tilojen ja ihmisen sisimmän välinen yhteys syntyy Bachelardin teksteissä luonnollisena, ei sosiaali-

sesti tuotettuna artikulaationa. Bachelardin teosta on kritisoitu myös siitä, että hänen fenomenologinen näkemyksensä kodista osallistuu kodin myytistämiseen. Koti rakentuu Bachelardin teoksessa linnunpesäksi, johon liittyy kokemuksia läheisyydestä ja lämmöstä. (Vilkko 2000, 213.)

2.3 Sosiologian kotikeskustelua

1950-luvun kulttuurikritiikki puhui kriisistä, joka viittasi aivan muuhun kuin vielä esimerkiksi 1920- ja 1930-luvuilla. Ennen toista maailmansotaa puhe kriisistä tarkoitti kapitalistisen talousjärjestelmän kriisiä. Viisikymmentäluvulla kriisipuhe alkoi tarkoittaa huolta vieraantumisen ja selkeän identiteetin katoamisesta. Toisen maailmansodan jälkeen pohdittiin sitä, miten demokratia pyrkiessään kasvattamaan vastuullisesti toimivia kansalaisia, paradoksaalisesti saattoi tuottaa sokeasti auktoriteettiuskoisia yhteiskunnan jäseniä. Yksilöllistymisen ja yhteisön sekä julkisen ja privaatin välisiä suhteita pohdittiin vilkkaasti. Myös medially, teknologisella kehityksellä ja asumismuotojen muutoksilla nähtiin oma roolinsa siinä, miten yhteisön ja yksilöiden suhteet saattoivat synnyttää fasismin kaltaisia ilmiöitä. Tämän kriisikeskustelun aallonharjalle nousivat muun muassa sellaiset teokset kuin David Riesmanin *Lonely Crowd*, William H. Whyten *The Organization Man*, Robert Nisbetin *The Quest for Community* ja Erich Frommin *Man for Himself* (suom. Ihmisen osa). (Nisbet 1986, 159.)

Kirjoittajat käänsivät huomionsa keskiluokkaan, joukkoon, jonka univormu oli harmaa flanellipuku, kuten kirjailija Sloan Wilson (1956, 12) asian kiteytti romaanissaan. Wilsonin romaani puhuukin paljolti samoista teemoista kuin edellä mainitut teokset. Hän pyrki kuvaamaan 1950-luvun amerikkalaisen keskiluokan todellisuutta, joka hänen teoksessaan muodostui toimistotyön monotonisuudesta, työhuoneiden koppimaisuudesta

desta, taloudellisen turvan ja kuluttamisen keskeisyydestä. Useat kirjoittajat heräsivät huomaamaan, että keskiluokka vaikutti yhtäkkiä olevan kaikkialla. Amerikkalaisrunoilija Robert Lowell kirjoitti 50-lukulaisuudesta, että ”jopa miehellä, joka pesee kujan perällä roskapöntöistä saastaa pois, on kotona kaksi lasta, kotiapulainen, farmariauto ja hän on ‘nuori rebuplikaani’” (Gottesman, Holland, Kalstone, Murphy, Parker & Pritchard 1979, 2333). Harmaapukuisen miehen esikuva oli kaupallisella alalla toimiva mies, joka Frommin ja Millsin teksteissä vieraantui itsestään eläessään jatkuvilla ”persoonallisuuden markkinoilla”. (Fromm 1965, 85–87; Mills 1956, 184–187) Whyte nimesi hänet ”organisaation mieheksi” (organization man), joka eli firmalleen (Whyte 1956) ja Reisman kutsui tätä ihmisyyttä ”toisista käsin ohjautuvaksi” (other-directed) (Reisman 1950, 37–38).

Intellektuellit eivät kritisoineet sosiaalista järjestelmää niinkään poliittisesta tai taloudellisesta epäoikeudenmukaisuudesta, vaan siitä että se oli epähumaani, byrokraattinen ja persoonaton. Sodan jälkeisen ajan intellektuellit painottivat tärkeinä arvoina yksityisyyttä ja jokaisen henkilökohtaista elämän mielekkyyden tunnetta. (Pells 1985, 184–187.) Yhteisöä ei enää välttämättä nähty turvan tuojaksi, vaan uhkaksi, joka saattoi, kuten Whyte (1956, 6) esittää, tukahduttaa yksilön luovuuden¹⁵.

¹⁵ Samanaikaisesti 1950-luvulla psykologian parissa heräsi myös voimakas kiinnostus luovuuden tutkimista kohtaan. Virinnyt mielenkiinto oli niin suurta, että alettiin puhua ”luovuusaallosta”. Monet tämän aallon kehittäjistä olivat piirreteoreetikkoja, joiden pyrkimyksenä oli muun muassa tunnistaa luoville persoonille ja luovalle ajattelulle (nk. divergentti ajattelu) ominaisia piirteitä ja näitä piirteitä yhdistäviä perustekijöitä, faktoreita. (Häyrynen 1994, 60.) Vaikka 1950-luvun sosiologia ja psykologia jakoivat molemmat tietyllä tavalla saman kulttuurisen kiinnostuksen yksilön luovaa toimintaa kohtaan, on peruslähtökohta kuitenkin erilainen. Psykologian kiinnostus kohdistui luovuuteen, jonka nähtiin mahdollistavan yksilön adaptaation, paremman sopeutumisen ympäristöönsä. Viisikymmentälukulaisten sosiologisten

Tähän oivallukseen yhteisön yhdenmukaistavasta voimasta voi ajatella reagoineen 50-luvulla myös Salingerin *Sieppari ruispellossa* ja Kerouacin *Matkalla*, joissa päähenkilöt irrottautuvat totunnaisista elämäntavoistaan. Lukijakuntansa löysivät myös Albert Camusin ja Jean-Paul Sartren eksistenssifilosofiset kirjoitukset. (Gottesman, Holland, Kalstone, Murphy, Parker & Pritchard 1979, 1860–1862.)

Vieraantumisen ei saanut ainoastaan negatiivista merkitystä, vaan siihen liitettiin nyt myös positiivinen optio. Vieraantunut yksilö saattoikin parhaimmillaan olla erilaisten järjestelmien ulottumattomissa, etäämpänä byrokratian kuvioista, luoda oman privaatin tilansa, jossa toteuttaa itseään. Ihanteena oli, että yksilö kykenisi vapauttamaan itsensä toisten ihmisten vaikutuspiiristä. Ajan sosiologinen kirjallisuus ei kuitenkaan kehottanut radikaaliin protestointiin tai vapautustaisteluun, sillä nämäkin keinot nähtiin nyt osana yhteisön konformismia. Pitkemmin tekstit näkivät ratkaisuna hiljaisen vastarinnan, jossa

---

tekstien konstruoima yksilöiden luovuus ei ollut kykyä sopeutua paremmin yhteisöön, vaan nimenomaan oman yksityisen tilan luomista, jonne yhteisön normit eivät ulottuisi. Luovuuden avulla ei sopeuduttu, vaan luotiin irrallaan oloa, riippumattomuutta. Charles Camic (1986, 1040) on kritisoinut sosiologiaa juuri yksilöiden luovuuden painottamisesta. Hänen mukaansa Durkheimin ja Weberin päivien jälkeinen sosiologia on keskittynyt tarkastelemaan nimenomaisesti *refleksiivistä* toimintaa. Camic esittää tämän johtuvan siitä, että jo vuosisadan alussa sosiologia joutui tekemään selkeän eron psykologiaan ja erityisesti vielä behaviorismiin. Tämä konfrontaatio sosiologian ja psykologian välillä oli lyhytaikainen, mutta sillä on ollut pysyvämmät seuraukset ”sosiologisen ajattelun käsitteelliseen rakenteeseen” (Camic 1986, 1077). Ero behaviorismiin mahdollistui siis painottamalla toiminnan refleksiivisyyttä ja niinpä ”tavat” ja ”rutiinit” ajautuivat etäämmälle sosiologisen käsitteistön periferiaan. Toisen maailmansodan jälkeen psykologian puolella eroa sosiologiaan ja humanistisiin tieteisiin pyrittiin syventämään puhumalla psykologiasta nimenomaan käyttäytymistieteenä. Tällä taas haluttiin etenkin Yhdysvalloissa suojautua syytöksiltä, joiden mukaan kaikki humanistisemmat tieteenalat olivat kallellaan sosialismin suuntaan. (Peteri 2004.)

yksilö kykenee löytämään julkisen tilan lisäksi oman privaatin tilan. Ideaali oli, että yksilö kykenisi olemaan sekä valtakulttuurin sisällä että sen marginaalissa kuin ”valkoinen neekeri”, joka oli Norman Mailerin 50-luvulla huomiota herättäneen teoksen nimi. (Pells 1985, 210; 238; 248.)

Vieraantuneen yksilön tyyppiesimerkki oli ihminen, joka asui lähiössä. Whyten teoksessa *Organization man* (1956, 392–393) lähiö edusti jonkinlaista tyyppiesimerkkiä asumismuodosta, joka jo itsessään tuki asukkaiden vieraantumista itsestään. Lähiö ohjasi asukkaansa joukkomieleen, joka ei mahdollistanut todellista, myönteistä yksilöllisyyttä. Whyte puolusti teoksessaan yksilöiden luovuutta, joka hänen näkemyksensä mukaan vaati nimenomaan riippumattomuutta ja irrallisuutta suurista kollektiiveista. Teknologian kehityksen ajateltiin Whyten (1956, 216–217) mukaan tuottavan innovaatioita ja luovuutta. Whyte puolusti perheyriytyksiä ja visioi todellisten luovien projektien syntyvän nerokkaiden yksilöiden käyttäessä vain kynää ja paperia apuvälineinään. Riesman (1955, 348) näki Whyten tavoin rakentamiskulttuurin usein tukevan byrokraattisia näkemyksiä, kaavamaisista ajattelua. Toisaalta Riesman myös tunnistaa, että muutos on pitkälti näiden samaisten suunnittelijoiden käsissä. Jos he kykenisivät ajattelemaan tuoreesti, niin kykenisivät myös kaupunkien asukkaat.

Sodanjälkeisen ajan kirjoittajat, halusivat tai eivät, toimivat pohjana 1960–70-lukujen uudelle intellektuellipolvelle (Pells 1985, 188). 1960- ja 1970-luvun sosiologisissa keskusteluissa ”kotikeskeinen yhteiskunta” viittasi usein näkemykseen julkisen sfäärin kutistumisesta ja yhteisösiteiden menetyksestä. Muun muassa Richard Sennett kritisoi sitä, miten asioita, jotka olivat aiemmin olleet julkisia, valtiollisia ja epäpersoonallisia, oli alettu hahmottaa niiden herättämien tunteiden kautta. (Sennett 1977, 5.) Privaatti alue oli alkanut kirjoittajien näkemyksen mukaan uhkaavasti murentaa julkista aluetta. Toisaalta privaatti alue ei välttämättä enää pitkään aikaan ollut ollut se turva-

satama, jona ihmiset sitä yhä pitivät. Christopher Lasch (1977, xiiv; 168) tunnisti miten talouselämästä ja politiikasta oli tullut julmia ja sodankaltaisia, ja tästä syystä yksilöt etsiytyivät turvaan perheen ja kodin pariin oivaltamatta, että itse vapaa-ajasta oli jo muodostunut teollisuutta ja siten organisoitu hallinnan muoto. Lasch kirjoitti ”kodin kultista”, jonka markkinat olivat sittemmin valjastaneet omiin tarpeisiinsa ja sitä myöten murentaneet kodilta suojan merkityksen.

Kirjoittajien konstruoima intimitietin ideologia oli vaihtanut vähitellen kaikki poliittiset kategoriat psykologisiin kategorioihin (Sennett 1977, 259) ja pyrki riisumaan kaikki totunnaiset kaavat, tavat ja käytännöt. Alettiin puhua intimitietin tyranniasta, joka tarkoitti sitä, että ehdottomin pakko oli olla ihmissuhteissaan jatkuvasti peittelemätön, autenttinen, avoin ja tunnustuksellinen. (Sennett 1977, 338.) Kirjoittajat arvosittelivat sitä, että psykologia ja terapeuttinen eetos vaikuttivat korvanneen perinteiset käsitykset moraalista ja etiikasta (Bell 1979, 72; Lasch 1979; 7–8; Lasch 1984, 208; Rieff 1966, 68; Sennett 1977, 5).

Intimitietin tyrannian yksi synnyttäjä oli Richard Sennettin (1992, 282–285) huomion mukaan uusien teknologioiden mahdollistama elektroninen kommunikaatio. Paradoksaalisesti median muodot mahdollistivat informaation suuremman jakelun ja siten potentiaalisesti olisivat voineet tuottaa poliittista toimintaa, mutta sen sijaan ne synnyttivät passiivisen katsojan, joka lukittui kotiinsa ja jonka valinnan mahdollisuudet rajautuivat: ”Et voi puhua takaisin TV vastaanottimellesi, voit vain pistää sen pois päältä” (Sennett 1992, 283).

Elektroninen kommunikaatio on yksi niistä välineistä, jotka ovat ajaneet ajatuksen julkisesta elämästä päättepisteeseensä. Media on suuresti lisännyt erilaisten sosiaalisten ryhmien tietoutta toisistaan, mutta tehnyt välittömän kontaktin tarpeettomaksi. Radio ja erityisesti televisio ovat myös intiimejä laitteita; niitä seurataan enimmäkseen kotona. (Sennett 1992, 282).

Sennett näki lähiöiden kehittymisen paikallisiksi yhteisöiksi tuottavan erilaisten ihmisryhmien eriytymistä toisistaan. Lähiö saattoi tuottaa vain keinotekoista yhteisötunnetta rakentuen esimerkiksi tiettyjen sosiaaliluokkien tai etnisten identiteettien varaan ja keskeistä oli oman ryhmän rajaaminen toisista ryhmistä. Lähiön rajautuminen omaksi erilliseksi asuinalueekseen tuotti osaltaan barrikadit myös ihmisten sisimpään ja toisaalta itse lähiön saattoi nähdä käänteisesti myös näiden sisältä käsin rakentuvien barrikadien ilmentymänä. (Sennett 1992, 301–308.)

Edelliset analyysit rakentamiskulttuurin suhteista ihmisen sisimpään eivät ole kovin kaukana fenomenologisista analyysistä asumisen ja olemisen suhteista. Sennettin tekstien lähiö ilmensi ja tuotti *sisäisiä* vaikutuksia. Se oli tavallaan samalla sekä ilmentymä ihmisten sisäisestä tilasta että asumismuoto, joka tuotti vieraantumista. Toisekseen kirjoittajien tapa hahmottaa mediateknologioiden roolia osana vieraantumisprosessia ei ole niin kaukana Bachelardin ja Heideggerin tekstien teknologianäkemyksistä, joihin liittyi nostalgia menneeseen aikaan. David Riesmanin (1950, 120–125) näkemyksen mukaan massamedialla ja teknologisella kehityksellä, joka on nimenomaisesti mahdollistanut massamedian, oli merkittävä roolinsa siinä, miten yksilöistä on tullut ”toisista käsin ohjautuvia”. Tämä muistuttaa paljon Bachelardin näkemystä siitä, miten ”sisäinen elämä pakenee kaikkialta” suurkaupunkien konemaisuuden vuoksi.

Viime vuosina koti ja privaatti elämänalue ovat alkaneet saada siinä määrin positiivisia merkityksiä sosiaalitieteellisissä teksteissä, että Krishnan Kumar (1997) nimeää näiden tekstien tuottavan kodin uutta renessanssia. Teksteissä on esitetty näkemyksiä, että julkisen sfäärin automaattinen kutistuminen yksityisen sfäärin vuoksi on ajatuksena yksioikoinen ja ilmentää nostalgista paluuta kultaiseen aikaan, jota todellisuudessa

ei ole ollut muualla kuin yhteiskuntatieteilijöiden teksteissä. (Kumar 1997; ks. myös Noro 1989, 243–248). Huoleen yksityisen alueen laajenemisesta voisi paikoin kohdistaa Seppo Knuuttilan ironisen ja oivaltavan huomautuksen näkemyksille, jotka tematisoivat arjen koostuvan pakoista ja näköalattomuudesta, jotka puristavat yksilöt valtaansa. Knuuttila toteaa, että ”jostakin mahdollisesta, ei-arjen maailmasta tällaisten pakkojen tyrannia ilmeisesti puuttuu.” (Knuuttila 2003, 197.) Yksityisen tyrannia puuttunee maailmasta, joka on jossain yksityisen tuolla puolen.

Käsitys siitä, että moderni aika synnytti uuden individualistisen yksilöllisyyden on nykyään yleisesti hyväksytty. On tärkeää pitää mielessä, että tämä ei tarkoita, ettei ennen modernia aikaa ollut olemassa yksilöitä. Tapa olla yksilö kuitenkin käsitteellistettiin ja sitä kautta myös elettiin toisella tavalla. (Hall 1999, 30.) Modernin ihmiskäsityksen syntyyn vaikuttivat

uskonpuhdistus ja protestanttisuus, joissa yksilöllinen omatunto irrotettiin kirkon uskonnollisista instituutioista ja asetettiin suoraan Jumalan silmien alaisuuteen, renessanssihumanismi, joka sijoitti ihmisen maailmankaikkeuden keskiöön, tieteelliset vallankumoukset, jotka varustivat ihmisen kyvyllä tutkia ja paljastaa luonnon mysteereitä, ja viimein valistus, joka keskittyi kuvaan rationaalisesta ja tieteellisestä (miespuolisesta) ihmisestä, joka oli vapaa dogmeista ja suvaitsemattomuudesta ja jonka eteen koko inhimillinen historia levittäytyi ymmärtämistä ja hallintaa varten. (Hall 1999, 30–31.)

Mediateknologiat kytkeytyvät myös modernin ihmiskäsityksen muuttumiseen. Oraalisen kulttuurin vähittäisen muuttumisen kirjalliseksi kulttuuriksi on nähty vaikuttaneen siihen, miten meille on alkanut muodostua ajatus yhtenäisestä ja suhteellisen jatkuvasta minuudesta. Itsekseen lukeminen ja kirjoittaminen ovat olleet tärkeitä ”minätekniologioita” siinä mielessä, että niiden avulla on tuotettu tunnetta minän yhtenäisyydestä. Kirjoittamistaito on mahdollistanut esimerkiksi päiväkirjan pitämisen

ja siis uudenlaisen itsetarkkailun ja muistiin kirjoittamisen perinteen. (Lehtonen 1996, 81.)

Edellä mainittujen kulttuuristen murrosten lisäksi jotkut katsovat yksityisen itsetutkiskelevan subjektin muotoutumiseen vaikuttaneen yhtä paljon myös tuoreemman murroksen, jota usein kutsutaan postmoderniksi, jälkimoderniksi tai refleksiiviseksi moderniksi. Kirjassa *Nykyajan jäljillä* Ulrich Beck tähdentää, viitaten Giddensiin, että refleksiivisyys ilmenee erityisesti siinä, että ”yksilö näyttlee, lavastaa, esittää ja ohjaa oman elämäkertansa, identiteettinsä, sosiaaliset verkostonsa, sitoumuksensa ja vakaumuksensa” ja siten ”‘yksilöllistyminen’ merkitsee totunnaisen elämäkerran muuttumista valituksi itsemuokkaus-elämäkerraksi”. (Beck 1995, 28–29.) Giddensin näkemyksen mukaan valinnan mahdollisuuksien lisääntyttyä on ajassamme havaittavissa ontologisen turvattomuuden määrän kasvu (Giddens 1990; 100–111; 1991, 35–69). Tunnistaessamme ympärillämme olevan polyfonian ja oman moniäänisyytemme, tulee koherentin tarinan kasassa pitäminen yhä tärkeämmäksi, jotta voisimme säilyttää edes jonkinlaisen jatkuvuuden tunnun.

Giddensin (1991, 94–95; 186) teksteissä privaatti alue ja siihen liittyvät intiimit suhteet eivät automaattisesti tarkoita vain pakoa julkisen alueen riskeistä, vaan niillä on oma erityinen positiivinen merkityksensä. Yksityisyys läheisine ihmissuhteineen tarjoaa välineitä paitsi turvallisuuden tunteen ylläpidolle, myös refleksiivisyydelle identiteetti projekteissamme. Intiimin alueeseen kuuluvat ”puhtaat suhteet” paitsi pitävät yllä turvan tunnetta, myös vaativat nykyisin itseymmärrystä, johon liittyy vahvasti itsereflektio. Giddensin näkemyksessä on mahdollista nähdä samankaltaista henkeä kuin 50-luvun kulttuurikriitikoiden näkemyksissä kodista ja privaattista elämästä tiloina, jotka mahdollistavat potentiaalisesti vapaata itsetoteutusta.

Kotikeskeisiä visioita tukevat eräät teoreetikot, jotka puhuvat postmoderniin aikaan siirtymisestä. Postmodernille ajalle

nähdään tyypilliseksi piirteeksi se, että kaikenlaiset varmuudet ovat menettäneet uskottavuutensa. Aiemmin ihminen saattoi tukeutua ideologiaan tai uskontoon, joka lupasi tarjota kattavan maailmanselityksen. Postmodernina aikana tällaisten selitysten uskottavuus olisi kaatunut. Uskonto ja isänmaa eivät enää herättäisi samanlaista itsestään selvää varmuuden tunnetta kuin esimerkiksi vanhempiemme ja isovanhempiemme sukupolville. Monista totuuksista olisi tullut kliseitä, joita saatetaan toistella, vaikka niiden merkitys onkin käytännössä haihtunut. Maailma ei myöskään enää tunnu niin hallittavalta, kun ei ole yhtä selitystä, johon tukeutua. Yhteiskunnasta on tullut ”riskiyhteiskunta”, jolle on leimallista jatkuva epävarmuus (Beck 1995). Osittain näistä syistä tunteesta, että jokin paikka on koti, jonne kuuluu, on tullut potentiaalisesti entistä tärkeämpi asia. Uudenlaisen liikkuvuuden ja kansainvälisyyden vuoksi suojapaikasta olisi tullut toisella tavalla merkityksellinen. (Harvey 1989.) Ilman kattavia ja uskottavia maailmanselityksiä ihmiset ovat tämän näkemyksen mukaan jääneet uudella tavalla yksin pelkojensa kanssa. Zygmunt Bauman kirjoittaakin siitä, miten ihmisten pelot muuttuvat yksityisemmiksi, kun he menettävät uskonsa siihen, että olisi olemassa yksi kattava maailmanselitys:

Kun pelot yksityistyvät, kiusaus hakeutua suojaan muuttuu aiempaa todellisemmaksi. Ei ole nimittäin toiveita siitä, että inhimillinen järki ja sen maalliset edustajat muuttaisivat tämän kilpajuoksun opastetuksi matkaksi, joka varmasti päättyisi turvalliseen ja miellyttävään suojapaikkaan. Pelkojen yksityistäminen tarkoittaa pakoreitien ja pakovälineiden yksityistämistä, eräänlaista tee-se-itse -pakoa. Kollektiivisuuden odotetaan tarjoavan vain joukon minän kooste-pakkauksia, jotka jokainen voi koota tee-se-itse -periaatteella. Sosiaalinen maailma ilmenee yksilölle valintojen varastona, käytännössä markkinoina (Bauman 1996, 37).

Baumanin näkemyksen mukaan maailman epävarmuus synnyttää entistä suuremman tarpeen hakeutua turvaan. Tämän voisi

tulkita merkitsevän esimerkiksi juuri uutta koti- ja kulutuskeskeisempää tapaa elää. Ihmiset pyrkivät viettämään enemmän aikaa kotonaan, koska se on ainoa paikka, johon maailman hallitsemattomuutta voidaan paeta. Baumanin puheen ”tee-se-itse” -periaatteen voi tulkita tarkoittavan uutta elämäntapaa, jossa pyritään etsimään koko ajan yhä personoidumpia, itselle räätälöityjä kulutusratkaisuja. Sosiaalinen maailma alkaa Baumanin mukaan enemmän tarkoittaa samaa kuin markkinoiden maailma. Ratkaisuja elämisen ongelmiin aletaan hakea yhä enemmän nimenomaan kulutuksen puolelta. Ihmiset pyrkivät intensiivisemmin etsimään uudenlaisia kulutuksen muotoja, heille personoituja palveluita. Baumanin vision täydellistymänä voi pitää nykyisiä kuvauksia tulevaisuuden älykkäistä kodeista. Älykästä kotia on paikoin esitelty mahdollisuutena pysytellä aina kotona. Älykkään kodin visio tuottaa myös kodista kokonaispakettia, jonka voimme personoida itsellemme ja lähipiirillemme sopivaksi kulutustuotteeksi.

Kirjansa *Intelligent Spaces. Architecture for the Information Age* johdannossa Otto Riewoldt (1997, 7) kirjoittaa paikasta ja paikallisuudesta kahdella keskenään ristiriitaisella tavalla. Yhtäältä digitaalinen vallankumous tuo mukanaan sen, että ”kommunikaatio ja viihde ovat saatavilla missä tahansa, eikä se ole sidottu paikkaan”. Toisaalta tähän visioon liittyy myös se, että ”ei ole enää tarvetta matkustaa: maailma tulee sinun luoksesi ja kaikki tapahtuu tietokoneen näytöllä”. Digitaalinen vallankumous yhtäältä pyyhkii pois paikan merkityksen, koska voimme viihdyttää itseämme ja kommunikoida missä tahansa olemmekin. Toisaalta esimerkiksi älykkäitä tiloja pyritään markkinoidaan ajatuksella, että paikalla, jos millä, on merkitystä: ei ole enää tarvetta mennä mihinkään, voit pysytellä sillä paikalla, jolla haluat olla – ja maailma tulee luoksesi. Samalla kun paikan merkitystä häivytetään, sitä samoissa esityksissä voidaan siis vahvistaa.

Paikan merkityksen muutosta onkin uumoiltu useaan suuntaan. Yhdessä ääripäässä ovat ne, jotka olettavat teknologian mahdollistavan sen, että koko maailma alkaa ikään kuin tuntua kodilta. Toisessa ääripäässä ovat ne, jotka esittävät visioita, joissa povataan uuden, paikkaan kytkeytyvän kotikeskeisen aikakauden alkua. Näissä visioissa esimerkiksi älykotitekniologioiden nähdään mahdollistavan sen, että kodeista ei enää tarvitse poistua kuin poikkeustapauksissa. (Graham & Marvin 1996, 206–210.) Teknologia mahdollistaa esimerkiksi elintarvikkeiden hankinnan ilman kaupassa käyntejä ja palkkatyön tekemisen kotona. Kodista siis tulisi paikka, josta yhä vähemmän olisi tarvetta tai edes halua poistua. Tekstit, jotka analysoivat informaatioteknologioiden vaikutuksia kotielämään, tuottavat Krishnan Kumarin (1997, 214–215) mukaan kodista uutta keskittymää ja linnaketta, joka on saamassa takaisin sen merkityksen, joka sillä oli ennen teollistumista ja modernisaatioita. Visiot kuvaavat tulevaisuuden kodin, joka on jälleen työpaikka, mutta myös yhä enemmän viihdekeskus sekä paikka, josta käsin suoritetaan opinnot ja joka voi olla myös kotisairaala tai vanhainkoti niille, jotka tarvitsevat terveydenhoitopalveluita.

Teoksessaan *The Third Wave* (1990/1980) Alvin Toffler kirjoitti uudesta ”kotikeskeisestä yhteiskunnasta” ja lanseerasi käsitteen ”elektroninen mökki” (The electronic cottage) kuvaamaan tulevaisuuden koteja. Mökki -sana viittaa Tofflerin hiukan yllättäväänkin näkemykseen siitä, että tulevaisuuden koti mahdollistaa paitsi samaan paikkaan pysyvämmin asettautumisen, myös paluun *Gemeinschaftiin*, asettautumisen tiiviimmin yhteisösiteisiin. Tätä kehitystä Toffler selitti nimenomaan sillä, että kodin teknologisoituessa ansiotyö siirtyy enemmän kotiympäristöön, jolloin ihmisten ei enää tarvitse muuttaa joka kerta muuttaessaan uuteen työpaikkaan. Näin naapurusto ja muut ihmissuhteet muuttuvat Tofflerin visiossa jopa läpi elämän kestäviksi yhteisöiksi.

Doreen Massey (2003) on analysoinut tekstejä, jotka jäsentävät maailman muuttuneen niin, että paikkoja ei voi enää ymmärtää selkeästi rajattuina ja kulttuurisesti yhtenäisinä toimintatiloina, vaan pikemminkin esimerkiksi erilaisten virtausten risteysminä. Massey kiinnittää huomiomme siihen että nämäkin tulkinnat ovat *paikallisia* siinä mielessä, että ne ovat nk. ensimmäisen maailman yhteiskuntatieteilijöiden esittämiä ja että nyt esille nostettu ilmiö on monessa mielessä toteutunut nk. toisen ja kolmannen maailman maissa jo pitkään. Massey huomioi, etteivät kansainväliset yhteydet ja se, että paikat eivät ole suljettuja systeemejä olekaan mikään tuore ilmiö. Käsitys paikasta rajattuna sisältää Masseyyn mukaan julkilausumattoman ajatuksen paikasta nimenomaan kotina, turvallisena ja rauhallisena suojana. Romanttinen käsitys paitsi rinnastaa kodin ja paikan, myös implisiittisesti samastaa sekä paikan että kodin merkitsemään levon tyysijaa. Näkemys jättää huomioimatta, että erityisesti naisille koti merkitsee nimenomaan työn paikkaa ja että perhesuhteet eivät välttämättä merkitse puhtaita, turvallisia suhteita, vaan epävarmuutta ja ristiriitoja. Lisäksi Massey kysyy ”eikö romanttinen käsitys paikasta (kylästä tai kotiseudusta) ole ominainen juuri ihmisille, jotka kykenevät jättämään sen taakseen” (Massey 2003, 70).

Refleksiivisen modernin teorian voi nähdä osana tekstejä, jotka ovat rakentaneet nostalgista kaipuuta kotiin paluusta (Kumar 1997). Kun 1950-lukulaisissa teksteissä tunnistettiin jo ihmisten elämän alueiden vähittäinen keskittyminen kotiin, tässä saatettiin nähdä myös jonkinlaisia hiljaisen kapinan siemeniä. Harmaapukuinen toimistotyöläinen saattoi parhaimmillaan luoda oman privaatin tilansa, jossa toteuttaa itseään irrallaan yhteisön vaatimuksista. Pari vuosikymmentä myöhemmin oli tunnistettavissa lisääntynyt huoli, että julkinen elämä olisi kuihtumassa ja siirtymässä yksityisen alueelle. Nytkin kotiin ja intiimiin alueeseen liitetään Kumarin mukaan jälleen

myönteisiä ominaisuuksia. Koti näyttäytyy myös intellektuellina itseään pitävien teksteissä paikkana, joka mahdollistaa identiteetin jatkuvuuden työstämisen.

Poliittisella kartalla kodin ja arjen merkittävyyttä tuovat esille niin uusi oikeisto kuin uusi vasemmistokin. Kumar (1997) tunnistaa uuden oikeiston kotinäkemysten rakentuvan sille, että koti nähdään jonkinlaiseksi terveeksi ”ihmisten oman kapitalismin” muodoksi. Vasemmistokin, joka perinteisemmin on nähnyt privaatin elämän pikkuporvarilliseksi vieraantumiseksi julkisesta elämästä, on alkanut puolustaa juuri kotoista ja arkista, koska sen nähdään helposti jäävän markkinatalouden jalkoihin. Kumarin ajatuksia mukaillen ei kenties olisikaan sattumaa, että 2000-luvun alussa vasemmistoliiton vaalimainoksessa silloisen puolueen puheenjohtajan Suvi-Anne Siimeksen kädet olivat syvällä taikinakulhossa.

2.4 Makrotulkintoja mikroaaltouunista

Esittelemäni empiiriset kotiin liittyvät tutkimukset ja histori-an kirjoitukset osoittavat, että kotia on mahdollista tarkastella hyvin monenlaisista näkökulmista. Se voi olla paikka, jossa joutuu pelkäämään väkivaltaa. Se voi tarkoittaa paikkoja, jotka kantavat muistojamme. Se voi olla valvontakeskus tai työpaikka. Kenties siellä olevat ihmissuhteet näyttäytyvät työtä vaativina projekteina tai riskeinä. Koti on rutiinien ja rituaalien paikka. Lapsuuden kotimme on paikka, josta meidän oletetaan, ainakin kehityopsykologisten selityksien mukaan, aikuistumisen merkiksi muuttavan pois, jotta voisimme todellisen aikuisuuden ja kansalaisuuden merkiksi perustaa itse oman kodin. Koti ja asuminen kytkeytyvät kuitenkin myös länsimaiseen käsitykseen ihmisen minuudesta. Onhan useille filosofeille minä ”jonkinlainen tietoisuuden asukas” (Sartre 2004, 59). Tämä selittää osin kodin käsitteen vahvaa latausta. Empiiriset tutkimukset

myös osoittavat, että länsimainen käsityksemme kodista on historiallisesti erityinen.

Niin fenomenologisissa teksteissä kuin erityisesti 1950–1970-lukujen sosiologisissa teksteissä teknologia esittäytyi asiana, joka edusti monella tavalla kaikkea, mikä oli kodin vastakohtaa. Teknologia teki ihmisistä vieraantuneita, riisti heiltä mahdollisuuden autenttisesti asua niin itsessään kuin kodissaan. Seitsemänkymmentäluvulla kirjoittajat tunnistivat mediateknologioiden kotiin saapumisen väljähdyttävän todellisen julkisen alueen. Paitsi että julkinen alue osittain juuri mediateknologioiden vuoksi kutistui, myös kodin tulkittiin muuttuneen markkinapaikaksi. Tuoreemmissa sosiologisissa keskusteluissa teknologia voidaan paikoin jo nähdä välineeksi, joka osaltaan mahdollistaa uudenlaisen kodin merkityksen takaisin paluun. Kaikkia näitä näkemyksiä yhdistää ajatus, että teknologia on muutosvoima, joka saa aikaan muutoksia siihen, miten ymmärrämme kodin. Vaikka teksteissä tunnistetaan se, että kodin ja yksityisen elämän alueen merkitykset ovat muutoksessa, samalla niissä koti vaikuttaa jollain tapaa muuttumattomalta. Koti itsessään nähdään olemukseltaan stabiilina, sillä muutokset tulevat muualta, tässä tapauksessa esimerkiksi teknologian kehityksen vuoksi. Koti ei kuitenkaan vain heijastele ympäröiviä muutoksia, vaan sillä on oma roolinsa yhteiskunnan ja kulttuurin muotojen rakentajana ja uusintajana (Saunders & Williams 1988, 88).

Tieteellisissä teksteissä kodilla viitataan usein niihin asuntoihin, joissa tutkimushenkilöt asuvat. Kodin pelkistämisen asuntoon voi nähdä pyrkimykseksi päästä irti kodin merkityslatautuneisuudesta. Tällainen määritelmä jättää kuitenkin huomiotta kodin käsitteen abstraktimman puolen. Tulkitsen kodin tarkoittavan paitsi asumisen ja elämisen fyysisiä puitteita, olevan myös *tulkintakehys*, käsitteellinen systeemi, jonka kautta arkielämää tulkitaan. (Benjamin 1995, 294–298; ks. myös

Douglas 2000, 118.) Kun jokin uusi asia saapuu ja asettuu kotiin, se tulee tulkituksi kodin tulkintakehyksessä. Koti on paitsi fyysinen paikka, johon teknologiaa tuodaan ja jossa sitä käytetään, myös paikka, jossa mediateknologia tulee tulkituksi kodin kehyksen kautta. Jotta voimme ymmärtää median muotoja osana arkea, on meidän ymmärrettävä kotia historiallisesti ja paikallisesti erityisenä tulkintakehyksenä.

Koti uusien mediateknologioiden kontekstina on sananmukaisesti *con-text*, kanssa-teksti (ks. Lehtonen 1996, 160). Tällä tarkoitan, että koti ei ole staattinen tausta mediateknologioiden käytölle, vaan se on läsnä; se on jo median käyttömme ”sisällä” silloin, kun esimerkiksi käytämme internetiä kotona. Tämä näkemys eroaa niistä tutkimuksista, joissa kodin ajatellaan olevan spatiaalinen ja temporaalinen tausta median käytölle. Arjen tulkintakehyksenä koti on niin ”ideologisesti raskas” (Madigan & Munro 1996, 41), että sille annetut merkitykset läpäisevät kotona tapahtuvan mediateknologian käytön.

Oman tutkimukseni voisi niin ikään liittää osaksi ilmiötä, jota edellä kutsuin kodin uudeksi renessanssiksi. Siksi tutkijana on tärkeää pohtia voinko puhua yhtä aikaa tämän diskursusin sisällä ja sen ulkopuolella. Jos osallistunkin tähän jaettuun kiinnostukseen privaattia kohtaan, voinko silti myös ”seisoa ulkopuolella”? Kysymykseen ei voi vastata yksiselitteisesti kyllä tai ei. Samalla, kun osoitan tietoisuuteni tästä trendistä tai tendenssistä, olen jo sen sisällä. En voi paeta sitä, sillä valitsemani tutkimuskohde ja tapani tematisoida se, on jo vienyt minut osaksi nk. kodin renessanssin tuotantoa. Kuitenkin näen asian myös niin, että tunnistaessani tämän tendenssin, en enää aivan samalla tavalla ole sen ”sisällä”. Aiemmin olin trendin sisällä, nyt parhaimmillani saan siihen etäisyyttä niin paljon, että olen sen ”sisällä”. Lainausmerkeillä tarkoitan, että voin toivoakseni ottaa vastuuta siitä, minkä tuotantoon osallistun ja esittää ”mitä jos” -kysymyksiä, joilla voin avata ovia uusille mahdol-

lisille jäsenystavoille. Toisaalta en halua ryhtyä analysoimaan konstruktiota ”kodin uusi renessanssi” nähden siinä vain jotain ikävää ja epäilyttävää. Aikalaisdiagnoosin tekeminen voisi helposti tarkoittaa tässä sitä, että tunnistaisin hiukan yksioikoisesti asioiden olevan kurjemmin kuin aiemmin.

En näe hedelmälliseksi sitoutua tutkimuksessani lähtökohdaisesti oletukseen, että ajallemme olisi leimallista, että yksityinen sfääri erityisesti mahdollistaisi ihmisten luovuuden ja identiteetin jatkuvuuden toisin kuin julkinen sfääri. En myöskään ajatukseen, että yksityinen sfääri tarjoaisi edellisiä mahdollisuuksia välttämättä jotenkin erityisellä tavalla meidän päivinämme. Tarkastellessani edellisiä tekstejä tarkoitukseni ei ollut myöskään yksinkertaisesti kieltää edellisten tekstien ”todenumkaisuutta”. Kuten jo aiemmin huomautin, tieteelliset tekstit eivät ole tutkimuskohteestaan irrallaan, vaan ne aktiivisesti tuottavat ilmiöitä, joista tekevät kuvauksia. Tässä mielessä ”kodin uusi renessanssi” tai ”kotikeskeinen yhteiskunta” ovat sosiaalisen elämän faktoja, sillä tiettyjä ilmiöitä on alettu nimittää näillä käsitteellistyksillä. Käsitteellistykset jo itsessään tuottavat, puhuvat kohdettaan olemassa olevaksi. Näiden termien avulla on pyritty kuvaamaan ja selittämään muuan muassa sitä, miten tutkimusten mukaan yhä suurempi osuus ihmisten vapaa-ajasta vietetään kotona ja miten omistusasunnosta, ”omasta kodista” on länsimaissa tullut itsestäänselvyys tietyille ryhmille (Kumar 1997).

Yksityinen sfääri rakentuu suhteessa julkiseen sfääriin. C. Wright Millsin sanoin ”sen enempää yksilön elämää kuin yhteiskunnan muutosta ei voida ymmärtää ymmärtämättä molempia” (Mills 1982, 7). David Morley (2000, 4–5) viittaa niin ikään Millsiin kirjoittaessaan muutoksien mikro- ja makrotasojen suhteista. Leikkisästi hän kutsuu tutkimuksensa *Home territories* liikkuvan niin mikro- kuin makrotasoilla siten, että sen voi ajatella ”kuumentavan makroteorian mikroaalto-

uunissa” (Microwaving the macro theory). Morleyn metaforassa viehättävää on erityisesti se, että hän ei tarkastele teknologioita erillisenä ja erityisenä muutosvoimana, joka on muuttanut paikan merkitystä. Teknologia ei ole siis toimija, jonka ympärille rakennetaan makroteoria yhteiskunnallisista ja kulttuurisista muutoksista, joita se saa aikaan, vaan teknologioita tarkastellaan paikallisina käytäntöinä. Tulkinnat paikallisista käytännöistä voidaan liittää makrotasoihin muutoksiin ja makroteorioihin ja kun ne kierrätetään mikroaaltouunin kautta, ne ylittävät yksinkertaistavan näkemyksen paikallisesta vain jonain konkreettisena ja globaalista abstraktina ilmiönä.

3. Kaapista ulos ja takaisin – mediateknologiat asumisen erikoislehtien kodeissa

Kun astuin asumisen erikoislehtien kuvastojen maailmaan, tein aineistoni kannalta mielenkiintoisen siirtymän. Vierailtuani ihmisten kodeissa ja valokuvattuani heidän tapojaan sijoittaa mediateknologioita ensimmäinen huomioni lehtien kuvastojen suhteen on kuvakulman täysi käännös. Kun näissä lehdissä kuvataan esimerkiksi ihmisten olohuoneita, kamera kohdistuu yleensä aivan toisaalle kuin minne oma kamerani kohdistui. Kun kuvasin televisiota ja sen ympäristöä tai tietokonetta ja sen lähiympäristöä, asumisen erikoislehden kuvaaja asettautuu usein siihen kohtaan, josta hän saa kuvan niin että juuri se alue, johon luontevimmin esimerkiksi televisio asetettaisiin, rajautuu kuvasta pois. Silloin, kun televisio on poikkeuksellisesti kuvassa näkyvillä, on sen esiintyminen jollain tavalla oikeutettava. Useimmiten olohuone on kuvattu joko sohvaryhmän sivusta tai siten, että sohvaryhmä kohdistuu suoraan kuvaajaan ja mahdollinen televisio olisi luultavasti suoraan kuvaajan selän takana. Jos meidän kuvamme yhdistettäisiin, saisimme niistä koottua tavallaan kokonaisia olohuoneita.

Tässä luvussa analysoin, miten asumisen erikoislehdet tuottavat uusien teknologioiden kotouttamisesta moraalista projektia. Tarkastelen myös niitä keinoja, joiden avulla uusia laitteita oikeutetaan osana kodin sisustusta. Luvun alussa tunnistan aineistosta laitteiden sijoitteluun liittyvän moraalisuuden analysoimalla yhden Apu-lehden artikkelin hyödyntäen A. J. Grei-

masin semioottista aktanttimallia.¹⁶ Esimerkkiartikkelin avulla erittelen, minkälaisia velvollisuuksia ja tehtävänantoja lehtiaineisto tarjoaa kirjoittaessaan teknologioiden ja kodin suhteista. Lisäksi jäsenän, ketä artikkelissa pyritään puhuttelemaan ja kenet asetetun tehtävän suorittamisen kannalta nimetään vastustajaksi ja kenet tehtävän auttajaksi. Kiteyttäen: mikä on se mikrokosmos, jonka tämä moraalinen diskurssi konstruoi? Seuraavissa alaluvuissa siirryn tarkastelemaan sitä, millä keinoin tätä tehtävää asumisen erikoislehdissä toteutetaan. Tunnistan niitä strategioita, joilla asumisen erikoislehdet kotouttavat mediateknologioita osaksi kodin maailmaa.

Teknologian legitimoimisessa hyödynnettyjä keinoja on tärkeää lukea esille, jotta näkisimme, miten kuvastot ja tekstit tarjoavat meille velvoitteita ja mahdollisuuksia hyvin hienovaraisin keinoin. Laitteiden sijoittamisesta puhuttaessa ei puhuta vain siitä, mihin teknologia nyt laitetaan, vaan samalla artikuloidaan moralisääntöjä liittyen ”oikeanlaiseen” kotielämään, sukupuolten välisiin suhteisiin tai työn ja kodin sfäärien suhteeseen. Kyse ei siis ole vain teknologian legitimoimisesta, vaan määrättyjen ihanteiden ja elämäntyylien uusintamisesta ja tuottamisesta.¹⁷

¹⁶ Olen valinnut esimerkin Apu-lehdestä, vaikka se ei kuulukaan määritelmällisesti asumisen erikoislehtiin. Tämän artikkelin valitsin kuitenkin sen vuoksi, että siinä asetelmat olivat kiteytyneemmin esillä kuin monissa asumisen erikoislehtiin artikkelissa. Toiseksi halusin myös osoittaa, että laitteiden kotouttamiseen liittyvä moraalisuus ei rajoitu ainoastaan asumisen erikoislehtiin. Systemaattisesti olen käynyt läpi Avotakan vuosikerrat 2001 ja 2002, Glorian kodin vuosikerrat 2001 ja 2002 sekä Meidän talo -lehden vuosikerrat 2000–2002. Lisäksi olen vähemmän systemaattisesti kerännyt aineistokseni Koti ja keittiö -lehden, Hifi -lehden ja Talo ja koti -lehden numeroita, joissa on ollut tutkimukseni kannalta kiinnostavia artikkeleita. Vertailuaineistona ovat Avotakan vuosikerrat vuodelta 1987 ja 1988 sekä Makasiini -lehden ja Meidän talo -lehden vuosikerrat samaisilta vuosilta.

¹⁷ Teknologian ja asumissuunnittelun välisiin suhteisiin liittyvä neuvottelu on ollut erilaisten tyyli-suuntausten keskiössä. Esimerkiksi Art Nou-

Hyödynnän artikulaation käsitettä analysoidessani kuvia ja tekstejä. Käsitteen avulla tunnistan perheyhtäläisyyksiä, yhteen kuuluvia asioita. Ne voivat olla myös viittauksia tietynlaisiin elämäntyyliin. Tietokone voidaan esimerkiksi legitimoida nimeämällä sen paikka työhuoneeksi, asettamalla sen läheisyyteen taide-esineitä ja kytkemällä se määrätynlaisen elämäntyylin ihanteisiin.

Artikulaation käsite kiinnittää huomion myös toimintaan, siihen, miten merkityksiä tuotetaan liittämällä yhteen aineksia, jotka eivät välttämättä kuulu yhteen. Artikulaation avulla mediateknologia voidaan selittää, oikeuttaa ja sijoittaa sille kuuluvalle paikalle. Tässä vaiheessa analyysiäni painotan siis artikulaatioiden funktioita. Kiinnitän huomioni tapoihin tuottaa ja pitää yllä asiantiloja. Tarkastelen visuaalista aineistoa ja teksti-

---

veau eli Jugend-tyyli kehittyi alkujaan vastauksena teknologiselle kehitykselle ja kokemukselle siitä, että teknologia kyllä helpottaa elämää, mutta ei kannata mitään esteettistä arvoa. Neuvoteltiin siitä, miten pitää kiinni vakiintuneista esteettisistä standardeista, joihin uusi teknologia ei tuntunut sopivan. Jugend-tyyli syntyi tuottamaan ratkaisuja tälle ristiriidalle. Klaus-Jürgen Sembachin (2002, 14–15) mukaan teknologia koettiin monella tavalla pelottavaksi asiaksi, jonka ilmenemismuodot oli pyrittävä ”piilottamaan taiteen taakse”. Art Nouveaun tarjoama ratkaisu oli teknologian naamioiminen taiteellisten elementtien avulla. Teknologian maailma koettiin Art Nouveaun piirissä seluttomaksi maailmaksi ja siksi tyyliuuntaus saikin sentimenttaalis-nostalgisia piirteitä. Hyvin toisenlaisen suuntauksen, joka sekkin pohti eksplikoidusti teknologian ja asumisen suhteita, keskeinen nimi on Le Corbusier, jonka mukaan asumista pitäisi jäsentää juuri teknologian kautta. Hän puhui talosta asumiskoneena (”house-machine”) (Hall 1990, 204–209; Larson 1993, 31), joka olisi ”kaunis samalla tavalla kuin työkalut ja -välineet”. Le Corbusierin visioima koti oli massatuote, joka olisi paitsi asukkaalleen terveellinen, myös moraalisesti tervehdyttävä. Le Corbusierin mukaan uusi asumismuoto olisi ratkaisu ”sosiaaliseen levottomuuteen”. (Ref. Larson 1993, 31.) Tässä mainitsemiani tyyliuunnat edustavat monella tavalla toistensa vastakohtia, mutta ovat mielenkiintoisia esimerkkejä siitä, miten teknologian ja asumisen suhteiden neuvottelu kietoutuu muotoilun ja arkkitehtuurin kaanoniin.

aineistoa omina merkityksentuottamisen tapoinaan. Molemmat ammentavat samoista kulttuurisista merkityksistä, mutta tuottavat todellisuuksia keinoilla, jotka ovat tälle esittämisen muodolle ominaisia. Lähden siis siitä, että kuvat ja tekstit voivat omilla keinoillaan tarjota samanlaista tulkintaa todellisuudesta, mutta ne voivat myös tuottaa merkityksiä itsenäisesti. (Kress & van Leeuwen 2001, 17–18.)

3.1 Sijoita koneesi oikein

Kun aikakauslehden artikkelin teemana on teknologia kotona, tekstissä motivoidaan usein kuulijaa ymmärtämään, että laitteita voidaan sijoittaa väärin ja niitä voidaan sijoittaa oikein. Selvimmin tämä tehtävän konstruointi on esillä silloin, kun artikkelissa puhutaan tietokoneesta tai uusista televisioteknologioista tai muista koteihimme myöhemmin saapuneista laitteista.

Tyylikäs laite ei sotke sisustusta

Sijoita koneesi oikein

Jo 65 prosenttia alle 40-vuotiaiden talouksista
omistaa tietokoneen.

Minne tämä laitteisto kannattaa sijoittaa,
jos erillistä työhuonetta ei ole?

Kalustevalmistajat ovat heränneet
kehittämään uutta tuotetta – kotioloihin
sopivaa laitepöytää.

(Apu no. 41 2001, 48.)

Artikkeli alkaa kertomalla, että tyylikäs laite ei sotke sisustusta. Tämä välittää meille tiedon ainakin siitä, että on olemassa laitteita, jotka ovat tyylikkäitä, jolloin on myös epätyylikkäitä laitteita. Nimenomaan tyylikäs laite ei sotke sisustusta, eli voimme olettaa, että tyyllittömät laitteet sotkevat sisustusta. Tyylikkyyt-

tä voi kenties tuottaa myös sijoittamalla koneen oikein, sillä pääotsake puhuu velvoittavaan sävyyn juuri tästä. Meille on siis määritelty yläotsakkeessa epäsuorasti ongelma ja pääotsakkeessa oletettavasti pyritään tarjoamaan ratkaisua. Alempana ingressi lähtee johdattelemaan kysymyksellä ”minne tämä laitteisto kannattaa sijoittaa, jos erillistä työhuonetta ei ole?”. Tässä tehtävänanto määritellään konkreettisemmin. Opimme, että työhuone on mitä ilmeisemmin oikea paikka laitteistolle, koska ongelma sijoittamisesta syntyy vasta, kun erillistä työhuonetta ei ole. Ongelman ratkaisuun apua tarjoavat kalustevalmistajat, jotka ovat ”heränneet kehittämään” uusia kalusteratkaisuja eli siis kotiolioihin sopivaa laitepöytää. Tässä meille myös kerrotaan, että ennestään tutut laitepöydät eivät sovi kotiolioihin. Toisella sivulla kuvateksti kertookin, miten ”Lundia kalustaa lastenhuoneesta toimivan tietokonehuoneen”. Lundia on avustava toimija, joka aktiivisesti osallistuu sisustustyöhön.

Artikkelia on mielekästä analysoida semiotiikan käsittein valmistavana tarinana. Tämä analyttinen malli pohjaa A. J. Greimasin semioottiseen aktanttimalliin, joka tuo esille tekstiin sisältyvät sisäiset jännitteet, ja niinpä analyysi alkaa muistuttaa helposti jännityskertomusta (Arminen 1989, 120), jossa osapuolet vehkeilevät toisiaan vastaan. Valmistavassa tarinassa rakennetaan uhka tai ongelma, jonka pohjalta tarinassa rakentuu tehtävä, jonka avulla uhka voidaan poistaa. Tarina pyrkii siis velvoittamaan tietyt toimijat toimimaan uhkan poistamiseksi. (Aro 1999, 32.) Valmistava tarina voi olla pysäytetty kertomus, joka ei kuvaa tehtävän loppuun saattamista ja ongelman ratkeamista. Sen vakuuttavuus rakentuu siitä, että se pyrkii tuottamaan motivaation tietylle toiminnalle, määrittelemään päämäärän ja keinot, joiden avulla päämäärään päästään, ja puhuttelemaan tiettyä yleisöä, jota se pyrkii motivoimaan tehtävän suorittamiseksi.

Valmistava tarina lähtee siis ongelman tai epäkohdan tunnistamisesta. Ongelman tunnistaessaan tekstin aktori, lähettäjä, päätyy ehdottamaan toimenpiteitä. Tilanearviossa määritellään uhkaava tilanne ja pyritään aktiivisesti motivoimaan toimijoita tehtävään. Toiminnan päämäärä ei välttämättä ole selkeän konkreettinen, vaan se voi olla symbolinen. Valmistava tarina nimeää myös tehtävän mahdolliset vastustajat ja auttajat, jotka eivät välttämättä ole inhimillisiä toimijoita. Pysäytetyn kertomuksen vakuuttavuus rakentuu Jukka Törrösen mukaan siitä, että kun tarina on onnistunut määrittelemään tehtävän ja keinot, motivoimaan yleisönsä ja tarjoamaan sille tietyn identiteetin, tarinaa ei enää jatketa, vaan nimensä mukaisesti se keskeytetään tässä vaiheessa. (Törrönen 1997, 221–226.)

Pieneenkin kotiin saadaan mahtumaan täysimittainen tietokone-laitteisto ilman erillistä laitehuonetta. Kone vaatii kuitenkin oman tilansa ja käyttäjävälillisen ympäristön. Miten se luodaan ilman, että koti alkaa muistuttaa konttoria? Jo ostopäätöstä tehtäessä on syytä pohtia, minkälaiseen käyttöön tietokone hankitaan? Käyttääkö samaa konetta koko perhe vai onko lapsilla oma koneensa? Tehdäänkö koneella töitä kotoa käsin vai onko käyttö yksityistä? Minkälaiset tietoliikenneyhteydet kotona on? Jos nettiyhteyttä varten joudutaan avaamaan uusi linja, on päätettävä, mihin huoneeseen laitteisto sijoitetaan sekä tutkittava jo olemassa olevien puhelinpistokkeiden sijainti. (Apu no. 41 2001, 49.)

Uutisena meille kerrotaan, että pieneenkin kotiin saadaan mahtumaan täysimittainen tietokone-laitteisto ilman erillistä laitehuonetta. Aiemmin puhetta oli työhuoneesta, nyt meille tarjotaan ajatusta *laitehuoneesta*. Tässä tietokone ei saa merkitystä ensisijaisesti työn, vaan teknologian sfäärin kautta, jossa se kuuluu ainakin potentiaalisesti paikkaan, joka on laitehuone. Ratkaisu ei tule esitellyksi vääjäämättömänä, sillä tekstissä pyritään luomaan muitakin mahdollisuuksia. Retoriset kysymykset aineistokatkelmassa luovat tekstiin jännitteen. Mahdollisuuksia rajataan sillä, että ”kone vaatii kuitenkin oman tilansa ja käyt-

täjäystävällisen ympäristön”. Tietokone eli ”kone” on agentti, joka *vaatii* ympärilleen tilaa. Se vaatii tilan, jossa on *käyttäjiä*, jotka ovat *ympäristössä*. Tehtävänä on siis paitsi rajata tietokoneobjekti omalle paikalleen, myös luoda tietokoneagentille sille kuuluva toimintaympäristö. Mielenkiintoista virkkeessä on se, että tietokone on siinä keskiössä sen vuoksi, että se *vaatii* ympärilleen tilaa ja sen vuoksi, että virkkeen toiset toimijat ovat *käyttäjiä* eli subjekteja, jotka syntyvät suhteessa tietokoneeseen. Koneen vaatimusten näkökulmasta käytön konteksti määrittyy *ympäristönä*. Käsitteellistykseen ympäristö irrottaa tietokoneen kodista, sillä konteksti määrittyy abstraktina ympäristönä. Tämän voisi tulkita siten, että tekstissä tietokone tuottaa kontekstistaan ympäristöä. Kyseisen virkkeen jälkeen tekstissä kysytäänkin ”miten se luodaan ilman, että koti alkaa muistuttaa konttoria?” Jos tietokone vaatii käyttäjäystävällistä ympäristöä, se tuottaa tekstissä meistä käyttäjiä ja kodista ympäristöä. Niinpä onkin relevanttia kysyä, miten luoda tilaa tietokoneelle ilman, että ”koti alkaa muistuttaa konttoria”. Aiemmin meille on tarjottu tietokoneen relevantteina paikkoina työhuonetta ja laitehuonetta, nyt puhutaan konttorista. Konttoria ei kuitenkaan esitellä omana rajattuna alueenaan, vaan tavallaan kauhuskenaariona siitä, että tietokone valloittaa koko kodin, joka alkaa muistuttaa konttoria.

Myöhemmin artikkelissa motivoidaan laitteen sijoittamista muistuttamalla, keiden vuoksi sijoittelua on erityisen tärkeää pohtia: ”Lapsille konetta hankittaessa sen sijoittamista tulee pohtia monelta kannalta.” Kun lapsi tekee läksyjä, hänelle olisi tärkeää tarjota rauhallinen paikka, mutta silloin, kun hän haluaa pelata kavereiden kanssa, täytyisi olla tilaa useammille pelaajille eli ”tilan tulisi joustaa”. Tämän jälkeen artikkelissa todetaan, että ”aina ei ole mahdollisuutta pyhittää yhtä huonetta pelkästään työhuoneeksi, mikä olisi ihanneratkaisu”. Tässä siis ”työhuone” määritellään selkeästi ratkaisuna, joka olisi

se, mihin kuuluisi pyrkiä, vaikka se ei päämääränä olisi aina käytännössä mahdollinen. Ihanteeseen liittyy ajatus, että tietokoneita voi käyttää yksityisesti rajaamalla laitteen työhuoneeseen. Toisaalta perhe suojeltuna kollektiivina on se keskeinen arvo, jonka kautta tietokoneen sijoittamisen tärkeyttä motivoidaan. Puhuteltu lukija on tässä aikuinen, jolla on lapsia. Ollakseen hyvä vanhempi, hänen tulisi ottaa tietokoneen sijoittamisen tehtäväkseen.

Itse laitteet alkavat olla design-esineitä, eikä niitä ole tarkoitukseen piilotella kaappeihin. Näitä viimeistä huutoa olevia koneita varten on yhtä viimeistelyä laitepöytiä ja kevyitä työtuoleja. Pieni lasipöytä ja sillä lepäävä lumenvalkoinen siro iBook ovat kodin kaunistus, kunhan muistaa pitää työympäristönsäkin siistinä. Lapsiperheessä on kuitenkin turvallisinta hankkia tukeva laitepöytä ja riittävästi hyllytilaa sen ympärille. Jos vielä kaveritkin mahtuvat katsoomaan samaa ruutua, seurustelu sujuu ilman kahnauksia ja tönimisiä. Pienessäkin laitepöydässä on oma tilansa sekä keskusyksikölle että tulostimelle. Jos kaiken voi illan päätteeksi sulkea oven taakse, ei laitteisto turhaan pölyty eikä häiritse esteetikon silmää. Kaappiin sijoitetut laitepöydät soveltuvat hyvin tyylikalusteilla sisustettuun tilaan, jolloin koneen teknisyys ei häiritse tunnelmaa. (Apu no. 41 2001, 50.)

Katkelmassa kuvaillaan, miten laitekin voi olla ”siro”, ”lumenvalkoinen” ja ”kodin kaunistus”, kun se lepää pienellä lasipöydällä. Tällaista laitetta ei ”ole tarkoitukseen piilotella kaappeihin”. Tämä informoi lukijaa siitä, että kyse on mitä ilmeisemmin poikkeuksen kuvaamisesta ja että yleensä laitteen piilottaminen olisi ihanne. Katkelman lopussa päädytäänkin kuvaamaan ratkaisua, jossa ”kaiken voi illan päätteeksi sulkea oven taakse, ei laitteisto turhaan pölyty eikä häiritse esteetikon silmää”. Aineisto-otteessa osa kaunista kotia on siis myös se, että asukkaat huolehtivat esineiden pölyttömyydestä ja työympäristöjen siisteydestä. Sijoittelutehtävän tärkeys motivoidaan myös jälleen lasten hyvinvoinnin kautta. Oikea sijoittelu takaa lasten turvallisuuden ja sen, että lapset voivat sopuisasti viettää

aikaa kavereidensa kanssa. Tehtävään motivointia lasten kautta onkin julkisuudessa paljon käytetty keino silloin, kun puhutaan mediateknologioiden (symbolisesta) paikasta arkielämässämme. Julkinen keskustelu tuottaa lapset yleensä erityisenä yleisönä, joka vaatii suojelua paitsi median muotojen manipulaatiolta, myös omilta vulgaareilta makutottumuksiltaan (Davies, Buckingham & Kelley 2000, 5–6).

Artikkelin keskelle sijotetussa kuvassa on tietokone pöydälle asetettuna, ja kannettava tietokone kuvan vasemmassa alareunassa sohvalle asetettuna. Tekstin mukaan ”olohuoneeseen sijoitettu kaunis laitepöytä täydentää hyvin huoneen muuta kalustusta”. Tässä laitepöytä määritellään osana kalustusta. Itse laitteita ei mainita osana kalustusta, mutta artikulaatio, jossa kaunis laitepöytä yhdistetään tietokoneeseen, oikeuttaa tietokoneen. Nyt tietokone liitetään osaksi olohuonetta. Keskeinen kokonaisuus, jonka osaksi laitteet kuuluu muokata, on huoneen kalustus. Artikkelin taustalta voisi siis tulkita Riitta Pesosen (1999) mainitseman ajattelutavan, jossa kotia hahmotetaan tyyllisenä kokonaisuutena, jonka vuoksi tietokonekin on muokattava osaksi kokonaisuutta. Artikkelin lopussa velvoitetaan tehtävään koko perheen rintama, sillä ”koko perheen kanssa tasapuolisesti neuvottelemalla ja kaikkia osapuolia kuuntelemalla päästään sopuun laitteiston parhaasta mahdollisesta sijoituspaikasta. Kalusteiden tyyli riippuu kodin muusta sisustustyylistä. Kotitietokone on osa sisustusta”.

Mitä päämääriä laitteen oikealla sijoittelulla tavoitellaan? Kyse on neuvottelusta sen välillä, että koti pysyy kotina eikä pahimmillaan konttorin kaltaisena tilana ja että kotona asuvat pysyvät perheenjäseninä, eivätkä käyttäjinä. Työ pyrkii siis leviittäytymään kotiin, mutta asiaa ei nähdä artikkelissa näin ristiriidattoman negatiiviseksi. Työn tuleminen kotiin esitellään artikkelissa myös todennäköisenä asiana, sillä ”tulevaisuudessa etätöyön uskotaan lisääntyvän”. Kotona työskentely esitetään

reunaehtona, joka on otettava huomioon ja jonka kanssa on vain eletävä. Etätöskentelyn vääjäämättömyydellä artikkelissa oikeutetaan vaatimusta uusiin kalusteisiin investoimisesta ja ergonomian huomioon ottamisesta. Koska etätö väistämättä tulee, kalusteet on hankittava sitä silmälläpitäen. Tietokone on vastasubjekti, joka uhkaa tekstin määrittelemiä kodin arvoja. Metafora konttorista kertoo meille, että tietokone voi tuoda työn kotiin. Työtä kotiin eivät siis tuo kodin asukkaat, vaan tietokonelaite. Laite ei saa artikkelissa aktiivisesti inhimillisen toimijan piirteitä, vain artikkelin alussa tietokoneen kerrotaan *vaativan* ympärilleen tilaa. Laitteet kuitenkin voivat artikkeleissa saada inhimillisen toimijan piirteitä, jolloin ne voivat toimia joko vastasubjekteina, jotka haittaavat tehtävän suorittamista tai suorastaan aiheuttavat ongelmat, joiden vuoksi on toimitava.

Mediateknologia voi toimia myös auttavana tahona, joka tukee tehtävän suorittamisessa. Kun jääkaappia mainostettiin 1950-luvun alussa, tuotettiin siitä kuvaa aktiivisena toimijana, äidin pikku apulaisena, joka auttoi kotitöissä ja tuki taloudenpitoa (Pantzar 1999, 180). Mielenkiintoinen rinnastus 50-luvun jääkaapille on tämän päivän digi-tv, joka niin ikään syntyy sisustuslehtien teksteissä potentiaalisesti aktiivisena toimijana. Glorian Koti (heinä–elokuu 2001) otsikoi, että ”Digi-tv tulee”. Kannen teksti kertoo jopa, että digi-tv *sisustaa* kodin. Mediateknologia on itsessään aktiivinen toimija, joka vääjäämättä tulee koteihimme. Tämä ei vielä riitä, sillä lisäksi digi-tv on niin aktiivinen voima, että se jopa laittaa kotimme sisustuksen uusiksi. Samassa lehdessä on kirjoitus myös siitä, miten ”televisio piiloutuu”. Jälleen televisio muistuttaa aktiivista toimijaa. Sitä ei tarvitse piilottaa, vaan se ystävällisesti piiloutuu aivan itse. Aktiivinen piiloutuja voi poikkeuksellisesti olla myös keittiön kodinkone. Avotakan elokuun numerossa vuodelta 2002 kerrotaan kuvatekstissä messukohteesta, jossa ”integroidut kodin-

koneet piiloutuvat kaapistoihin”. Piiloutumalla oma-aloitteisesti laitteet voivat syntyä auttajina.

Tekstin kertojan, joka artikkelissa toimii tehtävän lähettäjänä, tyyli kertoa on toteava. Pääotsikossa hän esittää tehtävän ehdottomana (”sijoita koneesi oikein”). Hän muistuttaa toisaalla jutussa, että ”sijoittamista tulee pohtia monelta kannalta”. Tässä tehtävää tarjotaan velvoittavana, mutta ei samalla tavalla säännön tai lain kaltaisena kuin pääotsikossa. Kertojan asenne yleisöään kohtaan on pääasiassa ymmärtävä. Hän pyrkii tarjoamaan erilaisia tapoja, joilla tietokoneelle voidaan muokata toimiva paikka, jossa yhdistyy niin ergonomia kuin estetiikka. Ymmärtävä asenne ilmenee siinä, miten joviaalisti kertoja-lähettäjä tarjoaa erilaisia ratkaisujaan. Hän kuitenkin huomauttaa, että jotkut ratkaisut vaativat erityishuomiota. Ratkaisu on hyvä ”kunhan muistaa pitää työympäristönsäkin siistinä” ja ”kannattaa kuitenkin muistaa, että kotiolioissa nettisurffailut ajoittuvat myöhäiseen iltaan”. Artikkelin tyyli on pääpiirteisään perinteistä lehtijutun tyyliä. Kieli on lakonisen toteavaa, asioita ei juuri selitellä ja siten niitä on vaikea myöskään kiistää. Kertojan suhde tehtävään ei ole intohimoinen, vaan luonnollistavan lakoninen. Asiat ovat näin ja nyt on mahdollista ratkaista asia näin tai näin, mutta toiminta on välttämätöntä. Tyyllillisesti artikkeli lähestyy perinteistä valistuskirjoitusta, jossa varoitetaan vaaroista tarjoamalla informaatiota ja sanellaan toimintatavat ongelman ratkaisuun.

Tekstin lakonisuutta ja tietynlaista objektiivisen toteamisen tunnelmaa tuottavat osaltaan myös artikkeliin valitut kuvat. Artikkelissa on neljä kuvaa, joista jokainen mitä ilmeisimmin on lavastettu. Kuvatekstit konstruoivat huonekalut tai huonekalun valmistajat kuvien toimijoina. ”Lundia *kalustaa*” ja ”ka-pea ja korkea kaappi *kätkee* sisäänsä toimivan yksikön” ja ”olo-huoneeseen sijoitettu kaunis laitepöytä *täydentää* hyvin huoneen muuta kalustusta”. Kuvien yhteydessä on listattu, kuten

tapaan kuuluu, mistä kuvien esineet on hankittu ja paljonko ne ovat maksaneet. Huomion arvoista on se, että itse laitteet ovat listan viimeisinä. Kalusteiden keskeisyyttä suhteessa laitteisiin siis korostetaan silläkin, että listan järjestys kulkee niin, että aluksi mainitaan pöytä, sen hinta ja valmistaja, sitten tuoli, sitten lattiavalaisin, sitten sohva ja sitten pöytävalaisin. Vasta tämän jälkeen nimetään laitteet. Laitteista myös muita esineitä useammin mainitaan esteettisiä ominaisuuksia: näytön litteys, monitorin valkoisuus, tukiaseman pieni ja pyöreä muotoilu. Näiden piirteiden mainitseminen kiinnittää huomionne siihen, että mainitut piirteet ovat erityisominaisuuksia.

Artikkelin symbolinen päämäärä on kodin säilyttäminen kotina. Artikkelissa kyseenalaistamattomia kotiin liittyviä arvoja ovat sosiaalisten suhteiden tukeminen ja esteettisyys. Esteettisyys vaikuttaa olevan nimenomaan Riitta Pesosen (1999) kutsumaa kokonaistaideteosajattelua eli näkemys, jossa ihanne on koti tyylillisenä kokonaisuutena. Samalla arvojen ylläpidon voi tulkita käänteisenä viestinä siitä, että koti ei ole oikeanlainen, mikäli kriteerit eivät täyty. Tehtävän lähettäjän tarjoama keino päämäärän saavuttamiselle on tietokoneen sijoittaminen oikeaan paikkaan kotona. Veloitettuja toimijoita tässä tarinassa ovat lapsiperheen vanhemmat. Heidän auttajasubjekteinaan toimivat myös perheen lapset, vaikka juuri heidän suojelemisensa on tehtävässä keskeisellä sijalla. Muita auttajasubjekteja ovat huonekalujen valmistajat ja huonekalut itse. Vastasubjekti on tietokone, joka vaatii asioita ja joka voi tuhota kodin kauneuden ja sovun ja tunnelman. Tietokone täytyy sulkea sille varattuun tilaan. Joskus tietokone voi olla estetisoimalla niin kesytetty, että sen voi päästää kaapista ulos, mutta silloinkin on parempi, jos sille on varattu oma rajattu alue, jossa se toimii palvelemalla ihmistä hänen tehtävissään. Näin saadaan turvattua tulevaisuus, jossa etätyö kyllä toteutuu, mutta sen tuomat uhkat ja vaarat on onnistuttu jo ennalta torjumaan.

Valitsin Apu-lehden artikkelin tarkemman tarkastelun kohteeksi siksi, että siinä laitteen sijoittamisen moraalinen velvoitus tuodaan selkeästi esille. Silloin, kun tehtävänanto (ja tehtävän toteutus) tapahtuu implisiittisemmin, se voidaan lukea esille siitä, mitä kuvista esimerkiksi valitaan kerrottavaksi ja mitä jätetään kertomatta. Kuvien ja tekstien tuottamia materiaalisia artikulaatioita tai tapoja, joilla kodin eri tiloja nimetään, voidaan tulkita myös tässä asetetun tehtävän toimeenpanona ja samalla tavallaan kyseisen tehtävän epäsuorana ilmaisuna. Edellisen semioottisen analyysin tavoitteena on johdattaa lukija tunnistamaan samaan tehtävänantoon motivoiminen myös seuraavassa aineistossa.

3.2 Tehtävän toimeenpano

3.2.1 Viihdekeskus

Nimeämällä laitteen paikka omaksi erityiseksi paikakseen, joka erotetaan nimeämisellä muista kodin paikoista, oikeutetaan laitteen olemassaolo. Kun olohuoneelta näyttävä tila nimetään tv-huoneeksi, huone olisi vajaa ilman televisiota. Samoin silloin, kun lukijaa motivoidaan pohtimaan kotiteatterin mahdollisuutta. Edellisessä Apu-lehden artikkelissa tietokoneen paikkaa kutsuttiin työhuoneeksi ja laitehuoneeksi. Näillä nimeämisillä rajattiin alueita, jonne laite kuuluu ja jossa se ei ole ainetta väärässä paikassa. Vaikka työhuone vaikuttaa itsestään selvältä tietokoneen sijoituspaikalta, on sekin artikulaatio, yhteen liittäminen, joka ei ole välttämätön, vaikka vaikuttaa luonnolliselta. Artikulaation avulla tietokone oikeutetaan liittämällä se työn sfäärin osaksi. Toisaalta asian voi nähdä niin, että tietokone oikeuttaa itsestään selvästi kodin ulkopuolisen työn saapumisen kotiin. Koska tietokone luontevasti rajautuu työhuoneeseen, myös työhuone luonnollistuu toisella tavalla.

Avotakan marraskuun 2002 numerossa motivoidaan uuden television hankintaa klassisen kotiteatterin ajatuksella (myös mm. Talo & Koti elo–syysk. 2002, 74–76). ”Suuri kuva, oikein sijoitellut kaiuttimet ja iloinen mieli ovat hyvät eväät kotiteatteri-illalle”, lukijalle kerrotaan. Televisio merkityksellistyy laajana kankaana, elokuvateatterina. Kun tila näin selkeästi julistetaan kotiteatteriksi, televisio asetetaan oikeutetusti keskeiselle sijalle. Lisäksi kuvateksti liittää suureen kuvaan ja oikein sijoiteltujen kaiuttimien ”kaveriksi” iloisen mielen. Televisiota merkityksellistetään teksteissä vuosina 2001 ja 2002 nimenomaan osana kotiteatteria.

Kotiteatteri metaforana on tuttu jo niiltä ajoilta, kun televisio ensimmäistä kertaa saapui kotiin (Spigel 2001b, 39). Kiinnostavaa kotiteatterin metaforan hyödyntämisestä tekee kuitenkin se, että metaforana se ei esiinny kertaakaan vuosien 1987 ja 1988 lehdissä. Mainokset, joissa televisiota 1980-luvun aineistossa esitellään, tuottavat television pääasiassa joko itsenäisenä laitteena tai videon yhteydessä. Videot voidaan kyllä nimetä jo 1980-luvulla ”digitaalijan videoiksi”, eli ne esitellään tietyn ajan airueena. Kotiteatterimetaforan laajempi esiintyminen myöhemmässä aineistossa selittyy paitsi erilaisten televisioteknologioiden kehityksellä, myös aktiivisella pyrkimyksellä digitaali-television kotouttamiseen. Avotakan kotiteatterijutun loppupuolella esitelläänkin ajatus digi-boxista ja kerrotaan, että ”tulevaisuudessa digi-tv tuo mukanaan myös interaktiivisuutta” ja että ”digilähetyksiä varten on hankittava lisälaitte eli digi-boxi”. Elokuvateatterimetaforalla voi olla myös yhteyksiä siihen, miten pohjoisamerikkalainen julkisuus on lähtenyt merkityksellistämään ns. älykotitekologioita puhumalla pääasiassa turvallisuudesta ja viihteestä. Viihde tässä yhteydessä viittaa juuri kodin mediakeskukseen tai kotiteatteriin. Kotiteatterimetaforalla on siis jälleen tilausta. Se on ennestään tuttu kielellinen resurssi, jonka avulla voidaan esitellä uusia teknologioita

tutussa formaatissa. (Ks. Paasonen 2002, 82–83.)

Edellä mainitsemassani Avotakan marraskuun 2002 artikkelissa jutun alkukuvaksi on valittu koko aukeaman lavastettu kuva, jossa kolme nuorta naista mitä ilmeisimmin valmistautuu televisionkatseluiltaan. Pöydällä on pulloja ja laseja, pikkusuolaista ja yhdellä tytöistä on popcornkulho käsissään. Itse televisio on keskellä, näkyvimällä paikalla, mikä on oikeutettu nimeämällä tila kotiteatteriksi. Pääotsake on oikeassa alakulmassa ja kertoo iskevästi ”*Viihteellä!*”. Otsake korostaa vaikutelmaa siitä, että kyse on nuorekkaasta asiasta. *Viihteellä olemisenhan* yleensä viittaa nuorten aikuisten tapaan ilmaista, että ollaan lähdetty juhlimaan. Alaotsikko puhuukin siitä, miten suuri kuva ja kunnan ääntentoisto takaavat ohjelmista ”todellisia elämyksiä omassa olohuoneessa”. Viihteellä voi siis tästä lähtien olla kotonaankin. ”Viihteellä” ollaan yhdessä yleensä muiden samanikäisten kanssa. Tässä siis television katselua määritellään sosiaalisena toimintana, jonka jo voi tulkita oikeuttavan television seuraamisen uudella tavalla. ”Iloinen mieli” saa kuvan kautta merkityksen iloisena yhdessäolona, viihteellä olemisena. Silloin kun ollaan viihteellä, suuntaudutaan myös selkeästi ulkomaailmaan, eikä vain käännytä sisäänpäin passiiviseen sohvaperunaoleskeluun. Viihteellä olijat ovat aktiivisia, seurallisia ja ulkomaailman asioista kiinnostuneita.

Glorian koti -lehden digi-tv numerossa (Glorian Koti heinä–elokuu 2001, 23–30.) artikkelin pääotsake kertoo, että ”Digi-tv tulee”. Alla oleva ingressi jatkaa:

Tuskin koskaan ennen keskellä kesää televisiosta on puhuttu yhtä paljon kuin nyt. Syy on selvä: DIGI-TV aloittaa toimintansa elokuussa. Uusi aika on ovella. Kun tv:tä voi katsoa kellon ympäri lukuisilta kanavilta ja kun se palvelee ja houkuttelee myös kahdensuuntaisesti, on katselulle luotava kotiin viihtyisä paikka. *Nyt kriittiset katseet kohti kodin tv-nurkkaa*. Houkutteleeko se ruudun ääreen ympäri vuorokauden? Näyttääkö se paikalta, jossa voi varmasti hyödyntää kaikki uuden tv-ajan suomat mahdollisuudet? Sisustimme kolme komeaa katselupaikkaa ja valitsimme käteviä kaappeja, joi-

hin tv-ruudun voi piilottaa. (typografiset tehosteet alkuperäisessä tekstissä) (Glorian Koti heinä–elokuu 2001, 23.)

Tekstikatkelma on hiukan yllättävä. Vaikuttaa kuin television katselua markkinoitaisiin toimintana, jota mahdollisesti kuuluisi harrastaa jopa vuorokauden ympäri. Perinteisestihän television katseluun käytettävää aikaa pikemminkin kuuluu vähätellä kuin tuoda esille hyväksyttävänä ajan viettönä. Uusi televisio syntyy tässä toimijana, sillä paitsi että se tulee luoksemme vääjäämättä, se myös *palvelee, houkuttelee ja suo mahdollisuuksia*. Tv-nurkkauksesta puhumisen voisi tulkita tuottavan meidän kaikkien television sijoituksestamme hieman puutteellista. Isommalla fontilla meitä puhutellaankin kohdistamaan kriittiset katseemme tv-nurkkaamme. Meidän tulisi kysyä itseltämme, houkutteleeko tuo paikka meitä ”ruudun ääreen ympäri vuorokauden”. Seuraava kysymys tuottaa meille uudenlaisen velvoitteen, sillä paitsi että television paikan tulisi olla viihtyisä, sen tulisi tukea täydellistä televisiokokemusta, jossa voimme varmasti hyödyntää kaikki ”uuden tv-ajan suomat mahdollisuudet”. Nämä ongelmat ratkeavat jälleen sijoituksella ja sisustuksella ja lehti tarjoaakin kolme malliratkaisua: ”Sisustimme kolme komeaa katselupaikkaa ja valitsimme käteviä kaappeja, joihin tv-ruudun voi piilottaa.” Televisiosta kerrotaan puhuttavan paljon ja selityksensä tämä saa siitä, että ”uusi tv-aika on ovelta”. Artikkelikiytkee aivan uudenlaisen velvoitteen television katseluun. Tv:tä on tästä lähtien osattava *hyödyntää*.

Vaikka television kanssa on uutta kahdensuuntaisuutta ja se voi houkuttaa ääreensä mihin aikaan vain, on se silti piilotettava kaappiin. Artikkelissa tv-nurkkaus ei ainoastaan toimi potentiaalisesti vähättelevänä ilmauksena, sillä myös malliratkaisuja kutsutaan tv-nurkkauksiksi. Yksi lavastuksista esitellään ratkaisuna, jossa on ”keittiönurkkaukseen sisustettu kotistudio” ja se ”palvelee jokaista perheenjäsentä”. Keittiössä siis ei ole televisiota, vaan *keittiönurkkauksessa on kotistudio*. Studio tuottaa

Mediakeskus saa ristiriitaisia merkityksiä, sillä yhtäältä siellä on sulostuttavia laitteita ja toisaalta television jättimäisyys aiheuttaa toimijalle, joka tässä saa sisustajan identiteetin, harmaita hiuksia. Itse televisio on jo otsakkeessa nimetty sadunomaisen pelottavaksi toimijaksi, jättiläiseksi. Teksti kertookin tästä jättiläisestä, että se ”määrää muiden kalusteiden sijoittelun” ja että ”kookas laite hallitsee olohuonetta oli se sitten auki tai kiinni – ja yleensä se on aina auki”. Laitteen hirviömyyttä lisää tekstissä myöhemmin esitetty toimintaehdotus ”jos ei kuitenkaan pidä siitä, että laitteen musta silmä tuijottaa suljettunakin, sen voi piilottaa esimerkiksi hyllykköön ovien taakse”. Mediakeskus käsitteenä siis tarjoaa artikkelille lähtötilanteen analyysin. Tämän pohjalta voidaan lukijoita motivoida toimintaan. Parhaimpana ratkaisuna artikkelissa tarjotaan television irrottamista kokonaan olohuoneen yhteydestä, ”ihanteellisinta olisi pyhittää olohuone seurustelulle ja viedä televisio toiseen huoneeseen”. (Talo & Koti, elo–syyskuu 2002, 70–71.)

Glorian Koti -lehden ”Kodin kauneimmat koneet” -artikkelin (syksy 2002) tapa puhua nimenomaan kodinkoneista tuottaa myös kuvassa näkyvät musiikkilaitteet ja kameran *kodinkoneina*. Tällöin ne syntyvät selkeinä käyttöesineinä, ”jotka hankitaan toki käytettäväksi, mutta myös näytettäväksi”. Teksti jatkuu kuvaamalla laitteiden huippumuotoilun ja lukuisien väri vaihtoehtojen tekevän ”niistä KOMEITA SISUSTUSELEMENTTEJÄ, joita ei piiloteta kaappeihin”. Se, että laitteet merkityksellistetään näytettävänä, tähdentää sitä, että nyt niitä ei enää *poikkeuksellisesti* ”piiloteta kaappeihin”. Näyttöarvosta puhuminen on hyväksyttävää, sillä objektit, joista puhutaan, ovat perinteisesti niitä, joita piilotetaan.

Tässä näyttävyydestä puhuminen voi saada oikeutuksensa pikemminkin liberaaliuden osoituksena kuin ”brassailuna”. Sen sijaan, että kuuluisivat kaappeihin, laitteet voidaan ostaa näytettäväksi. Tässä näyttävyyks voi merkityksellistyä enemmänkin

esille asettamisena kuin statuksen tuottamisena. Kyseessä olisi siis enemmän 2000-luvun alun parisuhteenvirallistamiskeskustelusta (jossa keskusteltiin muiden kuin heterosuhteessa elävien oikeudesta virallistaa parisuhteensa) tuttu tapa argumentoida, jolloin implisiittinen viesti voi olla 'en tuomitse, mutta en myöskään hyväksy'. Laitteille vapaamielisesti luvataan oma paikkansa ulkona kaapista, mutta "näyttäminen" artikuloituu suhteessa kaappielämään, ei esimerkiksi suhteessa siihen, miten huonekalut voivat olla näyttävästi esillä. Tätä tulkintaa tukee sekin, että kirjoittaja määrittelee laitteet rationaalisina kulutusvalintoina. Laitteita ei siis "piiloteta kaappeihin vaan ostetaan harkiten omalle paikalleen". Kyse ei siis ole pelkästä näyttöarvosta, vaan huolellisesti harkituista hankinnoista. Vaikka laitteet nyt saavat luvan tulla ulos kaapeistaan, ne täytyy kuitenkin osata ostaa "omalle paikalleen". Toisaalta laitteen legitimoiminen puhumalla niistä design-esineinä voi samalla myös kytkeä ne osaksi tiettyä elämäntapaa. Tässä ei vain legitimoida laitteita, vaan opimme ymmärtämään, että laitteet ovat paikallaan kodissa, jossa ne ovat design-esineitä ja asettuvat osaksi muita tämän kodin design-esineitä.

Viihdekeskus voi saada ristiriitaisia merkityksiä samanikin artikkelin sisällä. Toisaalta sitä tuotetaan jonain haluttavana, kun se voi olla myös iskusana huolestuneelle diagnoosille ajastamme. Diagnoosin avulla lukijoita puhutellaan toimintaan. Heidän tulee pyrkiä piilottamaan hallitsevat, paikoin jopa mörkömäiset viihdelaitteet. Maija Mäkikallin (2003, 54) analyysi 1950–1960-luvun sisustuslehtien mediakuvastoista ja -teksteistä tukee huomiotani. Jo silloin, kun televisiota kotoutettiin ensi kertaa, kotiteatterin ideaan liittyi meillä Suomessa hiukan toisenlaista ristiriitaisuutta kuin amerikkalaisissa populaariteksteissä. Huoli liittyi siihen, että kaikenlainen muu harastuneisuus ja erityisesti sosiaaliset suhteet kärsivät kodissa, jossa ollaan "elokuviissa jok'ikinen ilta". Huolesta huolimatta

1960-luvulle tultaessa sohva- ja istuinryhmät olivat kuvastoissa alkaneet kohdistua televisioon päin. Saman ambivalenttiuden saattoi lukea ulos esimerkiksi siitä, miten varta vasten tv-tuoleiksi suunniteltujen tuolien mainoksissa ainoastaan Iskun mainoksessa näkyvillä oli itse televisio. Isku-mainoksen tapauksessa teksti muisti kuitenkin mainita, että tuolissa voi myös keskittyä lukemaan, jos oli enemmän lukuihmisiä.

Hannu Salmen (1996, 171–173) analyysit 1940- ja 1950-lukujen televisiokeskusteluista ja mainoksista kiinnittävät huomion myös suomalaisen kulttuurin tiettyihin erityispiirteisiin. Amerikkalaiset populaaritekstit kotoutuivat televisiota tuottaen siitä kodin ja perheen uutta keskuspiirrettä, joka tuo perheenjäsenet lähemmäksi toisiaan. Suomessa perhe ei ollut keskeisessä roolissa, kun televisiosta puhuttiin. Uhkaksi nähtiin, että televisio rikkoo ”kodin sisäisen elämänrytmin”, ja tämän vuoksi mainonta keskittyi tuottamaan televisiosta kuvaa ensisijaisesti jonain muuna kuin äänekkäänä tunkeilijana. Television olemuksessa keskeisinä piirteinä tähdennettiin sen ulkonäöllistä rauhallisuutta, sen huonekalumaisuutta ja erilaisia mahdollisuuksia piilottaa televisiolaite osaksi kodin sisustusta.

3.2.2 Etätö ja pyhitetyt työhuoneet

Syksyllä 2001 Talo & Koti -lehdessä oli juttu Edithin ja Jonaksen kodista. Heidän kerrotaan itse toteuttaneen kotinsa sisustuksen. He ovat nuoria aikuisia, jotka työskentelevät kotona. Artikkelissa on kuva heidän ”työtilastaan”. Kuvassa sekä Edith että Jonas istuvat ison pöydän ääressä kasvot vastakkain ikään kuin tekemässä töitä. Ratkaisu tuottaa työn teostakin aivan kuin yhdessä vietettyä laatu-aikaa. Kuvassa Jonas käyttää kannettavaa tietokonetta. Kasvokkainen asetelma purkaa perinteistä tietokoneenkäyttötilannetta, jossa yleensä käyttäjä istuu selkään huoneeseen päin ja tietokone on sijoitettu seinää vasten. Jonas

kertoo artikkelissa, että ”pyhitimme yhden isoista huoneista työlle ja hankimme suuren pöydän, jonka ääressä mahdumme molemmat työskentelemään”. Dynaamisuutta kuvattuun tilanteeseen tuo se, että molemmissa kuvissa, joissa työtila ja asukkaat tai asukas ovat näkyvillä, työskentelijä on epätarkka. Tästä syntyy vaikutelma liikkeessä olemisesta. Kuva murtaa siis vahvasti sellaista mielikuvaa päätetyöskentelystä, jossa sulkeudutaan muilta ”jumittamaan” kuvaruudun äärelle liikkumattomana. Työnteko on dynaamista ja työtä tekevät ovat nuoria, joille työn tekeminen vaikuttaa olevan enemmänkin vain yksi tapa viettää mukavaa aikaa yhdessä. (Talo & Koti, syyskuu 2001, 92–99.)

Syksyn 2001 Glorian Koti -lehden yksi keskeisistä kannen esiin nostamista teemoista on ”Ihanat toimistokalusteet”, jotka ”sisustavat kodin”. Jälleen itse kalusteet vaikuttavat toimijoilta, jotka itsenäisesti sisustavat kotimme. Lehdessä on artikkeli muotoilija Sari Anttosen pariisilaiskodista. Anttosen kotia esiteltäessä televisio on selkeästi näkyvillä. Oikeutus tälle syntyy jo kuvatekstissä, jossa olohuone nimetäänkin ”tv-huoneeksi”, erityisesti tätä tarkoitusta varten varatuksi ja rajatuksi tilaksi. Rajaus ei ole vääjäämätön, sillä koti on käytännössä yhtä ja samaa tilaa ilman kiinteitä väliseiniä. Tässä tv-huoneen konstruktioluonne tulee selkeästi näkyville. Artikkelissa kerrotaan, että asunnon asukkaat eivät ajattele niin ”pikkuporvarillisesti” kuin monet, sillä ”yksi asuntomme perusajatuksista ’tavalliseen’ asuntoon verrattuna on, että se on toiminnoiltaan monikäyttöinen”.

Asukkaiden voi tulkita perustavan keskeisen argumenttinsa sille, mitä Riitta Pesonen (1999) kutsuu tarkoituksenmukaisuuden estetiikaksi. Pesosen mukaan ajattelutapa, jota hän kutsuu ”kokonaistaideteosajatteluksi”, on viime vuosisadan alusta lähtien ollut suunnittelijoiden keskuudessa vakiintunut tapa jäsentää asumista. Rakennuksen nähdään muodostavan

kokonaisuuden, jossa talon ulkoilmeen ja sisustuksen tulisi olla harmoniassa. Ulkoasun ja sisäpuolen siis tulisi joko ilmentää yhdessä samaa kantavaa periaatetta tai täydentää toisiaan. Kokonaissisustuksen ajatus alkoi saada rinnalleen toisenlaista hahmotustapaa erityisesti 1950-luvulta lähtien, jolloin tyyppi-huonekalujen teollinen tuotanto kasvoi. Tässä vaiheessa monet suunnittelijoista ja kodin erikoislehdistä alkoivat puhua ”tar-koituksenmukaisuuden estetiikasta”. Asuntoa ei enää tullut välttämättä nähdä kokonaisuutena, vaan erilaisten tyylien sekä uuden ja vanhan yhdisteleminen alettiin nähdä hyväksyttävänä. Pesonen kuitenkin muistuttaa, että ”kokonaistaideteosajat-telulla” on yhä vankka paikkansa. Molemmat jäsennostavat on mahdollista tunnistaa myös käyttämästäni aineistosta. Ne myös tuottavat omanlaisensa suhteen mediateknologioihin, kuten tulen argumentoimaan.

Sari Anttonen selventää artikkelissa epätavallista ratkaisu-aan kertomalla, että ”sen sijaan, että jakaisimme asunnon pe-rinteisesti olohuoneeksi, ruokasaliksi ja niin edelleen, olemme tehneet sen muunneltavaksi päivän (toimisto) ja illan (koti) eri tarpeisiin”. Toimiston ja olohuoneen asunnossa rajaa valkoinen sisustuskaanalla verhoiltu hylly. Yksi artikkelin kuvista näyttääkin palasen toimiston puolta, missä Sarin kumppani Nicolas istuu käyttämässä tietokonetta. Tietokone on harvinaisen kes-keisesti esillä. Tietokoneelle varattu tila näkyy rajattuna sermillä ja itse tietokone asettuu kuvassa miltei keskelle kuvaa. Tietoko-needin oikeutus rakentuu siitä, että se on käytössä (ja on siis sel-keästi käyttöesine), se on rajattu sermillä ja tuota spatiaalisesti rajattua tilaa nimitään ”toimistoksi” (Glorian Koti syys-loka-kuu 2001, 42–45). Koti määritellään temporaalisesti olemus-taan muuttavaksi, sillä asunto on toimisto päivällä ja illalla se muuttuu kodiksi tv-huoneineen.

2000-luvun lehtiaineistossa työtä kotona tekevät ovat usein nuoria pariskuntia kuten Edith ja Jonas ja Sari ja Nicolas. Tä-

män artikulaation voi tulkita kytkevän nuoruuden ja kotona työskentelyn niin, että työn tekeminen kotona alkaa vaikuttaa jo itsessään nuorekkaalta asialta. Artikkelin, joka esittelee uuden ”kodin toimistotyylin” (Glorian koti syys-lokakuu 2001, 74–79) kertookin, että ”Kestävät ja konstailemattomat julkikalusteet löytävät tiensä myös kotioloihin. Toimiston ankeudesta ei näy enää häivääkään. Lopputulos on NUOREKAS, VAPAA JA VARMA”. Kodin ja työpaikan rajoja hälvennetään hyvin konkreettisesti estetisoimalla tyypillisesti vain toimistotiloihin kuuluvia huonekaluja ja tuomalla ne kotiin. Kun kotinsa sisustaa toimistotyylisiin, siitä tulee nuorekas ja varma ja ehkä hiukan paradoksaalisesti myös ”vapaa”.

Varmuudesta puhumisen voi edellisessä yhteydessä tulkita merkkinä siitä, että kodissa, joka saa työpaikan piirteitä, asuu todennäköisesti ihminen, joka on asiantuntija. Selkeimmin tämä artikulaatio on esillä Avotakan (no. 5, toukokuu 2002) jutussa ”Ammattilaisen avara koti”. Otsikon kanssa samalla aukeamalla on yleiskuva kodin olohuoneesta ja oikealla alareunassa kuva perheen isästä. Kuvassa hymyilevä isä istuu tuolissa kannettava tietokone sylissään. Kuvateksti kertoo, että nojatuoli on 1930-luvun designia ja että taustalla näkyvä taulu on Kimmo Pyykön ”Suuri Ajatus”. Työn tekeminen kotona artikuloituu osana ammattilaisuutta. Työskentely kotona on myös mitä ilmeisimmin miellyttävä kokemus, sillä perheen isä hymyilee, ja Kimmo Pyykön teoksen voimme tulkita vihjeeksi, että tässä ei näperrellä mitä tahansa, vaan ajatellaan suuria ajatuksia.

Toimistomaisten huonekalujen tuleminen kotiin voidaan myös esitellä lahjana, joka hankitaan itselle tai läheiselle. ”Tietokoneen ääressä työpäivänsä, joskus yönsäkin viettävä etätöynten tekijä ansaitsee työtason, jonka ääressä eivät jäsenet eivätkä silmät väsy.” (Meidän talo 1/2002.) Artikkelin, joka käsittelee ”perheenäidin kotitoimistoa” kerrotaan, miten äiti on halunnut itselleen jotain erityistä. ”Työ ja perhe pitävät perheenäitiä niin

paljon liikkeellä, että hän halusi kunnollisen työtuolin, jossa on kaikki tarpeelliset säädöt”. (Meidän talo 7/2002.) Toimistokalusteet ovat ihana ylellisyys, jonka voi siis ”ansaita”, kun viettää tietokoneen ääressä päivänsä ja joskus yönsäkin. Artikkelin kuvassa istuu nainen tietokonepöytänsä äärellä. Rajanvetoa työn ja kodin sfäärien välillä voidaan siis konkreettisesti häivyttää tuomalla toimistokalusteita kotiin. Prosessi voi kulkea toiseenkin suuntaan, sillä myös työpaikasta voidaan aktiivisesti tuottaa kodinomaista. Avotakka sisusti keväällä 2001 Lahden MM-kisojen pääsihteerin huoneen pyrkien luomaan tilan, jossa voi olla ”töissä kuin kotonaan”. Tätä perusteltiin sillä, että ”MM-kisojen pitkäksi venyvät päivät sujuisivat mukavasti”, kun Avotakka sisusti ”toimistohuoneen sijaan kodinomaisen työhuoneen” (Avotakka no. 2, helmikuu 2001).

Teemana vapaus korostuu erityisen vahvasti Meidän talo -lehden artikkeleissa silloin, kun niissä käsitellään etätöitä. Eräessä pääkirjoituksessa (3/2000) kirjoittaja otsikoi juttunsa ”Etätöitä kaikkialla, kaiken aikaa” viitaten oletettavasti silloisen uusmediaryritys Elisa Communicationsin sloganiin ”Haluan olla kaiken aikaa kaikkialla kaikkien kanssa”. Alussa kirjoittaja kertoo esimerkin kollegasta, joka on muuttanut Itä-Suomeen ja tekee tyytyväisenä etätöitä. Kotona työskentely tulee tuotetuksi nimenomaan etätöskentelynä, ei sellaisena urbaanina ja nuorekkaana projektina kuin Avotakan ja Glorian kodin artikkeleissa. Kirjoitus kytkee kotona työskentelyn mahdollisuuteen nauttia luonnosta ja rauhasta. Etätö on jutussa itsestään selvästi hyvä asia, johon meidän kaikkien tulisi pyrkiä, ja kirjoittaja kysyykin ”Mistä kiikastaa ettei innovatiivinen tapa organisoida työtä ole nykyistä suositumpaa?” Myöhemmin kirjoittaja lohduttaa lukijoita tiedolla, että ”väljästi määritellen etätö on Suomessa hyvinkin yleistä”, sillä tutkimuksen mukaan ”355 000 henkilöä, lähes 17 prosenttia työvoimasta on satunnaisesti työskennellyt työpaikkansa ulkopuolella. Eli kodeis-

saan, kakkosasunnoillaan, kesämökeillään, matkoillaan, missä tahansa”. Lopussa otetaan hiukan etäisyyttä kysymyksellä ”että miksi tämä etätyöhymistely”, mutta päädytään motivoimaan lukijaa ilman sen kummempia perusteluita ”No, tietenkin siksi, että tässä lehdessä on etätyöhön houkuttelevien vapaa-ajantalojen katsaus.” Loogisuus ei välttämättä aukene lukijalle, sillä saman numeron vapaa-ajantalojen katsaus motivoi lukijaa aivan toisaalle ”kevään tulo herättää talviunesta unelmat omasta piilopirtistä, jonne voisi paeta kiireisen kaupunkielämän paineita” (Meidän talo 3/2000, 21). Muuallakin kuin työpaikalla työskentelyn itseäänselvyydestä kertonee se, että näin selkeä looginen ristiriita vaikuttaa kuitenkin täysin ymmärrettävältä: tässä meillä on siis *vapaa-ajantaloja*, jotka *houkuttelevat etätyöhön*. Vapaa-aika ei siis tarkoita enää välttämättä aikaa, jolloin ei tehdä ansiotöihin liittyviä tehtäviä, vaan aikaa jolloin ansiotöitä tehdään ”missä tahansa”.

Etätyö käsitteenä on tyyppillinen erityisesti Meidän talo -lehdelle. Glorian koti -lehdessä kotona työskentelystä ei automaattisesti käytetä etätyön käsitettä. Tämä voi selittyä sillä, että Meidän talo tarjoaa omakotitalounelemia. Nämä omakotitalot voivat olla kaukana kaupungeista. Glorian koti käsittelee selkeämmin kaupunkiasumista. Toiseksi Glorian koti -lehden kotona työskentelevät voivat olla yrittäjäasiantuntijoita (esim. arkkitehteja, muotoilijoita, suunnittelijoita yms.), joiden ainoa toimisto on kotona. Vapaudesta puhuminen kotona työskentelyn yhteydessä saa siis hiukan erilaisia merkityksiä Meidän talo -lehdessä ja Glorian koti -lehdessä. Meidän talo esittelee vapauden, joka merkitsee mahdollisuutta muuttaa luonnon keskelle, ja tässä elämäntyyliässä painottuu myös huomattavasti enemmän tietynlainen perheideaali. Etätyö voi mahdollistaa erityisesti äitien kotiin jäämisen. Ihanteena on, että äiti voi tehdä kotikonttorissa etätyötä ja samalla olla lähempänä lapsiaan. Miehillä etätyö mahdollistaa luontoon liittyviä harrastuk-

sia kuten metsästämissä ja kalastamisessa. Glorian koti esittelee ihanteen, jossa toimijat ovat selkeästi urbaaneja ammattilaisia, usein itsensä työllistäviä yrittäjiä. Kotona työskentelyyn ei liity samalla tavalla ajatusta siitä, että voitaisiin olla lähempänä lapsia. Pikemminkin ansiotyön tekeminen kotona tulee tuotetuksi erityisenä elämäntapana, ei niinkään keinona, joka mahdollistaa tietyn elämäntavan. Työ alkaa näyttäytyä harrastuksen kaltaisena asiana, joka tarjoaa parhaimmillaan yhdessä vietettyä aikaa kumppanin kanssa ja myönteisiä kokemuksia itsensä toteuttamisesta. Työ vaikuttaa siis saavan enemmän itseisarvoisen aseman. Kotona työskentely on itsessään nautintoja tarjoava elämäntapa, kun taas Meidän talo tarjoaa sitä keinona saavuttaa elämäntapa, jossa nautitaan luonnon ja perheen jäsenten läheisyydestä.

Kotona on tehty töitä myös 1980-luvun lehdissä. Työhuoneiden sisustamista käsitteleviä juttuja on kuitenkin huomattavan paljon vähemmän. Työ saa myös tuolloin toisenlaisia merkityksiä. ”Työn iloa kotiinkin!” juhlii Makasiini lehti elokuussa 1988. Tämä työ ei kuitenkaan ole pelkästään palkkatyötä, sillä ingressi kertoo meille, että ”kotona ommellaan, kirjoitetaan kirjeitä, näprätään tietokonetta. Yhä useampi tekee töitään kotona”. Työ, johon 1980-luvulla viitataan, ei erottele ansiotyötä kotityöstä. Tietokonekin on vielä jotain, jota ”näprätään”, eikä signaali pyhitetystä tilasta, jossa keskitytään tekemään ansiotyötehtäviä. Myös ”kotikonttori” saa merkityksen jonkinlaisena kodin askarteluhuoneena, sillä tavarat, joita tässä tilassa säilytetään voivat olla piirustustarvikkeita, ompelutarvikkeita, työkaluja ja tietokone. (Makasiini no 8 1988, 58–61.)

Työtilan *pyhittämisestä* puhuminen on tyypillistä 2000-luvun aineistolle. Kun työhuone vielä 1980-luvulla saattoi olla paikka, jossa ommellaan, askarrellaan ja näpräilläään tietokoneen kanssa, se ei vaikuttanut vaativan erityistä pyhitettyä tilaa. Yhdessäkään 1980-luvun aineiston artikkelissa ei käytetä ter-

miä ”pyhittää” työtilasta puhuttaessa. Pyhittäminen voi kertoa meille, että työ täytyy erottaa muusta kodista, ettei se häiritse kotielämää, mutta toisaalta myös juuri ansiotyö kotona on sellaista, että sille yhä uudestaan halutaan *pyhittää erityinen tilansa*. Pyhittäminen voi viitata myös toiseen rajan vetämiseen; ansiotyö erotetaan nyt selkeästi kotityöstä. Ansiotyön tilasta on tullut oma pyhitetty alueensa kodin sisällä. Pyhittäminen voi viitata erityiseen oman ajan ja tilan ottamiseen. Ansiotyö potentiaalisesti saa merkityksiä ikään kuin uudella tavalla myös omana harrastuksena, laatuaiikana ja itsen toteuttamisena irrallaan kodin, perheen ja parisuhteen velvoitteista.

TEHOKASTA TYÖSKENTELYÄ OLOHUONEESSA

Tietokoneaikaan yhä useamman etätöpaikka on kotona tai työpäivää jatketaan iltaisin ja viikonloppuisin kannettavan äärellä. Työntekoa ja järjestyksenpitoa helpottava kotikonttori on monelle tarpeen. Jos kodissa ei ole erillistä työhuonetta, työpisteen ainoa järjevä paikka on olohuoneessa.

(Avotakka lokakuu no. 10 2002, 75.)

Edellisen aineisto-otteen olen valinnut demonstroimaan sitä, miten tuoremmalle lehtiaineistolle on ominaista työn kotiin saapumisen esittelemisen hyvin itsestään selvänä asiana. Asia luonnollistuu usein sitä kautta, että kirjoittaja tulkitsee meidän siirtyneen johonkin tiettyyn ”aikaan”, edellä esimerkiksi ”tietokoneaikaan”, jolla on tietyt vääjäämättömät seurauksensa. Diagnoosi itsessään oikeuttaa seuraukset. Ongelmallista voi olla, kuinka piilottaa epäesteettinen tietokone tai työhön liittyvät sotkuiset paperikasat tai kuinka luoda mahdollisimman ergonominen työtila, mutta itse työn tuleminen kotiin ei juuri haasteta. Haasteellisuus liittyy enemmänkin siihen, että työn tekemisen välineet olisi kyettävä organisoimaan niin, etteivät ne olisi koko ajan ikävästi näkyvillä. Voi olla huolestuttavaa, että koti muuttuu konttoriksi, mutta huoli ei vaikuta kytkey-

tyvän huoleen siitä, että työ tulee kotiin. Koska lehdet ovat profiloituneet sisustamisen ja asumisen erikoislehdiksi, lienee luontevaa, että ne käsittelevät ilmiöitä lähinnä juuri sisustamisen ongelmina. Toisaalta on kuitenkin tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että ne osaltaan oikeuttavat tiettyjä ratkaisuja ja osaltaan luonnollistavat kehityksen, jossa työn ja vapaa-ajan sfäärien sekä työpaikan ja kodin sfäärien eroa uudelleen neuvotellaan. Voi tietysti ajatella myös niin, että koska työn kotiin kulkeutuminen on monelle arkea, lehdet näiden reunaehtojen puitteissa pyrkivät pitämään edes jonkinlaista rajaa yllä. Ne tarjoavat konkreettisia ratkaisuja siihen, miten työn voi rajata edes kodin sisällä omaksi sfääriseksi, vaikka eivät kyseenalaista itse kehitystä.

Viihdekeskuksen metaforaa on kiinnostavaa pohtia suhteessa 2000-luvun aineiston pyhitettyihin työhuoneisiin. Voi kysyä onko 2000-luvulla erityisen viihdekeskuksen rajaamisella toisenlainen funktio, koska (ansio)työpaikka on saapunut kotiin. Viihteen ääressä viihtymiselle on kenties toisella tavalla oikeutus luoda omaa rajattua aikaansa ja tilaansa nyt, kun ansiotöiden tekeminen kotona jäsentyy luonnollisena ja jopa haluttavana asiantilana. Pyhitetyn työhuoneen vakiintuminen voi kutsua vastapainokseen myös toisenlaisia eriytyneitä tilaratkaisuja. Vapaa-ajalle on nyt vakiinnutettava selkeämmin omat paikkansa kodin maantiedossa. Jos ”sohvaryhmä toimii päivisin mukavana palaverikulmauksena”, on ymmärrettävää, jos illalla sohvaryhmän tienoon kerrotaan merkitsevän tv-huonetta ja seurustelunurkkausta. (Glorian koti syys-lokakuu 2001, 45.) Töitä voisi vielä tehdä olohuoneessa, mutta viihdekeskus tai tv-huone on jo huomattavasti selkeämmin tyystin jotain muuta kuin ansiotyön tekemiselle tarjoutuva paikka. Television liittäminen osaksi viihdekeskusta voi toimia resurssina, jonka avulla tuotetaan rajanvetoa työn ja vapaa-ajan välille.

Artikkelit tuottavat työn kotona tekemisen osana erityistä

elämäntyyliä. Ihmiset, jotka tekevät kotona työtä, ovat artikkeleiden tuottamassa todellisuudessa valinneet tämän mahdollisuuden. He ovat ihmisiä, joilla on mahdollisuus tehdä valintoja työelämänsä suhteen. He ovat sellaisessa asemassa, jossa voivat vaikuttaa siihen, missä työskentelevät. Töiden kotona tekeminen esitetään aineiston artikkeleissa nimenomaan elämäntavallisenä valintana. Kyse ei ole siitä, että töitä olisi liikaa, minkä vuoksi ne väijäämättä kulkeutuvat laukussa kotiin ja osaksi vapaa-aikaa. Töiden kotona tekeminen voidaan tuottaa osana elämäntyyliä, harrastuksen kaltaisena itsen toteuttamisena tai mahdollisuutena olla töissäkin lähellä perhettä ja metsän rauhaa. Töiden kotona tekeminen on pikemminkin merkki menestyksestä kuin siitä, että työaika ei yksinkertaisesti riitä työvelvollisuuksien hoitamiseen.

Ajatus, että ansiotyö ei kuulu kotiin, on historiallisesti varsin myöhään syntynyt. On hyvä pitää mielessä, että ennen ns. teollista vallankumousta ei kotia ja työpaikkaa jäsennetty erillisinä alueina. Vasta teollistumisen myötä palkkatyö alkoi eriytyä kotona tehtävästä muusta työstä eli ns. kotityöstä. (Salmi 1991, 50.) Uusien teknologioiden kehittyessä on alettu pohtia mahdollisuutta, että ansiotyö olisi siirtymässä takaisin kotiin. Työstä onkin alettu puhua jopa ”mielentilana” (Kivimäki 1999, 150). On esitetty arveluja myös siitä, että kodista on uudella tavalla tulossa kouluttautumisen paikka sekä viihdekeskus. (Kumar 1997, 214–215.)

Vapaus on teema, joka on taajaan julkisuudessa kytketty etätyöstä puhumiseen. Tieteellisissä puheenvuoroissa ja tutkimuksissa etätyön ja vapauden liitto ei näyttäydä niin itsestään selvänä. Esimerkiksi Julkusen, Nätin ja Anttilan (2004) tutkimuksen mukaan etätyö käytännössä tarkoittaa sitä, että töitä vain kuljetetaan kotiin ilman erillistä sopimusta. Vain neljä prosenttia Julkusen, Nätin ja Anttilan tutkimista 1653 työsökävijästä oli tehnyt etätyösopimuksen työnantajansa kans-

sa. Tästä huolimatta kaksi kolmasosaa oli tehnyt töitä kotona tutkitun viikon aikana. Myös Juha Siltala (2004, 404) tähdentää, että itsesäätoinen etätö ei ole lupauksista huolimatta toteutunut, vaan tuoreiden tutkimusten mukaan ”töiden kantaminen kotiin on kuitenkin meillä ja muualla ainoa yleistynyt etätöön muoto”. Informaatioteknologioiden myötä saapunut diskurssi on painottanut, että teknologioiden mukana on saatu joustavampia ratkaisuja osaksi työelämää. Usein joustavuus on kuitenkin voinut käytännössä tarkoittaa sitä, että työntekijöiden on oltava alttiita muuttumaan ja erikoistumaan. (Sennett 1998, 52.)

3.2.3 Taide-esineitä, kirjoja ja tulisijoja: korkea oikeuttaa matalan

Tilojen nimeämisen avulla mediateknologioiden näkyvyyttä on siis helppo oikeuttaa niin, että ne asettuvat oikeille paikoilleen. Syksyn 2001 Glorian Koti -lehdessä oli artikkeli muotoilija Kenneth Wikströmin kodista. Hänen kotinsa huoneita nimeetään makuuhuoneiksi, olohuoneeksi, keittiöksi, ruokailutilaksi ja kirjasto/tv-huoneeksi. Kun huonetta jo määritellään osittain television katselun kautta, on laite silloin paikallaan. Kirjat myös liittävät television katselun osaksi kulttuuriharrastusta.

1980-luvun aineistossa kuvissa esitelty televisio oli useimmiten istutettu osaksi kirjahyllyä, joka oli täynnä kirjoja. 2000-luvun alkuvuosien aineistoissa tällaisia artikulaatioita oli enää hyvin harvassa. Mistä tämä voisi johtua? Onko ajatus klassisesta kulttuurikodista astunut sisustuslehdissä taka-alalle? Kenties tämä voisi myös olla merkki eriytyneistä tilaratkaisuista tai siitä, että kirjat on siirretty työhuoneeseen tietokoneen seuraksi, jolloin työhuone on alkanut merkityksellistyä myös kirjastona ja olohuone enemmän metaforisena elokuvateatterina tai viihdekeskuksena. Kirjojen ja television artikulaatio on voinut viestiä,

että täällä katsotaan ohjelmia, jotka vaativat keskittymistä (kuten lukeminen) ja ovat sivistyneitä (kuten hyvä kirjallisuus) ja että television ääressä viihtymisen lisäksi täällä kuitenkin myös luetaan. Voisiko siis kirjahyllyn ja television irtaantuminen kertoa myös siitä, että televisio-ohjelmien ja kirjallisuuden välille ei ole enää tarpeellista tuottaa legitimointisuhdetta?

Minna Sarantola-Weissin (2003, 186–197) mukaan 1960-luvun lopun ja 1970-luvun sisustuslehtien esittelemistä kohteista saattoi löytää stereoita, pakastimia, uimahalleja, saunaosastoja ja kokolatiamattoja. Nämä tuotteet olivat tuon ajan ylellisyystuotteita, eräänlaisia statusesineitä¹⁸. Sarantola-Weiss kiinnittää huomiota siihen, että vaikka televisio oli 1960-luvulla keskeinen arjen esine ja selkeästi vielä statusesineen asemassa, ei televisiota kuitenkaan juuri näkynyt sisustusalan lehdissä. Televisioon viitattiin vain sivumennen. Television häivyttäminen saattoi Sarantola-Weissin mukaan johtua sivistyneistönä itseään pitävien epäluulosta tätä uutta sisällön tarjoajaa kohtaan. Kulttuurikotiin ei televisio oikein sopinut. Sarantola-Weissin tulkinta vaikuttaa osuvalta analyysiltä 1960-luvun television paikan neuvottelusta. Hän huomauttaa, että tuolloin pyrittiin ”keksimään keinoja häivyttää televisio upottamalla se kirjahyllyyn tai tekemällä siitä osa ruokapöytää”. (Sarantola-Weiss 2003, 197.)

Voisiko oma huomioni siitä, että 1980-luvun lopun lehdissä televisio oli usein juuri upotettu kirjahyllyyn toisin kuin 2000-luvun alun aineistossani, liittyä juuri tähän ”kulttuurikoti-ilmiöön”? 1980-luvun lopussa kirjahyllyn ja television artikulaatio olisi vielä ollut tarpeellinen tapa tuottaa häivähdystä kulttuurikodista, jossa televisio pyritään upottamaan kulttuuri-

¹⁸ 1970-luku merkitsi Suomessa asuntojen yleisen varustetason nopeaa paranemista. Vuonna 1950 sähkö oli käytännössä ainoa yleinen mukavuus ja vielä vuonna 1960 kylpyhuone oli vain joka seitsemännessä suomalaiskodissa. (Juntto 1990, 334.)

sesti arvokkaaseen joukkoon, mutta 2000-luvulle tultaessa tälle artikulaatiolle ei enää ole samanlaista funktiota? Ajatus kulttuurikodista olisi menettänyt merkityksensä tai muuttanut muotoaan ja siksi televisiota artikuloidaan toisin. Kulttuurikodin sijaan voisikin kenties puhua kodista, jossa kulttuurista pääomaa esitetään eriytyneemmällä tilaratkaisuilla. Viihdekeskus, kotiteatteri tai mediakeskus eivät kenties palvele perinteisen kulttuurikodin mielikuvan rakentamista, mutta kylläkin nykyisin mielikuvaa kodista, jolla on kulttuurista pääomaa. Viihdekeskuksen voi tulkita implikoivan (paitsi taloudellista myös) kulttuurista pääomaa siinä missä työhuoneen ja kirjastonkin.

Huonelukumäärien kasvu 1900-luvun alusta lähtien ei ole pelkästään suomalainen ilmiö. Kansallinen erityispiirteemme on ollut se, että suomalainen asuminen, vaikka seuraakin kansainvälistä asumistason nousua, muuttuu kuitenkin hitaasti. Asuntojen kokoa merkittävämmiin Suomessa ovat muuuttuneet perheiden koot. Asuntokuntien keskikoko oli 1900-luvun alussa miltei kuusi henkilöä. Vuonna 1950 luku oli laskenut jo neljään henkeen ja vuonna 1987 asuntokuntien keskikoko oli 2,5. Vuoteen 1985 mennessä asuntojen huoneluku kasvoi vuosisadan alusta 1,24 huoneella. Asuntokuntien keskikoon samalla pienentyessä henkilöä kohti laskettu huoneluku yli kolminkertaistui. (Juntto 1990, 334–339.) 1960-luvun alussa asuinpinta-alaa asukasta kohden oli 14 neliometriä, kun vuonna 1992 pinta-ala oli kaksinkertaistunut 32 neliometriin henkeä kohden (Asuinolot 1992). Vuonna 2004 vastaava luku on jo 37,1 neliometriä. 1960-luvun alussa pinta-ala huoneistoa kohden oli 51 neliometriä. Vuonna 2004 pinta-ala huoneistoa kohti oli jo 78 neliometriä ja yksin tai kaksinasuvien joukko kattoi 71,7 prosenttia kaikista asuntokunnista. (Verkkolähde: Tilastokeskus 2004.) Mikäli ihmisten asumistoiveet kertovat tulevaisuudesta, asumisväljyyden voisi olettaa yhä kasvavan. Viimeaikaiset kyselytutkimukset nimittäin kertovat, että ihmisten toiveissa

oma pientalo on nykyisin selkeästi suosituin asumisvaihtoehto (Vaattovaara 2005, 21; Virtanen 2005, 41.) Huonelukumäärien kasvu voi vähitellen vakiinnuttaa uudenlaisia tilaratkaisuja, joista television katselulle varattu viihdekeskus voi olla yksi mahdollisuus.

Televisio ei välttämättä ole muuttunut vähemmän ambivalentiksi 2000-luvun aineistossa, ainoastaan tavat oikeuttaa sen esilläolo ovat muuttuneet. Kun televisio on esillä kotia esitellessä, sen läheisyyteen on usein sijoitettu jokin taide-esine. Television yläpuolella on arvotaideteos, maalaus, joka kuvatekstissä mainitaan erikseen. Taide-esine voi kertoa, että kodissa katsotaan myös muuta kuin televisiota. Toisaalta taide-esine ja televisio voivat muodostaa artikulaation, jolla pyritään vihjaamaan, mitä sisältöjä televisiosta nautitaan. Kenties taide-esine kertoo, että tässä kodissa televisiostakin katsotaan jotain samankaltaista kuin maalauksen raameissa on. Maalaus olisi metafora sille, mitä televisiosta tulee. (esim. Glorian Koti syys-lokakuu 2001, 50–53.) Bourdieun (1998) ajatuksiin pohjaten taide-esineet ja kadonneet kirjat voisi tulkita elementteinä, joita hyödynnetään erontekokamppailuissa. Kirjoilla ei enää samalla tavalla kyetä identifioitumaan eliitiksi, mutta arvotaiteella eron tekeminen yhä onnistuu. Useissa suomalaiskodeissa on kirjahyllyssä tietyt klassikot, mutta ei Kimmo Kaivannon maalausta television yläpuolella.

Laitteiden materiaalisuus voidaan häivyttää identifioimalla ne sisällöiksi. Taide-esineen voi tulkita implikoivan laadukkaita sisältöjä. Talo & Koti -lehden toimituspäällikkö Lasse Talvitie sisusti mallihuoneen, jossa näkyvillä on pieni stereolaite. Kuvan viereisessä tekstissä hän kertoo, että ”musiikki on minulle tärkeä asia” ja lisää, että ”onneksi kelvollisetkin soittimet ovat nykyään niin pieniä, että alistuvat sisustuskokonaisuuden osaksi eivätkä vaadi pääosaa”. Talvitie jatkaa, että ”kirjat ovat heikkouteni, niitä on täällä selailtavana ja sisustuselementteinä”. Tek-

nologia on siis potentiaalisesti tekijä, joka voi vaatia pääosaa. Tekstissä mediateknologia myös häivytetään kertomalla, että ”musiikki on minulle tärkeä asia”. Esineenä laite tulee esitellyksi sisältöjensä kautta ja samalla kertojan voi tulkita tuottavan oman suhteensa harrastukseen aitona ja syvänä. Lukijoina ymmärrämme, ettei esillä ole vain laite vaan musiikkia. Tämä oikeuttaa harvinaisen näyn asumisen erikoislehdessä eli stereolaitteiden näkyvyyden lavastetussa kodissa.

Artikkelissa, jossa HT-collectionin toimitusjohtaja Markku Karjalainen esittelee omaa kotiaan, toisen aukeaman pikkuotusake kertoo, että ”tietokone sopii hyvin olohuoneeseen” (Glorian Koti syys–lokakuu 2001, 56–59).

Pitkä olohuone on jaettu kahteen osaan. Toisessa päädyssä on suuri televisio ja pehmeä sohvaryhmä, joka edustaa oman tuotannon kärkeä. Karjalaisten kotiin on valikoitunut paljon omia tuotteita, mutta toki muidenkin valmistajien kalusteita on joukossa. Kodista ei ole haluttu yksinomaan omien huonekalujen näyttelytilaa. Olohuoneen toiseen päähän on sijoitettu perheen yhteinen tietokone. Ratkaisu on osoittautunut erinomaiseksi, sillä näin lapset eivät eristäydy peleineen omiin huoneisiinsa. Tietokoneryhmä on sisutuksellisesti onnistunut. Pyöreä rahi pehmentää putkirakenteista pöytää ja luo kodikkaan kontrastin teknisille laitteille. Seitsemänvuotiaan Inkan isälle 40-vuotislahjaksi piirtämä suuri merenneitomaalaus seinällä vie ajatukset tietokonemaailmasta sadun tunnelmiin.

Artikkeli on siitä mielenkiintoinen, että tietokone on erittäin epäperinteisesti keskeisesti esitelty ja kuvattu. Tietokoneen esittäminen osaksi olohuonetta tapahtuu artikkelissa monenlaisin keinoin. Jo otsake vakuuttaa siitä, että ”tietokone sopii hyvin olohuoneeseen”. Tietokone ei itsestään selvästi kuulu olohuoneeseen, koska lukijoita on informoitava asiasta. Sopiisanalla voidaan viitata siihen, että se paitsi mahtuu olohuoneeseen, myös tuntuu sopivan eli kuuluvan sinne. Erilaiset sopimiset puhuvat tietyllä tavalla samasta asiasta: se mikä tuntuu kuuluvan olohuoneeseen, myös mahtuu sinne.

Tekstissä puhutaan tietokoneesta perheen yhteisenä tietokoneena. Tämän voi tulkita informoivan lukijoita siitä, miksi on tarpeellista sijoittaa tietokone yhteisiin tiloihin: nyt lapset eivät pääse eristäytymään omiin huoneisiinsa. Sijoittaminen siis tuottaa läheisyyttä ja yhteisyyttä. Eristäytymisestä kirjoittaminen kertoo, että oikeanlainen kotielämä koostuu siitä, että lapset viettävät aikaa perheen parissa. Lisäksi teksti kertoo, että ”*tietokoneryhmä on sisustuksellisesti onnistunut*”. Onnistuneisuus on saatu aikaan pyöreällä rahilla, joka ”pehmentää putkirakenteista pöytää ja luo kodikkaan kontrastin teknisille laitteille”. Kuten *Apu*-lehden ”*Sijoita koneesi oikein*” -artikkelissa niin tässäkin keskeisinä kodin arvoina konstruoidaan sosiaalisten suhteiden ylläpito ja kodin estetiikka. Kodikkaan kontrastin luominen teknisille laitteille kertoo suoraan, että kontrasti on kodikkuuden ja teknisten laitteiden välillä. Tietokone on esine, joka ei ole kodikas.

Artikkeli tuottaa myös toisen kontrastin: lapsen piirtämä ”*merenneitomaalaus seinällä vie ajatukset tietokonemaailmasta sadun tunnelmiin*”. Tietokone muodostaa oman maailmansa, joka on ainakin jossain määrin erillinen. Taulu taas vie ajatukset sadun tunnelmiin. Tämän kertominen välittää viestin, että on ainakin jossain mielessä hyvä tai myönteinen asia, että jokin tietokoneen ympärillä vie pois tietokoneen luomasta maailmasta. Kiinnostavaa artikulaatiossa on se, että tietokonemaailmasta ei olla kiskomassa ajatuksia tähän maailmaan, vaan nimenomaan satujen tunnelmiin. Onko artikulaatio tässä hiukan samantapainen kuin silloin, kun mediateknologia asetetaan taide-esineiden läheisyyteen? Taide ja satujen maailma voivat edustaa mielikuvitusta ja luovuutta. Tällöin tietokone olisi jostain, josta noita ominaisuuksia puuttuu ja johon sen vuoksi on tarpeellista niitä liittää.

Kun televisiota esiteltiin *Viihteellä* -otsakkeella, kuvan tavaramaailman voi tulkita artikuloivan moniarvoista elämän-

tyyliä, jossa henkinen ja materiaallinen istuvat sulassa sovussa toistensa yhteydessä. Tämä hylly ei ole mikään perinteinen *kirjahylly*. Videokasetit ja Buddhan patsas asettuvat osaksi samaa kokonaisuutta. Korkea ja matala kulttuuri kauniisti rinnakkain: kuvassa ovat laitteet ja Eino Leinin runot rinnakkain. Korkean kulttuurin ja henkisyuden voi tulkita oikeuttavan elämyksellisyyteen heittäytymisen. Koska teräksen värinen hylly on samaa sävyä kuin televisio ja muut laitteet, voisi tämän tulkita konstruoivan laitteiden keskeisyyttä: kalustus on määrätynyt laitteiden mukaan. Toisaalta hyllyn teräsmäisyyden voisi tulkita artikuloivan laitteista sisältöjen kantajia. Samalla tavalla kuin kirjahylly kantaa kirjojaan ja tallenteitaan, teräksen väriset laitteet ”kantavat” sisältöjään. Kenties molemmat artikulaatiot elävät rinnakkain ja kokonaisuutta voisi tulkita kuin klassista kuvaa, jossa viitekehystä vaihtamalla voimme halutessamme nähdä joko kasvot tai maljakon. Kokonaisuus voitaisiin nähdä siis joko laitteiden keskeisyyttä korostavaksi tai niiden sisällöille alisteista asemaa tähdentäväksi.

Kuvan nuorten naisten elokuvavalinta vaikuttaa hiukan yllättävältä. He ovat aloittamassa alkuperäisen *King Kong* -elokuvan katselun dvd-versiona. Alkuperäinen versio julkaistiin keväällä 1933 ja sitä onkin tulkittu yhtenä elokuvateollisuuden suurista tarinoista, jonka avulla pyrittiin edes hetkeksi pakenemaan suuren laman aikaa. Miten tämän elokuvan katsomisen voisi tulkita tässä yhteydessä? Miksi naiset haluavat katsoa elokuvan, joka kertoo muun muassa tarinan siitä, miten blondi jää apinan kynsiin? Kyseistä elokuvaa on tulkittu ajankuvana, jossa elokuvan ihmiset, jotka pakenevat suurta apinaa, kuvataan suurkaupungin vieraannuttamina. Tuon ajan moderni teknologia on keskiössä elokuvassa. Nigel Watson (2003) analysoikin elokuvan ihmisten olevan yhtäältä oman teknologisen paremmuutensa varassa, kun he puolustautuvat apinaa vastaan. Toisaalta teknologia muodostaa ansan, sillä he saattavat juuttua asuntoihinsa tai juniin pyrkiessään pakenemaan uhkaa.

Watson näkee elokuvan myös perinteisenä Kaunotar ja Hirviö -tarinana. Hirviö saadaan lopulta hillittyä sitä kautta, että se rakastuu kaunottareen. Kaunotar edustaa tässä sivilisoitunutta maailmaa, joka lopulta päihittää hirviön. Elokuvan esiintymisen tässä lavastetussa kotiteatterissa voisi nähdä myös symbolina sille, miten televisio on niin kesytetty, että naiset voivat turvallisesti katsella elokuvaa, jossa erityisesti nainen on uhattuna apinan kouraan puristuneena. Toisaalta elokuvaa tunteva voi lukea siitä viittauksen edelliseen Nigel Watsonin tulkintaan: vaikka nainen on elokuvassa uhattuna, hän on myös se, joka edustaa sivilisoitunutta maailmaa, joka kesyttää uhkan. Elokuva liittyy teknologiaan vielä toisellakin tavalla, sillä se oli omiana aikanaan teknisesti hyvin edistynyt. Elokuva voi siis tuottaa (elokuvaa tuntevalle) viittaussuhteen tämän päivän edistyksellisen teknologian ja tuon ajan edistyksellisen teknologian välille.

Selkeästi enemmän, sekä 2000-luvun alkupuolen että 1980-luvun lopun lehdissä, on esitelty olohuoneita, joissa tele-

visio ei ole näkyvillä. Televisio on sisustuslehdissä kyllä läsnä, mutta se esitellään usein tuotteena irrallaan käyttökontekstistaan. Tällaisissa tapauksissa mediateknologian esillä oloa ei tarvitse juuri oikeuttaa. Kodin voi kyllä tulkita olevan ideaalikoti, mutta se ei ole ”elävä”, se on lavastus, jolle ei identifioida asukkaita. Se ei ole kenenkään koti, vaan abstrakti rakennettu koti. (ks. esim. Avotakka marraskuu 2002; Talo & Koti syksy 2001, 105.) Tietokone esittäytyy usein jutuissa niin ikään kontekstistaan irrallaan olevana esineenä. Se esitellään tuotteena, jota ei ole istutettu lavastettuun eikä oikeaan kotiin. Kun puhutaan pragmaattisista asioista kuten valaistuksesta, ergonomiasta tai äänentoistosta, televisio tai kannettava tietokone voi olla sijoitettuna kotiympäristöön. (Avotakka marraskuu 2002.) Tällöin laite tulee esitellyksi funktionaalisenä esineenä.

Kun televisio on selkeästi näkyvillä, se on 2000-luvun ai-neistossa yleensä joko teräksen värinen tai sitten siinä on erityinen kuosi, vaikkapa Marimekon unikkoo, joka ”tuo räväkkyyt-tä rauhalliseen sisustukseen” (Avotakka elokuu 2002, s. 18). Juttu, jossa unikkokuvioinen televisio on näkyvillä, onkin otsikoitu ”Huutomerkkien harmonia” ja tätä perustellaan sillä, että ollaan haluttu rakentaa messutalo, jossa lähtökohtana ovat ”tyylikkään yksinkertaiset huonekalut ja yllättävät yksityiskohdat, joita on haluttu huutomerkeiksi harmoniseen kokonaisuuteen”. Onko television värillä sitten väliä? 1980-luvun lopun kuvituksia katsoessa huomion kiinnittää se, että miltei poikkeuksetta jokainen näkyvillä ollut televisio oli valkoinen. Televisio voi olla esiteltävä esine silloin, kun sen kuosi kertoo tämän päivän designistä. Television värin avulla sen näkyvyys voidaan oikeuttaa ja paradoksaalisesti häivyttää. Silloin kun väri viittaa designiin, se liittyy esineen osaksi sisustusta.

Usein kuva olohuoneesta on otettu siitä perspektiivistä, että oletetun television voisi kuvitella jäävän kuvaajan selän taakse tai sivulle. Sohvaryhmä ja tuolit ”katselevat” kuvaajaan päin.

Kuvakulman voi tulkita luovan illuusion tai vaikutelman siitä, että sohvaryhmään asettaudutaan seurustelemaan, kenties jopa ihastelemaan kaunista kotia. Toinen hienovarainen tapa häivyttää television olemassaolo on asettaa sohvaryhmä niin, ettei se kohdistu ensisijaisesti kohti televisiota, vaan esimerkiksi kohti suurta tulisijaa. Tässä asettelu tuottaa television toisarvoisena. Spatiaalinen järjestys voi kertoa esimerkiksi, että tässä kodissa katsotaan ensisijaisesti tunnelmallista tulen loimutusta takassa eikä sähköistä tulisijaa sivuttain takan vieressä. (ks. esim. Avotakka no. 2 1988, 19; Avotakka no. 5 1988, 42.)

Kuvia olohuoneista, joissa televisio esitellään rinnakkain tulisijan kanssa, on huomattavan paljon enemmän 2000-luvun aineistossa. Tämä johtunee siitä, että tulisijat lehtien esittelemissä kodeissa ovat yleistyneet 1980-luvulta. Tämä ei kuitenkaan tee vielä television ja tulisijan artikulaatiosta väistämätöntä. Onko ”uuden television aika” kutsunut siis jälleen yhden tutuimmista metaforista kotouttamaan televisiota? Sähköisen tulisijan metafora eli jo silloin, kun televisiota ensi kertaa esiteltiin koteihin. Luodaanko televisiosta taas ikään kuin huomaamatta sähköistä tulisijaa, jonka ääreen perhe kokoontuu? Kun digi-tv kokooa potentiaalisesti perheen jälleen samaan huoneeseen, saman kodin keskipisteen äärelle (Mackay 2002, 23 ref. Rasmussen 2003, 64), ”sähköisen tulisijan” metaforalla on jälleen oma funktionsa. Televisiota on siis jälleen ajankohdasta sijoittaa kaappiin, nimetä kotiteatteriksi ja tuottaa siitä kodin sähköistä tulisijaa. Jos uusi televisioteknologia ja tulisijat kytketään yhteen, voi myös tulisija saada kotiteatterin piirteitä. Niinpä Puulämpö oy mainostaa takkojaan 2000-luvulla sloganilla ”Laajakangastunnelmaa” (Meidän Talo no. 8, 2000).

3.2.4 Kodin sukupuoli: aikuinen nainen

Mediateknologian paikka voidaan oikeuttaa liittämällä se osaksi tiettyjä ihmisryhmiä. Tämän artikulaation voi tulkita oikeutavan laitteen olemassaolon, mutta samalla se vähintäänkin vihjaa, että kyseiset henkilöt eivät ole samalla tavalla kompetenteja tai vastuullisia suhteessa kodin moraalisen järjestyksen ylläpitoon. Kodissa, jonka sisustuksen kerrotaan Koti ja Keittiö -lehdessä rakentuvan feng shuin ja itämaisen estetiikan sisustusajattelulle, on ruokailutilan pöydän päädystä televisio. Kuvateksti tuottaa tälle oikeutuksen: ”Perheen miesväen toivomuksesta pieni valkoinen televisio laitettiin pyörillä liikuteltavan hyllyn päälle ruokailuryhmän viereen.” (Koti ja Keittiö no 1–2 2002, 8.) Tässä television olemassaolo selitetään siis perheen ”miesväen” toivomuksena.

Mielenkiintoista Koti ja Keittiö -lehden artikkelissa on se, että koti hyvin selkeästi identifioidaan naisasukkaan kautta. Hän on artikkelin pääosanesittäjä, jonka kerrotaan artikkelin ingressissä asuvan kodissaan *perheineen*. Perheen muut jäsenet nimetään vasta kuvatekstissä. Otsikossa koti liitetään naisasukkaaseen kutsumalla kotia nimenomaan hänen unelmakodikseen. Nainen konstruoidaan erityisesti tässä artikkelissa kodin päävastuullisena, joka on myös valinnut filosofian, jonka pohjalta hänen kerrotaan sisustaneen kodin. Asunnon hankinnassa kerrotaan kyllä koko perheen olleen mukana, mutta asunnosta kodiksi asunto on muuttunut naisen käten kautta.

Länsimainen käsitys kodista ei ole sukupuolineutraali, vaan koti nähdään yleensä feminiiniseksi alueeksi (Gordon 1996; Hunt 1989; Jokinen 1996, 37–38; Mason 1989, 116–121; McDowell 1999, 93; Nippert-Eng 1996, 19; Young 1997). Filosofin Emmanuel Levinas (1979, 157–158) kirjoittikin, ”uhmaten pilkkaa väittämällä”, että ”koti itse asiassa edellyttää naista”. Levinasin mukaan nainen on ikään kuin jo sisään kirjoitettu

ajatukseen kodista. Tällöin naissubjekti on kodin moraalisesta järjestyksestä myös erityisellä tavalla vastuullinen.

Hannu Ruonavaara (1993; 1996) on tutkinut suomalaista koti-ideologiaa ja havainnut, että viime vuosisadan alun Suomessa syntyi ideologinen suuntaus, joka alkoi korostaa kodin merkitystä yhteiskunnallisen järjestyksen ylläpidossa. Syntyi ideaali kodista, jonka olennaisiksi tekijöiksi nähtiin hyvä hygienia, järkipärisyys ja perheen äidin keskeinen rooli. Lisäksi kodin ideaaliin liitettiin vahva isänmaallisuus. Koti-ideologia löysi 'paikkansa' paitsi osana oikeiston politiikkaa myös työväenliikkeessä. Uutta koti-ideologiaa levitti erityisen aktiivisesti Martta-liike. Kodin ideaaliin liittyi myös sukupuolten maailmojen selkeä erillisuus. Miehen ensisijainen tehtävä toteutui kodin ulkopuolisessa työssä, kun naisen tehtäväksi muodostui perhe-elämän hallinnointi, lasten kasvattaminen ja kodin hengettärensä toimiminen. (Ruonavaara 1993, 255; 271; 1996, 94.)

Edellä analysoimassani *Koti ja Keittiö* -lehden artikkelissa on toinenkin kuva, jossa televisio on näkyvillä. Tämä huone on perheen teini-ikäisen pojan, joten television keskeisyys saa oikeutuksensa jo tätä kautta. Kärjistäen voi sanoa, että jos mediateknologia liitetään lapsiin, teini-ikäisiin tai miehiin, se on, jos ei nyt varsinaisesti oikeutetusti esillä, niin ainakin ymmärrettävästi esillä. Silloin kun tietokone esitellään kotiympäristössä näkyvänä, sen ääressä usein istuu joku näpyttelemässä. Tietokone onkin useimmiten perheen lasten huoneessa, minkä voi jo tulkita oikeutuksena laitteelle. Lapset eivät ole samalla tavalla kompetentteja kuin aikuiset ja toisaalta tietokone voidaan esitellä tällöin opiskelun viitekehyydessä. Tietokoneen esittelemisen esineenä, joka näytetään käytössä olevana, voi tulkita implisiittisenä viestinä siitä, että tietokone ei ole osa sisustusta, vaan nimenomaan käyttöesine, työkalu. Oikealla paikallaan tuo esine on silloin, kun se on käytössä, sillä silloin se on oikeutetusti esillä. Samalla tavalla kuin imuri ei ole esillä muuta

kuin silloin, kun sitä käytetään, myös tietokone on relevanttia kuvata silloin, kun sitä käytetään.

Toisesta näkökulmasta tätä asetelmaa toistaa Hifi-lehti. Hifi-lehden tarjoamat unelmat harvemmin kuitenkaan kytkevät koko kotia piiriinsä, vaan artikkelit puhuvat ”kuunteluhuoneesta”, jonka mies on itselleen rakentanut. Tämä tila on usein selkeästi kodin keskustiloista rajattu ja artikkeleissa on tapana viitata miehen kumppanin suhtautumiseen puhumalla ”hellasäröstä”. Mediateknologioiden äärellä puuhastelu kuvataan miehen yksinäisenä puuhasteluna. Poikkeustapauksesta kertova artikkeli kertoo paljon myös tyypillisestä tapauksesta. Artikkelin ”Onnellinen mies” (Hifi no. 12 2001, 26–27) kuvailee miestä, joka ”on harvinaisen onnekas hifisti”. Artikkelin alku ”Voi hifiharrastajaa. Hänen tiensä on yksinäinen (...) Samanhengen asuinkumppanin löytäminen näyttää olevan lottovoittoa harvinaisempaa (...) Perheen vuoksi ei voi kuunnella silloin kun haluaa, koska muut katsovat televisiota tai lapsilla menee lujaa pitkin poikin olohuonetta. Moni joutuu salaamaan laitteiden todelliset hinnat perheeltä”. Tyypillinen hifisti vaikuttaa nurkaan ajeltulta ja yksinäiseltä mieheltä, joka perheeltä salaa toteuttaa unelmaansa. Tämän artikkelin onnellinen mies on löytänyt vaimon, jonka kanssa jakaa hifiharrastuksen ja siten ”hellasärö on siis nolla”. Hifi-lehti voi myös tarjota diplomaattista apuaan tähän ongelmaan muistuttamalla että hyvän akustiikan voi hoitaa kirjahyllyillä ja pehmustetuilla huonekaluilla, jolloin ei tarvitse nostaa vanhaa patjaa seinälle. Syytä onkin katsoa myös peiliin, sillä ”hellasärö on todellinen ongelma, mutta puoliso ei ole välttämättä suurin syy sen syntyyn”. (Hifi no. 3 2001, 30.) Puhe hellasäröstä kertoo myös, kenellä ei oleteta olevan mahdollisuutta tehdä itsenäisesti päätöksiä kodin sisustuksesta.

Musiikkilaitteiden ja musiikkiharrastuksen maskulinisointuminen on tapahtunut vasta toisen maailmansodan jälkeisenä

aikana. Hi-fi-harrastus on saanut merkityksiä suhteessa kulttuurisesti feminiinisenä määrittyvään television katseluun ja radion kuunteluun. Harrastuksen erityisyyttä korostettiin alan amerikkalaisissa lehdissä 1950-luvulla tekemällä eroa feminiiniseksi määritelyyn passiiviseen ja matalakulttuuriseen radion ja television seuraamiseen. Hi-fi-harrastuksen määrittelyissä korostuivat hi-fi-harrastuksen korkeakulttuurisuus ja harrastuksen aktiivisuus. Lisäksi hi-fi-laitteiston estetiikan tähdennettiin alan lehdissä olevan modernia, ja siksi sotivan naisellista, traditionaalista sisustusajatusta vastaan. (Keightley 2003.) Hi-fi-harrastuksen voi nähdä rakentuvan suhteessa kodin femininisoitumiseen. Erityisen kuuntelutilan rakentamisella miesten voidaan tulkita pyrkivän luomaan oman maskuliinisen alueen yhä enemmän feminiiniseksi määrittyvässä kodissa. Keir Keightley (1996) analysoikin 1940-luvun lopulta alkanutta hi-fi-harrastuksen maskulinisoitumista valkoisten keskiluokkaisten miesten yrityksenä vallata puolisoiltaan takaisin osa kodin tilasta.

Miehen kodin sisustusta voidaan myös esitellä, mutta tällöin mies useimmiten esitellään jollain tavalla asiantuntijana. Hän voi olla arkkitehti, muotoilija tai suunnittelija, mutta ei yleensä vain tavallinen mies. Silmiinpistävää on kuitenkin se tapa, miten koti, jossa asuu mies, voidaan esitellä miehen kotina. Samaten koti, jossa asuu nuori tai vanha, voidaan esitellä nuoren kotina tai vanhan kotina. Koti olisi kuitenkin mahdollonta esitellä teemalla ”Naisen koti” ilman mitään lisämääreitä. Koti voisi olla nuoren naisen koti, jolloin ymmärrämme, että se ei vielä ole vakiintuneen ihmisen koti ja on siksi erityinen. Levinasia mukaillen naisen kotia ei voi olla omana erityisenä kotinaan, sillä se on kaikkien koti.

Artikkelin, joka kertoi, että ”tietokone sopii hyvin olohuoneeseen”, kuva tietokoneen sijoittelusta näyttää, miten tietokoneen taustakuvaksi on valittu vaalean sinisävyinen kuva, jossa näkyy vettä ja taivasta. Tietokone on ikään kuin yksi ikkuna

toiseen maailmaan, eikä vain tekninen esine. Tietokoneen vieressä lattialla on sini-hopea-sävyinen radionauhuri. Radionauhurin ja merenneitokuvan voi tulkita muodostavan tietokoneen kanssa artikulaation, joka liittää koneen osaksi lasten ja nuorten maailmaa. Radionauhuri on siitä kiinnostava mediateknologia, että sen voi tulkita selkeänä signaalina siitä, että tässä on lasten ja nuorten paikka. Tämä on erityisen ilmeistä 1980-luvun lopun lehdissä. Miltei poikkeuksetta lasten huoneen ainoa esitelty mediateknologia on radionauhuri eli ”mankka”. Radionauhuri on lasten huoneessa, mutta myös niin päin, että radionauhurin voi tulkita tuottavan nuorekkuutta. Niinpä tiloihin, joiden kerrotaan sisustetun nuorekkaaseen tyyliin, on sijoitettu värikäs radionauhuri. (Avotakka no. 10 1987, 26–27; Makasiini no. 9 1987, 26.) Siellä missä on kirkkaan väriäinen nauhuri, siellä asuu ja viihtyy nuoruus.

Tietokoneen ja television näkyvyyttä voidaan siis oikeuttaa iän ja sukupuolen avulla. Näkymättömiä medialaitteita ovat kodeissa, jotka kytketään selkeästi osaksi aikuista naisasukastaan. Iällä on siis merkitystä. Marraskuussa 2002 Avotakassa on artikkeli, joka käsittelee ikääntyneen ihmisen kotia omana erityisenä kotinaan. Artikkelin kertoo, että ”seniorin olohuoneessa luetaan, katsellaan televisiota, seurustellaan ja kahvitellaan.” Kuvassa olohuoneesta näkyvillä on myös televisio ja erityisen poikkeuksellisesti jopa kaukosäädin. Voi perustellusti kysyä, onko television kaukosäädin niin vahvasti epäaktiivisuuden symboli, että sellainen voi olla vain seniorikansalaisen kodissa näkyvillä? Avotakan artikkeli seniorin kodista esittelee kodin, joka on siitä syystä erityisen mielenkiintoinen, että se on koko aineiston ehdottomasti ”medioituneimpia”. Lähelle seniorin kotia pääsee oikeastaan vain Avotakan artikkeli, jossa käsitellään vasta kotoa muuttaneen nuoren sisustusratkaisuja. Nuoren kodille leimallista ovat lapsekkaan kirkkaat värit, näkyvästi rinnakkain esillä olevat televisio, tietokone ja radionauhuri sekä

runsas Disney-tavara (Avotakka 1/2002, 44).¹⁹

Juttu seniorin kodista on otsikoitu ”Mukavaan oleskeluun” ja alaotsikko tähdentää, että ”seniorin olohuoneessa luetaan, katsellaan televisiota, seurustellaan ja kahvitellaan”. Televisio on näkyvillä kuvassa olohuoneesta ja siitä mainitaan, että ”riittävän suuri, 32-tuumainen televisio on tarpeeksi lähellä”. Tässä siis television näkyvyys perustellaan iän tuomien mahdollisten näköongelmien kautta. Radion näkyvyys tulee selitettyä myös fyysisen ”poikkeavuuden” kautta, sillä ”radio on käden ulottuvilla seinän vierellä olevalla penkillä”. Makuuhuoneessa teknologia on läsnä myös moottoroituna sänkynä, jonka kerrotaan olevan ”loistava lukupaikka”. Sängyn teknisyyks tulee selitetyksi jälleen terveyden kautta, sillä ”hyvä vuode on elämänlaatua, vaikka uni olisi katkonaista”. Seniorin kodissa makuuhuoneessa on lehtiä ja kirjoja, mutta myös radio. Keittiössä pöydälle levitettynä on sanomalehti ja aamupala ja kuvasta kerrotaankin, että ”vihdoinkin on aika pitkiin aamiaisin ja kiirettömään lehdenlukuun”. Keittiössä on hyllyllä näkyvästi esillä myös jälleen radio. Seniorin kodissa medialaitteiden lisäksi huomiota kiinnittää sisustusratkaisujen vahva värittäminen sosiaalisilla suhteilla. Sohvasta kerrotaan, että sille ”istuvat mieluiten vieraat”. Makuuhuoneessa ”yöpöydät täyttyvät pikkutavaroista ja rakkaiden kuvista”. Keittiössä ”suuren ruokapöydän ympärille kerääntyy myös ystävien ja jälkipolven kanssa”. (Avotakka marraskuu 2002, s.104–105.)

Asukkaiden aika kuluu erilaisten median muotojen parissa, vieraita viihdyttämällä tai rakkaita kaipaamalla. Sangen

¹⁹ Aku Ankka -sarjakuvien koti onkin ollut monille se ensimmäinen tutuksi tullut koti, joka oli varsin pitkälle koneistettu. Akun kodista löytyi pakastin, kaitafilmikamera ja televisio jo paljon ennen kuin ne olivat yleisemmin saatavilla edes amerikkalaisiin kotitalouksiin (Syrjämä 1999, 36). Tässä mielessä Disneyn voi nähdä aktiivisesti kotouttaneen tiettyjä teknologioita kulttuuriimme ja koteihimme. (Aiheesta myös Suominen 2004.)

kiinnostavaa artikkelissa on tapa esitellä se seniorien kotina. Tämä viattomalta vaikuttava ilmaisu tuottaa kuin huomaamatta ajatusta siitä, että on olemassa erityisiä koteja, jotka sopivat erityisille ryhmille. Yhtä hyvinhän artikkeli voisi esitellä tuotteet tuotteina ja tilalliset ratkaisut tilallisina ratkaisuuina, siis erityisinä tapoina varustaa tai sisustaa kotia, jotta ikääntyneen asukkaan olisi helpompi siellä toimia ja olla. Sen sijaan artikkeli puhuu kodista kokonaisuutena seniorin kotina, ei kodista kenen tahansa kotina, johon voi hankkia joitain erityistuotteita. Koska artikkeli tavallisen asumisen erikoislehden artikkelin tapaan puhuu sisustustuotteista, tuotetaan tässä samalla kodista kokonaisuudessaan kulutushyödykettä, jota on syytä pitää ajan tasalla, kun asukkaiden elämäntilanne muuttuu. Tässä ei siis ainoastaan tarjota ikääntyneille sopivia sisustusratkaisuja, vaan samalla tuotetaan kodista potentiaalisesti vaikutelmaa tuotteena, jolla on omat kuluttajasegmenttinsä ja jota on elämäntilanteen muuttuessa kenties ”päivitettävä”.

Käytännöt, joilla teknologian sukupuolittuneisuutta pidetään yllä, ovat usein huomaamattomia. Esimerkiksi viattomalta vaikuttava artikulaatio ”älykäs koti” (engl. ”smart home” tai ”intelligent home”), joka on terminä ollut käytössä jo ainakin 1980-luvulta lähtien (Aldrich 2003, 21), voi kenties vihjata meille, että koti on paikka, joka vaatii lisää älykkyyttä. Yhtä tenhoavaa ei olisi markkinoida älykästä toimistoa tai älykästä autotallia, vaikka näissäkin paikoissa on runsaasti teknologiaa, jota jatkuvasti edelleen kehitellään. Asumisen erikoislehti voi tarjota myös ”älykästä pesukonetta”. Jos kuvittelemme, että tarjolla olisikin älykäs auton korjaukseen liittyvä työkalu, voisimme ehkä helpommin ymmärtää, minkälaista käyttäjää laitteelle ajatellaan. Voisiko artikulaatio, jossa on älykäs pesukone ja sen käyttäjä, jopa vihjata siitä, *kehen* älykkyyttä olisi tarpeen lisätä?

Kun nainen ja koti muodostavat artikulaation, tämä feminisoi kodin. Samalla artikulaation voi tulkita tuottavan

naisen myös osana kodin sisustusta, eräänlaisena sisustuselementtinä. (Gordon 1996, 282; Jennings 1996, 256–257; Sarantola-Weiss 2003, 68.) Nainen on paitsi sisustaja, siis myös osa sisustusta. Tätä tulkintaa tukevat Minna Sarantola-Weissin (2003, 68) analyysit maalaustaiteen tavoista esitellä koteja. Maalaustaiteen luomat asetelmat, joissa pehmeiden tyyntyneiden, samettisten tekstiilien ja silkin seassa lepää nainen, päätyivät myöhemmin myös sohvamainoksiin. Kuvastot tuottivat interiöörejä, joissa korostuivat pehmeät tekstiilit, naiseus, yksityisyys ja eroottisuus. Kuvastot tuottivat niin vahvaa naisen ja kodin artikulaatiota, että paikoin suositeltiin, että sisustuselementtien värimaailma kuvastaisi kodin naisasukkaan väritystä. Naisen asuvalinnan oli sovittava kodin tekstiileihin ja huonekaluihin, ettei kodin harmonia rikkoudu. Naisen ja kodin sisustuksen artikulaatio oli myös moraalisesti latautunut, sillä 1800-luvulta lähtien sisustusta käsittelevät lehdet ja kirjat kertoivat, miten sisustus kuvasti ja tuotti perheen moraalialia. Esimerkiksi tapetin valinnalla, joka määrittyi naisen tehtäväksi, nähtiin olevan suoraan vaikutus perheenjäsenten mielentasapainoon. Tapetin tuli myös ilmentää naisen asuvalintoja ja persoonaa. Nainen perheen ”seinäkukkasena” oli suoraan vastuussa muiden perheenjäsenten mielentasapainosta ja moraalista. (Jennings 1996, 256–257.)

3.3 Oikeuttamisen strategiat

Luvun alussa tunnistin aineistosta laitteiden sijoitteluun liittyvän moraalisuuden. Analysoin, minkälaisia velvollisuuksia ja tehtävänantoja diskurssi tarjoaa, ketä se pyrkii puhuttelemaan ja kenet se voi nimetä vastustajaksi ja kenet tehtävän auttajaksi. Kiteyttäen: mikä on se mikrokosmos, jonka tämä moraalinen diskurssi konstruoi? Esimerkkiartikkelissa kirjoittaja toimi valistajana, joka motivoi erityisesti lapsiperheiden vanhempia toi-

mintaan. Pyrkimyksenä määriteltiin oikeanlaisen kotielämän vaaliminen. Oikean kotielämän keskeisiksi arvoiksi nostettiin sosiaalisten suhteiden ylläpito, lasten kontrollointi sekä kodin esteettisyys ja siisteys. Oikeaa kotielämää uhkaamaan käynyt vihollinen oli teknologia, erityisesti tietokone. Oikeanlaisen kotielämän vaalimiseksi vanhempien oli kyettävä sijoittamaan tietokone oikealle paikalleen. Tässä tehtävässä vanhempia auttoivat lapset (jotka toisaalta olivat myös suojelun kohteena), huonekalujen valmistajat ja itse huonekalut.

Seuraavaksi siirryin purkamaan sitä, millä keinoin tätä tehtävää asumisen erikoislehdissä toteutetaan. Tunnistin siis niitä keinoja, joilla asumisen erikoislehdet kotouttavat mediateknologioita osaksi kodin maailmaa. Medialaitteita artikuloidaan osaksi kodin maailmaa hyvin monin tavoin. Useimmiten ne yksinkertaisesti ovat poissaolevia, eikä niitä tarvitse tällöin oikeuttaa. Niitä ei vain näytetä ollenkaan. Olisi kovin vaikea kuvitella, että sisustuslehdet onnistuisivat löytämään pääasiassa koteja, joissa ei ole televisioita, musiikkilaitteita tai tietokoneita, joten oletan, että kyse ainakin joskus on kuvan rajaamisesta. Jos laite kuitenkin on esillä, on häivyttämiskeinojen kirjo laaja.

Kun laitteen sijoituspaikka nimetään sille varta vasten kuuluvaksi, on laite jo rajattu omalle alueelleen. Toinen vaihtoehto on kutsua sen paikkaa joksikin aivan muuksi. Tilaa, jossa on televisio, voidaan nimittää kirjastoksi, jolloin televisio esittyy toisarvoisena. Nimeäminen voi myös toimia diagnoosina. Meille kerrotaan, että koti muuttuu konttoriksi tai on jo muuttunut mediakeskukseksi. Jokainen voi ymmärtää, että jotain asialle täytyy tehdä. Hienovarainen tapa oikeuttaa tai häivyttää medialaitteiden olemassaoloa on myös artikuloida ne osaksi jotain sellaista, jolla on jo vakiintuneempi paikkansa kotona. Voimme kutsua laitteita kodinkoneiksi tai kertoa niiden nyt käyvän sisustuselementeistä tai jopa huonekaluista. Teknologia häviää taustalle myös silloin, kun puhumme sisällöistä emme-

kä laitteista esineinä. Kodin spatiaalisissa ratkaisuihin laitteita voidaan istuttaa osaksi kotia myös sijoittamalla niiden läheisyyteen taide-esineitä, design-esineitä tai muita esineitä, jotka kertovat luovuudesta. Tietysti monella tavalla ideaaliratkaisu on joko piilottaa laite kaappiin tai antaa sen itse sinne piiloutua. Lapsiin, miehiin tai ikääntyneisiin liittyvät esineet oikeuttavat oivallisesti mediateknologioiden näkyvyyden.

Aineistosta on siis tunnistettavissa kolmenlaista tapaa koota mediateknologia siten, että se on oikeutetusti esillä osana kotia. Ensimmäinen tapa on nimetä tila, jossa mediateknologia on, sille erityisesti rajatuksi ja varatuksi tilaksi. Toinen tapa on liittää mediateknologian läheisyyteen esineitä, jotka kytkevät sen osaksi korkeakulttuurin maailmaa. Kolmanneksi mediateknologia voidaan oikeuttaa kytkemällä se tiettyihin ihmisryhmiin, jotka eivät ole samalla tavalla oikean kodin ja kotielämän rakentamisesta vastuussa kuin aikuinen nainen. Vanhuus, nuoruus ja miessukupuoli oikeuttavat sen, että mediateknologioita on näkyvillä.

Analyysini ei jää vain strategioiden tunnistamiseen, vaan pyrin myös tarjoamaan välineitä sen pohtimiseen, mitä seurauksia erilaisilla strategioilla on. Esimerkiksi tietokone kodin välineenä voidaan oikeuttaa liittämällä se osaksi ansiotöitä. Tietokone on oikeutettu, jos se tuotetaan työvälineenä, osana kotikonttoria. Itsestäänselvyydellä, että tietokone kuuluu kotonakin työhuoneeseen, on kuitenkin myös seurauksia. Vuosien 2001 ja 2002 lehdissä tietokoneen ympärille kytkeytyy paljon aktiivista työn ja kodin sfäärien rajan hämärtämistä. Kuulostaa kovin viattomalta ihastella, että toimistokalusteillakin voidaan nyt sisustaa kotia. Silti voimme nähdä nämä kalusteet materiaalisena symbolina siitä, että työ kotoutuu ja sitä aktiivisesti *kotoutetaan* (vaikkakaan ei välttämättä tietoisesti) luonnolliseksi osaksi kotielämäämme. Laitteiden legitimointistrategiat myös tuottavat ja oikeuttavat tietynlaisia elämäntyyliä. Työn kotona

tekeminen on kytketty asumisen erikoislehdissä osaksi nimenomaan elämäntapavalintoja. Työn kotona tekeminen on merkki menestymisestä ja erityisesti siitä, että on valtaa tehdä valintoja. Ansiotyö ei näissä lehdissä ole asia, joka ilman valintaamme valuisi kotiin ja vapaa-aikaan. Se ei tule kotiin, koska projektien aikataulut ovat liian tiukkoja tai koska työntekijät pelkäisivät pätkätöittensä loppuvan ja kokisivat siksi itsensä velvoitetuksi tekemään kotonaankin töitä.

Työn ja oman ajan erottaminen on Raija Julkusen (2000) mukaan kokemassa murroksen. Julkusen mukaan ihmiset ovat parhaillaan sosiaalistumassa uudenvälisiin tapoihin jäsentää näiden elämänalueiden suhdetta. Työ on alettu hahmottaa omana projektina, jonka tulisi palkan lisäksi tarjota elämyksiä ja kokemusta siitä, että päästään toteuttamaan itseä. Vastaavasti työntekijöiltä on alettu odottaa uudenlaista sitoutumista työhön. Jopa perinteisesti ruumiillista kestävyyttä vaativiin töihin aletaan etsiä tietynlaisia ”persoonia”, jotka omaavat ”sosiaalisia taitoja”. Vaikka ns. virallinen tarina omasta työstä onkin alkanut olla kertomusta itsen toteuttamisesta ja lojaalisuudesta, on tarinassa tunnistettavissa myös halkeamia, päinvastaisia tendenssejä. Työtä ei pidetä pelkästään antoisana itsen toteuttamisena, vaan ihmisten tarinat sisältävät myös viittauksia siihen, miten työ supistaa muita elämänalueita. Virallisen tarinan halkeamat kertovat erilaisista tavoista, joilla pyritään suojaamaan omaa yksityisyyttä ja käsittelemään työajan ja vapaa-ajan sekoittumisen herättämiä ristiriitoja. (Julkunen 2000, 230.)

Kun ansiotyöstä kodin kontekstissa puhutaan etätyönä, liitetään kotona työskentely hyvin perinteiseen kotielämän malliin. Etätyöskentely mahdollistaa erityisesti äideille kotiin jäämisen ja lasten lähellä olemisen. Miehillä se mahdollistaa luontoharrastukset kuten kalastamisen ja metsästämissä. Eräissä mielessä sekä naiset että miehet ovat tässä visiossa perinteisessä mielessä lähempänä *luontoa*; naiset äiteinä ja miehet metsästä-

jinä. Lynn Spigel (2001b, 382–389) on huomionnut analysoituaan älykotitekniologioiden populaarisuutta, että visiot uusista älykkäistä kodeista tuottavat yhtä aikaa kodeista futuristisia ja nostalgisia esityksiä. Älykkäät kodit ovat täynnä jännittävää teknologiaa ja silti perhe-elämän malli voi muistuttaa enemmän 1950-luvun kotielämää kuin 2000-luvun reaalisia perheitä. Visiot älykkäistä kodeista lupaavat siis eilisen idylliä tulevaisuuden teknologioilla. Nostalgisen perhemallin liittäminen uuteen teknologiaan voi tulkita uuden teknologian oikeuttamisena. Kun uusi ja potentiaalisesti uhkaava liitetään 1950-luvun perhekuvaan, artikulaatio riisuu uuteen teknologiaan usein liitettävän pelon, että se rapauttaa sosiaaliset suhteemme. Sen sijaan se tuottaa perinteistä perhehuoltajuutta; äidit palaavat kotiin ja isät tuovat saalista pöytään.

Riitta Pesosen (1999) käsittelemään kodin kokonaistaideteosajatteluun vaikuttaa aineiston perusteella kytkeytyvän hyvin luontevasti erilaisilla spatiaalisilla keinoilla laitteiden häivyttäminen. Ajatus kodista kokonaistaideteoksena vaatii laitteen muokkaamista osaksi kokonaisuutta. Kun kodin ratkaisuja perustellaan selkeämmin tarkoituksenmukaisuuden estetiikasta käsin, oikeuttaminen on kenties luontevampaa tehdä nimeämällä eri tiloja eri funktioille. Vaikka koti olisi käytännössä yhtä ja samaa tilaa, voidaan tiloja rajata nimeämällä niitä toimisto-osaksi ja televisionkatselutilaksi tai keittiön nurkka voi tältä lähtien olla kotistudio, jossa katsellaan televisiota, eikä vain arkinen keittiön nurkka. Materiaaliset artikulaatiot kytkeytyvät monessa kohtaa kielellisiin artikulaatioihin: tilaa voidaan nimetä tietyn funktion kautta ja merkiksi tästä on voitu myös rakentaa sermejä, jotka vetävät rajaa konkreettisesti.

Erilaiset median muodot kietoutuvat kotielämäämme niin keskeisesti, että olisi melko vaikeaa kuvitella länsimaista kotia ilman minkäänlaisia mediateknologioita. Tältä kannalta asu- misen erikoislehtien tavat hallinnoida mediaesineitä ovatkin

sangen kiinnostavia. Miten jokin, joka liittyy niin olennaisesti arkeemme, voi vielä jossain diskurssissa, tässä tapauksessa sisustusdiskurssissa, olla yhä niin suuren oikeuttamistyön tarpeessa? Jotta ymmärtäisimme tämän lajityypin ominaispiirteitä, meidän on saatava etäisyyttä esittämisen tapaan. Kuvitellaanpa, että asiat olisivat toisin: sisustuslehtien kodeissa ihmiset tekisivät, mitä he yleensä tekevät kodeissaan. Meille asetettaisiin esille koteja, joissa laitetaan ruokaa, siivotaan, levätään, luetaan lehteä, pelataan tietokonepelejä ja katsotaan televisiota. Mikä tässä visiossa voisi olla häiritsevää?

Ensinnäkin se, että se on arkea. Kenen oletetaan haluavan haaveilla arjesta, joka on jo tänään kotona? Toisekseen ihmisten näyttäminen touhuissaan siirtäisi huomion itse asiasta eli sisustuksesta. Toimijat varastaisivat huomion lavastukselta. Toimijat ovat kyllä erityisen tarpeellisia silloin, kun jokin esine tarkoituksellisesti halutaan siirtää huomiolta sivuun. Toimijan avulla esimerkiksi tietokone on helppo häivyttää. Voisiko siis mediateknologian näkymättömyys johtua samasta syystä kuin se, että lavastukset ovat pääasiassa riisuttuja inhimillisistä toimijoista? Siitä, että yksi vakiintunut tapamme puhua laitteista on tapa, joka tuottaa myös laitteista inhimillisen toimijan kaltaisia. Muut kodin esineet uppoavat ”luontevammin” osaksi kokonaissisustuksen ideaa.

Asumisen erikoislehtien tapa mainita, miten laitekin voi olla osa sisustusta, kertoo juuri siitä, että se ei *ainakaan vielä* ole osa sisustusta. Se, ettei laite ole osa sisustusta, kertoisi siis siitä, että sillä on toisenlainen toimijaluonne kuin perinteisillä huonekaluilla. Lasse Talvitie, *Talo & Koti* -lehden toimituspäällikkö kertoikin nykyisten design-laitteiden eduksi sen, että ne ”alistuvat sisustuskokonaisuuden osaksi eivätkä vaadi pääosaa”. Tämän ilmaiseminen kertoo meille, että nykyiset laitteet voivat olla tässä suhteessa poikkeuksellisia. Ne alistuvat, eivätkä vaadi pääosaa. Kaikesta alistuneisuudestaan huolimatta nykyisetkin

laitteet vaikuttivat kyseisessä artikkelissa vaativan oikeutustyyötä. Koska asumisen erikoislehtien tarkoitus on asettaa erilaiset sisustuselementit toimijoiksi, jotka joko ovat auttajasubjekteja sisustamisessa ('lampun avulla voit luoda retrohenkeä') tai siten täysin itsellisiä toimijoita ('lamppu tuottaa olohuoneeseen viehättävää retrohenkeä'), on teknologia saatava taltutettua.

Kertovatko asumisen erikoislehdet lopultakaan siitä, miten kotejamme oikeasti järjestämme ja minkälaisia perusteluja erilaisille järjestelyille annamme? Eivät suoranaisesti, sillä ihmiset eivät orjallisesti lähde muuttamaan kotejaan sisustusideologioiden muuttuessa. Ihmiset eivät myöskään pääsääntöisesti toteuta kodin sisustamistaan valitsemalla ja toteuttamalla systemaattisesti yhden tyylin mukaisia ratkaisuja. Yhden tyylin täydellinen omaksuminen riisuisi kodilta sen persoonallisuuden, sillä pelkästään yhtä ”tyyliä edustavista esineistä koostuva ympäristö muodostaa näet suljetun kokonaisuuden, joka niin sanotusti sulkee siinä asuvan ihmisen ulkopuolelle: hän ei löydä tilaa, jossa hänen persoonallinen, tuolle muinaiselle tyylille vieras elämänsä voisi sulautua tai johon se voisi liittyä” (Simmel 2005, 96–97). Koska länsimainen näkemys kodista kantaa ajatusta, että kodin ”persoonalla” ja asukkaan ”persoonalla” on jonkinlainen vastaavuussuhde, oikeaoppinen koti täytyy rakentaa valiten erilaisia elementtejä, joista koostuu uniikki kokonaisuus:

Juuri tässä piilevän verrattoman viehätyksen takia sisustamme kotimme muinaisilla esineillä ja kokoamme uuden kokonaisuuden esineistä, joista jokainen kantaa tyylin, toisin sanoen ylikäsitellisen muutosäännön, levollista onnea. Tämän uuden kokonaisuuden synteesi ja kokonaisuusmuoto on nyt kuitenkin olemukseltaan puhtaasti yksilöllinen ja siis suhteessa yhteen, erityisellä tavalla virittyneeseen persoonallisuuteen (Simmel 2005, 97).

Asumisen erikoislehtien voi nähdä luonnollistavan tietynlaisia käytäntöjä ja tarjoavan diskursiivisia resursseja, joiden avulla voimme jäsentää oman kotimme maantietoa. Raymond Wil-

liamsin (1988, 139–141) käsitteellistystä hyödyntäen lehtiaineistoni avulla on myös mahdollista nähdä, miten ihmisten omissa jäsenyksissä eläviä muotoja voisi halutessaan nimetä ”orastaviksi”, ”vallitseviksi” (esim. kotiteatterimetaforan hyödyntäminen) tai ”jäänteenomaisiksi” (työhuoneen käsitteellistäminen siten ettei tehdä eroa kotityön ja ansiotyön välillä). Kulttuurissa elävät monenlaiset kerrostuneet elementit yhtä aikaa rinnakkain. Ihmiset eivät vain omaksu aina uutta ja hylkää tuttua.

4. Kirjaimiset ja laitteen toiseus

Rautatiematkailun ollessa aikoinaan uutta, sitä pyrittiin tekemään kokemuksena ymmärrettäväksi vertaamalla sitä kirjastossa tai teatterissa käymiseen. Kiskoja ei hahmotettu itsenäisenä liikennejärjestelmänä, vaan kiskoilla varustettuna maantienä ja junassa matkustamista jäsennettiin suhteessa hevosvaunuissa matkustamiseen. (Schivelbusch 1996, 13–16; 27; 39.) Ihmiset tekevät uusia teknologioita tutuksi jäsentämällä niitä jonkin jo tutun avulla. Näillä jäsennyksillä on myös seurauksensa sen suhteen, miten uusi asia asettuu osaksi arkeamme. Rinnastukset aina sulkevat meiltä toisia mahdollisia tapoja ymmärtää uusi ja kytkevät sen osaksi tiettyjä merkitysten maailmoja. Rinnastukset eivät kuitenkaan ole muuttumattomia, kuten historiallisten esimerkkien avulla voimme ymmärtää. Emme enää hahmota esimerkiksi junaa hevosajelun korvaajana. Silti menneilläkin rinnastuksilla on merkitystä sen suhteen, mihin suuntaan teknologian merkitykset alkavat ”kulkea”.

Tarkastelen tässä luvussa sitä, miten uudempia mediateknologioita kotoutetaan suhteessa jo tuttuihin asioihin. Analysoin ensiksikin sitä, miten uudempien ja perinteisempien mediateknologioiden artikulaatiolla tuotetaan moraalista järjestystä. Toiseksi tarkastelen sitä, miten internet saa tiettyjä merkityksiä juuri sen vuoksi, että meille on muodostunut käytäntö artikuloida sitä suhteessa printtimedian maailmaan. Osoitan miten printtimedian ja uudempien mediateknologioiden artikulaatiosuhde on luonteva osittain jo sen vuoksi, että julkisuuden tarjoamat käsittämisen tavat eivät palvele arjen ymmärrystä uudempien teknologioiden merkityksestä.

Teknologiat ja niiden käyttö tulevat tulkituksi osana kokonaisuutta; ne määrittyvät ja saavat merkityksensä suhteessa toisiinsa. Uusia laitteita ja käyttötapoja onkin mielekästä tutkia suhteessa kokonaisuuteen; kodin teknologiamailmaan ja mediamaailmaan. Kotouttamisesta puhuminen sisältää tässä luvussa kaksi erilaista funktiota. Pysin kiinnittämään huomion joidenkin asioiden vierauteen, niiden muukalaisuuteen ja toisaalta itse prosessiin, jolla tämä vieraus aktiivisesti kielessä tuotetaan. Analyysimetodini purkaa joidenkin eron tekojen luonnollisuutta kiinnittämällä huomion siihen, miten näitä eroja tuotetaan ja mitkä asiat määritellään ”luonnollisesti” suhteessa toisiinsa. Yksi viime vuosina aktiivisesti rakennettu suhde, joka lähtee jo tutkimuksen alkuasetelmassa purkaantumaan, on eron tekeminen ”uuden” ja ”vanhan” median välille. On tietysti olemassa mediateknologioita, jotka ovat ajallisesti myöhemmin saapuneita, mutta on hyvä pitää mielessä, että puhuminen ”uudesta” ja ”vanhasta” mediasta luo puheavaruuden, joka mahdollistaa tietynlaisten erojen ja samanlaisuuksien huomioimisen. Uusi saa merkityksensä suhteessa vanhaan ja päinvastoin. Siten uusi pitää sisällään jo vanhan ja vanha määrittynyt suhteessa uuteen.

Valitsemani lähestymistavan mukaisesti ajattelen, että kohtaan tutkimani todellisuuden aina jo jostain lähtökohdasta tulkittuna. Ihmisten tekemät tulkinnat asioista ja esineistä ovat siis omien tulkintojeni aineistona. Keskeinen kysymys aineistoon ’sisälle mentäessä’ oli se, miten ihmiset tuottavat järjestyksiä puhuessaan mediateknologioista; minkälaisen rinnastuksien avulla laitteita otetaan haltuun. Ratkaisuni on siis ollut paikantaa mediateknologioiden järjestäminen kiinnittämällä huomioni aineiston kohtiin, joissa haastateltavat rinnastavat mediateknologian jonkin toisen median muodon kanssa.

Kategoriat ymmärrän siten, että ne saavat merkityksensä aina suhteessa toisiin kategorioihin. Asioille annetut merkityk-

set rakentuvat erilaisten eron tekosten ja yhteneväisyyksien osoittamisen kautta. Olen pitänyt mielessäni myös sen, että rinnastussuhteissa on aina kaksi osapuolta, joista *molemmat* syntyvät asetettuina toistensa yhteyteen. Näin se, mikä on aluksi näyttänyt tutulta ja itsestään selvältä, alkaa myös näyttää uudelta ja se, mikä näytti uudelta alkaa saada tunnistettavia, tuttuja piirteitä. Tässä luvussa tarkastelen, miten uudet mediateknologiat saavat merkityksiä suhteessa tutumpiin mediateknologioihin. Seuraavassa luvussa tarkastelen artikulaatiosuhdetta toiseen suuntaan eli miten myös perinteisemmät median muodot saavat uusia merkityksiä niiden rinnastuessa uudempiin median muotoihin.

Suorien (haastateltavien tuottamien) rinnastuksien lisäksi olen tarkastellut aineistoa etsien yhteneväisyyksiä ja eroja puhe-tavoissa, joilla haastateltavat esittelevät eri mediateknologioita. Tunnistaessani esimerkiksi jonkin mediateknologiaan liittyvän metaforan, olen kysynyt, esiintyykö saman haastattelun sisällä samankaltaista metaforaa jonkin toisen mediateknologian yhteydessä. Käytännössä olen analysoinut jokaisen haastattelun kohdalla niitä artikulaatioita, käsitteitä ja metaforia, joiden avulla yksittäisiä mediateknologioita on kuvattu, ja katsonut kuvataanko joitain mediateknologioita samoja termejä hyödyntäen niin, että tapa eroaisi muiden välineiden kuvaamisesta. Suorien rinnastusten lisäksi olen siis tarkastellut haastatteluteksteistä myös epäsuorasti rakentuvia rinnastussuhteita. Kun ihminen kuvailee suhdettaan tietokoneeseen ja tiettyyn kirjallisuuden lajityyppiin hyödyntäen samanlaista puheta-pana, hän ei välttämättä tee tätä tietoisesti. Suhde on luettavissa ulos haastattelutekstistä, mutta se ei välttämättä ole sellainen, jonka kertoja itse tietoisesti tunnistaisi ”todeksi”, edes silloin, kun hänelle tällaista tulkintaa tarjottaisiin. Keskeistä lähestymistapani näkökulmasta onkin, että nämä implisiittiset suhteet ovat siinä mielessä todellisia, että kaksi asiaa tulevat haastattelussa tuo-

tetuiksi samankaltaisina. Suhde on siis tässä mielessä olemassa itse tekstissä.

Minkälaista tietoa sitten analyysimetodillani saan? Huomion kiinnittäminen eron tekoihin ja yhteneväisyyksien osoittamiseen (kodin media- ja laitekentällä) purkaa ajatusta joidenkin asioiden alkuperäisyydestä ja toisten muukalaisuudesta. Jonkin asian jäsentäminen autenttisenä ei ole mahdollista ilman, että olisi asioita, jotka tulevat tuotetuiksi vähemmän autenttisinä. Molemmat edellyttävät toisiaan. Merkitys syntyy siinä prosessissa, kun osoitamme eroavaisuuden ja/tai samankaltaisuuden. Tällöin merkitys ei ole staattinen, vaan se syntyy aina suhteessa johonkin. Niinpä esimerkiksi ”autenttinen” sisältää aina sen, mikä on meille ”epäautenttisempaa”, sillä autenttinen on olemassa ”autenttisenä” vain jos on jotain, mitä voidaan nimetä epäaidoksi. Rinnastusten synnyttäminen autenttisen ja epäautenttisen välille on myös moraalista järjestämistä. Pyrimme osoittamaan, miten toinen on ensisijainen ja toinen suhteessa siihen vähemmän alkuperäinen.

4.1 Hyvä kirja ja laadukkaat lehdet moraalisen järjestämisen resursseina

Mediaan ja tekniikkaan liittyvää puhetta voi hyvällä syyllä kutsua moraaliseksi (aiheesta mm. Alasuutari 1991a; 1991b; 1999a; Silverstone, Hirsch & Morley 1992). Niin omasta kuin muiden mediateknologioiden käytöstä tuotetaan arvioita sen suhteen, miten ”oikeanlaista” tai ”väärää” tuo käyttö on. Jonkin konstruoiminen huonoksi tai vähemmän arvokkaaksi käy usein sitä kautta, että asetamme tuon ”huonon” jonkin ”hyvän” yhteyteen. Rinnastuksen funktio voi olla myös vähemmän arvokkaan vaihtoehdon valitsemisen oikeuttaminen. Ihmisellä on ikään kuin suurempi oikeus valita vähemmän arvokas vaihtoehto, jos hän osoittaa tietävänsä, mikä on ”oikeasti” tärkeää

ja arvokasta. Rasistinen diskurssi (Miles 1994) on yksi esimerkki siitä, miten jokin määritellään ”toisena” suhteessa johonkin, joka on ”ensimmäinen” ja alkuperäinen. Se joka määritellään näissä rinnastuksissa keskeiseksi, saa merkityksensä siitä, joka määritellään suhteessa siihen marginaalisempaan – suhde on vastavuoroinen; molemmat saavat merkityksensä suhteessa toisiinsa. Muukalaisuuden ja kantaväestön metaforat saattavat toimia oivallisina analyttisinä apuvälineinä. Mikä määritetty toiseutena ja mikä ensimmäisenä ja alkuperäisenä silloin, kun puhutaan mediateknologioista?

Haastatteluja tehdessäni ja niitä lukiessani huomioni kiinnitti se, että haastatteluissa oli mielestäni odotettua vähemmän puhetta, jossa esimerkiksi omia televisio-ohjelmien katselutottumuksia olisi perusteltu tai lähdetty selkeästi rakentamaan ns. oikeanlaista makurepertuaaria, joka koostuisi pääasiassa ajan-kohtaisohjelmista ja luontodokumenteista. Tällainen tendenssi (ks. aiheesta Alasuutari 1991a; 1991b) on edelleen tunnistettavissa, mutta joskus ”kepeämmätkin” sarjat saatettiin mainita ilman puolustuspuhetta. Myöhemmin huomiotani kiinnitti tapa, jolla ihmiset saattoivat tuottaa mainintoja, jotka liittyivät kirjojen lukemiseen. Näissä oli kiinnostavaa se, että ne eivät vaikuttaneet suoranaisesti liittyvän puheen aiheena olevaan teemaan. Kirjoista ja lehdistä ryhdyttiin puhumaan vaikka niistä ei olisi suoraan kysytty. Samalla tämän kulttuurin jäsenenä tunnistin näiden mainintojen relevanttiuden, vaikka kielen tasolla huomioni kiinnittyikin tähän ”epäloogisuuteen”, tapaan, jolla keskusteluun nostettiin teema, josta ei oltu kysytty. Miksi haastateltavat kysyessäni television katselusta tai tietokoneen käytöstä toistuvasti kytkivät vastauksiinsa viittauksia kirjan tai lehden lukemiseen?

Edellinen huomio näennäisistä epäloogisuuksista näkyy hyvin seuraavassa katkelmassa keski-ikäisen pariskunnan, Raijan ja Pertin haastattelusta. Raija ja Pertti ovat haastattelun

alkupuolella tuoneet esille, miten ”me itse sen verran tykätään television katselusta”, että heillä on ollut tapana hankkia uusi televisiolaite ”aina jos jotain uutta tulee”. Raijan puheenvuoro on vastaus kysymykseeni siitä, mitä he tekevät mieluiten, kun haluavat rentoutua kotona. Tarkennan kysymyksessäni vielä ”onks se nimenomaan tv vai onks se jotain muuta”. Raija kertoo puheenvuoronsa aluksi, että miten on ”tosi mahtava” istua aloilleen katsomaan jotain, jos se on ”oikeen tosi mielenkiintonen”. Pertti lisää tähän, että he usein vuokraavat viikonloppuisin jonkin uuden elokuvan. Tämän jälkeen tulee seuraava katkelma, jossa Raija siirtyykin puhumaan kirjojen lukemisesta.

Raija: Kirjojakaan ei tuu luettua vaan mie luen sängyssä ihan joka ikinen ilta niin luen jonkin verran mut- aina kirjaa että, mutta tuota, kyllä sekun on niin vähentynyt tää, että niitä ei, ei niitä tuu sillä lailla että tulis tähän ja lukis vaan kirjaa sitten että, kyllä se tv, kyllä se tuo telekkari on semmonen maaginen piste tuosa että.

Televisio rakentuu tässä katkelmassa toisena suhteessa kirjaan. Kirja on se ensisijainen, josta on tarpeellista tuoda esille, että lukeminen jää vähemmälle television vuoksi. Television luonne maagisena pisteenä toisaalta asettaa vastuun tilanteesta hiukan yksilön ulkopuolelle, sillä televisio on, kuten sanottu, *maaginen*, mikä tekee siitä vastustamattoman. Hiukan myöhemmin Raija toteaa, että ”kyllä se on niin, on se varmaan liianki kahlehtiva tuosa nurkasa, aina päättää, että senhän voi panna kiinni muttei sitä ikkään pane kiinni”.

Arvostukset rakennetaan usein sen ympärille, mikä vie aikaa joltain toiselta toiminnolta. Aika rakentuu puheissa potentiaalisesti niukkana resurssina, jonka jakamista arvioidaan. Keskeistä on se, että se jolta viedään aikaa, on aina jotain arvokkaampaa. Aikaa on mahdotonta viedä asioilta, joita pidetään arvottomampina suhteessa siihen, mihin verrataan. Se, joka menettää aikaa, on arvokas suhteessa siihen, joka aikaa vie. Puhe raken-

taa suhteita, joissa jotkin asiat määrittyvät moraalisesti oikeutetuimpina. Ei ole samantekevää, mikä asia konstruoidaan potentiaalisesti aikaa menettävänä suhteessa ”toiseen”.

Kun haastattelin Liisan ja Aarnen ja heidän 12- ja 13-vuotiaat lapsensa Jennin ja Pasin ensimmäistä kertaa, pyysin heitä aluksi kertomaan, miten erilaiset median muodot liittyvät heidän päiviinsä. Arne aloittaa kertomalla aamustaan ja mainitsee, että ”aamuun kuuluu tietysti, oikeestaan aamu-tv, nyt on katottu ykköstä aika paljon ja sitte Aamulehti ja Hels-Helsingin Sanomat, ne on niinku aamu- tällaset tärkeimmät mediat”. Tämän jälkeen Liisa esittää seuraavan puheenvuoron:

Liisa: Ja sit mä meen töihin siis kaheksaan nii mä joudun lähteen jos sit vähä jälkeen seitsemän tai vartin yli. Yleensä mä lähden kakskyt yli ja sit myöhästyn ja sitten, tai sit jos mä meen kymmeneen nii, mulla vähän vaihtelee nää aamut kaheksan aamuna ei ehdi lukee lehtiä kyllä yhtään että vähän vilkasta ja, muuten sitten mielummin lehtiä kuin televisiota.

Vaikka Liisan puheenvuoro eroaa sisällöllisesti Raijan tuottamasta kannanotosta, jossa Raija pahoitteli, että ”kirjojakkaan ei tuu luettua”, voi näistä puheenvuoroista tulkita saman viestin. Molemmat ilmentävät painetun sanan arvokasta asemaa. Raija saattoi puheenvuorollaan osoittaa tietoisuutensa kirjallisen harrastuneisuuden arvokkuudesta ja oikeuttaa tietoisuutensa osoittamisella vähemmän hyväksytyin valinnan. Liisan puheenvuoron voi taas tulkita kannanottona aviomiehen kuvaukseen omasta aamustaan. Arne nimeää aamu-tv:n ensimmäisenä aamun tärkeimmistä median muodoista ja puheen passiivimuodolla (”nyt on katottu ykköstä”) hän potentiaalisesti sisällyttää koko perheen tähän kannanottoon. Myöhemmin haastattelussa Liisa tuo useampaan kertaan esille, että muut perheenjäsenet katselevat paljon televisiota, mutta että hän on itse vähemmän kiinnostunut television katselusta. Tässä siis painetun sanan ja

television rinnastamisella artikuloidaan paitsi mediateknologioiden järjestyksiä, myös perhesuhteita. ”Muuten sitten mielummin lehtiä kuin televisiota” voi tulkita irtiottona muiden perheenjäsenten mieltymyksistä.

Raijan ja Pertin haastattelussa televisio näyttäytyy keskeisenä mediateknologiana. Kysyessäni, mistä laitteista olisi kotona vaikeinta luopua, Raija luettelee aluksi jääkaapin, pesukoneen, mankelin ja television. Tässä televisio asettuu niiden laitteiden keskuuteen, joita usein pidetään arjen kulun kannalta välttämättömyysesineinä. Televisio artikuloituu siis itsestäänselvyysinä ja välttämättömyytenä siinä missä jääkaappi ja pesukone. Sen keskeisyyttä rikkovat tässä haastattelussa ainoastaan ne puheenvuorot, joissa televisio rinnastetaan printtimediaan. Pertti muistelee tässä yhteydessä televisiolakkoa ja toteaa, että ”aivan hyvin siihen sopeutu”, mutta jatkaa, että aamun sanomalehden puuttuminen tuntui aikoinaan oudommalta. Toisaalta lehden ja television suhde rakentuu Pertin puheessa myös toisella tavoin:

Pertti: Suomen Kuvalehen mie hylyksin sen vuoksi, että siinä, ei niin hyvälle lehelle ollu tarpeeksi aikaa. Sitä ei voi niinku, kattoo televisiota ja jotaki Seuraa tai Apua, ei meille tu kumpaakaan mutta tota vanhemmille tulee että sitä voi kattoo televisiota ja selata näin, ei sen niin väliä mutta, ja jotaki tommosta, tuon tyyppistä lehtee ni pitäs niinku lukea ja sitte ku siihen ei tu että siihen ei riitä aika taikka, kiinnostus oli se mikä tahansa niin tota, jätti tilaamatta sen sitte kokonaan

Television ja aikakauslehden suhde rakentuu tässä dynaamisena suhteena, jossa molemmat osallistuvat toistensa määrittelyyn. Suomen Kuvalehti rakentuu arvostetuimpana asiana. Se rinnastuu lehtiin, joita on mahdollista lukea selailen television ääressä ja esittäytyy suhteessa niihin ”hyvänä” ja jonain sellaisena, joka velvoittaa todella lukemaan, ei ainoastaan selailemaan, ja jolle pitäisi varata aikaa. Samalla myös television katselu

määrittänyt toimintana, joka ei vaadi täydellistä keskittymistä. Televisiota ja joitain lehtiä voidaan silmäillä yhtäaikaaisesti. Niille aikaa ei tarvitse pyhittää vain niiden omaksi ajaksi. Pertin tarkennus, että heille ei tule tällaisia lehtiä (”jotaki Seuraa tai Apua”), vaan heidän vanhemmilleen, voi tulkita näiden lehtien arviointina, koska hän kokee tarpeelliseksi sen esille tuomisen, että he itse eivät ole näitä lehtiä tilanneet. Pertin puheenvuorossa televisio ja tietyt lehdet määrittyvät asioina, jotka eivät vaadi tai ansaitse täydellistä aktiivista keskittymistä. Toisaalta Pertin puheenvuoron voi nähdä myös ilmaisevan etteivät he haaskaa rahaansa turhaan. Jos Suomen Kuvalehteä ei tule luettua tarpeeksi hyvin, niin olisi epärationaalista tilata sitä.

Vaikka television ääressä lehden selailu näyttäytyy vähemmän arvostusta saavana toimintona verrattuna hyvän lehden lukemiseen, voi katkelman tulkita myös siten, että televisio on se, joka osallistuu sen määrittelemiseen, minkälaisia lehtiä kotiin tilataan. Televisio siis toisaalta syntyy suhteessa paperiseen mediaan vähemmän hyvänä, mutta kuitenkin kodin keskipisteenä, joka lopulta sanelee kuinka paljon aikaa käytetään lehtien ja kirjan lukemiseen. Kuten edellä toin esille, television määräävyys syntyy kuitenkin erityisesti Raijan puheenvuoroissa sillä tavalla pakottavana, että sitä on hyvin vaikea vastustaa, vaikka haluaisikin.

Kirjasta puhutaan suhteessa tietokoneeseen ja erityisesti internetiin Eeron ja Sinikan, eläkeläispariskunnan, haastattelussa. Vaikka en kysynyt heidän lehtien tai kirjojen lukemisharrastuksistaan, he nostavat lukemisen esille, kun tulee puhetta tietokoneesta ja internetistä. Pariskunnalla on kotona tietokone, mutta internetiä ei ainakaan toistaiseksi ole hankittu. Sinikan puheenvuorossa internet syntyy myönteisenä asiana nimenomaan suhteessa kirjaan; tietosanakirjaan. Sinikka kertoo käyttäneensä internetiä tuttaviansa luona ja että ”eihän ne nyt oikeen tietosanakirjaakaan tarvii niin ne on kaikki mahdollinen tietous on

niinku internetissä”. Pohtiessaan mahdollisia syitä internetin hankintaan, Eero kommentoi, että ”mie ainakin luen mielummin le-lehtiä ja kirjoja”. Myöhemmin haastattelussa hän vielä toistaa, että sen sijaan, että ”rupee tossa tuijottamaan jotain internettiä ja hakemaan selaamaan kaikkea, kuten sanottu mie luen mielummin lehtiä ja hyvää kirjaa kattelen sitä kirjaa ja kattelen telkkarista uutisia”. Internetin käyttäminen määrittäytyy Eeron puheenvuorossa tuijottamisena, kun taas esimerkiksi televisiota ja kirjoja katsellaan. *Tuijottaminen* on jotain passiivista, kun taas katselu tuottaa käsitystä enemmän jostain ainakin potentiaalisesti valikoivammasta ja aktiivisemmasta toiminnasta. Hyvä internet syntyy siis tässä haastattelussa kirjan kautta, sanakirjan kaltaisena ja huono internet synnytetään niin ikään kirjan ja lehtien kautta; asiana, jonka sijaan mieluummin luetaan ”hyvää kirjaa”. Televisio astuu myös tähän rinnastussuhteeseen, mutta melko rajattuna sisältönä. Internetin tuijottamisen sijaan katsotaan televisiosta uutisia.

Television ja internetin artikulaatio rakentaa television katse- lusta aktiivisempaa kuin internetin tuijottamisesta. Tätä voi pitää jossain määrin yllättävänä, sillä usein televisiota ajatellaan juuri passiivisen sohvaperunan tuijotuksen kohteena. Internetiä taas ei ymmärretä perinteisesti taustamediana, jota voisi vain tuijottaa passiivisesti, sillä se vaatii aktiivisen hiiren käyttäjän. Kun Eero määrittelee katselevansa televisiosta nimenomaan mieluummin uutisia kuin tuijottavansa internetiä, tämä tuottaa televisiosta median muodon, josta aktiivisesti valitaan katseltavaksi vakavampia sisältöjä. Näin internetin tuijottaminen kenties kytkee sen osaksi vähemmän arvostettavia sisältöjä. Tuijottaminen kertoo sisällöistä, jotka eivät vaadi aktiivista tarkkailijaa, joka seuraa vakavamielisesti maailman tapahtumia.

42-vuotias Päivi ”kutsuu” spontaanisti kirjallisuuden esille, kun hän kertoo miten hän ei itse juuri piittaa television katse- lusta. Hänen miehensä ”pruukaa kattoa aika paljon televisiota”,

jonka vuoksi Päivi ”väkisin kuulee” paljon televisiota, vaikka ei sitä itse katsokaan. Kuten Liisa edellä, myös Päivi kertoessaan television katselusta kommentoi samalla miehensä television katselua. Päivi tarkentaa, että hänellä on sen verran huono näkö, että hän ei piittaa television katselusta senkään vuoksi ja jatkaa:

Päivi: Mutta toisaalta, on ollu, silloin nuorempana jolloin sitä ei vielä esiintyny että mun on pitäny lukiä erittäin paljon, ja tota lukemisessa saa käyttäät paljon enemmän mielikuvitusta ku televisiossa kaikki on niin valamista, sinne ei jää mielikuvitukselle niinku mittään varraa, mie kuuntelen radiotakin mielummin kun katon televisiota.

Mainitessaan, että ”mun on pitäny lukiä erittäin paljon”, Päivi ei täsmennä tarkoittaako hän jonkinlaista sisäistä pakkoa tai pakkoa, joka liittyi huononevaan näköön vai kenties jotain muuta pakkoa. Tässä aineistokatkelmassa kysymys television katselusta on kutsunut esille puheen kirjojen lukemisesta ja radion kuuntelemisesta, jotka konstruioituvat hyvinä asioina ja jotka nostetaan esille selittämään, miksi televisiota ei tule katsottua. Television tarjoama maailma arvioidaan metaforisesti ”valmiimpana” kun taas kirjallisuus vaatii aktiivista subjektia, joka ”saa käyttäät enemmän mielikuvitusta”. Tämä on tuttu tapa puhua printtimedian ja audio-visuaalisten median muotojen suhteesta. Visuaalisuudella pelaava väline (jolla myös jokainen kirja tavalla tai toisella pelaa) arvioidaan jonain sellaisena, joka onnistuu kahlitsemaan ihmisen aktiivisuutta. On itsestään selvästi arvostettava asia, että ihminen ikään kuin itse tuottaa ja työstää sisäiset mielikuvansa.

Se, miksi visuaalisten esitysten ei ajatella olevan yhtä kehittäviä kuin printtimedian, johtuu osittain juuri siitä, että lukemiselle ja printtimedialle on vakiintunut merkitys aktiivisuutta vaativina ja kehittävinä. En tahdo kiistää tätä merki-

tystä, vaan esittää, että printtimedia on vakiinnuttanut tietyt kriteerit sille, mitä pidetään aktiivisena ja kehittäväenä. Kun muut median muodot eivät täytä näitä kriteerejä tai piirteitä, niiden arvioidaan automaattisesti olevan vähemmän kehittäviä ja aktiivisuutta vaativia. Edellinen näkemys muistuttaa sitä, miten olemme oppineet jäsentämään tiettyjä vuorovaikutuksen muotoja autenttisempina ja siten parempina ja jo tämän vuoksi uudempien mediateknologioiden usein esimerkiksi pelätään murentavan ”todellista” vuorovaikutusta. Tässä asetelmassa kasvokkainen vuorovaikutus nähdään automaattisesti ensisijaiseksi, jopa romanttisesti vuorovaikutuksen ideaaliksi. Tämän ensisijaisuuden ja autenttisuuden itsestänselvyyden vuoksi tutkimuskaan ei yleensä tarkastele kasvokkaista vuorovaikutusta samalla tavalla sosiaalisesti tuotettuna artefaktina kuin uudempia median muotoja. Muita kommunikaation muotoja arvioidaan helposti sen mukaan, että ne eivät ole samalla tavalla intiimejä ja välittömiä kuin kasvokkain tapahtuva kommunikaatio. Asetelma tuottaa dikotomista näkemystä, jossa on ominaisuuksia, joita joko on tai ei ole tarkastelun kohteessa. Kuitenkin nämä ominaisuudet ovat sellaisia, että niistä on ikään kuin lähtökohtaisesti sovittu, että nämä ominaisuudet sopivat parhaiten kasvokkaiseen vuorovaikutukseen. Näin uudempia median muotoja helposti kritisoidaan pohjaten idealisoituun käsitykseen kommunikaatiosta, jossa itse asiassa kyse on siitä, miten paljon uudempi median muoto muistuttaa kasvokkaista kommunikaatiota. Tällaisessa vertailuasetelmassa uudemmalla median muodolla on mahdollisuus vain hävitä, sillä lopputulos on lyöty lukkoon. Edellistä näkemystä mukaillen voi todeta, että käsityksemme kehittävästä ja aktiivisuutta vaativista median muodoista ottaa lähtökohdakseen sen, miten paljon uudet median muodot muistuttavat printtimediaa. Tällöin uusien median muotojen erityispiirteet jäävät taustalle.

Mediateknologioiden kehitykseen on usein liitetty ajatus

todellisen luovuuden ja asioiden alkuperäisyyden katoamisesta (Salmi 1996, 138). Tietoteknologiaan liittyvässä julkisessa keskustelussa ja kirjoittelussa on kutsuttu esille niin utooppisia tarinoita teknologian ihanuudesta kuin orwellilaisia kauhuskennarioita. (ks. aiheesta lisää Aro 1997; 1999, 128–130; Järvinen & Mäyrä 1999; Savolainen 2000, 199; Winston 1998). Tietoyhteiskuntaan liittyvän sosiologisen teoretisoinnin juonityypit ovat niin ikään valtaosaltaan romansseja ja tragedioita. Tosin myös sellaisia näkemyksiä on esitetty, joiden voi tulkita juonityypiltään edustavan komediaa tai satiiria (verkkoartikkeli: Aro 2005.) Nämä tavat puhua, joissa tekniikka esiintyy joko pelastuksena tai autenttisuuden uhkaajana, esiintyivät jo silloin, kun puhelin, televisio ja auto saapuivat massamarkkinoille (Pantzar 1996). Edelliseen luonnehdintaan kasvokkaisen vuorovaikutuksen ensisijaisuudesta voidaan lisätä, että viestinnän välineellisyys on niin ikään huolestuttanut jo paljon ennen meidän aikaamme ja uusimpia mediateknologioita. Platon osoitti huolensa sen suhteen, miten kirjoitustaidon leviäminen tuhoaa vähitellen elävän vuoropuhelun. Jean-Jacques Rousseau esitti vastaavasti omana aikanaan, että kirjoittaminen uhkaa vapaata ja luonnollista vuorovaikutusta ihmisten kesken. (Pietarinen 1986, 35.)

Myöhemmin ilmaantuneita mediateknologioita arvioidaan siis usein hyvin erilaisista lähtökohdista kuin tutumpia mediateknologioita. Ronald E. Rice (1999, 25–32) esittääkin, että uudempia mediateknologioiden muotoja olisi mahdollista ymmärtää monimuotoisemmin, jos kohdistaisimme analyttisen katsemme enemmän myös niihin median muotoihin, joita pidämme perinteisinä. Mediateknologiaan liittyy aina erilaisia sosiaalisia konventioita, odotuksia ja käytäntöjä. Perinteisempien median muotojen kohdalla nämä ovat kuitenkin meiltä enemmän piilossa, sillä ne ovat osa arkemme rutiininomaisuutta, osa arjen itsestäänselvyyttä. Osittain tämä johtuu Rican mu-

kaan siitä, että vanhemmat median muodot olivat ehtineet vaikiinnuttaa paikkansa jo ennen kuin nykyisen kaltaista viestinnän tutkimusta alettiin tehdä. Tämän vuoksi perinteisemmät median muodot eivät myöskään ole kohdanneet samanlaista kritiikkiä ja arviointia kuin uudemmat median muodot. Rice laajentaa näkemyksensä myös ei-mediavälitteiseen kommunikaatioon ja huomauttaa, että kasvokkainen kommunikaatio on suurimmaksi osaksi välttynyt uusien mediateknologioiden kohtaamalta kritiikiltä.

Kirjallisuuden lukemisen itsestään selvä arvo on historiallisesti melko tuore ilmiö. Suomessa ihmeteltiin vielä 1840-luvulla Saksasta kuuluvia uutisia uudesta ilmiöstä, jota kutsuttiin termeillä Lesesucht (lukukiihko) tai Lesewut (lukuvimma). Ilkka Mäkinen (1996, 28–29) arvioi, että näissä termeissä saattoi olla vielä kaikuja ns. Werther-kuumeesta, jonka Johann Wolfgang von Goethen teos *Nuoren Wertherin kärsimykset* oli herättänyt. Teoksen intohimoisuuden epäiltiin nostattaneen jonkinmoisen itsemurha-aallon nuorten keskuudessa. Lukukiihkosta ja -vimmasta puhuminen sisältäisi siis muistumia Wertherin herättämistä tunteista, joita pidettiin lähinnä hulluutena. Termi ”lukuhalu” ilmaantui suomalaisiin lehtiin 1850-luvulla. Termiä alettiin käyttää puhuttaessa alemmista säädyistä. Lukuhalu oli jotain, jota tulisi herätellä rahvaassa, ei suinkaan omassa säädysssä tai itseä korkeammassa asemassa olevissa.

Toisaalta pelättiin myös sitä, että romaanien lukeminen herättää rahvaassa voimakkaita tunteita ja antaa heille epärealistisia ajatuksia. Viihtymiseen ja nautintoon liittyvän moralisoivan asenteen voi tunnistaa jo 300-luvulla kirkkoisä Augustinuksen omaelämäkerrassa *Tunnustuksia*, jossa hän kertoo, miten pelit ja leikkiminen liittyvät synnilliseen elämään. Silti vasta 1700-luvulla kulttuurituotteista nauttimisesta alettiin osoittaa uudenlaista huolta. Tällöin alettiin epäillä kansan keskuudessa syntyneen uuden lukuinnostuksen suorastaan turmelevan

ihmisten terveyden. (Salmi 1996, 149.) Mäkinen (1996, 35) puhuu ”fiktiokammosta”, johon liittyy myös ajatus siitä, että romaanien lukuun käytetyn ajan voisi käyttää paremminkin. Keskeinen muutos lukemiskulttuurissa ja lukijan ideassa tapahtui, kun lukeminen ei enää tarkoittanut vain toistolukemisesta eli sitä, että luettiin toistuvasti samoja tekstejä. Lukija alkoi merkitä ihmistä, joka aktiivisesti etsii koko ajan uutta luettavaa. (Mäkinen 1996, 26.)

Tuttu tapa viitata kirjallisuutta aktiivisesti harrastavaan ihmiseen ”kirjaihmisenä” on historiallisesti varsin tuore. Käsitteellistyksen avulla Jaakko kuvailee haastattelussa sitä, miten hän alkuaan suhtautui internetiin: ”Mä olin silleen aika skeptinen itse asiassa et mä kuitenkin olen lähtökohdiltani kirjaihminen.” Jos televisio hahmotetaan asiana, jonka sisällöt vievät aikaa arvostetummalta kirjojen lukemiselta voi olla, että internet ymmärretään nimenomaan metaforisena kirjana, olemukseltaan kirjamaisena. Vakiintunut tapamme puhua internetin käytöstä metaforisena ”sivujen katseluna” esittelee internetin itsestään selvästi tekstien säiliönä, joka on olemukseltaan kirjan kaltainen. Tämä varmasti virittää rinnastussuhteen kirjaan. On ymmärrettävää ja relevanttia sanoa, että on suhtautunut epäillen internetiin, koska on ”kirjaihminen”. Vaikuttaa siltä, että internetin käyttäminen voidaan hahmottaa kirjan kaltaisena tai kirjan korvaavana, mutta alkuvaiheessa, kun internet on esitelty ja ymmärretty olemukseltaan kenties kirjamaisena, saattaa internetin kirjamaisuus vaikuttaa jopa uhkaavalta tai luotaantyöntävältä. Mary Douglasin (2000, 88) sanoin voisi puhua anomaliasta, joka asettuu asioiden väliin – internet voi potentiaalisesti syntyä puheissamme yhtäältä kirjan kaltaisena ja toisaalta esimerkiksi tekniikkana, koneen kuorissa olevana.

Koska kirjalla on vakiintunut ja arvostettu asema kulttuurissamme, on ”kirjaihminen” kielellinen resurssi, jolle täysin vastaavaa ei löydy muiden median muotojen piiristä. Emme

puhu, ainakaan vielä, internetihmisestä tai televisioihmisestä. Jos tällaista käsitteellistystä käyttäisimmekin, ei sen merkitys saa samalla tavalla arvostettuja konnotaatioita. Puhumme nörteistä, vidooteista ja sohvaperunoista. ”Hyvä kirja” on myös toisella tavalla tuttu resurssi kuin jos viittäisin hyviin internet-sivuihin. Jokin aika sitten lueskelin ohjeita, jotka neuvoivat miten nukkua laadukasta unta. Ohjeet suosittelivat erilaisia ruoka-aineita, jotka helpottavat nukahtamista ja näiden neuvojen jälkeen todettiin, että yksi parhaista apukeinoista hyvään uneen on ottaa petiseuralaiseksi ”hyvä kirja”. Kielellisenä resurssina hyvä kirja ei ole vain minun mielestäni tai sinun mielestäsi hyvä kirja, vaan se potentiaalisesti myös viittaa ns. korkeakirjallisuuteen. Samaten ”kirjaihminen” antaa viitteitä sivistyneisyydestä. Niinpä niiden funktio keskustelussa on implikoida eri median muotojen suhteita sekä kyseisen kodin mediamoraalia.

Kirjoista puhumisella synnytetään haastatteluissa usein kontrasti, jossa kirja edustaa aktiivisuutta ja asiaa, joka edellyttää ja ansaitsee keskittymistä. Kirjaan rinnastettaessa televisio ja tietokone voivat kyllä syntyä keskittyneisyyden kohteina, mutta keskittyminen ei näyttäydy aktiivisen agentin keskittymisenä, vaan passiivisena tuijottamisena. Kirjallisuus ja paperinen media syntyvät haastatteluissa itsestään selvänä ”hyvänä”, joka spontaanisti kutsutaan esille, kun keskustellaan erityisesti tietokoneen, internetin ja television käyttämisestä. Vaikuttaa helposti itsestään selvältä, että paperisella medially on näin vankka asema. On moneen kertaan todettu asia vielä viime vuosinakin, että suomalaisilla on läheinen suhde lukemiseen (mm. Aslama & Kivikuru 2001, 295; Lehtonen 2001, 16–20; Nieminen 1999, 32; Saarinen, Joensuu & Koskimaa 2001).

Mielenkiintoista onkin juuri se itsestäänselvyys, jolla kirjaan spontaanisti viitataan, vaikka haastattelijä kysyisi television katselusta tai tietokoneen käyttämisestä. Voisi jopa kärjistäen sanoa, että haastateltavat saattavat loogisen epäloogisesti alkaa

puhua muusta kuin mistä haastattelija on kysynyt. Ymmärtävällä tulkitsijan otteella taas voi sanoa, että televisio ja tietokone asetetaan printtimedian yhteyteen ja tulkitaan yhteydessä siihen. ”Minä luen mieluummin kirjaa” tai ”kirjojakaan ei tule enää luettua” -tyyppiset kommentit järjestävät mediateknologioita tietyille ”paikoille” kodin sfäärissä. Kyse on siis moraalises- ta työskentelystä, asioiden asettamisesta järjestykseen. Televisio ja tietokone ovat tässä se ”toinen”, joka joko häviää moraalises- sa mielessä kirjojen ja lehtien ”kantäväestölle” tai sitten tulee hyväksytyimmäksi ja ymmärrettävämmäksi sen vuoksi, että niiden maailmassa on palanen yhteistä printtimedian kanssa. Paitsi paha laite, myös hyvä laite voidaan synnyttää suhteessa kirjaan. Viittaamalla kirjoihin tai lehtiin voidaan myös oikeut- ta vähemmän hyvä vaihtoehto. Puhuja arvioi omaa median käyttöään ja osoittaa olevansa tietoinen, että hänen tulisi lukea enemmän sen sijaan, että katselee televisiota. Tämän sanomi- sella puhuja tuottaa itsensä kompetenttina, itserefleksioon ky- kenevänä ihmisenä. Huonompi valinta on oikeutetumpi, kun on tietoinen valinnan huonommudesta ja osaa tunnistaa asioi- den ”oikean” järjestyksen.

4.2 Kirjamainen ja kirjastomainen internet

Päivi, joka aiemmassa katkelmassa kuvaili miten hän mieluummin lukee tai kuuntelee radiota television katselun sijaan, mainitsee, että jossain vaiheessa ”mie huvikseen tein aivan kaiken näköstä” tietokoneen kanssa. Hieman myöhemmin tarkennan kysymällä, missä vaiheessa ja miten kauan hänellä on ollut tällainen huvitteluvaihe tietokoneen ja internetin kanssa. Päivi kertoo, että tietokoneen kanssa huvitteluvaihe kesti parisen vuotta ja internetin kanssa huvittelu kesti kaikkiaan vain pa- risen kuukautta. Internetin huvitteluvaiheen lyhyyttä Päivi se- littää kyllästymisellä siihen, että etsimäänsä asiaa on sieltä niin

vaikea löytää: ”Kirjastoon voisin mielummin mennä, etin sieltä sen tiedon kun yrität hakea sieltä netistä sitä.” Internet tulee ymmärretyksi kenties metaforisena kirjastona, joka kuitenkin häviää tässä vertailuasetelmassa oikealle kirjastolle. Jos ymmärrämme internetin metaforisena kirjastona, saattaa se näyttää kaaosmaiselta tekstien massalta. Ajatukseen kirjastosta kuuluu olennaisesti se, että kaikki tekstit ovat asetettuina konkreettiseen tilaan, jossa ne saavat paikkansa osana loogista järjestystä. Kaaosmaisen järjestyksen (verrattuna kirjastoon) voisi kuitenkin nähdä myös internetin omaksi erityislaaduksi, asiaksi, joka mahdollistaa sellaisten löytöjen kohtaamisen, jotka kirjastomainen luokittelutapa meiltä piilottaa. Samaten internetin hakulogiikka piilottaa asioita, jotka on helpompi saavuttaa perinteisen kirjaston kautta.

Kysyn Salmenrannan perheeltä, isä-Aarnelta, äiti-Liisalta ja heidän lapsiltaan Jenniltä ja Pasilta, minkälaisia mielikuvia heillä oli internetistä alussa. Liisa toteaa, että ”aika ihmeelliseltä kai se vaikutti, mutta sit toisaalta aika yksinkertaselta, kun vaan laitto sen hakuohjelman ja sieltä alko tulla tietoja”. Aarne puolestaan muistelee tässä yhteydessä modeemin virittelyä ja sitä, miten hän aluksi yhdisti johdot väärin ja lopettaa puheenvuoronsa: ”Mutta noin netistä niin mä muistan oikeestaan, se oli hyvin varovaista, no siinä käytiin jossain, mä ees muista minkälainen oli scifin, scifin koti.” Myös Liisa ja Jenni mainitsevat tässä välissä, että heilläkään ei ole muistikuvaa kotisivusta. Tämän jälkeen Aarne jatkaa

Aarne: Siin kuitenkin tuli sellanen olo että siin siirryttiin niinkö, niinkö tämmöseltä paperisivulta toiselle paperisivulle, siinä kesti hirveen kauan aikaa, sen

Liisa: mmm

Aarne: sen mä muistan et se kesti todella kauan aikaa, vaihtaa, se ei ollu se visuaalinen ilme mut nyt ku menee jostain, jostain sieltä räjähtää heti mitä ihmeellisimpiä ikkunoita, ja mitä mielettömämpiä ja

Liisa: mmm

Aarne: se ei oo, toisaalt niinkö, se on niinku Iltasa- Iltalehden nykyinen ilme niin sehän on aivan erilainen mitä ois voinu kuvitellakkaan että semmosta netistä pystyy lukemaan.

Haastattelija: mmm millä lailla se on?

Aarne: Se on, sehän on itse asiassa ehkä näitä parhaiten toteutettuja lehtiä koska se on hyvin lehtimäinen, et siin on ne, kansiot siel ylhäällä ja siin on ne otsikot, lööpät ja sit mennään lööppiä painamalla eteenpäin että ennen se oli aina se ett ni siell suluissa, saatto olla se suora yhteys ja sit ku sitä paino ni mentiin siihen sivulle.

Aarnen puheenvuorossa paperi rinnastuskohteena havainnollistaa sitä, miten internet olemuksellisesti on muuttunut toiseksi. Paperi kutsutaan esille osoittamaan, miten internetissä ei aikoinaan ollut niin paljon uutta, sillä se muistutti paperilta lukemista ja oli tämän lisäksi vielä hidasta. Muutosta Arne havainnollistaa esimerkin avulla, sillä hän kertoo miten ”se on niinku Iltasa- Iltalehden nykyinen ilme niin sehän on aivan erilainen mitä ois voinu kuvitellakkaan että semmosta netistä pystyy lukemaan”. Esitän tähän tarkentavan kysymyksen ”millä lailla se on”, johon Arne aloittaa vastauksensa tarkentamalla, että ”se on, sehän on itse asiassa ehkä näitä parhaiten toteutettuja lehtiä koska se on hyvin lehtimäinen”. Paperinen mediateknologia kutsutaan siis havainnollistamaan niin aikaa, jolloin internet oli ikään kuin alkutekijöissään, kuin sitä aikaa, jolloin internet on kehittyneempi. Olennaista tässä on, että molemmissa tapauksissa paperinen mediateknologia toimii jonkinlaisena alkupe- räisenä ”käyttöliittymän” muotona. Vertailusuhteet viritetään ikään kuin luonnollisesti printtimedian suuntaan. Hyvässä ja pahassa sen avulla artikuloidaan kriteerejä, joiden puitteissa esimerkiksi internetiä arvioidaan.

Rinnastus kirjastoon nousee esille myös Timon ja Susannan haastattelussa, kun he muistelevat internetin käytön alkuaikaa ja vertaavat sitä nykyiseen käyttöönsä. Timo ja Susanna kuvaavat spatiaalisin metaforin internetiä muistellessaan käytön

alkuaikoja. Timo kertoo, miten ”sitä tunsii olevansa Kristoffer Kolumbus, kun yhtäkkiä oli, huomasi olevansa, hakevansa jotain kamaa joltain koneelta, joka on Australiassa tai Amerikassa”. Susanna jatkaa Timon puheenvuorosta kuvaamalla omaa kokemustaan ”niin, jopa käydä jossain Louvren taidenäyttelyssä kattomassa Mona-Lisaa, käsittämätöntä, että häh, miten tää voi olla mahdollista”. Nykyään Susannan mukaan internetin käyttö on muuttunut arkisemmaksi siten, että ”se ei ole enää mikään special occasion, kun sinne menee, että mitäs mä nyt kattosin, vaan sinne menee lukemaan lehtiä, ettimään ruokaohjeita, tekemään mitä tahansa, siirtämään pankissa rahaa tililtä toiselle”. Molemmat kertovat, että heillä on internet koko ajan töissä päällä ja että aiemmin, kun heillä oli kotona laajakaistayhteys, oli internet myös ”ikään kuin jatkuvasti päällä”. Timo lisää, että ”se on nykyään toisaalta niinku vaikee mieltää ikään kuin enää pelkästään internetiksi”. Tähän Susanna jatkaa ”niin tai jos kirjottaa jotain artikkelia ja ettii sitten jonkun lähteen netistä ja vähän lukasee sitä siellä niin, aikasemmin se olis ollu, että mä olisin hakenu kirjastosta sen lehden, kun luen sen netissä”.

Kun internet on asettunut osaksi arkea, siitä on tullut toiminto, joka esimerkiksi korvaa kirjastossa käynnin. Tämä voi vaikuttaa täysin itsestään selvältä: aiemmin etsin artikkelin kirjastosta, nyt löydän sen internetistä. On kuitenkin hyvä pysähtyä juuri tähän itsestään selvyteen ja huomata jälleen, että internetin hahmottaminen kirjastomaisena ei ole välttämätön ja vääjämätön tapa artikuloida internetiä (tai jäsentää kirjastoa). Osaltaan tätä ”linkitystä” pitää yllä myös vakiintunut tapamme puhua internetistä metaforisena paikkana. Spatiaaliset metaforat ovat selkeimpiä, kun Susanna ja Timo kuvaavat internetin käytön alkuaikoja, mutta myöhempää käyttöään kuvatessaan sama metafora on yhä tunnistettavissa, vain ikään kuin kivettyneemmässä muodossa. Susanna puhuu internetin nykykäytös-

tään kertoen, että ”kun *sinne menee*” niin ”mä olen *siellä* ehkä 3–4 tuntia” ja miten hän etsii jonkin lähteen ja ”lukasee sitä *siellä*”. Tässä internet syntyy yhä paikkana, jossa tehdään asioita. Jos se on paikka, jossa luetaan jotain, on luontevaa kutsua esille rinnastus kirjastoon, koska se on se kaikkien tuntema paikka, jossa etsitään ja luetaan tekstejä.

Ennen kuin Susanna rinnastaa internetin kirjastoon, Timo huomauttaa miten internetiä on nykyään ”vaikee mieltää ikään kuin enää pelkästään internetiksi”. Kun käyttö on muuttunut rutiininomaisemmaksi, sitä on enää vaikea ymmärtää internetiksi. Timon kommentti tuo mielenkiintoisesti esille sen, mitä ”internet” on ja mitä se ei ole. Kuten Susanna on aiemmin jo tuonut esille, internet ei ole ”enää mikään special occasion”, vaan se tarkoittaa lehtien lukemista, reseptien hakemista, pankkiasioiden hoitamista ja ”sinne menee (...) tekemään mitä tahansa”.

Onko internet käsitteellisesti juuri ”special occasion” ja ”paikka”, joka kutsuu Kristoffer Kolumbuksen löytöretkeilijän asenteen esille? Jos internet jäsennetään mahdollisuuksien maailmana ja surffailevan löytöretkeilijän kohteena, jollaisena sen lähinnä mainostekstit ovat synnyttäneet, ei tämä ”internet” pysty kuvaamaan rutinoidumpaa käyttöä. Internet mahdollisuuksien maailmana onkin siis paradoksaalisesti hyvin rajallinen maailma arjen näkökulmasta. ”Internet” ei onnistu kuvaamaan arjen käyttöä, jolloin juuri tämä rajallisuus voi kutsua esille rinnastussuhteita perinteisimpiin median muotoihin. On helpompaa jäsentää internetiä esimerkiksi metaforisena kirjastona tai kirjana, koska se, mitä ymmärrämme käsitteellä ”internet” ei onnistu kuvaamaan arjen käyttöämme. Kiinnostavaa on, että Susanna ja Timo ovat jo pidempään käyttäneet internetiä hyvin aktiivisesti, mutta tästä huolimatta aktiivikäyttö ei ole purkanut tapaa jäsentää internetiä. Internet ei siis käsitteellisesti ole muuttunut tarkoittamaan kaikkea sitä, mitä he sillä

tekevät, vaan heillä on säilynyt ajatus internetistä jonain, joka ei täysin kuvaa heidän käyttöönsä.

Internet ei kenties kuvaa arjen käyttöä myöskään siksi, että olemme päätyneet käyttämään nimitystä ”internet” hyvin monenlaisista asioista. Yhdellä käsitteellä olemme päätyneet viittaamaan monenlaisiin erilaisiin toimintoihin ja tehtäviin, erilaisiin sisältöihin ja erilaisiin teknologisiin sovelluksiin. Internet ei näin laaja-alaisena käsitteellistykseenä voi mitenkään kuvata kaikkea sitä, mihin sillä viitataan.

Timon kommentin internetin käytöstä voi tulkita myös osoituksena siitä, että internet on kotoutunut arkeen siten, että sitä hahmotetaan toimien ja tehtävien kautta, ei enää erillisenä teknologiana tai sovelluksena. Siksi sitä on ”vaikea mieltää ikään kuin enää pelkästään internetiksi”. Tässä mielessä internet on kadonnut erityisenä ja erillisenä asiana asettuessaan kiinteäksi osaksi arjen rutiineja. Se, että internet on kytkeytynyt olennaiseksi osaksi päivän toimia, voi myös näkyä siinä, miten internetin käyttöä voi olla vaikea kuvata temporaalisena, tiettyihin aikoihin, tiettyihin tilanteisiin liittyvänä asiana. Kun pyysin esimerkiksi 17-vuotiasta Miroa kuvailemaan tyypillistä nettihetkeään, hän vastasi ”nettihetkestä ei oikeestaan voi puhua vaan pitäis oikeestaan puhua nettijatkumosta”. Kuten Susannalla ja Timolla, myös Mirolla internet on miltei koko ajan päällä ja sen ääreen mennään, kun jokin tehtävä tulee ajankoh- taiseksi, kun jokin asia tulee mieleen.

Haastattelija tiedustelee myöhemmin Timolta ja Susannalta mitä mieltä he ovat tiedotusvälineiden puheesta nettiaddiktismista. Susanna myöntää ilmiön olemassaolon ja mainitsee, että on mahdollista, että koko ajan pelataan internetissä, eikä ihmissuhteita enää ole internetin ulkopuolella. Hiukan myöhemmin Susanna huomioi, että ”riippuu siitä, miten se addiktio määritellään”, ja sekä Susanna että Timo toteavat, että heitä voisi tiettyssä mielessä myös pitää nettiaddikteina. Timo toteaa,

että ”mä justiin kans tajusin sen, että jos, kun meidän puhetta kuuntelee tai miettii, niin ton kysymyksen jälkeen, me ollaan nettiaddikteja”. Tämän Timon huomion voi tulkita niin ikään internetin rajojen esille tuomisena. Toisaalta keskustelussa tuodaan esille käsitteiden relatiivisuus; nettiaddiktio riippuu siitä, miten käsite määritellään, mutta samalla internetin oikeanlaisen käytön rajallisuus tulee esille, sillä molemmat huomioivat, että heidän puheidensa perusteella heitä voitaisiin pitää nettiaddikteina. ”Internet” on siis jälleen jotain sellaista, jonka relevanttiin käyttöön Susannan ja Timon tavat käyttää internetiä eivät oikein määritelmällisesti mahdu. Susanna pohtii nettiaddiktiutta ja puhe siirtyy taas printtimediaan:

Niin mutta miks me oltais nettiaddikteja, jos me esimerkiks luetaan Hesari netissä, sen sijaan että me luettais se paperilla niinku ennen, josta me kuitenkin luetaan se sama informaatio, mutta se muoto on erilainen. Minkä takia sen pitäs olla joku semmonen addiktio, jotain mitä me tehtäis kuitenkin, luettais lehti.

Susannan puheenvuoro tuo hyvin esille internetin käytön moraaliset rajat. Paperisen lehden lukemista ei kukaan kyseenalaisista eikä sen yhteydessä puhuta riippuvuudesta. Jos tämä arkinen toiminta siirtyy internetiin, se voi potentiaalisesti tulla määritellyksi riippuvuutena. Sama sisältö voi välineen vuoksi tulla siis arvioiduksi aivan toisenlaisena ilmiönä. Susannan kommentin voi tulkita myös oman käytön oikeanlaisuuden osoituksena. Susanna siis tavallaan haastaa internetin moraalisia rajoja, mutta tuodessaan esille sanomalehden lukemisen, hänen voi tulkita myös samalla osoittavan, että heidän käyttönsä on oikeanlaista. He käyttävät kyllä internetiä paljon, mutta he käyttävät sitä hyväksyttävällä tavalla eli esimerkiksi lukemalla Helsingin Sanomien verkkoversiota.

Printtimedia kutsutaan esille paitsi moraalisen järjestämisen resurssina, kenties myös sen vuoksi, että uudempien median muotojen julkisuuskuva ei ole tarjonnut välineitä arjen käytön

ymmärtämiseen. Internet on käsite, joka jo itsessään viittaa hyvin monenlaisiin toimintoihin ja sovelluksiin, ja on siten lähtökohtaisesti laaja-alainen mahdollisuuksien maailma. Aineistosta oli huomattavissa, että ihmiset ovat omaksuneet tavan jäsentää teknologian omaksumista sen suhteen ovatko he edelläkävijöitä vai ”hitaampia” perässähiittäjiä. Tämähän on julkisuudesta tuttu tapa puhutella ihmisiä konstruoimalla edelläkävijöitä ja toisaalta sitten niitä, jotka eivät seuraa välittömästi kehityksen mukana. (Peteri 2000.) Printtimedian maailma on tuttu ja luonteva resurssi, jonka avulla vierasta tehdään tutuksi silloin, kun julkisuus ei tarjoa entuudestaan tuttuja jäsenystapoja.

4.3 Epätäydellinen tietokone ja pelkistetyt esineitä

Uudemmat mediateknologiat eroavat aineistossa muista mediateknologioista siinä, että niistä puhutaan tavalla, joka korostaa uusien teknologioiden puutteita. Tietokoneesta olennaisen voi kertoa se, mikä laitteesta puuttuu. Puutetta ei konstruoida välttämättä suhteessa johonkin toiseen, vaan puute voidaan konstruoida myös suhteessa tietokoneeseen itseensä. Tietokone on siis kuin rasistisen diskurssin ”the White Negro”, joka sisältää täydellisyyden mahdollisuuden kaikkine ominaisuuksineen (valkoisen ihmisen), mutta onkin vajaa suhteessa itseensä (niin kuin rasistisessa diskurssissa musta ihminen suhteessa valkoiseen).

Eero: Et tulee tosiaan paikallinen lehti Lapin Kansa ja sitte Hesari tulee ja sitte meillon ne radiot ja kaks televisiota, siin on meidän netit

Sinikka: Joo

Eero: Ja puhelin

Sinikka: Ja sitten tietenki tossahan on tuo, tuo tuo tuo atk-laite muttei tässei meille ole internettiä ollenkaan

Eero: No meill ei ei ole

Sinikka: Kirjotusohjelmia sikäli ku me tarvitaan

Eero: Niin säh-sähköpostia ei ei ole

Sinikka: Ei ole sellasta ollenkaan että siihen periaatteessa mahdollisuutta tietenkin olis tuohonki laittaa mutta me ei olla vielä sitä koettu mitenkään tarpeelliseksi et sillä ei nyt

Eero: Se on niinku kirjotuskone

Sinikka: Kirjotusohjelma ja pietään sitä ja sillä lailla. Eero on niinkun meinannu et jos siihen joskus rupeis se on vissiin pari vuotta sitte jo meinannu että hän (nauraa) rupeis kirjottelemaan elämänker-
taa mutta ei o vielä ruvennu.

Tämä katkelma on aivan Eeron ja Sinikan haastattelun alusta. Haastattelu alkoi siitä poikkeuksellisesti, että en esittänyt minkäänlaista kysymystä, kun keskustelu jo lähti liikkeelle. Tutkimusprojekti, jonka haastateltaviksi Sinikka ja Eero olivat lupautuneet, tulee ilmeisesti katkelmassa tulkituksi niin, että Eero alkaa listata lehtiä, joita heille tulee, mainitsee kaksi televisiota ja toteaa puheenvuoron loppupuolella ”siin on meidän netit”. Tämän voisi tulkita haastattelijalle osoitettuna ironiana. Myöhemmin haastattelussa Eero tuleeekin tiedustelemaan hiukan haastavasti, mitä se uusi media mielestäni oikein on.

Aineisto-otteessa tietokone tulee tuotetuksi useaan kertaan puutteen kautta. Sinikan ja Eeron vähättelyn voi tulkita yhteisen tulkintakehyksen rakentamisena. He haluavat tuoda heti haastattelun aluksi esille, mitä heillä on ja mitä heillä ei ole, niin että tietäisin, missä mennään. Katkelmassa mainitaan, että heillä ei ole internetiä, ei sähköpostia ja ”kirjotusohjelmia” on ”sikäli ku me tarvitaan”. Lisäksi Sinikan kertomus Eeron päätöksestä kirjoittaa elämäkerta tuottaa jälleen puutteen. Eero on ”meinannu et jos siihen joskus rupeis se on vissiin pari vuotta sitte jo meinannu että hän rupeis kirjottelemaan elämäkerta”, mutta ”ei o vielä ruvennu”. Tässäkin tietokone tulee tuotetuksi osana toimintaa, joka puuttuu. Miksi tietokone on asia, josta voidaan kyllä kertoa, että se vastaa omia tarpeita, mutta samalla

on olennaista kertoa, mitä laitteessa ei ole tai mitä sillä ei tehdä? Tähän vaikuttaa varmasti haastattelukonteksti. Kuten edellä kirjoitin, Sinikka ja Eero lähtevät puheenvuorossaan osoittamaan minkälaisia haastateltavia he ovat. Minua informoidaan asioista, jotta tiedän, mitä odottaa.

Kun sanon, että haastattelukonteksti osaltaan tuottaa tällaisen puheenvuoron tarpeellisenä, en tarkoita, että tämä tekisi tästä puheenvuorosta epämielenkiintoisen tai merkityksettömän. Konstruktionistisesta näkökulmasta on mielekästä analysoida ilmiöitä kontekstuaalisina ja silloin tutkimushaastattelu on myös analysoitava konteksti, eikä vain mahdollinen häiriötekijä, jonka vaikutus tulee pyrkiä minimoimaan. On siis mielekästä kysyä, miksi Sinikka ja Eero tuntevat velvollisuudekseen raportoida, mitä heiltä puuttuu. Tietokone on ainoa heidän omistamistaan laitteista, jonka he esittelevät puutteen kautta. Tämä voisi johtua siitä, että tietokoneet hahmotetaan nopeasti muuttuvina. Ihmiset siis näkisivät tietokoneen jatkuvasti kehittyvänä ja muuttuvana oliona ja näkisivät tämän kehityksen jonnain, jonka mukana olisi velvollisuus kulkea. Omaa laitetta ja sen käyttöä esiteltäisiin puutteellisena, koska sitä artikuloidaan suhteessa tähän kehitykseen. Ihmiset ovat tietoisia siitä, että laitteet ja niiden ominaisuudet kehittyvät, ja omaa osaamista ja laitetta arvioidaan suhteessa johonkin ideaalisen osaamiseen ja laitteeseen. Edellisen pariskunnan tapauksessa ehkä myös meidän ikäeromme, haastateltavat olivat jo eläkkeellä, on tuottanut kontekstin, jossa minä tulen nuorempien ihmisten maailmasta, johon oletetaan uusien teknologioiden liittyvän niin olennaisesti, että he ryhtyvät ennakoimaan mahdollista arvioitani heidän tietokoneestaan.

Donald A. Normanin kirjaan *The Invisible Computer* (1999) ajatuksiin pohjaten selitys ihmisten tavalle kiinnittää huomiota tietokoneen puutteellisuuteen löytyy itse tietokoneesta. Tietokone sisältää jokaiselle jotakin, mikä käytännössä merkitsee

sitä, että siinä on ainakin satoja jos ei tuhansia ominaisuuksia, joita sinä tai minä emme ikinä tule käyttämään. Tapa kertoa puuttuvista asioista voi siis kertoa siitä, että tietokone ei todellakaan ole näkymätön, vaan käsityksemme tietokoneesta sisältää tietoisuuden siitä, että ominaisuuksia on paljon, mutta käytämme niistä vain pientä osaa. Tietoisuus monista mahdollisuuksista voi tuottaa tunteen omasta käytöstä riittämättömänä ja kapea-alaisena, kuten seuraavassa aineistokatkelmassa.

Kirsi: Niin, en mä tiedä tunteeko sitä vielääkään, mut

Paavo: Ei varmasti mutta

Kirsi: Kuitenkin se se, on hakenu sille semmosen oman *reviirinsä*, jota käyttää.

Haastattelija: Siis mikä oli hakenu rev

Kirsi: Niin ku oon hakenu nii siihen tietokoneeseen semmosen niin ku tietyn alueen, jota käyttää, niin ku *reviirin* voi ajatella että on todennäköstä, että sillä tietokoneella on muitakin, avuja tai sitä vois käyttää muutenkin ja laajemmin mut et sitä käyttää niin ku, mm tietyllä skaalalla.

Tämä aineisto-ote Paavon ja Kirsin haastattelusta liittyy keskusteluun, jossa haastattelija on kysynyt, miten Kirsi ja Paavo ovat alkujaan oppineet käyttämään tietokonetta. Oteessa tietokoneen hallitseminen syntyy hyödyntämällä spatiaalisia metaforia. Kirsi kertoo, miten hän on ”hakenu sille semmosen oman *reviirin*” ja hiukan myöhemmin toistaa vielä ”ku oon hakenu sille semmosen niin ku tietyn *alueen*”. Tässä tietokoneella mainitaan todennäköisesti olevan ”muitakin avuja” ja että sitä olisi mahdollista käyttää ”muutenkin ja laajemmin”, mutta että sitä käyttää ”tietyllä skaalalla”.

Tietokone oliona ei tässä ole itsessään välttämättä puutteellinen. Spatiaaliset metaforat tuottavat kuvaa potentiaalisesta maailmasta, joka on oman *reviirin* ulkopuolella. Olennaista on kuitenkin jälleen kertoa se, että oma käyttö on rajattua. Onko tämä tyypillinen tapa puhua juuri tietokoneesta? Kertoisinko

esimerkiksi kamerastani tai kannettavasta soittimestani samantyyppisellä ”luonnollisuudella” ensimmäisenä vain asiat, joihin niitä en käytä vaikka voisinkin?

Tietokoneen puutteellisuudesta puhuminen vaikuttaa paikoin niin itsestään selvältä, että siitä on vaikea etäännyttää itseään. Tietysti ihmiset puhuvat puutteellisesta tietokoneesta, jos tietokoneesta todella puuttuu jotain. Voisimme päätellä, että haastateltavien tietokoneet ovat olleet niin puutteellisia, vanhoja ja huonoja, että ei niistä voi muulla tavalla kertoa. Etäännyttääksemme itsemme tästä luonnolliselta tuntuvasta tulkinnasta meidän on tarkasteltava puhetta tietokoneesta siinä kontekstissa, missä ihmiset ovat kertoneet muistakin kodin mediateknologioista. He ovat kertoneet televisiostaan, kommentoineet kenties radiotaan ja viitanneet keittiön erilaisiin laitteisiin. Miksi muita laitteita ei esitellä korostamalla niiden puutteita? Kyse ei ole siitäkään etteivätkö nämä puutteelliset tietokoneet vaikuttaisi pääsääntöisesti täyttävän kyseisten haastateltavien tarpeita.

Haastattelija: Tota mm missä sulla on kotona se tietokone?

Helena: Se on mun työpöytäni vieressä, keittiössä, mulla on opiskelunurkkaus, ni se on siinä ohessa.

Haastattelija: Miten miten se sun mielestä istuu siihen kotiympäristöön?

Helena: Loo-i-stavasti, ihan hyvin, mut mä en todellakaan sit mulle oo tossa asunnossa internettiä ni nyt ku mä muutan taas, talossa toiseen huoneistoon, ja tässei ollu lankapuhelinliittymää, mä oon viimeiset muutaman vuoden aikana muuttanu niin useita kertoja, että kun se on aina 550 markkaa ku lankapuhelin yhdistetään ni mä päätin nyt tänään olla ilman nettiä, ku tiesin tohon muuttaessani, et se on vaan vuoden mittanen asuminen, et mää sitte hommaan syksyllä netin, ilman muuta ku mä muutan siihen, pysyvämpään huusholliin ton remontin jälkeen.

Haastattelijan kysymykseen siitä, miten tietokone vaikuttaa istuvan kotiin, Helena lähtee rakentamaan vastaustaan myönteisen kautta, mutta päättyy pian hänkin puhumaan tietokoneesta

puutteen kautta. Tietokone sopii kotiin, kertoo Helena ja jatkaa, että ”mut mä en todellakaan sit mullei oo tossa asunnossa internettiä” ja perustelee, miksei hänellä ole vielä tällä hetkellä internetyhteyttä. On vaikea sanoa ilmaiseeko Helena puheenvuoronsa rakentamisella ajatusta, että jos hänellä olisi internetyhteys, tietokone kenties istuisi kotiin huonommin ja selityksellään hän pyrkii tuomaan esille tätä. Nyt siis tietokone istuu kotiin loistavasti tai ainakin ihan hyvin, mutta tilanne voi olla toinen internetyhteyden hankinnan jälkeen. Helenan selitys internetin hankinnasta vaikuttaa kuitenkin enemmän perustelupuheelta, jossa hän osoittaa kokevansa internetin hankinnan tärkeäksi, sillä hän vakuuttaa, että ”mää sitte hommaan syksyllä netin, ilman muuta ku mä muutun siihen, pysyvämpään huusholliin.”

Jälleen siis olennaista on kertoa haastattelijalle ominaisuuksista, jotka tietokoneesta puuttuvat. Helenan puheenvuorossa puute näyttäytyy kuitenkin väliaikaisena ominaisuutena, sillä hän kertoo hankkivansa syksyllä internetyhteyden. Lisäksi puute on rationaalisesti valittua puutetta, sillä Helena kertoo, että ”mä päätin nyt tänään olla ilman nettiä” ja Helena on paitsi aktiivinen päätösten tekijä myös toimija, sillä hän lupaa, että ”mää sitte hommaan syksyllä netin”. Jälleen kertomisen arvoista on se, mikä tietokoneesta puuttuu. Ikään kuin tuotettaisiin rinnastussuhde oman tietokoneen ja jonkin ideaalisen tietokoneen välille. Tässä ideaalisessa tietokoneessa olisi myös internet.

Mika visioi haastattelussa tulevan tietokoneen ominaisuuksia:

Haastattelija: Joo, no kun sä mietit uuden koneen hankkimista, niin mitä syitä siihen?

Mika: No, siinä, ensimmäinen syy on internetyhteys, toinen syy on vähän monipuolisemmat ohjelmat. Sitten tota, kuvankäsittelyohjelmat taikka jotkut piirto-ohjelmat, sekä sitten se, että siihen saadaan vähä enemmän nykyaikaisia pelejä, mitä lapset pelaa, että

kun meidän vanhassa koneessa ei oo cd, esimerkiksi cd-asemaa. Tässä uudessa koneessa toivottavasti olisi edes cd-asema. Se olisi vähän tällainen pikkasen enemmän tulevaisuuden kone, niin että sillä voidaan käyttää sitten dvd:tä ja tällaisia asioita.

Ennen tätä keskustelua Mika on kertonut, että hänellä on suunnitteilla uuden tietokoneen hankinta. Nykyistä tietokonetta Mika arvioi sanomalla, että ”tänä päivänä se on romurautaa”. Samalla hinnalla hän kertoo saavansa koneen ”missä on kaikki mahdolliset herkut” ja ”miljoonia ohjelmia”. Mikan haastattelussa tietokone syntyy puutteellisena juuri ikänsä vuoksi. Nykyinen kone on ”romurautaa” ja hän havittelee tietokonetta, joka olisi ”pikkasen enemmän tulevaisuuden kone”. Mikan puheissa tietokone on siis mediateknologia, joka on selkeästi kiinnittynyt aikaan. Kiintoisa onkin Mikan käsitteellistys ”tulevaisuuden kone”. Uutta tietokonetta ei kiinnitetä aikaan kutsumalla sitä esimerkiksi tämän päivän koneeksi, vaan nimenomaan tulevaisuuden koneeksi. Tulevaan tietokoneeseen Mika haluaa myös ”enemmän nykyaikaisia pelejä”. Tässäkin tietokone liitetään aikaan, koska siihen havitellaan *nykyaikaisia* pelejä ja nykyisestä koneesta puhutaan meidän *vanhana* koneena.

Ilmaisu ”tulevaisuuden kone” on tarkastelemisen arvoinen. Jos kuvitellaan, että aiot ostaa uuden kameran tai pesukoneen tai stereot ja perustelisit sitä sillä, että haluat uuden laitteen, joka mahdollistaisi monipuolisemman käytön, tämä olisi ymmärrettävää. Jos kertoisit, että haluaisit, että uusi laite olisi enemmän ”tulevaisuuden kone”, niin ilmaus menettä itsestäänselvyytensä. Tietokoneen yhteydessä vaikuttaa ymmärrettävältä sanoa, että haluaa tulevaisuuden koneen, mutta kun ajattelen sanovani niin uudesta kamerastani tai pesukoneestani tai stereoistani, syntyy helpommin mielikuva jostain, joka ei täysin istu tähän hetkeen ja tähän paikkaan; mielikuva jostain futuristisesta, miltei avaruusasemaa muistuttavasta esineestä. Jos kertoisin sinulle, että haluan ostaa koneen, joka on enem-

män tulevaisuuden monitoimikone tai tulevaisuuden stereot, eikö kuvaukseni kutsuisi helposti sinua pohtimaan minkälaisen ihmeellisen härvelin se nyt on nurkkiinsa hankkimassa? Tulevaisuuden kone on myös jotain, joka jossain vaiheessa tulee potentiaalisesti olemaan tämän päivän kone ja sen jälkeen eilisen kone. Voi myös miettiä, onko tietokone ”tulevaisuuden koneena” itse asiassa hiukan epäasianmukainen jo siinä vaiheessa, kun se on tämän päivän kone. Ideaalinen tietokone on jotain, joka on edellä aikaansa ja vie käyttäjänsä jollain tapaa edelle nykyhetkestä ja nykyhetken teknologiasta. Vaikka siis hankin uuden laitteen juuri tänään, on laite uutuudessaan vielä pala jotain, joka ei vielä ole täällä.

Uudemmissa mediateknologioista puhuessaan haastateltavat pelkistävät laitteen usein johonkin ominaisuuteen (Aro 2003). Tietokonetta voitiin lähteä määrittelemään kertomalla, että ”se on oikeestaan enimmäkseen pelikone” tai ”se on niinku kirjojuskone”. Matkapuhelimesta voitiin kertoa, että ”se on puhas puhelin”. Tapa pelkistää laite johonkin ominaisuuteen tai käyttötapaan esiintyy ainoastaan silloin, kun haastateltavat puhuvat uudemmissa mediateknologioista. Laite kotoutetaan arkeen ”riisumalla” siitä ominaisuuksia ja jäsentämällä sitä jonkin perustoiminnon kautta. Puhetavan voi ajatella keskustelevan vielä 2000-luvun taitteessa eläneen murrospuheen kanssa, joka esitteli uudet mediateknologiat radikaalisti uusina ja mul-listavina. Murroksen diskurssi tuotti uusia mediateknologioita mahdollisuuksien maailmoina.

Tapa puhua uudemmissa mediateknologioista tulevaisuuden laitteina ammentaa myös murroksen diskurssista. Kuten totesin aiemmin, ihmiset ovat omaksuneet tavan jäsentää teknologian omaksumistaan sen suhteen, ovatko he edelläkävijöitä vai hitaampia perässähihtäjiä. Tämä on murroksen diskurssin esittelemä tapa puhutella ihmisiä konstruoimalla edelläkävijöitä ja toisaalta sitten niitä, jotka eivät seuraa välittömästi kehi-

tyksen mukana. Edelläkävijyys kertoo meille, että kehitys tässä yhteydessä puhuu nimenomaan tulevaisuudesta eikä vain tästä hetkestä ja tämän hetken teknologiasta.

Yksi mieleenpainuvimpia esimerkkejä mahdollisuuksien maailmasta oli 2000-luvun alun mainosslogan, jossa meitä puhuteltiin olemaan ”kaikkien kanssa, kaikkialla, kaiken aikaa”. Uusia mediateknologioita esitellään monikäyttöisinä. Vasten tätä diskurssia on ymmärrettävää, jos oma arjen käyttö ja oman laitteen ominaisuudet suhteutetaan johonkin ideaaliseen käyttöön ja laitteeseen. Tällöin on myös luontevaa kertoa omasta käytöstä puutteellisena. Laitteet ovat epätäydellisiä ja oma käyttö rajattua. Murroksen diskurssi ei myöskään tarjonnut välineitä arjen rutiininomaisen käytön kuvaamiseen mistä voi johtua se, että esimerkiksi omasta internetin käytöstä ilmaistaan, että sitä on ”vaikee mieltää ikään kuin enää pelkästään internetiksi”.

4.4 Reviirin rakentajia ja luovia pelkistäjiä

Arjen laitteille ja käyttöruutiineille annetut merkitykset artikuloidaan suhteessa ideaaleihin. Kun tietty ideaalikuva internetistä synnyttää sen mahdollisuuksien maailmana, on tätä vasten mielekästä kertoa omasta käytöstä rajallisena. Jos mahdollisuuksien maailman asukas on löytöretkeilijä, arjen käyttäjä on pikemminkin paimen, joka on rajannut itselleen oman laitumen. Rajatun reviirin ajatus kertoo kuitenkin siitä, että reviirin rajaaja tunnistaa reviirin ulkopuolella olevan muita mahdollisuuksia; reviiri artikuloituu suhteessa johonkin laajempaan kokonaisuuteen, jonka olemassaolo tunnistetaan. Johanna Uotinen (2005, 116–117) on huomionnut, miten ihmisten arjessa uusista teknologioista luodut fantasiat ja arjen käytännöt asettuivat dialogiin. Teknologioihin voi ajatella sisään kirjoitetun tiettyjä tulkintoja ja jäsennostapoja, minkä vuoksi ihmiset eivät

artikuloi merkityksiä tyhjiössä, jossa voivat vapaasti keksiä, miten ymmärtää uusia teknologioita.

Jotta uusi mediateknologia olisi pätevä ja täydellinen, sen on oltava tulevaisuuden laite. Samalla tavalla laitteen käyttäjän tulisi olla edelläkävijä, jo hiukan edellä nykyhetkeä. Tätä näkemystä vasten tietokoneesta tai matkapuhelimesta on relevanttia kertoa sen puutteet. Yhtälailla luontevaa vasten tulevaisuuden koneita ja mahdollisuuksien maailmoja on pelkistää uusi mediateknologia johonkin toimintaan. Siten matkapuhelimesta on mielekästä kertoa, että se on ”puhas puhelin” tai tietokone on ”kirjoituskone”. Tähän voisi haastavasti kysyä, että mitä jos kertojat käyttävät matkapuhelintaan pääasiassa puhumiseen tai tietokonetta pääasiassa kirjoittamiseen. Eivätkö edelliset pelkistykset kerro mahdollisesti vain siitä, miten haastateltavat kokevat käyttävänsä mediateknologioitaan? Jos sanon, että matkapuhelimeni on minulle ”puhas puhelin” ja tietokoneeni ”kirjoituskone” näiden asioiden mainitseminen jo kertoo, että jotain rajataan ulkopuolelle. Maininnat välittävät meille tiedon siitä, että kertoja tiedostaa puhelimen ja tietokoneen potentiaalisesti olevan paljon muutakin. En kerro kengistäni, että ne ovat pääsääntöisesti kävelemistä varten. Jos kertoisin, voisimme jo ounastella, että kengilläni täytyy olla joitain muita jännittäviä käyttömahdollisuuksia (niillä voisi esimerkiksi lentää ja haravoida), joiden olemassaolon tiedostan, mutta en piittaa hyödyntää.

Tiivistän seuraavassa kuviossa uusiin mediateknologioihin ja niiden käyttöön liittyviä ideaaleja ja miten arjen käyttö artikuloi suhteessa näihin ideaaleihin.

Kuvio 1.

IDEAALIT	REAALINEN
Spatiaaliset metaforat Internet mahdollisuuksien maailmana → Löytöretkeilijä	Spatiaaliset metaforat Rajattu alue → Oman reviirin rakentaja
Täydellinen tietokone = tulevaisuuden laite	Vanha ja puutteellinen kone → Rajoitetut, puuttuvat käyttötavat
Printtimedian maailma – moraalisuus → ”Hyvä kirja”	”Sekakäyttö”

Ideallinen on aineistossa läsnä myös mediamoraalin rakentamisen merkityksessä. Kuten kerroin, huomioni kiinnitti haastateltavien toistuva tapa tuoda printtimedia keskusteluun silloin, kun he kertoivat tietokoneen ja internetin käytöstä tai television katselusta. Kirjat ja lehdet toimivat keskustelun resursseina, joiden avulla voitiin ilmaista, että mediateknologiat olivat oikeassa käytössä ja että kyseisessä kodissa pidettiin lukemista arvossaan, vaikka pääosa illoista käytännössä vietettiin television ääressä. Tämä moraalisuus kytkeytyy yhteen sen kanssa, miten erityisesti internetiä tehtiin ymmärrettäväksi suhteessa printtimediaan. Internet ja tietokone kotoutuvat ”oikealle” paikalleen kodin arjessa silloin, kun niiden käytöstä voidaan puhua metaforisena kirjastoon menemisestä tai lehden lukuna. Koska teknologinen murrosdiskurssi ei tarjonnut välineitä uudempien laitteiden kotouttamiseen, on luontevaa että resursseja spontaanisti haetaan muun muassa printtimedian puolelta. Printtimediaa hyödynnetään paitsi siis välineiden kotouttamisessa arkistamisen merkityksessä, myös mediamoraalin tuotannossa. Uusien teknologioiden ja printtimedian kytkeyty-

minen on kuitenkin artikulaatio myös siinä mielessä, että se ei ole vääjäämätön ja välttämättä pysyvä. Asettuessaan pysyvämmin arkeemme uusia teknologioita voidaan alkaa ymmärtää myös toisin. Eihän televisiotakaan enää jäsennetä näköradiona, vaan omaehtoisena median muotona.

Ihmisten tavasta pelkistää uusi teknologia yhteen tai kahteen toimintaan voisi myös todeta, että ihmiset ovat uusien laitteiden omaksumisessaan luovia pelkistäjiä. Tämä on kuitenkin sellainen luovuuden muoto, jota harvoin arvostetaan luovuutena ja kekseliäisyytenä. Pikemmin tällaista pelkistämistä jäsennetään innovaatioiden vastustamisena ja kehityksen perässä laahaamisena. Jos näkisimme tässä pelkistämisessä luovuutta, irtoaisiko tapamme jäsentää innovaatioiden omaksujia siitä vakiintuneesta tavasta, jossa on aina niitä, jotka käyvät edellä ja niitä jotka kulkevat jälkijoukossa? Jos se, mikä yleensä ymmärretään muutosvastarintana, nähtäisiinkin aktiivisen omaksumisen ja luovuuden osoituksena, mikä voisi muuttua?

Vaikka laite tarjoaisi monenlaisia käyttömahdollisuuksia, ihmiset osaavat nähdä puut metsältä ja tehdä uudesta laitteesta hallittavamman. Tämä vastaa suorastaan oppikirjaesimerkkiä luovasta käyttäytymisestä. Laitteiden käyttöön liittyvänä luovuutena pidetään yleensä sellaista käyttäytymistä, jossa käyttäjä keksii laitteelle jonkin käyttötavan, jota laitteen suunnittelija ei ole osannut ennakoida. 2000-luvun taitteessa suosittu esimerkki tällaisesta käyttäytymisestä on ollut nuorten tekstiviestittely. Mahdollisuus tekstiviestien lähettämiseenhän oli lisätoiminto, josta yllättäen tuli suosittu viestimisen muoto. Kukaan suunnittelijoista ei tätä (tarinan mukaan) osannut ennakoida, vaan innovaatio syntyi käyttäjien käsissä. Samoilla kriteereillä tarkasteltuna myös haastateltaviemme käyttäytymisessä on tunnistettavissa luovuutta. Kaikista lisätoiminnoista huolimatta he kykenevät riisumaan laitteesta ylimääräisen. Tätä taitoa ei pitäisi aliarvioida varsinkin jos ajattelee esimerkiksi nykyaikaista tieto-

konetta, josta ”kirjoituskoneen” löytäminen ei ole välttämättä yksinkertainen tehtävä.

Inhimillisen toiminnan luovuuden tunnistaminen on yksi käyttäjälähtöisen suunnittelun peruskivistä siten kuin esimerkiksi Donald A. Norman (1999, 160) sitä jäsentää. Teknologia-
lähtöisen suunnittelun näkökulmasta inhimilliseen toimintaan liitetään Normanin mukaan sellaisia attribuutteja kuten epämääräisyys, epäjärjestelmällisyys, tunteenomaisuus ja epäloogisuus. Teknologia suhteessa inhimilliseen toimintaan näyt-
täytyy näistä lähtökohdista taas täsmällisenä, järjestyneenä ja loogisena. Normanin esittämä käyttäjälähtöinen suunnittelu kääntää asetelman toisin. Tästä näkökulmasta käyttäjä vaikuttaa luovalta, kekseliäältä ja joustavalta. Teknologia näyttäytyy mielikuvituksettomana, joustamattomana ja muutoksiin huonosti sopu-
tuvana. Norman tähdentää kuitenkin, että näitä näkökulmia ei tulisi nähdä toisiaan poissulke-
vina, vaan toisiaan täydentävinä. Teknologia hallitsee kvantitatiivisten arvioiden tekemisen, ihminen taas on parempi laadullisten arvioiden tekemisessä. Molemmat ovat tarpeellisia taitoja.

Uudempia mediateknologioita artikuloidaan siis suhteessa johonkin ideaaliseen käyttöön ja ideaalisiin mediateknologioihin. Tämä näkyy siinä, miten uudempia mediateknologioita kotoutetaan rinnastamalla niitä printtimedian maailmaan. Toiseksi tämä näkyy tavassa puhua uudemmista laitteista puutteellisina. Tavan voi nähdä osana uudempien teknologioiden kotouttamista, jossa niistä riisutaan oman käytön kannalta turhia ominaisuuksia. Toiseksi puutteista kertomisen voi tulkita käyvän implisiittisesti keskustelua 1990-luvun lopun ja 2000-luvun alun teknologisen murrosdiskurssin kanssa, jossa laitteita esiteltiin vallankumouksellisesti uusina ja lukemattomien mahdollisuuksien maailmoina. Myös julkisuudessa yllä pidetty tietoyhteiskuntakeskustelu tuotti uusista teknologioista vahvasti kansallista projektia (Anttiroiko, Aro & Karvonen 2000,

40–41; Mäenpää 2004, 518), johon kansalaisia veloitettiin osallistumaan.

5. Känny ja kirja – mediateknologioiden vuoropuhelua

Tuottaessaan artikulaatioita, joissa uudempi median muoto asetetaan tutumman median muodon yhteyteen, ihmiset tuottavat moraalista järjestystä samalla, kun he aktiivisesti kotouttavat uudempia mediateknologioita osoittaessaan eroavuuksia ja yhteneväisyyksiä uudemman ja tutumman välillä. Tällä tavoin uudemmissa mediateknologioista tehdään aktiivisesti kotoisempia, tutumpia. Prosessi kulkee kuitenkin myös toiseen suuntaan, sillä artikulaatiossa on kaksi osapuolta, joista molemmat saavat toistensa piirteitä. Niinpä myös perinteisempi median muoto saa potentiaalisesti uusia merkityksiä kotouttamisen prosessissa. Tässä luvussa tarkastelenkin, miten perinteisemmät median muodot saavat uusia merkityksiä uusien mediateknologioiden myötä.

Uusien mediateknologioiden myötä mobiiliutta, liikkuvuutta ja tiettyjen esineiden mukana kuljetettavuutta on alettu jäsentää uusin tavoin. Liikkumisessa ja esineiden mukana kantamisessa ei sinänsä ole mitään uutta. Ihmiset ovat aina enemmän ja vähemmän liikkuneet ja kantaneet joitain tärkeitä esineitä mukanaan. Tässä luvussa osoitan kuitenkin, miten uusien mediateknologioiden myötä mobiiliuteen kytkeytyy uudenlaista elettyä kokemusta, joka ei rajaudu ainoastaan uusien mediateknologioiden (matkapuhelimen ja muiden kannettavien laitteiden) saamiin merkityksiin.

Käytän tutkimuksessani pääasiassa termiä mediateknologia, koska termi ei tuota sellaista murroksen vaikutelmaa, jossa olisi

jotain ”uutta” ja jotain ”vanhaa” kuten helposti informaatioteknologian tai tietoteknologian käsitteiden käyttäminen. Käsitteet eivät tietenkään itsessään kannaa murroksellisuutta, vaan se, miten ja missä yhteydessä niitä on viime vuosina käytetty. Mediateknologia terminä kykenee välittämään enemmän vaikutelmaa ajallisesta jatkumosta, jolle voidaan asettaa niin television, puhelimen, radion, tietokoneen kuin matkapuhelimen saapuminen kotiin. Käsitteenä mediateknologia myös asettaa teknologian *median* yhteyteen. Kyse on siis välineistä, jotka toimivat välittäjinä; ilmaisuvälineinä ja viestintävälineinä.

On hyvä kuitenkin pitää mielessä, että arjessa ”teknologia” ei terminä ole täysin viaton ja neutraali. Donald A. Norman (1999, 26–27) huomauttaa kirjassaan *The Invisible Computer*, että teknologia terminä viittaa useimmiten uudempaan tekniikkaan. Tietokone ja internet tuntuvat itsestään selvästi teknologialta, mutta yhtälailla teknologiaa ovat myös paperi, kynä ja imuri. Kuitenkaan emme arjessa ajattele paperia teknologiana. Paperi on niin tuttu ja vakiintunut teknologiana, että jäsenämme sitä siihen liittyvien toimien ja tehtävien kautta, emme niinkään sen ominaisuuksien kautta. Tämäkään (eli se, että niitä jäsennetään toimien ja tehtävien kautta) ei välttämättä ole paperin tai muun vakiintuneemman mediateknologian pysyvä ominaisuus, vaan kuten tässä luvussa tulen osoittamaan, mediateknologian teknologisuudesta voidaan tulla uudelleen tietoisiksi. Tietoisuus on tietysti toisenlaista tietoisuutta kuin silloin, kun mediateknologia astui näyttämölle niin että se esiteltiin selkeästi ensimmäistä kertaa muista erottuvana teknologiana.

Normanin mukaan käytämme teknologia -termiä silloin kun tekniikka on vielä niin uutta, että se dominoi käyttöä ja käytettävyyttä. Norman puhuu tässä yhteydessä tekniikan ”kypsymisestä”. Kypsymisen metafora kääntää katseen itse teknologiatuotteeseen, siihen, miten se ajan myötä vähitellen

muotoutuu tuotanto- ja kulutusprosesseissa. Osa tuotteista kuolee ja osa jää henkiin, mutta tällä on usein vähän tekemistä sen kanssa, mikä tuotteista on teknisiltä ominaisuuksiltaan kehittynein. Norman osoittaa, että teknisesti kehittynein ei ole sama asia kuin arjen käytössä parhaaksi osoittautuva. Teknisesti paras tuote ei välttämättä ole se tuote, jonka suunnittelussa on osattu hyödyntää ns. luonnollisen maailman konventioita eli jo vakiintuneita käyttötottumuksia ja -tapoja, jotka helpottavat tuotteen käyttöä. Yksi Normanin esimerkki sovelluksesta, jossa ei ole osattu hyödyntää luonnollisen maailman konventioita on tietokone. Tietokone on suunniteltu universaalilaitteeksi, joka tarjoaa jokaiselle jotakin. Siinä on tuhansittain erilaisia ominaisuuksia, jotka tekevätkin siitä monella tavalla teknisesti hienostuneen laitteen. Monituiset ominaisuudet tekevät kuitenkin tietokoneesta samalla monimutkaisen käyttöä. Tietokone hahmotetaan tämän vuoksi usein nimenomaan teknologiana. Kypsyessään tietokoneesta tulisi tietyllä tavalla näkymätön, sen teknisyys olisi astunut sivuun ja käyttötavat etualalle.

Kun puhumme vieraudesta, tuttuudesta, autenttisuudesta ja epäautenttisuudesta, puhumme myös kuulumisesta. Mikä jäsenetään ihmisen tai esineen oikeana paikkana, paikkana, johon hän tai se kuuluu? Ajatukseen kuulumisesta kietoutuu se, että vieraus ja tuttuus ovat olemassa vain suhteessa toisiinsa. Jos tulen aluksi määritellyksi ihmiseksi, joka ei kuulu tiettyyn paikkaan, voinko ikinä kuulua tuohon kyseiseen paikkaan? Koska vieraus ja tuttuus määrittyvät toistensa kautta, niin silloin kun kuulun paikkaan, ei tuo paikka enää ole sama paikka kuin se, mihin en aiemmin kuulunut, se ei enää ole aivan samassa merkityksessä olemassa. Me olemme molemmat muuttuneet suhteessa toisiimme. Jos siis en määritelmällisesti kuulu johonkin paikkaan, en myöskään voi ikinä kuulua juuri *tuohon* paikkaan. Kun siis uudempia mediateknologioita kotoutetaan, myös perinteisemmät median muodot saavat uusia piirteitä.

Tämän vuoksi on usein järkevää ja tärkeää uutta ilmiötä tutkitessa katsoa myös hiukan tutkimuskohteen ohitse, siihen tumpaan, jonka avulla uutta pyritään ymmärtämään.

Tarkastelen seuraavassa haastatteluesimerkkien kautta sitä, miten perinteisemmät mediateknologiat tai kulttuurin muodot voivat saada uusia merkityksiä uusien teknologioiden myötä. Analysoiduissa esimerkeissä perinteisempi ja uudempi median muoto asettuvat osaksi jatkumoa, eivät enää selkeästi toisistaan erillisiksi. Tämän jälkeen siirryn tarkemmin analysoimaan mobiiliuteen liittyvää uutta kulttuurista jäsentämisen tapaa. Pohdin myös luvun lopussa, mikä on aidosti uutta ja tuoretta, jos ”vanhan” ja ”uuden” median muotojen merkitykset ja rajat alkavat liueta artikulaatioprosesseissa toisiinsa.

5.1 Teknologisoituva media

Opiskeluidensa ohessa pienyrityksille kotisivuja suunnitteleva 17-vuotias Janne on kotoaan iltaisin irc-kanavan kautta yhteydessä koulutovereihinsa. Hän kertoo, miten hänellä on usein televisio auki samalla, kun hän kirjoittelee koulukavereiden kanssa. Monesti keskustellaan juuri televisio-ohjelmista. Vaikka Janne asuu äitinsä ja sisarensa kanssa, on hän monessa mielessä iltaisin läsnä pääasiassa muille ihmisille. Television katselu on tästä hyvä esimerkki, sillä äiti ja sisar katsovat yhdessä ohjelmia olohuoneessa, mutta Janne seuraa televisiota omassa huoneessaan. Voisi siis ajatella, että Janne on juuri niitä ihmisiä, joiden koti on tavallaan irtaantunut fyysisestä paikasta mediateknologioiden kehittymisen myötä.

Koti vaikuttaa kuitenkin yhä tärkeätä paikalta, vain rinnassuhde on kenties toinen kuin perinteisesti ajatellaan. Olenainen vertailukohta kodille, jonka kautta Janne jäsentää sitä, mikä on kodissa erityistä, ei Jannen haastattelussa ole työpaikka tai opiskelupaikka, vaan internetkahvila. Kun haastattelijä

kysyy Jannelta kodin tärkeistä esineistä, Janne mainitsee sängyn ja tietokoneen, ”jolla saa tehdä kaikkee”. Koti ”ei oo niinku joku internetkahvila” ja Janne jatkaa ”kotona on se oma kone justiinsa ja just saa tallennella mitä haluaa”. Koti on siis paikka, jossa keskeistä on juuri se, että siellä käytetään omaa tietokonetta, jolla voi ”tehdä kaikkee”, se on ”se oma kone justiinsa” ja saa ”tallennella mitä haluaa”.

Janne on maininnut, että hän lukee aamulla Aamulehteä ja myöhemmin opiskelupaikassa ”sitte mää luen sitä myös netin kautta”. Haastattelija pyytää Jannea vertaamaan paperista lehteä ja tekstiä, joka luetaan internetistä:

Janne: No, ruudulta lukeminen on toisaalta niinku helpompaa, siinä ei tarvi plärätä sen lehden kanssa sillai, se on aika iso, paketti se lehti ja sieltä saa nopeesti haettua ruudulta kattoo mikä uutinen on ja klikkaa vaa sitä ja ei tarvi selata sitä lehteä ja ettii sieltä

Haastattelija: Entäs se lukeminen itsessään, niinku onks sulla mitään väliä siinä, että

Janne: Eiii em mää oikeestaa, sama luenko mä palstoittain vai selaanko mä sivua alaspäin

Haastattelija: Tota entäs sitte kirjat, niin pitääks kirjan olla paperia kansien välissä vai?

Janne: Pitää (naurahdus)

Haastattelija: Kerro vähän lisää minkä takia

Janne: Siin on niin paljon sitä juttua, että se pitäis ettii jos tekis kirjan niin, pitäis palautella sillai, että tulee aina aina niinku linkki seuraavalle sivulle, sitä ei voi vetää yhdelle sivulle kokonaan.

Haastattelija: Joo

Janne: Webissä sillai taas ku pitää usein vaihtaa sivua ni se käy sillai tylsäks, että paljon help-helpommin sä käännät sivua, ku etit sen linkin seuraavalle sivulle sieltä, pitää jatkuvasti vaihtaa, luettavaa sinne.

Aiemmin haastattelussa Janne on maininnut, että koulutöitä varten hän etsii tiedon oikeastaan pelkästään internetistä. Tätä ratkaisua Janne perustelee synnyttämällä rinnastuksen kirjastoon: ”sieltä [internetistä] kun niin löytää helpommin,

ku menee kirjastoon ja rupee selaan kirjoja läpi, mä löydän helpommin netin kautta kaiken”. Toisaalta kirjasto ja internet näyttäytyvät sisällöllisesti osana samaa kokonaisuutta, sillä kun Jannelta kysytään mistä internetiin tuotetaan sisältöjä, hän arvelee, että tiedot ovat lähtöisin ”varmaan kirjoista alun perin kaikki”. Vaikuttaa siis siltä, että valinta internetin ja kirjan tai kirjaston välillä ei ole samalla tavalla kannanotto jonkin vaihtoehdon arvokkaammasta asemasta. Jannen kommentin voi silti tulkita myös kirjan alkuperäisyyden ja ensisijaisuuden osoituksena, sillä internetin sisällöt ovat ”varmaan kirjoista alun perin kaikki”. Tämä alkuperäisyys ei kuitenkaan synny artikulaationa, jossa osoitetaan, miten toinen on yksiselitteisesti epäautenttisempi. Alkuperän osoittaminen synnyttää pikemmin jatkumon, jossa kirjat ja internet ovat samaa ilmiötä.

Janne ryhtyy arvioimaan paperisen median navigoitavuutta. Paperinen media ei niinkään näyttäydy Jannen puheessa itsestään selvänä arvona, vaan hän vaikuttaa arvioivan tekstimuotoja niiden käytettävyyden kannalta. Sanomalehden ja verkkolehden ero jäsentyy hänen puheessaan sitä kautta, että ”ruudulta lukeminen on toisaalta niinku helpompaa”. Lehden materiaalisuus tuottaa hankaluuksia ja vaikeuttaa lukemista, koska lehti on ”aika iso paketti” ja verkkolehteä ”ei tarvi plärätä”. Kun haastattelija kysyy ”entäs se lukeminen itsessään, niinku onks sulla mitään väliä siinä”, Janne arvioi jälleen muodon toimivuutta, sillä hän kertoo, että ”sama luenko mä palstoittain vai selaanko mä sivua”. Vastauksessa kiinnittää huomion se, että Janne ei puhu esimerkiksi siitä, miltä kirja tai lehti tuntuu käsissä tai minkälainen on paperisen kirjan lukemiskokemus. Hän tulkitsee kysymyksen liittyvän tekstin käytettävyyteen.

Kun haastattelija kysyy ”pitääks kirjan olla paperia kansien välissä?”, Jannen yksiselitteiseltä vaikuttava vastaus ”pitää”, on miltei yllätys tässä vaiheessa. Onko kirja sittenkin sellainen arvo, että myös Janne tunnistaa ja tunnustaa sen itsestäänsel-

vyuden? Kun haastattelija pyytää Jannea tarkentamaan vastaukseen, Janne arvioi kirjan paperisuutta jälleen navigoitavuuden tai käytettävyyden näkökulmasta. Kirjan pitää olla paperisessa muodossa, sillä ”webissä sillai taas ku pitää usein vaihtaa sivua ni se käy sillai tylsäks, että paljon helpommin sä käännät sivua, ku etit sen linkin seuraavalle sivulle sieltä”. Näin siis navigoitavuus syntyy Jannen puheissa kriteerinä, jolla myös perinteisempiä mediateknologioita voidaan arvioida. Vaikka kriteeri on kulttuurisessa mielessä uusi, ei se Jannen puheenvuorossa automaattisesti syrjäytä perinteisempiä median muotoja. Mediateknologiana kirja osoittautuu uudemmalla kriteerillä arvioiduna tietyissä tilanteissa paremmaksi valinnaksi. Perinteinen mediateknologia ei siis mitenkään väijäämättä häviä uusien kriteerien arvioituna. Tässä tapauksessa uusi kriteeri kiinnittää huomion kirjaan nimenomaan tietyissä tilanteissa toimivana *teknologiana*, käyttöliittymänä. Tutun ja itsestään selvän median muodon teknologisuus tulee näkyville, mutta tässä tapauksessa teknologisuus ei ole häiritsevää, vaan nimenomaan hyvää käytettävyyttä.

Ilmiö näkyy hyvin myös 60-vuotiaan Seijan haastattelussa, kun haastattelija kysyy sanomalehden lukemisesta:

Haastattelija: Niin minkälainen merkitys niillä on?

Seija: No, ihan addiktoitunuthan sitä on niihin. Että eihän sitä ilman niitä vois olla. Mutt tuota, niin, eihän niitä kauheesti ehdi lukea.

Mulla on aina yleensä, ett nyt kun mä yleensä luen ne aamiaispyödyssä ton Hesarin ja paikallislehden, niin tota, sitten monesti jää siis sellasta luettavaa, jota aattelee, että lukee sitten illalla. Ja sit sen kuitenkin unohtaa. Että, et siis hyvin vähän, vähänhän niitä niinku ehtii lukee.

Haastattelija: Mutta niitä ei kuitenkaan, niistä ei haluais luopua?

Seija: Ei. Ei todella. Eikä siis, esimerkiksi se, että jos ne olis pelkästään verkossa, niin tota, vielä vähempi tulis luettua.

Haastattelija: Niin.

Seija: Koska ei niitä, siis silloin tietysti verkostahan sitä hakee silloin, jos tarvitsee jotain tietoa, tai tietää, että on jotain tapahtunut ja

jotain uutista. Mutta eihän sitä niinku, sanomalehteä, sanomalehdessä, kun se on se käyttöliittymä niin mukava. Paitsi ruuhkabusista. Siellähän se ei oo mukava, mutta se, että sä näet siitä, vaikkot sä niinku haekkaan, niin sä näet, ett mitä on niinku tarjolla.

Seija kertoo, että ”ihan addiktoitunuthan sitä on niihin” ja sanoo vielä, että ”eihän sitä ilman niitä vois olla”. Kuitenkin puheenvuoron lopussa hän tuo esille, miten lopulta kokee lukevansa tilaamiaan lehtiä ”hyvin vähän”. Printtimediaan kytkeytyy siis jälleen moraalista arviointia siitä, miten siihen ei tule käytettyä aikaa ja resursseja ideaalisella tavalla. Katkelman jatkossa Seija tuo esille, että lukisi lehtiä vielä vähemmän mikäli ne olisivat ”pelkästään verkossa”. Tämä ei kytkeydy kuitenkaan ainoastaan printtimedian moraaliseen paremmuuteen. Seija mainitsee edellisen katkelman jälkeen, että sillä on merkitystä, että ihmiset ovat tottuneet paperiseen mediaan, jonka jälkeen hän jatkaa:

Kyllä mä mielestäni, mä luen itse asiassa melkein niinku, sanotaan nyt sujuvammin, tai nopeammin melkein luen kyllä tuolta niin, tuosta päätteeltä. Siis monet ihmisethän sanoo, että ikävä lukea pitkää tekstiä. Mutta kyllä mä ainaskin sieltä, itse asiassa pystyn ihan yhtä hyvin lukemaan, kun paperiltakin. Mutta tota, se on ilmeisesti se tuota, se on vähän toi, kun sitä ei oikein sängyssä, no, itse asiassa kun on tämmönen salkkumikro, niin kyllähän sen kanssa voi sängyssäkin olla, mutta tota niin, se on se paperi, se on se käyttöliittymä parempi.

Molemmissa katkelmissa Seija puhuu sanomalehdestä käyttöliittymänä. Seija sijoittaa ”vanhan” median uuteen kontekstiin lainaamalla uuteen ilmiömaailmaan liittyvää termiä. Valinta puhua printtimediasta käyttöliittymänä voi olla tietoinen valinta asettaa perinteisempi median muoto uuteen kontekstiin. Sanomalehti on Seijan arvion mukaan käyttöliittymänä mukava ja tietyissä tilanteissa parempi. Tämä ei kuitenkaan liity siihen, että Seija kokisi lukevansa paremmin paperilta, vaan päinvas-

toin hän kertoo lukevansa melkein sujuvammin ja nopeammin päätteeltä. Ensimmäisessä katkelmassa hän mainitsee poikkeustilanteena ruuhkabussin, jossa sanomalehti paperiversiona ei käyttöliittymänä toimi. Jälkimmäisessä katkelmassa hän kuvaava esimerkkitalanteena sängyssä lukemisen, jossa sanomalehti on käyttöliittymänä parempi. Vaikka Seijalla on salkkumikro, jonka voi kuljettaa sänkyyn mukanaan, hän silti arvioi paperin käyttöliittymänä kyseiseen tilanteeseen paremmaksi.

Kuten 17-vuotias Janne aiemmin, myös Seija arvioi paperisen median tietyissä tilanteissa nimenomaan *käyttöliittymältään* paremmaksi. Keskeinen ero internetin ja paperisen sanomalehden välillä on se, että Seijan sanoin ”verkostahan sitä hakee silloin, jos tarvitsee jotain tietoa, tai tietää, että on jotain tapahtunut ja jotain uutista”. Kun taas sanomalehden etuna on se, että ”sä näet siitä, vaikket sä niinku haekkaan, niin sä näet, ett mitä on niinku tarjolla”. Internetistä haetaan informaatiota esimerkiksi silloin, kun tiedetään jotain erityistä tapahtuneen tai jos on jokin tietty asia, josta täytyy saada ”jotain tietoa”. Sanomalehti taas tarjoaa valmiin repertuaarin, josta näkee ”mitä on niinku tarjolla”. Lukijan ei tarvitse tällöin olla aktiivinen tiedon etsijä, vaan hän voi silmäillä valmiiksi laaditun tarjonnan läpi muodostaen tietyn käsityksen siitä, mitä on tapahtunut ja tapahtumassa.

Jaakon tapa puhua scifi-kirjojen lukemisesta ja tapa puhua siitä, miksi hän pitää tietokoneesta, joka ”on muodostunut osaks persoonaa suorastaan”, ovat samankaltaisia. Molemmat hän tuottaa puheessa osana omaa itseään ja molemmista hän puhuu asioina, joihin hänellä on ”kloppimainen”, jätkämäinen asenne. Tällä Jaakko selittää tarkoittavansa leikkisää, hiukan poikamaista suhtautumista asioihin. Vaikka Jaakko ei suoraan rinnasta scifi-kirjallisuutta ja tietokonetta, Jaakon puheenvuoroissa nimenomaan nämä kaksi tulevat tuotetuiksi kloppimaisina projekteina ja haastattelutekstistä on siis luettavissa imp-

lisiittinen samankaltaisuus. Eksplisiittisen suhteen scifi-kirjallisuuden ja tietokoneen välille tuottaa puolestaan Päivi, joka lähtee selittämään tietokoneen omaksumistaan sitä kautta, että ”mie oon tytöstä asti lukenu hyvin paljon tieteis- ja fantasiakirjallisuutta” ja tietokone laitteena ei olekaan tuottanut mitään yllätyksiä, koska ”sehän on jossakin kirjoitettu jo aiemmin, mitä on”. Tässä tietokone ei tule ymmärretyksi metaforisena kirjana tai potentiaalisesti kirjan korvaajana, vaan scifi-kirjallisuus näyttäytyy erityisesti 43-vuotiaan Päivin puheessa ikään kuin käyttöohjeena tietokoneelle. Tietokone ei ole tarjonnut yllätyksiä, koska sen idea on tavallaan ollut jo erilaisissa teksteissä olemassa. Laite ei ole muukalainen, joka saapuu yllättäen, vaan pikemminkin vieras, jota on tiedetty odottaa. Tietokoneolio on osa kirjallisuuden lajityyppiä. 17-vuotiaan Jannen tapa jäsentää internetiä ja kirjoja osana samaa jatkumoa muistuttaa Päivin tapaa jäsentää scifi-kirjallisuutta ja tietokonetta. Sekä Jannelle että Päivillä internet asettuu osaksi jatkumoa, ei niinkään omaksi erityiseksi ja selkeästi muista eroavaksi median muodoksi. Jannelle ja Päiville yhteistä on myös se, että he jäsentävät olevansa teknisesti kompetentteja. Teknologia ei esittäydy heidän puheissaan vaikeana asiana.

Olen kysynyt 28-vuotiaalta Johannalta, joka sekä opiskelee että käy töissä, mitä hän mieluiten tekee, kun haluaa oikein rentoutua ja kenties jopa hemmotella itseään. Johanna kertoo, että ”eilen mä kävin kylvyssä” ja toiseksi nimeää ”no tietysti oluella voi käydä kavereitten kanssa”. Näiden lisäksi hän mainitsee harrastavansa akvarellimaalausta ja flamenco. Näitä harrastuksia Johanna kutsuu omaksi tekemiseksi ja henkireiäksi. Tässä vaiheessa kysyn häneltä, että eikö rentoutumiskeinoihin kuulu mitään median muotoja. Tähän Johanna vastaa ”nii joo, no, itseasias niit ei kyllä voi unohtaa koska siis eilen, rentouduin sillä tavalla että kä- olin kävelyllä ystävän kanssa ja sitten käytiin (nauraen:) taidenäyttelyssä niin ehkä se on yks semmo-

nen et käy kattomassa jotain näyttelyitä tai elokuvissa, elokuvissa tulee aika, paljon käytyä”. Hieman myöhemmin haastattelussa palaan tähän Johannan kommenttiin:

Haastattelija: Mä kysyin noista että kuuluuks mitään medioita niinkun tavallaan tohon, sä kerroit siitä et sä olit ollu taidenäyttelyssä niin, niin näätä sellasen

Johanna: Kylhän sekin tavallaan et jo se on, ton mukaan aattelee siinä niinkun tuotetaan jo- joidenkin muiden katsottavaksi, viestejä niin siinä mielessä se ois niinkun media. Emmä oo ikinä aatellu sitä aikasemmin noin laveesti mutta miksei sitä vois aatella, et jos joku internet on niin miksei sitte joku taidenäyttely oo samalla tavalla media, mut ei sitä kyllä niinkun ensimmäiseksi miellä sil- sellaseks niinku mediaksi, et jotenki sen aattelee tämmöseksi, niinkun instituutioksi, niinku just perinteisessä mielessä, mut se ei ehkä enää tänä päivänä enää oo niinkun, just niinku internet, on muuttanut kumminki niin paljon, tiedon välittämistä.

Aiemmin haastattelussa Johanna kertoi pitävänsä internetiä mediana, koska ”siellä ihmiset siirtää tuo, tuo tietoa esille”. Näillä julkilausutuilla kriteereillä myös taidenäyttely voi olla median muoto. Johanna jäsentää siis taidenäyttelyn mediana ja tätä jäsenystä Johanna perustelee mielenkiintoisen rinnastuksen avulla: ”jos joku internet on niin miksei sitte joku taidenäyttely oo samalla tavalla media”. Heti perään Johanna kyllä myöntää, että ”ei sitä kyllä niinkun ensimmäiseksi miellä sil- sellaseks niinku mediaksi”. Taidenäyttelyn ajattelisi Johannan mukaan ”perinteisessä mielessä” instituutioksi, mutta selitys ei ehkä päde enää ”tänä päivänä”. Johanna perustelee näkemystään esittämällä, että internet on muuttanut niin paljon tiedon välittämistä. Tiedon välittäminen oli juuri kriteeri, jonka Johanna asetti sille, että asian voi määritellä mediaksi.

Internetin myötä itse median kriteeri on Johannan puheenvuorossa muuttunut niin paljon, että taidenäyttelykin voi ajatella täyttävän tämän kriteerin. Mitä sitten tällaisen artikulatation avulla tulee tuotetuksi? Minkälaisena syntyy internet,

minkälaisena taidenäyttely ja minkälaisena vielä media tässä artikulaatiossa? Miten nämä rakentuvat suhteessa toisiinsa? Taidenäyttely on perinteisesti merkinnyt meille jonkun asian ”esittämistä”, esineiden esille laittamista. Esille laittaja on henkilö, jota kutsutaan taiteilijaksi. Oikeastaan voisi sanoa, että tämä henkilö on taiteilija vasta, kun hän saa tuotua töitään esille. Jokainen voi maalata, kirjoittaa tai säveltää, mutta taiteilijaksi tullaan vasta kun taiteen kenttä tunnistaa työn ja sallii sen esille tuonnin jollain foorumilla. Kun taidenäyttely rinnastetaan internetiin, artikuloituu internet tässä potentiaalisesti asioiden *esittämisenä*, ei siis vain tiedon välittämisenä. Taidenäyttely artikuloituu tässä taas paitsi esittämisenä myös *viestien* esittämisenä ja jakamisena. Johanna tuottaa puheenvuorossaan kausaaliketjun, jossa internet näyttäytyy prosessin alkuunpanijana. Internet on muuttanut itse tiedon välittämistä, jonka seurauksena median määritelmä on laadullisesti muuttunut, jonka seurauksena esimerkiksi taidenäyttelyä voi pitää määritelmällisesti median muotona.

Paavon ja Kirsin haastattelussa nousee puheenaiheeksi ajatus sähköisestä kirjasta. Kun haastattelija mainitsee sähköisen kirjan, Kirsi kommentoi, että kirjassa on olennaista se, että ”se on niinku esine”, johon liittyy ”tää aura-asia”. Kyse ei ole vain kuorista, vaan kirja on jotain enemmän. Pariskunta jatkaa:

Paavo: Okei kirjat mut ruveta kantaan semmosta sähköstä välinettä, millä voi niinkun josta voi lukee sitä kirjaa.

Kirsi: Niin sä niinkun sä sä sanoit että voihan tän ny lukea vessassaki ja

Paavo: Nii

Kirsi: Sitä voi lukea niinku sängyssä

Paavo: Nii ja tai mennä ulos tai laittaa sen taskuun ja

Kirsi: Ja samalla haistella miltä ha-ii

Paavo: Nii

Kirsi: Hhaisee.

Paavo: Niin se on ikään kuin todellisempi myös se se kirja kuitenkin

siis vaikka siis seo, onhan siis se onhan se niinku se sähkökirjaki on totta, mutta et siis se

Kirsi: niin mä en tiää mikä se on, eiks se tämmönen silmille rasittavaa yhä, mut sit taas toisaalta niinkun puhuttiin kirjoistaki ennen ei kannata lukee.

Paavo: Nii autolla ei saa ajaa yli kolmeekymppiä, tai muuten pyörtyy.

Ajatus sähköisestä kirjasta synnyttää kiintoisan keskustelun siitä, mikä paperisessa versiossa on olennaista. Kirsi on jo maininnut, että kirjalla on jonkinlainen ”aura” ja että se on erityisellä tavalla esine. Ennen kuin idea sähköisestä kirjasta tuli keskusteluun mukaan, haastattelija on kysynyt, mihin asioihin Kirsi ja Paavo käyttävät kirjoja. Tässä yhteydessä Kirsi on maininnut, että hän ei varsinaisesti lue kovin paljon. Keskeistä kirjoista puhuttaessa Kirsin mukaan ei ole se, ”miltä joku näyttää vaan koko se koko niinku maailma jota se edustaa”. Edellisessä katkelmassa keskeisenä perinteisen kirjan ominaisuutena konstruoiu sen liikuteltavuus, mobiilius ja sen käsin kosketeltava ”todellisempi” olomuoto. Katkelman loppupuolella Paavo huomauttaa, että onhan sähkökirjakin ”totta”, mutta keskeistä lienee se, että pariskunnan puheenvuorossa mielikuva perinteisestä kirjasta tuottaa kirjan jonain todellisempänä, joka kulkee mukana todellisissa tilanteissa; niin vessassa, matkalla kuin makuuhuoneessa. Puheenvuoron lopussa Kirsi suhteellistaa keskustelua muistuttamalla, että onhan joskus aikoinaan varoiteltu perinteisistä kirjoistakin, ja Paavo yhtyy tähän mainitsemalla, että autolla yli 30 km/h ajamisen arveltiin aiheuttavan kuljettajan pyörtyymisen.

Itse asiassa juuri kirjojen avulla on aikoinaan pyritty hallitsemaan Paavon mainitseman nopean vauhdin aiheuttamia ongelmia. Lukeminen on merkityksellistynyt matkustamiseen liittyvänä toimintana jo paljon ennen nykyisiä teknologian muotoja. Kirjassaan *Junamatkan historia* Wolfgang Schivelbusch (1996, 60–63) mainitsee, miten lukemisen avulla pyrittiin hal-

litsemaan junalla matkustamiseen liittynyttä uutta kokemusta ajan ja paikan katoamisesta. Nopean vauhdin vuoksi ympäristö hahmotettiin nopeasti vaihtuvana panoraamana. Junissa matkustaminen myös muutti suhdetta kanssamatkustajiin. Hevosvaunuilla matkustettaessa koettiin luontevaksi toisten matkajien kanssa seurustelu. Rautatievaunuissa ei enää samalla tavalla syntynyt keskustelua ja lukemisen avulla korvattiin puuttuva seurustelu, ja voitiin välttää hämmentynyttä hiljaisuutta ja luoda omaa yksityisyyttä.

Edellisen katkelman alussa Paavo sanoo ”mut ruveta kantaa semmosta sähköstä välinettä, millä voi niinkun josta voi lukee sitä kirjaa”. Uusi ”sähköinen kirja” olisi jotain sellaista, josta tullaan maininneeksi nimenomaan se, että sitä alettaisiin *kantamaan*. Paavo ei siis esimerkiksi maalaile tässä kuvitteellista sähkökirjaa, jonka kanssa vain oltaisiin jossain paikassa. Mielikuva lukulaitteesta vaikuttaa ”kantavan” mukanaan itsestään selvää ajatusta mobiiliudesta. Tästä näkökulmasta Kirsin jatkokommentti ”voihan tän ny lukea vessassaki” tuo esille oivalluksen siitä, että paperinen kirja on jo kannettava. Lukulaitetta ei siis tarvittaisi sen vuoksi, että se olisi mobiili, sillä perinteinen kirja on jo sitä; se kulkee mukana vessaan, sänkyyn ja kotoa uloskin. Kannettavuus ei ehkä tule aina tunnistettua, sillä kulttuurisesti jaettu käsitys ”kannettavista” tai mobiiliudesta ”kantaa” mukanaan ajatusta jonkinlaisesta löytöretkeilijän asenteesta. Uudempiä mediateknologioita kannetaan, ainakin mainoskuvastoissa, mukana, jotta voitaisiin vapaammin matkustaa ja olla ylipäänsä liikkeessä. Siten mainoskuvastojen mobiilius ei ensisijaisesti puhu arkisimmista liikkuvuuden muodoista, esimerkiksi kotimatkasta, kun lähdemme töistä, tai illalla sänkyyn asettumisesta.

Edellä analysoimiani aineistokatkelmia yhdistää se, että niissä puhe uudemmista mediateknologioista asettaa ne jatkumolle ns. perinteisempien mediateknologioiden kanssa. Näin

artikulaatioissa myös tuttuja asioita voidaan arvioida uusilla kriteereillä. Ero uuden ja vanhan välillä liudentuu, jolloin myös tuttu alkaa saada uusia piirteitä. Paperista lehteä voidaan esimerkiksi arvioida käytettävyyden tai kannettavuuden kriteereillä.

5.2 Mukana kulkevat mediateknologiat

Kirjassaan *Post Scriptum* Mikko Lehtonen (2001, 110–111) kirjoittaa, että lukemisessa on kyse enemmästä kuin pelkästä tekstin siirtymisestä lukijan tajuntaan ilman, että tekstin välittäjällä olisi merkitystä. Lukeminen on ”ruumiillista toimintaa, tilan ottamista haltuun, lukijan olemista suhteessa omaan itseensä ja toisiin ihmisiin”. Konkreettista tilan haltuun ottamista haastatteluissa esiintyy nimenomaan niissä yhteyksissä, joissa puhutaan kirjoista tai lehdistä. Tätä voi pitää hiukan yllättävänä löydöksenä, sillä olisi voinut olettaa tällaisten mainintojen nousuvan haastatteluissa ensisijaisesti matkapuhelimesta tai kannettavasta tietokoneesta puhuttaessa. Matkapuhelimen mobiilius saatetaan mainita käteväenä piirteenä ja matkapuhelimen hankinnasta kerrottaessa toistuvat tutut tarinat siitä, miten matkapuhelin potentiaalisesti pelastaa, jos onnettomuus kohtaa tien päällä. Kirja ja lehti syntyvät kuitenkin aineiston eksplikoidusti mobiileimpina mediateknologioina.

Kirjan ja matkapuhelimen ja muiden kannettavien mediateknologioiden välillä voi nähdä implisiittisen suhteen, sillä aineistossa molempien keskeinen piirre on niiden mukana kuljetettavuus. Matkapuhelimen mobiilius on kenties niin itsestään selvää, että se ei virittänyt samalla tavalla eläviä kuvauksia tilanteista, joissa se on kulkenut mukana ja tarjonnut elämyksiä. Aineistossa kirja syntyy eksplikoidummin mobiilina esineenä kuin matkapuhelin. Tätä ei pidä kuitenkaan tulkita merkkinä siitä, että matkapuhelin tai kannettava tietokone eivät

tarjoaisi haastateltavillemme mobiileja elämyksiä. Päinvastoin tulkitsen, että ilman uudempien mediateknologioiden tarjoamia uusia kokemuksia ei voisi olla myöskään uutta tietoisuutta perinteisempien mediateknologioiden merkityksestä arjessa.

Edellisessä katkelmassa Kirsi ja Paavo ovat maininneet jo kirjan keskeisenä piirteenä sen, että se voi kulkea mukana niin vessaan, matkalle kuin sänkyynkin. Hiukan myöhemmin keskustelussa haastattelija kysyy onko paperi merkityksellistä silloin, kun ajatellaan sanomalehteä perinteisessä muodossa ja verkkoversiona. Paavo ja Kirsi vastaavat:

Paavo: Ehkä se on siis tottumusjuttu, mutta, tota niin niin

Kirsi: Voi, niinku lehdissäki se, siis sehän on niinku et, jos ostan esimerkiksi R-kioskilta lehden

Paavo: (rykäisyjä)

Kirsi: Niin kyllähän se viestittää, että sehän on niinkun semmonen esine jota sä kannat. Niin kyllä se viestittää myös niinkun sinusta

Paavo: Mm mmm.

Kirsi: Et mä koen sen semm tämmösenä junamatkan lukemisena

Paavo: Mmm

Kirsi: Et mikä mitä niinku imagoa sielä, et jos ny joku lukee

La Gazzetta dello Sportaa niin sit sitä heti niinku kattoo, että toi lukee

Paavo: Niin joo niin niin

Kirsi: Pornolehdet ostetaan niihin ruskeisiin muovipusseihin, eiku paperipusseihin.

Haastattelija: Minä luulin, että ne laitetaan Iltasanomien väliin (nauhduksia) niin

Kirsi: Ai jaa

Jälleen Kirsi nostaa esille paperisen median erityisen esineluonteen. Kirja tai lehti joka on tehty paperista mahdollistaa aivan toisenlaisen suhteen tekstin esineellisyyteen kuin digitaalinen teksti. Kirjaa tai lehteä lukiessa kiinnitämme miltei tiedostamattamme huomiomme kirjaan tai lehteen esineenä; vilkaisemalla tai arvioimalla 'miten paljon on jäljellä vielä'. Joskus

voimme olla pahoillamme siitä, että kirja tai lehtiartikkeli loppuu liian pian. Kirjan kohdalla tämä voi toisinaan näyttäytyä miltei taisteluna kirjaesinettä vastaan, jossa ajoittain tarkistetaan, kuinka paljon on vielä luettava ennen kuin olemme ”selättäneet” kirjan (Saarinen, Joensuu & Koskimaa 2001, 35). Paperinen sanomalehti on Kirsin puheenvuorossa ”esine jota sä kannat” eli siis olemukseltaan nimenomaan mobiili. Lehti tulee tässä katkelmassa tuotetuksi myös *kommunikatiivisen tyylin* (Maffessoli 1995, 89–94) tuottajana, sillä sitä kannetaan mukana ja se viestittää kantajastaan jotain asioita ja sen perusteella toiset voivat potentiaalisesti ”lukea” jotain lehden lukijasta.

Kirsin ja Paavon haastattelussa matkapuhelimen liikuteltaisuus ei nouse selkeästi esille. Tämä johtunee siitä, että heidän ensimmäinen matkapuhelimensa on hankittu ulkomailla asuttaessa ja sitä käytettiin selkeästi perinteisen puhelimen tapaan perheen yhteisenä puhelimenä. Paavo kertoo, että tämän vuoksi ”hyppy tähän että ne oikeesti on kannettavia täällä Suomessa se oli musta matala”, johon Kirsi kertoo muistavansa, että kun ”mä sain sen oman niin se oli kyl tota aika makeeta”. Toisaalla haastattelussa Kirsi kertoo haaveilevansa matkapuhelimesta, jonka avulla voisi matkoilla ollessa lukea sähköpostit. Nämä Kirsin puheenvuorot ovat haastattelun kohtia, joissa matkapuhelimeen voi aavistella liittyvän myös elämyksellisiä piirteitä.

Kirjan erityinen esineluonne tulee esille myös Jaakon haastattelussa. Hän kuvaa omaa suhdettaan kirjoihin kertomalla, että ”mä oon tämmönen kirjojen omistaja”, joka johtuu siitä, että ”mä haluan ikään kuin omistaa sen tämmösenä esineenä myös”. Jaakon kirjat kertovat itsestä, sillä hän näkee niiden olevan ”tämmösiä varjoja menneestä ja eletystä elämästä”. Tätä hän vielä tähdentää mainitsemalla, että ”mulle ei oo valokuvatakaan niin tärkeitä ko kirjat”. Reetan haastattelussa suhde kirjan esineellisyyteen rakentuu myös tärkeänä, mutta hiukan toisella tavalla. Reetta kertoo, miten hän on viime vuosina muuttanut

usein ja että uudesta asunnosta ”siitä tulee koti siinä vaiheessa, kun mä saan mun kirjahyllyni kokoon ja tietyn määrän kirjoja ja muistoesineitä”. Myös sanomalehden voi tulkita liittyvän kotiutumisasiin, sillä Reetta mainitsee toisaalla, että nyt kun hän on kohta kolme vuotta asunut paikkakunnalla, hän lukee sujuvammin paikallislehteä kuin Hesaria. Kirja ja lehdet syntyvät merkityksellisesti mukana kulkevana, kun samalla huomioidaan niiden tärkeä rooli kotipaikan ja kotoisuuden rakentajina. Mukana kulkevuus ja kannettavuus saavat siis useamman kaltaisia merkityksiä printtimediasta puhuttaessa. Kirjat ”kantavat” elettyä elämää ja sanomalehti ”kantaa” kotipaikkakuntaan sitoutumisen merkitystä.

Reetan haastattelussa rakentuva implisiittinen suhde matkapuhelimen ja kirjan välillä on selvempi kuin Paavon ja Kirsin haastattelussa. Reetta kertoo matkapuhelimen olleen hänelle siihen aikaan, kun hänellä vielä oli lankapuhelin, ”vaan semmonen reissupuhelin”. Jälleen uudempaan teknologiaan liittyvä puhetapa, joka riisuu, pelkistää teknologian yhteen piirteeseen. Reetta ei ilakoiden kerro, miten matkapuhelin on ihastuttavalla tavalla reissupuhelin, johon kytkeytyisi mukavia matkakokemuksia. Sen sijaan matkapuhelin tuodaan pelkistetysti esille, sillä se on *vaan* semmonen reissupuhelin.

Matkapuhelin liittyi Reetalla tiettyyn tunteeseen, sillä ”lankapuhelimella hoidettiin ne asialliset puhelut ja sit se kännykkä otettiin käteen paitsi reissussa, milloin muutenki on tämmönen vapautuneempi lomafilis”. Myöhemmin haastattelussa hän kertoo, että hänen ensisijainen rentoutumiskeinonsa kotona on lukeminen: ”Sillon ku mä oon todella uppoutunut kirjaan, siis kirja vie mennessään, niin mä luen sitä periaatteessa kaikkialla kodissani, mä saatan istua parvekkeella kesäaikaan, mä luen ruokapöydän ääressä samalla kun mä syön, mulla on periaatteessa se kirja mukana siinäkin vaiheessa, kun mä laitan ruokaa, mä kuljen se kirja kädessä kaikkialle niin kauan kuin se kirja on

kesken.” Matkapuhelin tulee tuotetuksi *matkapuhelimena*, kun Reetan haastattelussa kirja syntyy puheessa kotiympäristöstä ja kasvaa yhä merkityksellisemmäksi siirtyessään kaikkialle niin kauan kuin siihen ollaan uppoutuneita. Kirja on myös kätevä, koska ”nykypäivänä kirjan löytää kaikkialta”, jos olisi sattunut niin, että sen olisi unohtanut ottaa mukaan. Haastattelija kysyy Reetalta, minkälaisia funktioita kirjan mukaan ottamisella on: onko lukeminen itsessään keskeinen vai onko kyse myös kirjan taakse piiloutumisesta tai sen avulla kontaktin ottamisesta. Reetta kieltää varsinaisesti piiloutuvansa kirjan taakse ja jatkaa:

Kieltämättä kesäaikaan, kun on kaikenmaailman terassit ja kahvilat ja tällaset jossain ulkotiloissa, niin yksinään kun liikkuu, niin jossain tapauksissa on helpompaa mennä kirja kädessä jonnekin, ottaa lasillinen juotavaa, vähän syötävää ja istuu johonkin pöytään ja alkaa lukeen, se on tavallaan mulle luontevampaa kun se että mä vaan istuisin ja tujottaisin yksinäni ympärilleni ja katselisin muita, ehkä porukalla kulkevia ihmisiä et onhan se varmaan jossain tapauksessa se on jonkinlainen suojaverho et mä piiloudun sen kirjan taa, mutta mä en oo kokenu sitä sellaseks varsinaiseks piiloutumiseks.

Reetan puheenvuoro on varmasti miltei jokaiselle niin tuttu, ettei se tunnu yllättävältä. Katkelmissa, joissa kirja tai lehti tuotetaan luonteeltaan mobiileina esineinä, ne myös syntyvät hyvin samanlaisina kuin matkapuhelin on viime vuosien kotimaisien tutkimuksien analyyseissä syntynyt (ks. Kopomaa 2000; Mäenpää 2000). Haastatteluissa kirja tai lehti tulee tuotetuksi esineenä, jonka perusteella voidaan lukea jotain kantajasta, esineenä, johon on intiimi suhde ja jonka avulla sosiaalista tilaa voidaan hallita ja johon uppoudutaan. Nämä kaikki ovat piirteitä, joita olemme viime vuosina tottuneet liittämään matkapuhelimeen.

Kuten Reetan haastattelussa, myös Timon ja Susannan keskustelussa printtimedia syntyy esineinä, jotka ovat merkityksellisesti mobiileja niin kotona kuin muuallakin. Haastattelija kysyy Timon ja Susannan kirjojen käytöstä, johon Timo vastaa

hyödyntäen printtimediaa moraalisen asetelman rakentamisessa: ”Jos ei olisi tietokonetta, niin todennäköisesti lukisin enemmän kirjoja.” Jälleen on luontevaa mainita, että tietokone vie aikaa juuri lukemiselta.²⁰ Susanna toteaa, että ”jos mun pitäis lukee joku oikee kirja kannesta kanteen, niin en mä ikinä ottais sitä netistä” ja hän lisää vielä: ”Tietokoneen kanssa ei voi kellistyä sohvalle.” Susannan huomautuksessa kirjassa olennaista on juuri sen liikuteltavuus; sen kanssa voi kellistyä mukavammin kotisohvalle. Susannan perustelu sille, miksi hän preferoi paperisen kirjan lukemista on tuttuudessaan ja itsestään selvyyydessään jännittävä: ”Jos mun pitäis lukea joku oikee kirja kannesta kanteen, niin en mä ikinä ottais sitä netistä.” Kirja ei siis ole oikea kirja, jos se ’otetaan netistä’. Voimme myös päätellä Susannan puheenvuorosta, että internetissä oleva tekstikokoelma tulee kuitenkin tulkituksi kirjana, mutta puutteellisena, ei täydellisenä kirjana. Oikea kirja on, kuten Susanna mainitsee, jostain joka luetaan ”kannesta kanteen”.

²⁰ UCLA:n Internet-raportti vuodelta 2001 kertoo, että aktiiviset internetin käyttäjät ovat myös aktiivisimpia muiden median muotojen käyttäjiä ja seuraajia. Ainoa median muoto, jonka seuraaminen internetin myötä näyttää vähenevän, on television katselu. (UCLA:n Internet-raportti verkossa: <http://www.digitalcenter.org/pdf/Internet-ReportYearTwo.pdf>, tarkistettu 18.8.2005.) Toinen vuotta myöhempi tutkimus (Robinson, Kestnbaum, Neustadt & Alvarez 2002) tukee tutkimustulosta ja lisää, että esimerkiksi lukeminen ei ajallisesti vähene internetin käytön myötä. Aikaa tietokoneen käytölle otetaan tämänkin tutkimuksen mukaan television katselulta sekä lisäksi nukkumiselta. Myös nuorten mediankäyttötutkimukset osoittavat, että aktiivisimmat mediavälineiden käyttäjät ovat yleensä aktiivisia printtimedian hyödyntäjiä ja/tai muutenkin aktiivisimpia harrastajia (aiheesta Lehtonen 1996; Matikkala & Lahikainen 2005; Luukka 2001, 265–266.) Mediamoraalin kannalta on kuitenkin ymmärrettävää, että ihmiset ilmaisevat, että lukisivat enemmän kirjoja, jos tietokonetta ei olisi. Olisi kulttuurissamme moraalisesti epäilyttävää harmitella, että televisiota tulee katsottua vähemmän tietokoneen ja internetin käytön vuoksi.

Internetissä olevan tekstikokoelman ja paperisen version itsestään selvää suhdetta voidaan lähteä purkamaan kuvittelemalla vaikkapa, että vertaisimme teatterissa näkemäämme esitystä radiossa esitettyyn samaan näytelmään. Kertoisinko, että ’jos mun pitäis kokea joku oikee näytelmä teatterissa, niin en mä sitä ikinä kuuntelis radiosta’. Luultavimmin en, koska tämä kuulostaisi järjettömältä. Kuitenkin sen sanominen, että ”jos mun pitäis lukea joku oikea kirja kannesta kanteen, niin en mä ikinä ottais sitä netistä” vaikuttaa täysin järjelliseltä. Tämä osoittaa, miten vahvasti jäsenämme internetin sisältöjen luonteen printtimedian kaltaisena ja miten internetin moraalinen, ”oikeanlainen” käyttö, on säädellympää ja tiukemmin rajattua.

Kirjan arvostetun aseman vuoksi uusia teknisiä innovaatioita herkästi esitellään ja tehdään tutuiksi metaforisina kirjoina. Tämä ei välttämättä tapahdu aina tietoisesti ja suunnitelmallisesti. Sähköisiä lukulaitteita kutsutaan esimerkiksi sähkökirjoiksi, mikä saattaa tuottaa tuttuuden ja turvallisuuden vaikutelmaa. Toisaalta laitteiden kirjamaisuuden korostamisella voidaan myös tukahduttaa innovaatioita, sillä kirjametafora ohjaa vahvasti laitteen ymmärtämistä ja hahmottamista. Laitteet tulla torjutuksi, koska se ei olekaan kirja tai sitten niitä ominaisuuksia ei omaksuta, jotka eivät muistuta kirjan ominaisuuksia. (Saarinen, Joensuu & Koskimaa 2001, 21.)

Frederick G. Kilgour (1998, 151) esittää kirjassaan *The Evolution of the Book*, että niin sanottu elektroninen kirja on jossain määrin samanlaisessa kehitysvaiheessa kuin auto 1800-luvun loppupuolella. Aluksi auto hahmotettiin jonkinlaisena hevosettomana hevosekärrynä eli siis jotenkin puutteellisena kunnes auton suunnittelussa tapahtui ratkaiseva muutos ja autosta tuli enemmän modernin auton kaltainen kuin hevosekärry muistuttava. Muutos tarkoitti käytännössä muun muassa sitä, että moottori siirrettiin auton etuosaan ja konepellin alle ja käsin käytettävien vipujen sijaan suunniteltiin polkimet ja

ratti. Autoa ei enää jäsennetty hevoskärryn korvaajana, vaan itensäisenä ja erityisenä kuljetusvälineenä.²¹

Hiukan myöhemmin haastattelija kysyy Susannalta ja Timolta minkälaisia asioita he haluavat nimenomaan kirjan muodossa. Tähän Timo aloittaa haastattelijan puheen kanssa päällekkäin, että ”ei mulla oo”, mutta jättää lauseen kesken ja jatkaa ”no se on tällä hetkellä nyt vielä niinku kaikkein kannettavin tekstimuoto”. Susanna muistuttaa, että ”matkoilla tietokone painaa huomattavasti enemmän kuin joku pokkari” ja lisää vielä naurahten ”ja pokkaria voi lentokoneen laskeutuksessa ja noustessa ja tietokonetta ei ainakaan toistaseks saa pitää auki”. Jälleen kirjan olemukseen liitetään olennaisena piirteensä mukana kuljetettavuus. Matkustamisesta puhuminen on Susannan ja Timon elämässä myös hyvin ajankohtaista, sillä he ovat viime vuosina useampaan eri otteeseen asuneet ulkomail- la.

Reetta huomauttaa kysyttäessä mitä sanomalehteä hän tilaisi kotiinsa jos tilaisi, että asuttuaan kolmisen vuotta nykyisellä paikkakunnalla, hän jo kokee osaavansa lukea paikallista lehteä paremmin kuin muita lehtiä:

²¹ Tällaisten historiallisten rinnastusten tekemisellä on aina myös seurauksensa, joista on hyvä olla tietoinen. Rinnastukset helposti luonnollistavat teknologian leviämisen ja synnyttävät vaikutelman historian mekanistisesta etenemisestä. Rinnastuksia tehtäessä on hyvä pitää mielessä, että niiden avulla niin teknologiaan myönteisesti suhtautuvat että teknologiaan kriittisesti suhtautuvat oikeuttavat usein oman kantansa. Jaakko Suominen (1999, 24–29) huomauttaakin, että menneisyydestä on mielekästä etsiä analyttisiä ideoita nykyisyyden tarkastelemiseen, mutta nykyistä ja mennyttä ei tulisi nähdä identtisinä. Esimerkiksi edellinen Kilgourin historiallinen rinnastus on siinä mielessä ontuva, että se tuottaa implisiittisen rinnastuksen, jossa sähkökirja on kuin auto ja paperinen kirja on kuin hevoskärry. Siten esimerkki tuottaa myös ajatuksen siitä, että paperisessa muodossa oleva kirja yhtä vääjäämättä kuin hevoskärry tulee korvautumaan teknisesti hienostuneemalla teknologialla.

Mä uskon, jos mä täällä tilaisin lehden, niin kyllä mä varmaan nyt ja näin, kun mä oon kohta kolme vuotta tällä seudulla asunut, niin oisin paikallisen lehden kannalla. Se on, mulla menee aina vähän aikaa siihen, että mä opin lukemaan sen uuden seudun sanomalehteä, ett mulle tavallaan Aamulehti on semmonen perinteinen aamulehti, ja, et en mä Hesarinkaan lukija mitenkään rutinoidusti ole, et kyllä mä tällä hetkellä luen varmaan sujuvammin sitä paikallista lehteä.

Reetta ei siis tilaa sanomalehteä tällä hetkellä kotiin, vaan lukee joka arkiamu lehdin työpaikalla. Susannalle ja Timolle ei myöskään tule paperista sanomalehteä kotiin. Timo kertoo pariskunnan aamurutiineista, että ”siinä vaiheessa niinku, siinä missä vessaan, tietokone päälle, kahvin keittoon, kun kahvi valmistuu, niin netti on latautunut” ja ”sit menee lukeen Hesaria ja juo aamukahvin, sen jälkeen siinä vaiheessa Susanna alkaa jo, tulee koputtelemaan olkapäähän, että mun vuoro kattoo Hesaria”. Yhteistä Reetan ja Susannan ja Timon suhteessa sanomalehteen on se, että lehden lukeminen määrittyy paitsi kodin ja paikkaan asettumisen kautta, myös liikkumisen ja matkustamisen kautta. Reetta on edellä kertonut, miten hän kolme vuotta paikkakunnalla asuttuaan kokee ”et kyllä mä tällä hetkellä luen varmaan sujuvammin sitä paikallista lehteä”. Sanomalehti tulee hyvin tutulla tavalla tuotetuksi asiana, joka ei ilmiönä ole monoliittinen. Yksittäiset sanomalehdet eroavat toisistaan niin, että uuden sanomalehden lukeminen on nimenomaan *opeteltava*. Kun kuuntelemme paikallisradiota vieraalla paikkakunnalla tai luemme muoniolaisena kuusamolaisen kirjoittamaa kirjaa tai katselemme toisen paikkakunnan paikalliskanavaa televisiosta, emme jäsennä tätä asiana, joka täytyisi opetella. Jollain tavalla edellä mainituissa toiminnoissa jäsenämme välineen tai muodon säilyneen samana, niin että kyse on periaatteessa samasta ilmiöstä, jota ei tarvitse paikkakuntaakohtaisesti opetella. Kun muutamme uudelle paikkakunnalle joudumme ensi alkuun selvittämään itsellemme esimerkiksi, missä on lähin ruokakauppa, kirjasto, apteekki, missä lapsilla on hoitopaikka

tai koulu, mitä reittiä työpaikalle kannattaa mennä, pitääkö paikallisbusseille heilauttaa pysähtymismerkki ja sanoa bussissa erikseen, minne ollaan menossa. Vähitellen täytyy alkaa opetella myös miten paikallista lehteä luetaan.

Susanna ja Timo ovat lukeneet alkujaan lehden internetistä asuessaan ulkomailla. Timo kertoo, että internetin takia ei ulkomailla ”tunne olevansa niin eristyksissä Suomen asioista” ja jatkaa ”nyt kun oli laajakaista, niin tuli luettua Hesari, joka aamu, niinku olis Suomessa ollu, paitsi luki sen netistä”. Tässä Timon puheenvuorossa lehden luku määrittyy myös kodin ja kuulumisen kautta. Heille verkkolehden lukeminen on muodostunut tavaksi nyttemmin myös Suomessa. Silloin kun verkkolehti asettuu arkeen täyttämään samaa funktiota kuin paperinen sanomalehti (osana sen aktiivista tuottamista, että kuuluutaan jonnekin) on se Timon ja Susannan tapauksessa asettunut heidän arkeensa myös ilmeisesti pysyvämmiin. Voisi sanoa, että verkkolehti on kotoutunut heidän arkeensa osana kodin tekemistä ja määrittäessään alkujaan tätä kautta, se on jäänyt osaksi heidän arkeaan myös Suomessa. Ulkomailla ollessa verkkolehteä ei arvioida sen mukaan, miten se eroaa paperisesta lehdestä, vaan se paikkaa arjessa paperisen lehden jättämää tyhjää tilaa. Kun verkkolehden käyttö on omaksuttu tätä kautta, on se väkiintunut arkeen, vaikka myöhemmin olisikin mahdollisuus valita paperinen media.

Kun haastateltavia on pyydetty pohtimaan, mitä heidän mielestään ”media” tarkoittaa tai merkitsee, on kirja tai kirjallisuus määritelty vain muutamissa tapauksissa mediana (aiheesta Puranen 2005). Joissakin haastatteluissa (esim. Kirsin ja Paa-von) kirjojen lukemisesta on kysytty suoraan. Haastatteluissa, jotka olen itse tehnyt, en ole yleensä ottanut oma-aloitteisesti kirjojen lukemista puheeksi, vaan aloite on tullut haastateltavien puolelta. Kirja tai kirjallisuus nousee näissä haastatteluissa esille esimerkiksi silloin, kun kysytään tärkeimpiä tapoja ren-

toutua kotiympäristössä. Haastatteluissa kirja siis useasti merkityksellistyy kotiin liittyvän tärkeän toiminnan kautta (lukeminen) tai kodin tärkeänä esineenä. Kuten edellä on käynyt ilmi; paperinen media ei jää kotiin, vaan kulkee mukana.

Matkapuhelimen on sanottu osallistuneen kaupunkitilan ”olohuoneistumiseen”, yksityisen tilan yhä enenevään valumiseen julkisen alueelle (mm. Kopomaa 2000, 12–16). Jos matkapuhelin olohuoneistaa kaupunkiympäristöä, mitä esimerkiksi kirja potentiaalisesti tekee? Ainakin kirja on, hyvin toisella tavalla kuin matkapuhelin, konkreettinen mukana kulkeva pala sitä, mitä kutsutaan ”kodiksi”. Printtimedian heikkoudeksi on sähköisiin median muotoihin verrattaessa nähty juuri sen lokaalisuus, paikkaan sitoutuneisuus. Sähköisessä muodossa olevan dokumenttini voin hetkessä jakaa laajalle yleisölle, mikä ei onnistu paperisen version kanssa. (aiheesta esim. Sellen & Harper 2002.) Jos näemme tämän piirteen ainoastaan printtimedian puutteeksi, emme näe, että printtimedian lokaalisuus on yksi osa sen symboliarvoa. Printtimedia on yhä resurssi, jonka avulla juurrutaan osaksi paikkaa. Mikko Lehtonen (2001, 112) huomauttaakin kirjassaan *Post Scriptum*, että niin kauan kuin paikallisella ja kansallisella yhteisyydellä on merkitystä, on myös painetulla sanalla merkitystä. Myös sähköisessä muodossa olevat tekstit toimivat yhteisyyden rakentamisen resurssina. Ne puolestaan mahdollistavat toisella tavalla paikallisia ja kansallisia rajoja ylittävien osakulttuurien yhteisyyden.

5.3 Privatisoitua mobiiliutta

Liian helposti tutkimuksen tiedostamattomaksi alkuoletukseksi otetaan se, että uudet mediateknologiat muuttavat asioita ja vanhat ovat vakiintuneita eivätkä niin ollen ole dynaamisia ja muuttuvia. Itsekin lähdin alkujaan etsimään puhetta mobiiliuden merkityksestä itsestään selvästi vain sieltä, missä puhu-

taan uusista mediateknologioista. Kun otamme tosissamme strukturalistisen antropologian lähtökohdan, jossa esineiden nähdään muodostavan suhteiden järjestelmän ja täydennämme sitä artikulaatioteorialla, ei ns. vanhoja median muotoja nähdä muuttumattomina. Kun järjestelmään tulee uusia elementtejä tai jokin osa muuttuu, myös jatkuvasti rakentuva järjestys liikahtaa. Tästä näkökulmasta onkin mielekästä kysyä, mitä kirja tai lehti ”tekee” nykyään ollessaan mobiili. Kun matkapuhelin siis ”olohuoneistaa” kaupunkiympäristöä, se eräällä tavalla tuo yksityisyyden julkisiin tiloihin jälleen uudella tavalla. Paperista tehty media eli tässä tapauksessa kirjat ja lehdet kantavat mukanaan toisella tavalla *lokaalia*. Kirja voi olla merkityksellinen ja konkreettinen pala kotia ja lehti taas tuottaa ja pitää yllä tiettyyn kulttuuriin kuulumista ja osallistumista.

Edellisissä aineisto-otteissa artikuloitu mobiilius on toisenlaista tietoisuutta kuin se, mistä esimerkiksi Raymond Williams (1974) kirjoittaa jo klassikoksi muodostuneessa teoksessaan *Television. Technology and Cultural Form*. Williams puhui mobiiliuden uudenaikaisesta tiedostamisesta, jolloin tämä tietoisuus ei ollut vain tietoisuutta abstrakteista käsitteistä tai ajatuksista, vaan myös elettyä kokemusta (Williams 1974, 22). Television ja radion vakiintuminen koteihimme tuotti Williamsin mukaan ilmiön, jota voidaan kutsua mobiiliksi privatisaatioksi (emt. 1974, 26). Televisio ja radio toivat niin sanotusti maailman koteihimme, jolloin meidän ei tarvinnut enää poistua kotoamme saadaksemme tietynkaltaisia kokemuksia ja tietoa. Mobiilius tarkoitti tässä sitä, että saatoit ”matkailla” olohuoneen sohvalta käsin privaalisti. Mobiilin privatismin käsite avaa moderniin elämänmuotoon sisältyvän paradoksaalisuuden, joka liittyy siihen, että maantieteellisen liikkuvuuden lisääntyessä samaan aikaan myös yksityisyyden alueet ovat lisääntyneet. Yhä useammat tehtävät ja toimet ovat siirtyneet julkisen elämän alueelta yksityisen elämän alueelle.

Myöhemmin televisiota teknologiana alettiin tuottaa myös käänteisellä logiikalla, sillä markkinoille tulivat kannettavat televisiot, joita tarjottiin lupauksella, että yksityinen maailma voitiin nyt tuoda ulos. Kannettava televisio ei vakiinnuttanut paikkaansa nimenomaan kannettavana, sillä harva käytännössä hyödynsi tätä mahdollisuutta, mutta keskeistä uutuudessa olikin se, että se ei ainoastaan määritellyt televisiota uudella tavalla, vaan tuotti myös uudenlaisen katsojan. Lynn Spigelin (2001a; 2001b) mukaan kannettavuudesta tuli nimenomaan vahva television katselun malli. Katselija ei ollut enää vain passiivinen kotiteatterinsa seuraaja, vaan aktiivinen ja potentiaalisesti liikkuva katselija. Mainoksissa television katselija saattoi jumpata tai istua ulkona luonnossa ystävien kera katsellessaan televisiota.

Kannettava televisio käänsi mobiilin privatisaation privatisoiduksi mobiiliudeksi. Vaikka siis kannettavasta televisiosta ei käytännössä useimmiten tullutkaan kannettavaa, vaan televisio nökötti kodin nurkassa, se tarjosi vahvan mallin jäsentää television katselua ja katselijuutta uudella tavalla. Kannettavien televisioiden mainokset tuottivat television katselusta toimintaa, johon keskityttiin niin aktiivisesti, ettei paikalla ollut enää väliä. Television katselu näyttäytyi vahvemmin omaan maailmaansa imaisevana median muotona. Ja mainokset tuottivat tämän uppoutumisen television katselun ideaalisena mentaalisenä tilana. (Spigel 2001a, 391–395; 2001b, 75.) Spigelin ajatuksia seuraten voi ajatella, että mobiilien laitteiden mainonta on tuottanut uudella tavalla eletyn kokemuksen liikkuvuudesta. Jos kannettavan television mainonta tuotti mielikuvan aktiivisesta ja uppoutuvasta katselijasta, mitä uutta uudemmat mobiilit laitteet ovat tuottaneet tähän kuvaan? Ainakin voisi arvela, että katselijasta on tullut enemmän toimija, joka todella on liikkeessä. Tämä toimija ei vain uppoudu seuraamaan mediasältöjä, vaan syventyy välineen avulla johonkin toimintaan.

Hän kenties soittaa työpuhelua, maksaa mobiililla laitteellaan laskuja, surffailee internetissä tai kirjoittaa ja lukee sähköposteaan. Tätä vasten kirjat ja lehdet voivat artikuloitua uudella tavalla yksityisinä, ”hiljaisina” median muotoina. Kuten Mirkka Rekola (1965, 37) kirjoittaa runossaan:

Junassa raitiovaunussa
bussissa lentokoneessa
tavaratalossa kahvilassa
on hiljaista lukea

Runo viittaa siihen, miten kirja mahdollistaa hiljaisen keskittymisen julkisillakin paikoilla, mutta runon hiljaisuuden voi tulkita viittaavan myös siihen, miten lukija artikuloituu suhteessa kyseiseen median muotoon. Objektin ja subjektin ero häipyä ja hiljaisuus on myös lukijan ominaisuus. Printtimedia ei vaadi tai ehdota reagoimaan samalla tavalla kuin matkapuhelin, sähköposti tai internet avautuvine ikkunoineen, joita on suljettava. Printtimedia mahdollistaa toisenlaista epäinteraktiivisuutta kuin edellä mainitut teknologiat.

Uuteen mediaan liittyvä mobiilius voi potentiaalisesti myös ”syödä” toisia uuden median muotoja. Tietokone on yhä monille ihmisille laite, joka on sidottu käyttökontekstiinsa. Sen kanssa ei usein voi edes kotona kellahtaa sohvalle. ”Uusi” media, ”vanha” media -jaottelu on siis tyhjä tällä kriteerillä. Yksi ”uuden” median muoto saattaa pärjätä hyvin tietyillä kriteereillä arvioituna, jokin toinen ”uuden” median muoto saattaa hävitä juuri samoilla kriteereillä arvioituna. Arjen käytännöissä rakentuvat kriteerit eivät asetu uusi/vanha -dikotomiaan. Perinteisen median muodon uusi *elletty mobiilius* voi syntyä juuri tästä ”uuden median” ristiriitaisuudesta. Mobiilisuuteen liittyvä kirjoittelu on nostanut mobiiliuden jälleen uudella tavalla keskiöön, mutta myös perinteinen tietokone osallistuu tähän kokemukseen mobiiliudesta. Tietokone on tekstien ”säiliö”, se

on monelle, kuten edellä huomasimme, metaforinen kirjasto tai kirja tai parhaimmillaan lehtimäinen median muoto. Tietokone on kuitenkin usein vielä paikkaan sidottu esine. Kirja ja lehti kulkevat mukana, minne menetkin. Tietoisuus tästä liikkuvuudesta voi syntyä näiden kahden teknologian risteyksessä. Yhtäällä ovat laitteet, jotka ovat merkityksellisesti mobiileja ja toisaalla ovat laitteet, jotka ovat printtimedian kaltaisia, mutta paikkaan sidottuja.

Multimodaalisuuden ja intermediaalisuuden käsitteiden avulla on pyritty kuvaamaan sitä, miten mikään median muodoista ei ole olemassa irrallisena entiteettinä, vaan ne saavat merkityksiä suhteessa toisiinsa. Mikko Lehtonen (2001, 81–88) onkin tähdentänyt, ettei painettua sanaa tulisi tarkastella irrallisena ja itsenäisenä median muotona. Myös kirja muuttuu uusien median muotojen myötä. Multimodaalisuuden voi ajatella olevan läsnä kaikissa historiallis-kulttuurisissa tilanteissa. Lehtonen (1999, 5–8) huomauttaa, että jo puheen ja ensimmäisten kuvallisten esitysten voi tulkita olevan multimodaalisia. Puhe, kuvat ja kirjoitus ovat aina perustavalla tavalla saaneet merkityksensä suhteessa toisiinsa. Näin multimodaalisuus ei olisikaan mikään ajallemme tyypillinen ilmiö. Voisi siis päätyä kysymään, minkälaista selitysarvoa on käsitteellä, joka pätee näin kattavasti. Eikö käsite ikään kuin tyhjene laaja-alaisuutensa vuoksi? Lehtonen (1999, 8) yhtyy käsitykseen, että multimodaalisuus ei ole mikään ajallemme tyypillinen ilmiö, mutta myös vie ajatusta askeleen pidemmälle korostamalla, että meidän tulisikin kiinnittää huomio analyysimme historiallis-kulttuuriseen kontekstiin. Jotain *on* kuitenkin muuttunut, sillä oivallukset kulttuurin multimodaalisuudesta ovat syntyneet vasta viime vuosikymmeninä. Paljon puhetta multimodaalisuudesta ei siis ole ”paljon melua tyhjistä”, koska nyt multimodaalisuus on nostettu keskeiseksi kulttuuriamme kuvaavaksi käsitteeksi. Multimodaalisuus ei ole ontologisesti uusi ilmiö, mutta episte-

mologisessa mielessä se on uusi käsite. Se on käsite, jonka avulla kuvataan todellisuutta uudella tavalla ja samalla tuotetaan uusi tutkimuskohde; multimodaalisuus. (Lehtonen 2002.)

5.4 Kotisohvalla ja matkalla

Kun haastateltavat kuvailivat mediateknologioihin liittyviä käytäntöjä, printtimediasta ja muista mediateknologioista tuotettiin jälleen artikulaatioita, joissa printtimedia saattoi esittäytyä jossain määrin alkuperäisempänä, mutta raja uuden ja vanhan välillä alkoi liudentua. Uusi ja vanha asettuivat enemmän jatkumolle. Voisi sanoa, että ihmisten puhuessa käytännöistään perinteinen media alkoi teknologisoitua. Puhuttaessa paperisesta mediasta ei teknistä ja symbolista voida kuitenkaan nähdä selkeästi irrallisina toisistaan. Paperinen mediateknologia voi olla hyvä esimerkki teknologiasta, jonka navigoitavuutta esimerkiksi ei arvioida täysin irrallaan sen symbolisesta arvosta; siitä kaikesta mitä paperinen media meille edustaa ja merkitsee. Jos arvioin paperisen lehden kätevämmäksi käyttää kuin verkkoversion, ei se tarkoita sitä, että arvioni olisi irrallaan kaikesta siitä, mitä tämä paperinen mediateknologia on kasvanut edustamaan ja merkitsemään minulle.

Mobiiliudesta, mukana kulkevuudesta on tullut uudella tavalla tiedostettu asia matkapuhelinten ja muiden kannettavien laitteiden myötä. Voikin kysyä, onko mobiiliuden tähdentäminen ja uusi tiedostaminen antanut myös uutta voimaa printtimedialle, jonka vahvuus on niin ikään mobiilius. Kun haastateltava perustelee perinteisen kirjan kätevyyttä sanomalla, että se on ”kaikkein kannettavin tekstimuoto”, voimme perustellusti olettaa, että ennen nykyisiä mediateknologioita tällaista selitystä ei olisi esitetty. Ennen kannettavaa tietokonetta ja matkapuhelinta, ”kaikkein kannettavin tekstimuoto” olisi kuulostanut korviimme käsittämättömältä. ”Kannettavuus” on

siis tässä merkityksessä syntynyt perinteisen median ominaisuudeksi suhteessa ”uuteen” mediaan. Vaikka mobiilius ei ole sinänsä mitään uutta, sillä ihmiset ovat kuljettaneet kirjoja ja lehtiä mukanaan ennen kännyköitäkin, se on tietyissä tilanteissa nykyään tiedostetummin arvo sinänsä. Voisi siis sanoa, että perinteinen median muoto on muuttunut enemmän mediateknologiaksi, mediumiksi, jonka *muodosta* nimenomaan voidaan tietyissä tilanteissa olla tietoisempia. Jos laukussani ennen kulki kirja ja nyt siellä ovat matkapuhelin ja kirja, konteksti on siis tehnyt myös kirjasta merkityksellisemmin tai tiedostetummin mobiilin. Seuraavassa kuviossa tiivistän aineiston analyysin pohjalta printtimedian piirteitä, jotka artikuloituvat suhteessa uudempiin mediateknologioihin:

Kuvio 2.

UUSI	PERINTEINEN
Kannettavuus – matkapuhelimesta salkkumikroon	Kannettavuus – taskukirjasta sanomalehtiin
Käytettävyys – kommunikatiomahdollisuudet	Käytettävyys – kirjoitettavuus
Ekstrovertti tilan hallinta	Introvertti tilan hallinta
Matka, koti	Koti, matka
Tekstikokoelma	Kirja, lehti

Kirjat ja lehdet esiintyivät aineistossa merkityksellisesti mobiileina esineinä. Niistä tuotiin myös esille, että niiden avulla julkista tilaa voidaan ottaa haltuun ja että esineenä kirja tai lehti voi kommunikoida tiettyä tyyliä tai elämäntapaa. Printtimedia paikallistuu vahvasti kotiin, kodin merkityksellisenä esineenä ja

moraalisesti hyväksyttävänä vapaa-ajan vieton muotona, mutta kirjat ja lehdet kulkevat myös mukana matkoilla. Kun julkisuuden rakentamisessa kuvauksissa uudet mobiilit mediateknologiat usein paikallistuvat seikkailullisiin urbaaneihin ympäristöihin, on ymmärrettävää, että tätä vasten printtimedian mobiilius esimerkeissä saattaa paikallistua arkiseen vessahetkeen tai sohvalle mukavasti kirjan kanssa asettumiseen. Julkisen tilan haltuun ottajana printtimedian tietyistä itsestään selvistä piirteistä onkin voinut tulla uudella tavalla hyveitä. Kirjaa ei tarvitse pistää päältä pois, kun lentokone laskeutuu tai nousee. Yhtälailla merkityksellinen piirre on se, että matkustettaessa minne päin maailmaa tahansa, uuden kirjan voi hankkia kohtuullisen helposti ja edullisesti.

Mediateknologioiden arvottamisen kannalta kiinnostavaa on pohtia sitä, miten uusi tietoisuus printtimedian käytettävyydestä tai printtimediasta käyttöliittymänä suhteutuu printtimedian vahvaan asemaan. Kuten edellisessä luvussa huomasimme, paperisella mediallyllä on yhä vahvasti moraalisen hyvän asema ihmisten media-arjen jäsennyksissä. Mutta mikäli printtimediaa arvioidaan nykyisin joissain tilanteissa yhtenä käyttöliittymänä toisten joukossa, eikö tämä piirre saata ajan myötä murentaa paperisen mediateknologian moraalisen hyvän auran? Jonkinlaisena heikkona signaalina tästä voisi tulkita muun muassa sen, miten eräs haastateltavista kertoi kokevansa sanomalehden ylellisyystuotteena. Jos jokin on ylellisyystuote, se ei enää ole samalla tavalla arjen välttämättömyys. Ylellisyystuotteet ovat asioita, joita hankitaan satunnaisemmin, jotta saataisiin arkeen sitä jotain erityistä.

Multimodaalisuus nykyään voikin tarkoittaa sitä, että meille on yhä merkityksellisempää, mitä kautta hakeudumme jonkin tekstin äärelle (Lehtonen 2001, 93). Susannan ja Timon haastattelussa ulkomailla verkon kautta luettu Helsingin Sanomien artikkeli syntyi merkitykseltään hyvin samankaltaisena

kuin jos sama sisältö olisi luettu paperisesta lehdestä.²² Tämä ei kuitenkaan tyhjennä paperisen median paperisuuden tai sähköisen median sähköisyyden merkitystä. Susannan ja Timon haastattelussa esimerkiksi tekstin teknologisella muodolla ei sisällön näkökulmasta vaikuttanut olevan suurempaa merkitystä. Painetun sanan esineluonne piirtyi haastattelussa kuitenkin merkityksellisenä muun muassa siten, että kirjan eduksi nähtiin sen kannettavuus. Muutenkin erityisesti kirja rakentui osassa haastatteluista hyvin selkeästi *esineenä*, asiana, jonka tietty materiaallinen olomuoto on sen keskeisesti merkityksellinen ominaisuus.

Teknologiasta puhuttaessa allekirjoitamme usein huomauttamme jaon uusiin laitteisiin ja vanhoihin laitteisiin. On uusia teknologioita ja vanhoja teknologioita. Tämä jako vaikuttaa kohtalaisen ongelmattomalta ja itsestään selvältä. Matkapuhelin on uudempaa teknologiaa ja televisio on vanhempiä. Mutta kuten olen tässä luvussa argumentoinut, ”uutuus” ja ”vanhuus” eivät ole ongelmattomia käsitteitä. Donald A. Norman (1999) huomautti jopa, että käsitteenä ”teknologia” kantaa usein uutuuden merkitystä. Teknologiasta on siis alettu puhua vasta ”informaatioteknologioiden” tai ”tietoteknologioiden” myötä. Matkapuhelin on teknologiaa, paperikone ja radio ovat pelkkää tekniikkaa. Julkisuudessa esiintynyt teknologian murrosdiskurssi esitti tapahtumien 1990-luvun alussa selkeästi irrottautuvan aiemmasta tietotekniikan historiasta. Siten muutoksien syitä ei ole ollut syytä analysoida varhaisemman kehityksen jatkumona. Teknologisen kehityksen tarinat ovat tähdentäneet laitteiden ja sovellusten sekä tuotantotaloudellisten tekijöiden merkitystä. Nämä tarinat ovat kytkeneet tekni-

²² Porin seudun sanomalehti *Satakunnan Kansa* lanseerasi vuonna 2004 uuden verkkoversion, joka oli paperisen lehden näköisversio. Tätä näköisversiota oivallettiin mainostaa otsakkeella ”Koti-ikävään. Satakunnan Kansan verkkolehti” (ks. aiheesta Sallinen 2004).

sen murroksen 1990-luvun alkuun. (Saarikoski 2004a; 2004b.) Petri Saarikoski (2004a; 2004b), joka on tutkinut mikrotietokoneharrastusta, on osoittanut miten mikrotietokoneharrastuksen näkökulmasta puhe tietoteknologisesta murroksesta 1990-luvun taitteessa vaikuttaa paikoin huvittavalta, mutta paikoin myös perustellulta. Monien tekniikkaan liittyvien puhetapojen ja merkitysten, myös sovellusten ja laitteiden juuret ovat 1970-1980-luvuilla. Saarikosken tutkimus kuitenkin myös osoittaa, että tietotekniikan vankempi kotoutuminen arkeen alkoi 1990-luvun alussa.

Luvun analyysit osoittavat, että vaikka uudet teknologiat ovat saapuneet tietynlaisen murrosdiskurssin saattelemina ja edellisessä luvussa näimme, miten ihmiset neuvottelevat murrosdiskurssin kanssa, tässä dialogissa voi samalla syntyä myös toisenlaisia merkityksellistämisen tapoja (aiheesta myös Uotinen 2005). Teknologisen murroksen diskurssi rakensi vahvaa eroa uuden ja vanhan välille. Aineistosta on huomattavissa, että erottelu tunnistetaan, mutta samalla murrosdiskurssia haastetaan purkamalla uuden ja perinteisten mediateknologioiden eroa.

Tutkimustuloksia, jotka kertovat printtimedian uusista merkityksistä, voi hyödyntää myös ”analyttisinä resursseina” (Sellen & Harper 2002, 141), joiden avulla voidaan pohtia ja kehittää nykyisiä uusia teknologioita eteenpäin. Saadessamme konkreettista tietoa printtimedian funktioista ja merkityksistä arjessa, saamme samalla jäsennyksiä siitä, miksi vaihtoehtoiset mediateknologiat eivät tietyissä tilanteissa ole korvanneet paperisia mediateknologioita. Tämän tiedon avulla on mahdollista pohtia eteenpäin, miten uudet teknologiat ja printtimedia voisivat paremmin tietyissä tilanteissa tukea tai korvata toistensa funktioita.

Mikä sitten on uutta, jos ”uusi” ja ”vanha” saavat merkityksiä suhteessa toisiinsa? Onko vain todettava, että sekin, min-

kä ajateltiin olevan uutta, on tietyissä mielessä tutumpaa kuin kuvittelimmekaan? Jokin on kuitenkin muuttunut uusien mediateknologioiden myötä ja se jokin on uudenlainen kontekstiherkkyys. Uudemmat mediateknologiat eivät yksiselitteisesti korvaa aiemmin olleita mediateknologioita, mutta aineisto viittaa siihen, että ihmiset pohtivat tietoisemmin, milloin ja miksi jokin tietty mediateknologia valitaan tietyissä tilanteissa. Tarinat esimerkiksi siitä, miten kirjaa tai lehteä ei tarvitse pistää pois päältä laskeuduttaessa lentokoneella tai että niiden kanssa on niin helppoa kellistyä sohvalle tai että lehti on sängyssä luettuna mukavampi käyttöliittymä, eivät ole vain hauskoja anekdootteja, vaan osoitus uudenlaisesta tilannetietoisuudesta. Edellä mainituissa tilanteissa printtimedia arvioidaan paremmaksi vaihtoehdoksi kuin jokin sähköinen median muoto. Tämä tietoisuus on voinut syntyä vasta uudempien mediateknologioiden myötä.

6. Sukupuolittunut asiantuntijuus ja mediateknologiat

Kun mediateknologioita käytetään kotona, se tarkoittaa myös sitä, että ne kytkeytyvät osaksi kodin ihmissuhteita. Tämä huomio vaikuttaa niin itsestään selvältä, että sen sanominen tuntuu suorastaan triviaalilta. Sonia Livingstone (2002, 166) on kuitenkin korostanut, että erottelua perhe-elämän ja kotielämän välillä ei likipitäänkään aina tehdä median käyttöä tutkittaessa. Usein kotitalous, koti ja perhe asetetaan Livingstonen mukaan tutkimuksissa synonyymeiksi toisilleen, jolloin yhdelläkään näistä käsitteistä ei enää ole analyttistä relevanssia. Mediateknologioiden kotouttaminen tarkoittaa myös niiden asettumista osaksi kotona asuvien ihmisten välisiä suhteita. Teknologioita on mahdollista ajatella ”toimijoina”, jotka asettuvat suhteisiin toisten toimijoiden kanssa, jotka voivat olla vaikkapa perheenjäseniä tai muita kotona olevia esineitä. Ihmiset, esineet ja laitteet muodostavat toiminnan verkostoja. (aiheesta Bruun & Hukkinen 2003, 103–104; Hannemyr 2003, 113; Khong 2003, 695; Langlois 2005; Latour 1999.)

Tässä luvussa tarkastelen mediateknologioiden kietoutumista osaksi parisuhteita ja sukupuolten välisiä suhteita. Analysoin, miten haastattelutilanteessa mediateknologioita merkityksellistetään osana parisuhteita ja sukupuolten välisiä suhteita. Kysyn miten mediateknologioita käytetään resursseina pariskuntien keskustelun kuluessa. Mediateknologioiden kotouttamista on siis mahdollista tarkastella myös siitä näkökulmasta, minkälaisia asioita perhesuhteisiin ja sukupuolten välisiin suhteisiin

tuotetaan niiden avulla. Mitä tarkoittaa parisuhde tai perhesuhde tarkastellessamme sen rakentumista haastattelupuheessa, joka käsittelee erilaisten median muotojen käyttöä osana kotielämää?

Kiinnittäessäni huomiota siihen, mitä sanotaan, analysoin diskurssianalyysille ominaisella tavalla myös sitä, mitä jonkin sanomisella tuotetaan, minkälaisia merkityksiä itse vuorovaikutuksessa rakentuu. Sitoudun ajatukseen, että sukupuolta tuotetaan osaltaan myös seuraamalla median muotoja ja kertomalla omasta mediateknologioiden käytöstä. Sukupuoli tai parisuhde rakentuvat myös niissä arkisissa tavoissa, joilla merkityksellistämme median käyttöömmekotona ja niillä kielellisillä keinoilla, joilla kerrommekotona näistä tottuksistamme ja mieltymyksistämme. Naisena tai miehenä emmekotona valitse sukupuolemmekotona pakottamina tiettyjä median muotoja, vaan lähestymistapani mukaisesti ajattelen, että se, että katson tiettyjä ohjelmia televisiosta, osaltaan tuottaa sukupuolta. Kerron seuraavani naisille suunnattuja mediasisältöjä, olen siis nainen.

Mitä tekemistä haastattelutilanteiden analyysillä on sitten mediateknologioiden kotoutumisen kanssa? Eikö haastattelutilanne ole oma erityinen keskustelukontekstinsa, jonka analyttisellä avaamisella tuskin on relevanssia sen suhteen, miten median muodot asettuvat osaksi kotielämäämmekotona? Haastattelutilanne ei ole vain jotain tietoisesti tuotettua. Me tuomme teemoja keskusteluun, puhuttelemmekotona toisia perheenjäseniä, keskeytämme, kommentoimmekotona toisten perheenjäsenten mielipiteitä tai haastattelijan kysymyksiä, otamme ja annamme puheessa oikeuksia ja velvollisuuksia itsellemmekotona ja kumppanillemmekotona. Haastattelutilanteessa tapahtuu siis paljon sellaista, josta emmekotona välittömästi ole tietoisia siinä merkityksessä, että pohditimme minkälaisia sukupuolen, parisuhteen ja mediateknologioiden välisiä suhteita puhuessammekotona pidämme juuri nyt yllä.

Jo aineistonkeruun alkuvaiheessa haastattelutilanteiden vuorovaikutuksen analyttinen avaaminen alkoi kiinnostaa minua. Kun menin ihmisten koteihin ja jututin heitä, minulle tuli usein tunne, että silmiäni edessä tapahtui koko ajan jotakin, johon en saanut otetta, mutta joka vaikutti tutkimusaiheeni, mediateknologioiden kotouttamisen, kannalta merkitykselliseltä. Pariskuntien keskusteluissa omasta ja toistensa median käytöstä oli jotakin niin itsestään selvän tuttua perhe-elämää, että tämä tuttuus itsessään alkoi vaikuttaa kiinnostavalta. Jos jossakin ilmeni erityisen selvästi tutkimusprojektimme nimen Media ja arki jälkimmäinen osuus, se arki, niin se vaikutti olevan juuri tässä.

Etnometodologia on suuntauksena tähdentänyt ihmisten arkitiedon tutkimisen tärkeyttä. Etnometodit ovat niitä tapoja, joilla yhteiskunnan toimijat ymmärtävät ja tulkitsevat sosiaalista todellisuutta ja toimivat tulkintojensa pohjalta osallistuen samalla sosiaalisen todellisuuden tuotantoon. (ks. Garfinkel 1967; Heritage 1996, 18.) Tämän vuoksi erityisesti etnometodologiassa on painotettu ns. luonnollisten keskusteluiden tutkimisen tärkeyttä. Samalla tavalla keskusteluanalyysi sosiaalitieteissä on tähdentänyt viime vuosina luonnollisesti arjessa syntyvien keskusteluiden tutkimisen merkittävyyttä. Molemmat tutkimusorientaatiot tulevat usein tuottaneeksi samalla arvion siitä, että haastatteluaineisto ei olisi yhtä ”luonnollista” puhetta.

Pirjo Nikander (2002, 20–23) esittää ettei haastatteluaineistoa analysoivien ole syytä pyydellä anteeksi aineistonsa ”luonnottomuutta”. Haastattelu on yksi keskustelun tyyppi, ja sitä on mielekästä ajatella Nikanderin tavoin vuorovaikutuksena, joka ei ole irrallaan tai täysin itsenäistä muusta haastattelun ulkopuolella tapahtuvasta vuorovaikutuksesta. Mikäli tietyt piirteet haastatteluvuorovaikutuksessa toistuvat, voimme hyvällä syyllä olettaa, että kyseinen ilmiö ei rajoitu vain haastattelu-

tilanteisiin. Samalla on kuitenkin säilytettävä herkkyys haastattelukeskustelun ominaispiirteille. Marja Saarenheimo (1997, 52) on myös kiinnittänyt huomiota siihen, miten vaatimus spontaanisti syntyneiden aineistojen käyttämisestä pitää helpposti yllä ajatusta havainnoimisen viattomuudesta. Observoinnin viattomuus sisältää ajatuksen, että ilmiöt ikään kuin passiivisesti paljastaisivat itsensä tutkija-havainnoijalle. Kuitenkin nykyisin sosiaalitieteissä hyväksytään laajasti ajatus siitä, että tutkittava ilmiö tuotetaan tutkimuskohteen ja tutkijan vuorovaikutuksessa. Tutkija ei siis ole täysin ulkopuolinen, vaan tavallaan myös osa itse tutkimuskohdetta. (Holstein & Gubrium 1995, 14–16.)

Aloin vähitellen ajatella haastattelutilannetta tapahtumapaikkana, jossa mediateknologioita hyvin konkreettisesti juuri sillä hetkellä *kotoutettiin*. Haastattelutilanne on oma erityinen keskustelutilanteensa, sillä siinä yhdellä keskusteluun osallistujista on yleensä monopolivalta esittää kysymyksiä ja toisilla antaa lausuntoja. Toisaalta tätä haastattelukeskustelun piirrettä voisi pitää myös yhtenä sen vahvuuksista. Näiden erityispiirteidensä vuoksi se voi tuottaa tietoa, jota ei muuten arjessa tulla eksplikoidusti esittäneeksi. Voin kyllä käyttää paljon aikaani kotini laittamiseen, mutta tuleeko kukaan arkikeskustelussa kysyneeksi, että kerro nyt oikein ajan kanssa mitkä ovat lempiesineitäsi ja lempipaikkojasi kotona ja minne sinä menet viettämään omaa yksityistä aikaasi. Tässä mielessä haastattelukysymykset voivat toimia etnometodologisen kokeen tavoin, sillä ne saavat näkyville jotain sellaista, joka usein jää näkymättömiin, koska tällaiset kysymykset olisivat arkikeskustelussa esitettyinä hassuja, kummallisia tai haastavia kysymyksiä.

6.1. ”Alotappas sinä sanomaan” – tekninen ja moraalinen asiantuntijuus

Harvey Sacks (1992, 437–443) on luonnehtinut pariskunta-puheen (ts. puheen, jossa on ulkopuolisia kuulijoita, ei ainoastaan pariskunta keskustelemassa keskenään) keskeisenä dilemmana sitä, että keskustelun perusperiaatteiden mukaan meidän ei tulisi kertoa samaa tarinaa uudestaan. Samalla pariskuntien vuorovaikutuksen yksi perussääntö on, että omalle kumppanille kerrotaan kaikki ja enemmänkin kuin muille. Kirjoittamattomiin sääntöihin kuuluu myös se, että asioista yleensä ensimmäisenä tai aivan ensimmäisten joukossa informoidaan omaa kumppania. Nämä säännöt tuottavat vääjäämättä tilanteita, joissa kumppaneiden on keksittävä tapoja, joilla toimia silloin, kun kumppani kertoo tarinaa, jonka itse on kuullut kerran jos toisenkin. Yksi yleinen kuuntelutekniiikka on että kumppani tavallaan valvoo ennestään tutun tarinan kerronnan oikeellisuutta ja täydentää tarinaa niiltä osin kuin katsoo tarpeelliseksi. Toinen tapa on se, että pariskuntien miehet ja naiset jakaantuvat kutsuilla omiksi ryhmikseen, jolloin kumppani ei ole ”kilpailemassa” saman tarinan kertomisesta. Monet pariskuntien tarinoista perustuvat jaettuihin kokemuksiin, jolloin on myös neuvoteltava siitä, kumpi kertoo yhteisen tarinan.

Haastattelija: Tota, jos te voisitte ekaksi kertoa niinku semmosesta teidän tyypillisestä päivästä ja minkälaisia erilaisia medioita siihen liittyy ja missä vaiheessa ja minkälaisissa tilanteissa. Sähän voit tietysti kertoa myöskin siitä sun, työpäivästä joka sulla alkaa kohta. [viimeinen kommentti naiselle, joka on parin päivän päästä palaa-massa äitiyslomalta ansiotöihin]

[isä, äiti ja haastattelija maanittelevat lasta hiljentämään laulamistaan]

Riina: No niin alotappas sinä sanomaan

Mika: Niin ne päivän, mediankäyttö tai kulutustottumukset tjaa, no, yleensä aamulla herättyä niin seitsemän tienoilla, avaan tv:n, aamu-tv:n.

Olen esittänyt kysymyksen, johon Riina ohjaa miehensä vastaamaan ensimmäiseksi ”no niin alotappas sinä sanomaan”. Riina jakaa ensimmäisen kertomisvuoron Mikalle. Tämän voisi tulkita osoituksena Mikan asiantuntijuudesta haastattelutilanteen teeman suhteen. Toisaalta samalla teolla Riinan voi tulkita ottavan itselleen toisenlaisen asiantuntijuuden, sillä hän on se, jolla on tässä tilanteessa oikeus jakaa puheenvuoro.

Keskustelu jatkuu niin, että Mika kertoo avaavansa television aamulla herättyään. Myöhemmin hän jatkaa, että televisio on auki miltei koko illan ja ”siitä katsellaan kiinnostavia, tai minä katson kiinnostavia ajankohtaislähetyksiä ennen kaikkea”. Riina kertoo omassa puheenvuorossaan, että hän ei oikeastaan aamulla katso televisiota vaan kuuntelee enimmäkseen radiota. Hän vielä lisää hiukan myöhemmin, että ”mää kyllä oikeestaan aika vähän sillai aktiivisesti katon telekkaria” ja vielä myöhemmin hän mainitsee, että seuraa paikkallisuutisten tv-lähetystä ”mä oikeestaan kuuntelen ku ne tulee sopivasti jatkona lastenohjelmille”. Tämän jälkeen hän päättää oman kertomuksensa kertomalla, että lukee sanomalehden ”sillai selaillemalla” ja jäsentää tätä suhteessa miehen lukemiseen ”etten lue niin tarkkaan ku Mika, mutta selailen”. Kun kysyn Riinalta mihin sarjoihin hän viittaa, että niitä tulee seurattua, Riina vastaa ”jotakin semmosia hauskoja kevyitä juttuja” ja jatkaa ”mikähän sen nimi Mika oli joka vasta alako”. Sen jälkeen Mika mainitsee sarjan nimen ja Riina jatkaa kertomalla elokuvista ja muista ohjelmatyypeistä, joita hän seuraa. Puheenvuoronsa hän päättää mainitsemalla: ”Ja urheilua seuraan kanssa jonku, Mika seuraa tosi, niinko hyvi urheilua ja mää sitte, niinko aika hyvin, ihan om-oma-aloitteisestiki, en pelekästään siksi ko Mika kattoo.”

Haastattelun kuluessa Riina viittaa useammassakin yhteydessä joko Mikan median käyttötottumuksiin tai siihen, mitä asioita Mika hoitaa (esim. Mika maksaa laskut ja laittaa ruo-

kaa, Mika on auttanut Riinaa kotitietokoneen kanssa). Kun Riina haastattelun kuluessa suoraan etunimellä viittaa Mikaan yli kaksikymmentä kertaa, Mika vastaavasti viittaa Riinaan kahdesti. Mika mainitsee neuvoneensa Riinaa kotitietokoneen kanssa ja toisaalla, että he ovat joutuneet miettimään hankintoja tarkemmin, sillä Riina on ollut kotona hoitovapaalla ja vauvalomalla ja rahaa on ollut niukemmin. Riinan viittaukset Mikaan eivät ole ainoastaan tapoja suhteuttaa omia tottumuksia Mikan tottumuksiin (Mika seuraa tosi hyvin – määhän aika hyvin – tyyppisiä rinnastuksia), vaan myös täydennyksenomaisia. Riina voi kertoa, että hän käyttää internetiä tällaisiin tarkoituksiin ja että Mika heidän perheessään maksaa laskut internetin välityksellä. Kyse ei ole siis aina siitä, että omia käyttötottumuksia yritettäisiin saada näkyvimmiksi luomalla vertailuasetelma, vaan siitä, että Riina vaikuttaa pyrkivän kattamaan vastauksessaan myös Mikan toimintaa. Seuraavassa katkelmassa, jossa Hannele ja Jarkko keskustelevat matkapuhelimesta, Hannele täydentää Jarkon vastausta:

Haastattelija: Niin tota, siis teillä on ollu kännykät ilmeisesti aika pitkään?

Jarkko: No mulla on ollu (Hannele nauraa) raahattava puhelin kahdeksankyhtyksän lähtien, että.

Hannele: Jarkolla on kyllä, se on aina tämmönen, mun piti äsken just sanoa, että sillä ei välttämättä, Jarkko on enemmän kuitenkin tätä tekniikka on sillai, että se ei oo aina pelkästään se väline vaan se vaan se vähän nyt muutenki aina kiinnostunu vaan kaikesta mitä tulee uutta.

Pariskuntien haastatteluissa naisten tapa täydentää miestensä puheenvuoroja on toistuva piirre. Mies vastaa kysymyksiin kertoen omista tottumuksistaan, mutta nainen on se, joka voi täydentää miehen kertomusta myös miehen itsensä osalta. Tämä haastattelutilanteen piirre ei ole kiinni siitä, onko haastattelija mies vain nainen, sillä piirre toistuu niin mieshaastattelijoiden

kuin naishaastattelijoiden tekemissä haastatteluissa. Haastattelutilanteessa syntyy paikoin vaikutelma kuin pariskunnan miehen näkemyksien esittelystä vastuussa olisivat niin pariskunnan mies kuin nainenkin. Välillä tämä pariskuntapuheen piirre vaikuttaa siltä kuin paikalla olisi lausunnonantaja ja tulkki, joka selventää lausunnonantajan lausumia. Lisäykset voivat olla myönteisiä toisin sanoen edellisen aineisto-otteen kaltaisia, jossa Hannele kokee tarpeelliseksi kertoa, että Jarkko ei ole ainoastaan kiinnostunut laitteista välineinä, vaan yleisemminkin. Selitykset eivät kuitenkaan aina ole selkeän myönteisiä. Hiukan myöhemmin haastattelija esittää Jarkolle jatkokysymyksen Jarkon aiempaan mainintaan siitä, että kirjoja ei enää tule luettua. Haastattelijan miksi -kysymykseen Jarkko ei anna selkeää vastausta, mutta Hannele rientää selittämään, että Jarkko on ”liian levoton” lukeakseen. Tämän lausunnon jälkeen Hannele kuitenkin pehmentää kantaansa ja muistuttaa Jarkkoa: ”Luethan sää lehtee.”

Pariskuntien haastatteluissa naisten puheenvuoroissa esiintyy myös kumppanin osallistamista ja keskustelua ohjaamaan pyrkiviä kommentteja. Esimerkiksi Mikan ja Riinan haastattelussa Mikan suorista viittauksista Riinaan yksikään ei ole osallistava tai keskustelua ohjaamaan pyrkivä kommentti. Riina sen sijaan aloittaa haastattelun ohjaamalla puheenvuoron Mikalle ”No niin alotappas sinä sanomaan” ja muuallakin haastattelussa osallistaa Mikaa kysymyksellä tai kommentilla (”tulleeks sulla muuta mieleen?”, ”mää sanon stereot, mitkä sää sanot?”). Mika ei tee näin kertaakaan haastattelun aikana. Mika esittää haastattelun kuluessa kysymyksiä, mutta ne ovat haastattelijalle suunnattuja tarkennuksia. Samalla tavalla eläkeläispariskunta Eeron ja Sinikan haastattelussa ainoastaan Sinikka esittää haastattelua ohjaavia kommentteja (”oliko sinun aikana?”, ”Mä en muista sitä, muistatko sinä Eero?”). Kuten Riinan ja Mikan haastattelussa myös Sinikan ja Eeron haastattelussa Sinikka on

Eeron kommenttien täydentäjän roolissa. Toistuvasti haastattelun kuluessa Sinikka täydentää Eeron puheenvuoroa tuomalla ensin esille Eeron kannasta poikkeavan kannan jonka jälkeen hän lopettaa puheenvuoron myöntämällä Eeron kannan oikeaksi (”Tietenkin siinä on varmaan silläkin lailla että” – ja tässä kohtaa Sinikka esittää vaihtoehtoisen näkemyksen ”mut et kyllähän se” ja lopuksi palaa myöntämään Eeron näkemyksen oikeutuksen).

Useat haastattelut, esimerkiksi Riinan ja Mikan haastattelu, tehtiin keittiön pöydän ääressä istuen. Tällä voi olla oma merkityksensä haastattelutilanteen rakentumiselle. Liisa Tainio (2001, 206–207) huomauttaa, että perinteisesti kahvipöytätilannetta suomalaisessa kulttuurissa on pidetty naisellisen kulttuurin alueena. Tällöin mies olisi aina jo hiukan vieras kahvipöydän äärellä. Vierautta ilmaisevat Tainion mukaan usein naisten kertomukset siitä, miten juuri mies on kaatanut kahvit pyhällinälle. Tarinan jännitettä voidaan lisätä sillä, että kahvin läikyttäminen tapahtui naisen vanhempien luona vierailtaessa. Arkiselta kuulostava esimerkki kertoo paljon, sillä jokainen meistä varmasti tunnistaa tällaisen kertomuksen tuttuuden ja siten voi tunnistaa myös sen, miten paljon vieraammalta kuulostaisi, jos mies pahastuneena kertoisi vieraille naisen läikyttäneen kahvit parhaan pöytäliinan päälle.

Yleensä keskusteluissa asiantuntijan positiota tarjotaan useammin miehille kuin naisille. Asiantuntijuus keskustelussa tuotetaan hyödyntäen monenlaisia puheen keinoja. Asiantuntijan positiosta käsin puhuvalle tarjotaan esimerkiksi enemmän aikaa kertoa näkemyksistään. Toiseksi muut keskusteluun osallistuvat esittävät asiantuntijalle useammin kysymyksiä kuin muille keskusteluun osallistujille. (Kotthoff 1997.) Täten tutkimushaastattelussa naisten miehilleen kohdistamat kysymykset voi tulkitä miehen asiantuntijuuden tunnustamisena ja tuottamisena. Näillä puheen keinoilla Kotthoffin (1997, 140) mukaan tuote-

taan asiantuntijapositionista puhuvalle suurempi valta suhteessa keskusteluun. Norman Fairclough (1992, 151–152) huomioi ettei sukupuoli ole mitenkään yksiselitteisesti selittävä tekijä siinä, miten pariskuntien keskustelut rakentuvat. Fairclough päätyy kuitenkin tunnistamaan pariskuntapuheessa toistuvan kuvion. Naisille selkeästi useammin tarjoutuva positio on miehen tarinoiden täydentäjän positio. Täydentäjän positioon kuuluu se, että siitä käsin keskusteluun ei tarjota uusia teemoja, vaan täydennetään keskustelukumppanin jo esille tuomia teemoja.

Jos tarkastelemme pariskuntapuheessa ilmeneviä tapoja vain siitä näkökulmasta, miten niissä tuotetaan maskuliinista asiantuntijuutta, sitoudumme liian kapeaan ajatukseen siitä, mitä asiantuntijuuden tulkitaan tarkoittavan. Tällöin asiantuntijuus tarkoittaisi tiedollista pätevyyttä ja taidollista kompetenssia. Toiseksi se tarkoittaisi kompetenssin tunnustamista keskustelussa niin ääneen artikuloituna kuin kielellisillä strategioilla tuotettuna. Haastattelujen rakentumista analysoidessa piirtyy kuva tilanteesta, jossa mies usein tuotetaan perheen asiantuntijana (ei kuitenkaan aina), mutta nainen olisi lopulta kokonaisvastuussa siitä, minkälaisen kuvan he tuottavat haastattelijalle. Miehen asiantuntijuus esimerkiksi kodin tiettyjen teknologioiden suhteen voidaan aktiivisesti tunnistaa täydentämällä miehen lausuntoja kertomuksilla siitä, mitä mies osaa ja aktiivisesti osallistamalla miestä vuorovaikutukseen. Toisaalta samalla rakentuu myös toisenlainen asiantuntijuus: velvollisuus ja valta ohjata pariskunnasta ulkopuoliselle näytettävää esitystä. ”Alotappas sinä sanomaan” tarjoaa keskustelun aloittajan paikan jollekulle toiselle, mutta älkäämme jättäkö huomioimatta, että tämä ohjaava puheenvuoro on jo ottanut itselleen sen ajan ensimmäisen puheenvuoron paikan.

Pertti Alasuutari (1993) havaitsi tutkimuksessaan radion roolista suomalaisessa arjessa, että kertoessaan radion kuuntelesta naiset kuvailivat miehiä enemmän sellaisia tilanteita,

joissa aikaa vietettiin perheen kanssa yhdessä. Alasuutari selittää havaintoa sillä, että naiset ovat perheissä ”yhdessäolojohtajia”. Tutkimuksessaan asiantuntijoiden tuottamista sukupuolituneista käytännöistä Jaana Vuori (2001, 36) toteaa pohjaten viimeaikaisiin tutkimuksiin, että äiti tuotetaan yleensä perheen edustajana ja ohjaajana. Tässä positiossa äiti on perheen moraalisuuden ylläpitäjä. Tämä piirre on tunnistettavissa jo 1900-luvun alun Suomen koti-ideologiassa, jossa naisen tehtävinä nähtiin perhe-elämän hallinnointi, lasten kasvattaminen ja kodin hengettärenä toimiminen. (Ruonavaara 1993, 255; 271; 1996, 94.) Äiti on myös Vuoren huomioiden mukaan ensisijainen kohde, jonka toimintaa asiantuntijat pyrkivät ohjaamaan ja tukemaan. Vaikuttamalla äidin toimintaan ajatellaan vaikutettavan eniten perheen kokonaisuhyvinvointiin, jonka nähdään olevan suoraan riippuvainen äidin toiminnasta. Kotimaisten parisuhdeoppaiden voi tulkita kaiuttavan samankaltaista moraalista vastuuta perheestä ja parisuhteesta, sillä ne rakentuvat miehen ongelmallisuuden varaan, mutta lukijan, jota puhutellaan, oletetaan olevan nainen. Oppaat voivat selittää ja tulkita lukijalleen miehen ongelmakäyttäytymistä, mutta muutosehdotukset liittyvät siihen, miten lukija(nainen) voi muuttaa käyttäytymistään tämän uuden ymmärryksensä avulla. Näin vastuu parisuhteesta kuuluu siis naiselle. (Tainio 2001, 156.) Samalla tekstien voi tulkita lukitsevan miehen identiteetiltään stabiiliksi, muuttumattomaksi. Ikään kuin muuttuminen olisi paitsi naisen velvollisuus, myös hänen yksinoikeutensa.

6.2 ”Meidän isi kyllä tietää” – Maskuliininen kompetenssi ja ironia

Teknologioiden ja maskuliinisuuden kytkös näyttäytyy usein yhtä itsestään selvänä kuin feminiinisuuden ja kodin artikulaatio. Siten tämän artikulaation tarkempaa analyysiä ei aina pi-

detä edes tarpeellisena. Suhde maskuliinisuuden ja teknologian välillä voi olla itsestään selvä, mutta se ei tarkoita, että suhde ei olisi monimutkainen ja tarkemman tarkastelun arvoinen (Lohan 2001, 190; Wajcman 2000, 134).

Kodin teknologioiden maailma ei piirry haastatteluissa selkeästi vain maskuliinisena sfäärinä, vaan pääsääntöisemmin tulee esille, miten parisuhteissa on neuvoteltu omat vastuualueet. Silmiinpistävintä kodin teknologimaailmasta keskusteltaessa olikin juuri tämä; pariskunnat tunnistivat sen, mikä kuuluu kenenkin vastuu- ja osaamisalueeseen. Jossain perheessä nainen kertoi hallitsevansa videoiden ajastamisen, mies tietokoneen päivittämisen ja silloin kummankaan ei tarvinnut ottaa vastuulleen molempien hoitamista. Aineistossa oli pariskuntia, joissa alkuun saattoi näyttäytyä, että toinen pariskunnan osapuolista oli pääsääntöisesti ns. teknologiavastaava (ja tämä teknologia-vastaava saattoi olla myös nainen). Haastattelun edetessä kuitenkin usein ilmeni, että toisellakin oli omat vastuualueensa kodin teknologioiden ”kentällä”. Perheessä, jossa naisen kerrottiin hallitsevan paremmin tietokoneiden asennukset ja korjaukset, miehen tehtäväksi mainittiin videoiden ja auton korjaus.

Teknologian sukupuolittunut luonne on itsestäänselvyys ja sen vuoksi haastatteluissa rakentuvat vastuualueet tuntuivat ensi alkuun yllättäviltä. Mistä tulivat nämä keski-ikäiset naiset, jotka olivat näin innostuneita esimerkiksi tietokoneista? Eikö tietotekniikasta kiinnostuneen naisen tyyppitapaus olisi pikemminkin internetissä rooleilla leikittelevä nuori nainen (esim. Jimroglow 2001), eikä keski-ikäinen perheenäiti? Teorioiden kyborgit (Graham 2001), koneiden ja ihmisten välimuodot, eivät ehkä julkilausutusti ole tietyn ikäisiä, mutta puhe kyborgeista vaikuttaa aktivoituvan helposti silloin, kun kirjoitetaan keveästä identiteettileikistä internetissä. (mm. Carroli 1997; Dyens 1994; Jimroglow 2001; Kaloski 1997; Knight 2000; Monaghan 2005; Turkle 1997, 21.) Vaikka Donna Haraway

(1991) hyödynsi kyborgin käsitettä pyrkien purkamaan muun muassa teknologiaan kytkeytyviä sukupuolittuneita ja rodullistavia käytäntöjä, käsitteen nykyinen käyttö vaikuttaa uusintavan tietynlaista teknologian käyttäjien ikäjakaumaa. Kyborgi ideana kutsutaan esille silloin, kun kyse on esimerkiksi nettiseksin harrastamisesta tai elämänsä esittelystä webbikameran avulla. Kyborgi-identiteetti vaikuttaa tarjoutuvan luontevasti siis vain tietyille käyttäjäryhmille. Käsitteen käyttö jättää tunnistamatta vähemmän jännittävät (voisi jopa sanoa, että vähemmän *seksikkäät*) tavat hyödyntää teknologioita. Osittain tämän vuoksi keski-ikäinen nainen, joka kuvaili tietokoneen käyttöönsä, että ”minusta se on mukavaa, mie kyllä tykkään”, vaikutti yllättävältä.

Pattie Belle Hastings (2000, 78–87) on lähtenyt rakentamaan taiteellista projektia nimeltään ”*The Cyborg Mommy. User’s Manual*”²³, huomionsa pohjalta, että kyborgi-teorialla on paitsi vapauttava, myös alistava puolensa. Hastingsin lähtöajatus oli, että keski-ikäiset ja -vaimot ovat olleet ensimmäisiä, joita voisi hyvällä syyllä kutsua kyborgeiksi. Koneet ovat jo vuosikymmeniä laajentaneet naisten kehoja, sillä he ovat käyttäneet uuneja, pesukoneita, ompelukoneita ja imureita. Toiseksi Hastingsin mukaan naisen ruumis on myös toisella tavalla asetettu osaksi koneiden maailmaa ehkäisyteknologioiden myötä sekä synnytyksessä ja raskauden aikana. Tästä huolimatta naiset ovat näkymättömiä, kun puhutaan teknologiakulttuurista. He ovat teksteissä mukana vain ns. loppukäyttäjinä ja kuluttajina.

Mikäli tekisin puhdasta sisällönanalyysiä, voisi huomion keski-ikäisistä tietokoneista innostuneista naisista tulkita signaaliksi siitä, että tekniikan ja maskuliinisuuden kytkös on purkautumassa. Kun tarkastelen asiaa kielen käytön näkökulmasta, voin myös pohtia tiettyjen puheenvuorojen funktiota.

²³ Hastingsin projektisivu löytyy osoitteesta http://www.icehousedesign.com/cyborg_mommy/home.html (tarkistettu 16.8.2006)

Olisiko puheenvuorolla toinen funktio, jos mies kuvailisi tietokoneen kanssa puuhailuaan ”minusta se on mukavaa, miekkyllä tykkään”? Kun ensi alkuun aineistossa vaikutti olevan hätkähdyttävän paljon naisia, jotka tunnistivat tekniikan parissa puuhastelun kiinnostavana, kyse on toisaalta myös siitä, että miehenä kiinnostusta tekniikkaan on asian (kulttuurisen) ilmiselvyyden vuoksi turhempia artikuloida ääneen. Jos miehenä sanoo ”olen sellainen tyyppi, joka on hyvin kiinnostunut lastenhoidosta”, tämä lausuma ei ole mieletön. Mutta jos nainen ilmaisisi saman mieltymyksen, ryhtyisimme kenties pohtimaan, onko lausunnon tarjoaja löytänyt jonkin erikoisen lastenhoitoideologian, minkä vuoksi tämä itsestään selvä asia tarkoittaakin jotain hiukan muuta. Samantapaisesti miehen ilmaisu ”tykkään tietokoneista” assosioituisi helposti erityisempään tapaan käyttää tietokoneita tai aivan erityiseen tekniseen kiinnostukseen, muuten tuon sanominen olisi merkitykseltään tyhjää.

Molemmat edellisistä selityksistä voivat olla perusteltuja. Marja Vehviläinen (2001) on huomauttanut, että Suomessa naiset käyttävät tietotekniikkaa enemmän kuin miehet. Tästä huolimatta teknologian asiantuntijoiden joukossa miehet ovat yhä selkeä enemmistö ja mielikuva maskuliinisuuden ja teknologian yhteen liittymisestä on vahva. Uusista teknologioista muodostui 1900-luvun lopun Suomessa vahvasti kansallinen teknologiaprojekti, kansallinen itsensä määrittämisen keino (Mäenpää 2004, 518). Meitä kaikkia puhutellaan ja kutsutaan osaksi tätä kansallista teknologiaprojektia, mutta kuten Marja Vehviläinen (2002) toisaalla osoittaa, kansallisen projektin julkisuuskuvaan sankarit ovat kuitenkin miessankareita.

Sukupuolen ja teknologian suhteita voidaan pitää yllä hyvin pienillä, miltei huomaamattomilla eron teoilla. Yksi oiva esimerkki tällaisesta ”pienestä erosta” aineistossa on se, miten haastateltavat reagoivat kysymykseen kodin turhista laitteista. Jo hyvin varhain kävi selväksi, että turhat laitteet löytyvät,

tai ainakin niiden oletetaan löytyvän, keittiöstä. ”Onko teillä mitään turhia laitteita” kysymyksenä sai ihmiset siis yhä uudestaan pohtimaan, mitä turhaa kodinkonetta keittiöstä voisi löytyä. Mieleeni on jäänyt erityisen hyvin tilanne, jossa kysyin turhista laitteista nelihenkiseltä perheeltä, joista jokainen kysymyksen kuultuaan konkreettisesti kääntyi katsomaan keittiötä. Tietokonetta ei mainittu turhaksi laitteeksi edes perheessä, jonka nurkassa lojui käyttämätön ja vanha tietokonelaite.

Turhien laitteiden ja kodinkoneiden liitos voi vaikuttaa luonnolliselta ja harmittomalta. Ehkä se kertoo Ruth Schwartz Cowanin (1983) huomiosta, jonka mukaan modernit keittiötekniologiat ja kodinkoneet kehitettiin auttamaan taloustöissä, mutta ne itse asiassa paradoksaalisesti ovat lisänneet naisten kotitöiden määrää. Niinpä mehulingot, leivänleikkurit ja munankeittimet tulevat luontevasti valituksi kodin turhiksi laitteiksi. Toisaalta turhien asioiden etsiminen keittiöstä voi kertoa myös feminiinisenä pidettävien teknologioiden vähemmän arvostetusta asemasta. Feminiiniseen sfääriin liitettäviä laitteita ei usein edes tunnisteta teknologiaksi (Soronen & Sotamaa 2005, 53) ja siksi myöskään naiset eivät usein tunnista hallitsevansa teknologioita, omaavansa teknistä ekspertiisiä (Nieminen-Sundell 1998; 2003, 42). Kun sukupuolitamme artefakteja, sukupuolitamme samalla kompetenssia. Kulttuurissamme voi olla hyvä ajamaan autoa, mutta tuntuisi naurettavalta kehaista lahjakkuudestaan käyttää pesukonetta tai silitysrautaa. (Cockburn & Ormrod 1993, 1.)

On hyvä edelleen pitää mielessä, kuten olen jo aiemmin huomauttanut, että arjessa ”teknologia” ei terminä ole täysin viaton ja neutraali. Tietokone ja internet tuntuvat itsestään selvästi teknologialta, mutta yhtäläillä teknologiaa ovat myös imuri, monitoimikone ja silitysrauta. Turhaksi laitteeksi ei tunnisteta ”teknologiaa”, koska olkoonkin kyse vanhentuneesta tietokoneesta makuuhuoneen nurkassa, se kuitenkin identi-

fioituu teknologiaksi eikä tavallisemmaksi tekniikaksi. Osaltani tuotin ja pidin yllä myös haastattelijana tätä asetelmaa, sillä kysyin haastatteluissa nimenomaan turhista *laitteista*, en turhasta teknologiasta.

Pariskuntien haastatteluissa yksi puheen keino, joka liittyi ainoastaan mainintoihin miesten suhteesta teknologiaan, oli ironian käyttö. Naisten teknisestä osaamisesta ei pariskuntien haastatteluissa kerrottu ironisia tarinoita. Kun naisia haastateltiin yksin tai naisporukan osana, ironiaa voitiin hyödyntää kuvailtaessa omaa suhdetta teknologiaan. Yksi keino oli kuvailla miten laitteet kieltäytyivät toimimasta oikein tai hajosivat heti, kun kertoja niihin koski. Naiset saattoivat myös kertoa ironisia tarinoita esimerkiksi kohtaamisista mikrotukihenkilöiden tai tekniikkaa myyvien liikkeiden miestyöntekijöiden kanssa. Näissä tarinoissa korostettiin sitä, miten miestoimijat yrittivät tyrkyttää teknistä osaamistaan, mutta naiskertoja tavallaan näki miehen kompetenssin läpi. Tarinan keskeinen ajatus oli se, että nainen ei tässä kokenut tarvitsevansa miehen neuvoja tai neuvot olivat muuten turhia. Aineistossa on haastattelu, jossa haastateltavana oli kaksi noin 40-vuotiasta naista, jotka olivat hyviä ystäviä. Ennen pariskuntapuheen analyysiiä esittelen yhden katkelman tästä haastattelusta. Ystävykset kertovat laveasti kaikista tietokoneen käyttöön liittyvistä kursseista, joihin ovat osallistuneet, mutta he myös ironisoivat omaa ja toistensa osaamista:

Katariina: Tai sillee että, jos lähtee jonnekin pitkälle pyöräretkelle, niin emmä ilman kännykkää. Mun ois vaikee kuvitella uskaltavani tehdä sellasia et mä lähen päiväksi polkee jonnekin, ku mul on kännykkä mukana nii ei mitään ongelmaa.

Sari: Niinku mä menin pitkästä aikaa toissa talvena hiihtää niin mä (Katariina kikattaa) otin (nauraen:) banaanin, vesipullon ja kännykän. Mä aattelin et jos (nauraen:) sattuu jotain ni, saan ainakin hälytettyä apua. Kylhä mä siel kaatuilinki siel mettässä sitte, takapuoli mustelmilla.

Katariina: Yrititsä soittaa banaanilla apua? (yhteistä naurua)

Sari: Ei ku vesipullolla.

Haastattelun aikana ystävyksien voi tulkita leikittelevän kulttuurisella käsityksellä naisten avuttomuudesta tekniikan suhteen. Katkelman ironia syntyy siitä, että Sari kuvailee avoimesti kömpelöä matkantekoaan hiihtoreissulla ja Katariina siirtää keskustelun matkapuhelimesta absurdilla kysymyksellä ”yrititsä soittaa banaanilla apua”. Sari heittäytyy kuvitteellisen huumorin (Hay 2001, 62) leikkiin mukaan vastaamalla ”ei ku vesipullolla”. Katkelmassa naisten voi tulkita samanaikaisesti sekä tunnistavan että haastavan kulttuurisen sukupuolistereotypian. Tämä sukupuolistereotypian samanaikainen tunnistaminen ja haastaminen on tutkimusten mukaan yksi tyypillinen piirre naisystävien välisissä keskusteluissa (aiheesta Green 1998, 179). Ironia ei niinkään kohdistu paikallaolijoihin kuin stereotypiaan kömpelöstä naisesta, joka kaatuilee hiihtäessään ja siten ei kenties osaa käyttää edes matkapuhelinta oikein. Hiihtoepisodin kuvailuun liittyvä ystävysten nauru voi olla merkki siitä, että molemmat jo jakavat tiedon hiihtoretken kaatuiluista. Maininnan metsässä kaatuilusta voi myös ajatella irrottautuvan tietystä ”sulokkaan naisen” stereotypiasta ja siten jo kutsuvan yhteiseen leikkittelyyn.

Pariskuntien haastatteluissa ironia kohdistui kuitenkin ainoastaan miehiin²⁴. Tämän voi tulkita osoituksena siitä, että ironiaa voitiin kohdistaa vain siihen, jolla on valtaa. Ironisoinnin voi tulkita samanaikaisesti haastavan ja uusintavan asian tuntijan kompetenssia. Uusintaminen tapahtuu juuri siksi, että ironia pariskuntien haastatteluissa voitiin kohdistaa vain siihen, jonka osaamisesta ei ollut epäselvyyttä. Jos ironia kohdistettaisiin siihen, jonka osaaminen arvioidaan huonommaksi, ironia ei olisi samalla tavalla hauskaa, vaan potentiaalisesti nöyryyttä-

²⁴ Pariskunnat olivat nais-mies-pareja, mikä johtui siitä, että ei-heterosuhteessa eläviin haastateltaviin valikoitui ainoastaan niitä, jotka eivät asuneet yhdessä kumppaninsa kanssa.

vää. Ironia vihjaa, että osaaminen ei ole aukotonta, mutta se ei kuitenkaan kyseenalaista sitä.

Teknologian maskuliinisuuden signaalina voi lukea sen, että aineistomme kompetentteja naisia ei pariskuntien haastatteluissa ironisoida samalla tavalla kuin kompetentteja miehiä. Tällöin kyse ironian ja kompetenssin suhteesta kietoutuu myös sukupuoleen. Tulkintani on, että naisen ja teknologian artikkulaatio on kulttuurisesti niin paljon heikompi, ettei sitä ole varaa haastaa ironian keinoin edes perheen sisällä haastattelijan edessä²⁵. Toisaalta naisen osaamattomuus voitiin haastatteluissa tuoda esille ilman ironiaa, vain toteamalla ettei nainen tiedä tai osaa. Ironia naisen kompetenssin yhteydessä pariskuntien haastatteluissa ei tulkintani mukaan voi olla samalla tavalla hauskaa, eikä sitä tulkita ironiana, vaan pikemminkin naisen (luonnollisen) osaamattomuuden irvailuna. Paavon ja Kirsin haastattelussa molemmat ironisoivat Paavon kompetenssia:

Paavo: Sitten me päädyttiin, mä päädyin ostaan Expertiltä tota noi laitteet

Kirsi: Meidän isi meni ostamaan

Paavo: Mä vein vanhat muuten kierrätyskeskukseen

Kirsi: Vielä käyttökelponen televisio meni sinne

Paavo: Mut siinä, niin niin mut siinä, sehän meni niin että mä luulin että se on rikki et se videokaan ei toimi sitten mä vein ne kierrätyskeskukseen ni sitten ne tietenkin sano että ei tänne mitään niinku semmosia rikkinäisiä oteta ja mää niinku että kyllä se toimii niinku sillee, no kokeillaampas nää johdot pannaan tänne näin että toimiiko tää. No sitten se toimi tietenkin.

Haastattelija: No sä olit varmaan aivan että

Paavo: Sitten mää että no sehän on hyvä että mutta että

Haastattelija nauraa

Paavo: Video toimi, televisio toimi

Haastattelija: Voi ei

²⁵ Ironiaa käytettiin miesten teknisestä kompetenssista puhuttaessa niin mies- kuin naishaastattelijoiden tekemissä haastatteluissa.

Paavo: No sitten tulee nää uudet laitteet tänne, pannaan johdot seinään, tää ei toimi, soitetaan tonne talonmiehelle tai huoltoyhtiölle että nyt on varmaan johdoissa jotain vikaa että ukkonen on taatus-ti iskeny seinään

Kirsi: Kun ollaan oltu lomalla ja sillä aikaa on ollu ukkosia

Paavo: Sitten tulee

Kirsi: Meidän isi kyllä tietää (naurua)

Paavo: Sitten menee, kuluu viikko ja tulee kaksi huoltomiestä

Kirsi: Niinku tommosta antennimiestä.

Paavo: Sitten katsotaan juu että antennin johto, toimii nää tässä nää tässä näin ja mennään katsoon alakertaan niinku että onks siellä ny nää johdot taskulampun kanssa ja siellä nähän pitäs olla kunnossa sillee ja sitten raotetaan hieman enemmän tota verhoa niin sieltä löytyy kaksi kaksi antennin johtoa, vanha joka ei ole käytössä ja uusi joka on siellä korkeemmalla, joka toimii

Haastattelija: Voi ei

Paavo: Mä olin laittanu sinne alimmaiseen johtoon sitten kaikki nää koko ajan

Kirsi: Tai töpseliin niin

M: Töpseliin, nää kaikki joo

Paavo oma-aloitteisesti alkaa kertoa tarinaa, jossa hän, liitettyään television ja videot toimimattomaan antennitöpseliin, vie kierrätyskeskukseen täysin toimivan television ja videot ja hankkii tilalle uudet. Paavo kertoo tarinaa ja Kirsi täydentää ja selventää sitä yksityiskohtien osalta. Kirsi on varsinaisesti se, joka tuo tarinaan ironian huomautuksillaan 'meidän isistä', mutta Paavonkin voi katsoa osallistuvan tähän sillä hän oma-aloitteisesti kertoo, miten hän mokaa. Toisaalta edellisen katkelman voisi lukea myös siitä näkökulmasta, kuka on perheen tekniikkavastaava. Paavo aloittaa kertomisen "Sitten me päädyttiin", mutta korjaa "mä päädyin ostaan". Paavo on se, joka on huoltomiesten ohella katkelman aktiivinen toimija. Vaikka tarina horjuttaa hänen uskottavuuttaan tekniikan hallitsijana, se myös kertoo että hän on se, joka teknisissä ongelmatilanteissa toimii. Mokasta kertominen voi paradoksaalisesti myös

tukea kompetenssia, sillä kyse on anekdootista, poikkeuksellisesta tilanteesta. ”Meidän isi” myös tuottaa katkelmassa Kirsille position, jossa hän muistuttaa ihailevaa lasta, joka osallistuu sankaritarinan kertomiseen. Paavo ja Kirsi alkavat kertoa juttua huvittuneen hyväntuulisina ja Kirsi vielä kommentoi ennen Paavon tarinan kertomista, että uuteen televisioon liittyy juttu, joka on ”niin hirveen hauska”. Seuraavassa Maurin ja Tuulikkin haastattelun katkelmassa hyödynnetään viittausta meidän isiin:

Haastattelija: Onks teillä muuten lapset minkä verran tietokoneen äärellä?

Mauri: No ne ei oikeestaan enää, (nainen naurahtaa) ku meillä sattu, ku toi rompun pyöritin otti ja laukes tuolta, niin sitte niille ei pysy enää oikeestaan pelaan

Tuulikki: Tää on vähän tää, suutarin lapsilla ei oo kenkiä, että meillä on tää ATK-insinööri-isi, niin meillä ei toimi mitkään peli. Ne just aina valittaa.

Mauri: No no toisaalta ihan

Tuulikki: Välillä ne pelas aika paljon, mut nyt tosiaan mikään ei toiminu.

Mauri: No nyt täytyy talvella yrittää sitten (nainen naurahtaa) yrittää laittaa sitä jos vaikka ostas opintolainalla uuden koneen, et tuota.

”Meidän isiä” voi pitää kielellisenä resurssina, jonka avulla luodaan konstruktio miehestä, joka rinnastuu kulttuurisesti jaettuun kuvaan maskuliinisesta teknologian sfääristä ja sen miessubjekteista. Meidän isi voi olla tunnustetusti perheen teknologiavastaava, mutta samalla hänestä on riisuttu jotain. Hän ei ole aukottomasti asiantuntija, sillä hän on erityistapaus, se ”meidän isi”, joka ei aina saa aikaiseksi korjata koneita tai joka ei saa toimimaan laitteita. Silti ”meidän isi” ei murra teknologian ja maskuliinisuuden artikulaatioita. Se luo erityistapauksen, ”meidän isin”, johon näitä piirteitä (teknistä taitamattomuutta tai passiivisuutta) voidaan heijastaa. Puhe ”meidän

isistä” häivyttää ja oikeuttaa sen, että mies ja teknologia eivät yhdistelmänä aina synnytä kaunista harmoniaa.

Toisaalta ”meidän isi” kielellisenä resurssina on myös turvallinen. Se haastaa miehen teknologisen kompetenssin, mutta mies ei menetä kasvojaan ulkopuolisen edessä. Meidän isi on kuitenkin juuri *meidän* isi. Meidän isi ei ole siis yksin, vaan hän kuuluu meille ja ehkä puutteellisen kompetenssin vuoksi voimme vielä paremmin tunnistaa hänet uniikiksi, meidän isiksi. Hän ei ole se kulttuurinen kuva miehestä, joka osaa korjata kaiken traktorista monitoimikoneeseen. Edellisen luvun analyysin pohjalta voisimme päätellä, että ”meidän isi” on turvallinen resurssi siksi, että mies ei menetä kasvojaan, mutta ei myöskään nainen, joka ottaa pariskuntapuheessa suurempaa vastuuta esitettävästä pariskunta- tai perhekuvasta. Nainen voisi siis menettää kasvonsa haastaessaan suoraan miehen kompetenssin, sillä hän on vastuullisempi positiivisen perhekuvan ylläpidosta. Tästä näkökulmasta ”meidän isiiä” voisi ajatella myös oikeuttamistyönä. Nainen voi luoda samanaikaisesti lojaalisuussuhteen mieheen ja turvallisesti murtaa perinteistä mieskuvaa. Kun naiset haastavat miehen kompetenssin, tämä tapahtuu siis usein hyödyntämällä kielellisenä keinona ironiaa, joka tulkintani mukaan ei pura myönteistä parisuhde- ja perhekuvaa samalla tavalla kuin suora kompetenssin haastaminen.

Raija ja Pertti ovat pariskunta, josta Raijan kerrotaan olevan se, joka hallitsee tietokoneen ja television erityisominaisuudet. Toisella haastattelukerralla, kysyessäni eivätkö mitkään laitteet ole heidän mielestään vaikeita käyttää, Pertti nauraen myöntää ”niin mullehan on useimmat laitteet vaikeita.” Kompetenssin puute selittyy kuitenkin sitä kautta, että Pertti mainitsee ”ei oo mielenkiintoo paneutua” ja vielä tähdentää erityisominaisuuksien merkitystä itselleen ”mulle on aivan sama”. Miehen tekni-
nen osaamattomuus syntyy haastatteluissa selontekoa vaativana asiana. Miehiin liitetään oletus teknisestä kompetenssista ja täs-

tä oletuksesta kumpuaa myös ironia, jota miehen osaamattomuuteen voidaan kohdistaa.

Raijan osaamisessa on Pertin mukaan kyse siitä, että

Pertti: Raija, Raija niin, Raijalla riittää hermoja näprätä niitten kanssa, kyllä, en minä, en paljon noihin o perehtyny enkä mittää, se että pystyn mä kättelemään elokuvia ja videoista ja dvd:stä ja noista mutta tuota, en minä niinku mielellään rupea värkkäämään niitten kans, kyllä joo.

Raijan kompetenssissa on siis kyse siitä, että Raija on pitkäjännitteinen ja hän jaksaa ”näprätä”. Pertin osaamattomuus selittyy sillä, että hän osaa kaiken tarvittavan eli pystyy katselemaan elokuvia. Toisaalta kompetenssin puute selittyy myös sitä kautta, että Pertti ei ole ”perehtyny” kyseisiin laitteisiin. Tämä kertoo meille, että jos Pertti perehtyisi, hän osaisi saman kuin Raijakin. Toisaalta tämä tekninen osaaminen ei näyttäydä kovin arvostettavana tekemisenä, sillä kyse on ”näpräämisestä” ja ”värkkäämisestä”. Näprääminen tuottaa tässä Raijan teknisen osaamisen sorminäppäryyden kaltaisena. Kyse ei siis ole teknisestä lahjakkuudesta, vaan kenties siitä, että on kätevä käsistään. Samalla tämä näprääminen voi merkityksellistyä jopa jotenkin perinteisten kotitöiden kaltaisena asiana. Kuten kotityöt, myös teknologian hallinta voi kuulua enemmän Raijalle, koska hän on kätevä käsistään.

Koska Pertti jo kertoo osaavansa katsella elokuvia, hänen voi tulkita osaavan kaiken olennaisen. Muu ylitse menevä osaaminen ei puheenvuorossa ole haluttavaa, vaan jonkinlaista ylimääräistä värkkäämistä. Haastattelussa on kiinnostavaa se, että Raijan osaaminen ei tule missään vaiheessa tulkituksi teknisenä lahjakkuutena, vaan sekä Raijan että Pertin puheissa Raijan kompetenssi palautuu siihen, että hän on kiinnostunut näistä laitteista ja kuten edellä, Raijan kerrotaan olevan pitkäjännitteinen.

Aiemman katkelman Tuulikki ja Mauri käyvät myöhemmin haastattelussa seuraavan keskustelun haastattelijan kanssa:

Haastattelija: Sä sanoit, että sää seuraillet KaksPlussan jotain

Tuulikki: No joskus jotain joo

Haastattelija: Keskustelusivuja

Tuulikki: Ja sitte toi Jippiin kotisivut, Saunalahden etusivulta aina niitä jotain uutisia ja horoskoopit (naurahtaa) ja joskus, jos sen nyt rupee kattelee, niin sitte on ehkä menny jonneki. Siellä on joskus jotain. No just jotain keskustelupalstoja ja jotaki naisten juttuja, semmosia.

Mauri: No nyyseissä sä et kyllä koskaan oo käyny.

Tuulikki: En.

Mauri: Tiäkkö mitä ne on?

Tuulikki: En.

Mauri: Nyt tuli tosiaan, siellä OY piste jotaki oli OY piste pileissä oli tota

Tuulikki: (naurahtaa) Joo

Mauri: Yliopiston

Tuulikki: Että tosi vähän loppujen lopuksi kyllä sillai, mää nyt katon mitään semmosta, että yleensä mää katon jotain ja en mää yleensä jää sinne, mut sitte heti huomasko Mauri ei ollu, johtuen varmaan siitä, että sää yleensä siinä, ku sää et ollu kotona silloin moneen viikkoon, niin silloin mää sitte kyllä itekin kattelin siinä, no jotaki no jotaki keskustelupalstojakin, mutta en oo kyllä ite hirveenä osallistunu keskusteluihin.

Haastattelija: Sää oot vaan seurannu

Tuulikki: Nii

Haastattelija: Sitte mitä muut on kirjottanu

Tuulikki: Niin just joo, etten oo sillai harrastanu kyllä niihin vastailu, en tiä, ootko sääkään silleen.

Mauri: En paljo.

Haastattelija: Mut jotain, niihin?

Mauri: No noihin nyyseissä jotaki tosiaan, jos on jotain keskusteluihi liittyny

(Haastattelija: niin) sitte (Haastattelija: niin). Ei mitään ihmeitä (Haastattelija: joo).

Edellisessä katkelmassa Mauri suoraan tuo esille Tuulikin tietämättömyyden internetin uutisryhmien suhteen. Haastatteli- ja ottaa esille Tuulikin aiemman huomautuksen siitä, että hän käy KaksPlus -lehden keskustelupalstalla ja Tuulikki mainitsee muita sivuja joilla hän käy. Mainitessaan horoskoopit, Tuulikki naurahtaa ja osoittaa näin tietoisuutensa siitä, että horoskooppeja ei pidetä laadukkaana sisältönä. Puheenvuoron hän lopettaa kuittaamalla ”jotaki naisten juttuja, semmosia”. Tämä voi olla viittaus ja täydennys mainintaan horoskoopeista, joita pidetään yleisesti naisille kohdennettuna sisältönä. ”Naisten juttuja” voi toimia tässä myös käsitteellistykseenä, jonka avulla Tuulikki lopettaa puheenvuoronsa sulkemalla tavallaan mieshaastattelijalta ja mieheltään jatkokysymyksen paikan. Voisiko ”naisten juttuja” tässä toimia hieman samaan tapaan kuin ”naisten vaivoja” miehen tiedustellessa syytä naisen sairaspäivään? ”Naisten juttuja” on asioita, joihin paikalla olevilla miehillä ei ole pääsyä eikä välttämättä kutsuakaan.

Edellisen keskustelun jälkeen Mauri kommentoi Tuulikille ”No nyysseissä sä et kyllä koskaan oo käyny” ja Tuulikki myöntää ”en”. Tämän jälkeen Mauri vielä kysyy suoraan Tuulikilta ”Tiiäkkö mitä ne on?” ja Tuulikki vastaa ”en”. Mauri alkaa tämän jälkeen kertoa sähköpostista, jonka hän oli saanut, mutta Tuulikki pian jatkaa puheenvuoroaan keskeyttäen Maurin kertoman jutun. Tuulikki kertoo, miten hän käyttää konetta joskus, kun Mauri on poissa. Tämän puheenvuoron funktio voi olla siinä, että Tuulikki oikeuttaa oman kokemattomuutensa internetin suhteen johtuvan siitä, että Mauri on useimmiten varannut koneen omaan käyttöön. Toiseksi puheenvuoron funktio voi olla siinä, että Tuulikki välittää Maurille tiedon ettei tämä voi tuntea täydellisesti hänen käyttökokemustaan. Hän kun käyttää konetta eniten juuri silloin, kun Mauri on poissa.

Katkelman loppupuolella Tuulikki haastaa epäsuorasti myös Maurin tietämyksen uutisryhmistä esittämällä ”etten oo sillai harrastanu kyllä niihin vastailu, en tiä ootko sääkään sil-

leen”. Tähän Mauri myöntää että ”en paljo”. Haastattelijakin osallistuu rakentamaan versiota, jossa Tuulikin ja Maurin välille rakentuu kompetensiero. Tuulikin maininta siitä, että hän käy keskustelupalstoilla ”mutta en oo kyllä ite hirveenä osallistunu keskusteluihin” saa kommentin ”Sää oot *vaan* seurannu” (kursiivi VP), kun taas Maurin myöntö ”en paljo” saa haastattelijalta jatkokysymyksen ”Mut jotain, niihin?”. Mauri täydentää vastaustaan ”jotaki tosiaan, jos on jotain keskusteluihin liittyny” ja haastattelijan voi tulkita tukevan Maurin täydennystä ”niin” ja ”joo” kommentteilla.

Mauri: Kyllä nyt sitä Pleikkaria sitten pelailee että. (nainen naurahtaa)

Haastattelija: Mmm, onks teillä lapset innostunu siitä Pleikkarista?

Mauri: No ei oo oikein niitä lasten pelejä tullu tähän kakkospleikkariin vielä, että sen takia se on tietysti.

Tuulikki: Että semmonen isin harrastus (huvittuneena).

Mauri: Sitten on tässä niinku

Tuulikki: Ne on vähän liian vaikeita ne pelit

Tässä aineisto-otteessa ”isi” on hiukan toisenlainen kielellinen resurssi. Sen ironian voi tulkita rakentuvan pelien ja lasten artikulaation varaan. Tässä kuten aiemmissakin katkelmissa ironiaan liittyy naisen nauru. Tätä katkelmaa edeltävässä aineisto-otteessa Tuulikki naurahtaa siinä kohtaa, jossa Mauri suunnittelee korjaavansa vihdoinkin heidän koneensa. Tuulikki on jo aiemmin tuonut esille, että kone on ollut pitkään rikki, joten tässä yhteydessä naurun voi tulkita ilmaisevan ironiaa Maurin lupaukselle. Edellisen katkelman pelaamiskeskustelun yhteydessä naisen naurahduksen voi tulkita ennakoivan ironiaa, joka artikuloidaan ääneen kohdassa, jossa nainen kertoo pleikkarin olevan ”semmonen isin harrastus”. Toisaalta nauru voi myös pehmentää ironiaa. Sen avulla voidaan ottaa etäisyyttä potentiaalisesti arkaan keskustelunaiheeseen. (Alasuutari 1993, 52–53.) Naurun avulla voi suojautua kritiikiltä. Jos toinen haas-

tateltavista tai haastattelijaksi olisi osoittanut närkeä, haastattelu olisi voinut peräytyä vakavoitumalla ja siten osoittaa, että ei ollut tosissaan. (Goffman 1990, 228.) Huvittuneisuuden osoittaminen voi välittää meille viestiä siitä, että kertoja ei ota kannanottoansa turhan vakavasti ja siksi sitä ei pidä tulkita suorana syytöksenä.

Haastattelijaksi on kysynyt ovatko perheen lapset innostuneita leikkurin peluusta. Mauri kertoo, että nykyisessä versiossa ei ole oikein lapsille soveltuvia pelejä. Tuulikin identifioima ”isin harrastus” kommunikoi tässä kytköstä lapsiin. ”Isi” on isästä lapsellinen muoto, lasten käyttämä puhuttelumuoto, jota ei usein julkisesti suosita ainakaan aikuisemmän ihmisen suusta. Pelaamista pidetään yhä usein lasten harrastuksena ja ”isi” onkin subjektipositiio, joka tuottaa automaattisen kytköksen lapsiin. Niinpä isin käyttäminen voi implikoida infantiiliutta, mutta ei välttämättä aina puhujan lapsenomaisuutta, vaan kohteen eli ”isin”. Lapset ja isi kuuluvat yhteen tässä yhteydessä siinä määrin, että heillä on myös potentiaalisesti yhteisiä harrastuksia.

Naisen ja lapsen ajatellaan useissa konteksteissa olevan ”luonnollisesti” yhteen kuuluva kombinaatio. Mediasisällöistä tai mediateknologioista puhuttaessa naisen moraalisen vastuun vuoksi asetelma voi muuttua. Nainen edustaa säätelyä ja parivaljakon muodostavatkin usein mies ja lapset. Ääneen tämä asetelma artikuloituu muun muassa niissä kohdissa, joissa keskustellaan toisten median käyttörutiinien häiritsevyydestä. Keskustelut kietoutuvat kodin spatiaalisista ratkaisuihin puhumiseen ja näissä haastatteluiden kohdissa rakentuu kodin tila, jossa isä ja lapset jakavat yhteisen tilan ja äiti on omassa tilassaan. Asetelma voi rakentua ja rakentaa myös implisiittistä kompetenssieroja. Virpi Oksman (2003) on huomionnut, miten lasten oletetaan kulttuurissamme automaattisesti kuuluvan miesten ohella informaatioteknologioita hallitsevien joukkoon. Lapset

ja tietokoneteknologia on kulttuurissamme vahva myönteisiä merkityksiä saava artikulaatio.

6.3 Tietokoneen ääressä

Edellisissä luvuissa on ollut jo aineisto-otteita, joissa haastattelutavat ovat kuvailleet, miten he uppoutuvat kirjan lukemiseen. ”Uppoutumisen” ja ”toisen maailman” metaforia haastatteluis-
sa käytettiin kuvailtaessa, miten mediateknologiaan voidaan keskittyä niin, että arki tuntuu häviävän taustalle. Metaforat kiinnittivät aineistossa huomioni alkujaan siksi, että ne ilmaantuivat joissakin haastatteluissa sellaisissa yhteyksissä, jotka vaikuttivat aluksi odottamattomilta. Ymmärsin puheen ”uppoutumisesta” esimerkiksi rentouttavana syventymisenä kirjaan tai televisio-ohjelmaan ja niinpä jotkin aineiston kohdat tuntuivat alkuun yllättäviltä. Kun haastattelu käsittelee mediaa arjessa, olisi myös voinut ennalta kuvitella, että aineisto tulvii tarinoita mediaan uppoutumisesta, mutta näin ei kuitenkaan ollut.

Tutkiessaan naisten rakkausromaanien lukemista Janice A. Radway (1984, 107–109) pisti merkille, että haastatteluissa puhuttiinkin yllättäen hyvin paljon siitä, miten tärkeäksi lukijat kokivat sen, että romaanit ovat todenmukaisia. Tämä todenmukaisuus oli eskapistisen nauttimisen kanssa haastatteluiden keskeisin teema. Radwayn haastateltavat puhuivat myös siitä, miten rakkausromaneja lukiessaan oppii tuntemaan vieraita kulttuureja ja historiaa. Radway täytti tutkimukseen osallistuneilla myös lomakkeen, jossa kysyttiin rakkausromaanien tärkeimpiä piirteitä. Lomakkeissa, joihin mielipiteensä saattoi kirjata anonymisti, uusien kulttuurien tuntemus tai tarinoiden todenmukaisuus ei vaikuttanut enää niin tärkeältä. Lomakeaineistossa korostuivat viihteellinen uppoutuminen kirjoihin ja lukeminen oman yksityisen ajan viettämisenä.

Puhe median käytöstä herättää moraalista arviointia sen suhteen onko oma ja toisten käyttö ”oikeaa”. Tästä näkökulmasta on ymmärrettävää, että puhe mediateknologioihin liittyvästä eskapismista on helposti hiukan arka aihe. Rationaalisenä ja tietoisia valintoja tekevänä esittäytyvä ei voi kovin ylenpalttisesti kertoa siitä, miten hän uppoutuu lukemaan rakkausromaanin, seuraamaan televisio-ohjelmia tai pelaamaan tietokonepelejä. Päätelmä puheen moraalisuudesta ei kuitenkaan kiistä sitä, ettei esimerkiksi kirjojen tai televisio-ohjelmien faktuaalisuudella olisi ihmisille todella merkitystä. Radwaykin tähdentää, että itsensä sivistämisellä varmasti on eittämätöntä merkitystä hänen haastattelelleen naisille. Itsensä sivistäminen on kiistämätön arvo kulttuurissamme ja niinpä media-materiaalin faktuaalisuus voi toimia paitsi oman seuraamisen, lukemisen, kuuntelemisen ja katselemisen perusteluna, myös elämyksiä tarjoavana piirteenä.

Se mikä on arvostettua ja arvokkaaksi koettua, voi olla elämyksellistä jo pelkästään arvokkuutensa vuoksi. Liisa Uusitalo (2000, 96–97) kritisoikin näkemyksiä, joiden mukaan kulttuuri olisi vain viihteellistynyt ja kaikenlainen eskapismi lisääntymässä. Uusitalo kehottaa näkemään sen, miten rationaalinen toiminta, elämyksellisyys ja moraalinen pohdinta eivät ole enää niin eriytyneitä elämänalueina kuin aiemmin. Hiukan yksinkertaistetusti siis se, mikä koetaan moraalisenä, voidaan kokea myös elämyksellisenä (ja kenties juuri siksi, että se koetaan moraalisenä). Suomalaisten romaaninlukukokemuksia tarkastellessaan Kimmo Jokinen (1999, 236) on päätenyt samantapaisesti toteamaan, että ”kun lukijat painottavat todenmukaisuutta, he siis voivat sisällyttää siihen paljonkin itselleen tärkeitä ja yleisesti tärkeinä pidettyjä elämän arvoja ja emotionaalisia kysymyksiä”.

Raija ja Pertti, jotka haastattelussa kuvailivat rikkaasti television katseluaan, kertovat myöhemmin haastattelussa omasta

suhteestaan tietokoneeseen. Heillä ei ole tietokonetta kotona, mutta molemmat käyttävät työssään tietokonetta. Raijan työstä pääosa hoituu tietokoneen ääressä. Raija kertoo, että ”mua on kiinnostanu aina” tietokone ja jatkaa, että ”se on ihan mukava väline tää, ainoastaan mikä siinä tulee niin nämä niskavaivat että meillä kaikki uppoutuu siihen niin kerta kaikkiaan että kukkaan ei sitten kohta paljon liiku enää mihinkään”. Raija muistelee kuinka alussa työpaikalla tietokoneeseen suhtauduttiin nihkeästi ”kukkaan ei niinku halunnu, kun tavallaan kaikki pelekäs sitä täällä sillon”, mutta tietokoneen saavuttua ”nyt on kaikki menny, oikeastaan hurautanu siihen”.

Raijan mukaan hänen työnsä on tietokoneen saavuttua muuttunut siten, että ennen tietokonetta työ ”oli kauheen semmosta rutii- tai semmosta, tylsää” ja nyt ”se on kiva nähä niitä jälkiä mitä tulleeperi” ja työ on myös ”joutusaa”. Raijan puheissa tietokone on selkeästi myönteinen laite, joka on lisännyt työn mielekkyyttä, ja hän käyttääkin puheenvuorossaan uppoutumisen metaforaa (”meillä kaikki uppoutuu siihen niin kerta kaikkiaan että kukkaan ei sitten kohta paljon liiku enää mihinkään”). Myöhemmin haastattelussa Raija kuvaa ansiotyön tekemistä ”omassa hiljaisuudessa” työskentelemiseksi, mikä uppoutumisen metaforan tapaan kytkee työskentelyn sisäänpäin kääntyneeksi toiminnaksi.

Haastattelija: No sie et uppoudu niinku samalla tavalla esimerkiks lehen lukemiseen niinku, sie saatat taas upota?

Raija: En, en mie uppoudu, Pe-Pertti on kyllä siinä (koira haukkuu ja sitä kommentoidaan)

Raija: Pertti on kyllä siinä et se kyllä sit ku se kyllä sitte ku se lukee lehtiäkin niin, mutta tuota, mie nyt, mie ku luen noita, naistenlehtiä niin niihin nyt ei niin hirveästi tarvii uppoutuukaan että (Pertti puhuu koiralle, joka kävelee hänen luokseen)

Raija: Kyllä niinkun kirjaa luen niin kyllä mie siihen uppoudun siten. Et siinä sin ku, se o- ni siinä sitte havahtuu ihan samalla lailla niinkun töissäkin että, mutta, en mie tuossa lehessä ihan, minusta

itestä min- mie en tohon televisioonkaan kyllä uppouvu sillä lailla vaikka sie sanot että, jos nyt oikeen jännä on joku tuota niin silloin mut en mie kyllä tiä et mie nyt oisin nii että sie puhusit mulle. Minusta vaan tuntuu että mie puhun sulle niin (nauraen:) sie et kuule mittää.

Pertti: Lukemattomia kertoja mutta tuota ei sitä ite huomaa

Raija: Niin voi olla ei sitä tietenkään huomaakaan

Pertti: Niin mie luulen et sie et ite huomaa vaan mut kyllä se

Keskustelua käydään haastattelijan antamista aiheista ja keskustelu kohdistuu haastattelijalle. Kuitenkin aineisto-otteeseen on upotettu pariskunnan välistä keskustelua, jonka aloittaa Raija huomauttamalla, että ”mie en tohon televisioonkaan kyllä uppouvu sillä lailla vaikka sie sanot että”. Puheenvuoron lopussa Raija vielä puhuttelee suoraan sinä-muodossa Perttiä huomauttamalla nauraen, että ”minusta vaan tuntuu että mie puhun sulle niin sie et kuule mittää”. Pertti myöntää asian mutkattomasti ”lukemattomia kertoja”, mutta puolustautuu, että hän ei asiaa huomaa. Raija myöntää, että voi olla että Pertti ei tosiaankaan asiaa huomaa. Raija ei kuitenkaan ota Pertin puolustusta annettuna. Raija myöntää, että ”voi olla ei sitä tietenkään huomaakaan”.

Katkelmassa Raija viittaa jälleen työelämään ”ni siinä sitte havahtuu ihan samalla lailla niinkun töissäkin”. Hän kertoo siis miten saattaa kotona uppoutua lukemiseen niin, että havahtuu samaan tapaan kuin töissäkin. Huomautus voi vaikuttaa ensisilmäyksellä merkityksettömältä. Jos tarkastelemme Raijan vertausta kuitenkin artikulaationa, jossa kaksi asiaa, jotka eivät välttämättä liity yhteen, nivelletään toisiinsa, huomautus alkaa vaikuttaa kiinnostavalta. Yllättävää tässä huomautuksessa on se, että Raija vetää rinnastuksen työelämään. Hänelle asioihin uppoutuminen tapahtuu ansiotyössä ja tämä syventyminen vaikuttaa ilmiönä ylittävän tiukat työn ja vapaa-ajan sfäärien rajat.

Arlie Russell Hochschild (1996) kirjoittaa ”uudesta työn ja kodin tunne-elämien maantiedosta” (the new emotional geo-

graphy of home and work). Tällä nimityksellään Hochschild viittaa yhteen kehityssuuntaan, jossa kotielämä on muuntumassa enemmän työelämän kaltaiseksi ja työelämä enemmän kotielämän kaltaiseksi. Hochschild joutui tutkimusta tehdessään luopumaan ennako-oletuksestaan, että koti on työntekijöille tuttu ja turvallinen ja työpaikka ja työyhteisö tarjoavat epävarmuuksia ja muutoksia, joihin joutuu sopeutumaan. Tämän sijaan usea Hochschildin haastateltavista koki viettävänsä enemmän ns. ”omaa aikaa” työpaikalla, missä perheen ja kodin vaatimukset eivät olleet läsnä. Kodin vaatimukset koettiin myös velvoitteiksi, joista harvoin sai myönteistä palautetta, kun taas työpaikalla voi kokea itsensä arvostetuksi tehtäviensä suorittamisesta. Näkemyksemme kodista turvasatamana maailman tuulilta voi jättää huomiotta sen, että työpaikka voi usealle olla turvasatama ristiriidoilta, joita liittyy kotielämään. Hochschild muistuttaa myös, että meidän on tarpeellista nähdä, että muutokset työelämässä vääjäämättä heijastuvat kotielämään ja päinvastoin. Kodin ja työn sfääri rakenteistuvat suhteessa toisiinsa.

Sen vuoksi, että kotia pidetään feminiinisenä sfäärinä, naisilla ei useinkaan ole omaa huonetta. Koti kokonaisuutena merkityksellistyy feminiinisen alueena. Eeva Jokinen (1996, 93) huomioikin, että osin tämän vuoksi naisten omat tilat eivät välttämättä ole kodin seinien sisällä. Aineistonsa pohjalta Jokinen huomauttaa, että esimerkiksi maatilan emännälle navetta on usein enemmän oma huone kuin varsinaiset kodin tilat. Naiset pyrkivät myös tekemään keittiöstä itselleen oman huoneen. Oman tutkimukseni kannalta kiinnostava on aineistote, jolla Jokinen demonstroi keittiön oman tilan tuntua erään äidin kirjoituksessa ”Muu perhe töllöttää, minä olen keittiössä puuhaillessa joukoilleni iltapalaa pöytään ja tätä päiväkirjaa kirjoittaen”. Tässä tapauksessa oman tilan haltuunotto mahdollistuu osittain sitä kautta, että muut perheenjäsenet katselevat yhdessä televisiota.

Seuraavassa katkelmassa Päivi, joka käy sekä ansiotöissä että opiskelee iltaisin, kuvailee, miten hän uppoutuu tietokoneen käyttämiseen:

Haastattelija: Mmmm aattelek- pidäksää muuten tietokonetta media-
na?

Päivi: Kyllä.

Haastattelija: Joo, just.

Päivi: Mutta se ei, ole mitenkään (nauraen:) ren- rentoutuksen puolel-
le ei kuulu se asia.

Haastattelija: Tota kuulukse ennen ku sull oli tää opiskelujuttu, tai
liittyy tohon, nii rentoutuksen puolelle?

Päivi: Ei oikeastaan. Ei ole kuulunu koskaan sillä lailla et, se on taas
ollu se, sillä lailla niinku kiinnostuksen kohde ja niinku opiskelu-
väline ja kiinnostuksen kohde tietenkin taas mutta tota se ei taval-
laan, se ei ole minun rentoutustani

Haastattelija: Joo

Päivi: Sillä lailla, hyvin kyllä se irtauttaa minut siitä työn äärestä täysin
että sillä lailla se rentouttaa sitte töissä että silloin ku tekkee tietokoneen
kanssa kotonaki asioita tai koulussa, niin silloin häipyy se työelämä ja sen
murheet ja hankaluudet niinku mielestä pois et se on aivan toinen maailma ja
toinen asiat mitä siellä käsitellään. Että sillä lailla kyllä. Mutta tota, tämä on
vähän, se on se, semmonen, harrastus, se opiskelu niin, emmie tiä oikeastaan,
onko se (nauraen:) rentoutusta vai onko se vain semmonen että toinen työ.

Päivi vastaa aluksi pitävänsä tietokonetta medianana, mutta tarkentaa pian vastaustaan ”mutta se ei, ole mitenkään (nauraen) ren-rentoutuksen puolelle ei kuulu se asia”. Päivi siis määrittelee median asiana, joka liittyy rentoutuksen puolelle ja kertoo, että tietokone ei kuitenkaan tässä merkityksessä ole media. Päiville tietokone on ”opiskeluväline” ja ”kiinnostuksen kohde”. Tietokone ei siis ole rentouttava samassa merkityksessä kuin ”media”, mutta työskentelyn viitekehyksessä tietokone kuitenkin näyttäytyy asiana, joka ”hyvin kyllä se irtauttaa siitä työn äärestä täysin että sillä lailla se rentouttaa sitte töissä”. Tietokoneen kanssa työskentelyä Päivi kuvaa toisen maailman meta-

foralla: ”Silloin häipyy se työelämä ja sen murheet ja hankaluudet niinku mielestä pois et se on aivan toinen maailma.”

Uppoutuminen, josta Päivi puhuu, ei ole sellaista eskapismia, jossa mediateknologian äärellä uppoudutaan irti arjen rutiineista. Päivi kyllä puhuu siitä, miten ”silloin häipyy se työelämä ja sen murheet ja hankaluudet niinku mielestä pois”. Kiinnostavaa on se, että tämä uppoutuminen voi tapahtua toisessa ja nimenomaan työtehtävien äärellä. Tietokone voi olla rentouttava *mediateknologiana*, työvälineenä, mutta ei rentouttava *mediateknologiana*. Raijalle ja Päiville asioihin uppoutuminen tapahtuu työtehtävien äärellä ja tämä uppoutuminen vaikuttaa ilmiönä ylittävän tiukat työn ja vapaa-ajan sfäärien rajat. Päivi kokee miltei irtautuvansa työelämästä silloin, kun oikein syvenyneenä tekee töitään tietokoneella, Raija vertaa kirjaan uppoutumista kotona siihen, miten hän saattaa uppoutua työpaikalla tietokoneen ääressä työskentelyyn.

Raijan ja Päivin tapauksissa ei pidä jättää huomiotta sitä seikkaa, että molemmat olivat työskennelleet vakituisesti nykyisissä työpaikoissaan jo vuosien ajan. Heille ansiotyö ei merkinnyt pätkätyöläisen epävarmuutta, vaan oli yksi pysyvimmistä asioista heidän arjessaan. Toiseksi molemmat toivat esille, että he kokivat hallitsevansa tietokoneella työskentelyn työpaikallaan. Raija myös mainitsi erikseen, että työ oli muuttunut mielekkäämmäksi tietokoneiden saavuttua työpaikalle. Työpaikan tehtävien rakentuminen ”omana aikana” voi Hochschildin mukaan kietoutua myös siihen, että erityisesti naiset yhä tekevät kahta vuoroa; ansiotyötä ja kotityötä. Ansiotyö voi erota kotityöstä siinä, että ansiotyöstä saa toisenlaisia kompetenssin kokemuksia. Työpaikka voi olla se alue, jossa on mahdollista syventyä tarkkaan yhteen asiaan, sen sijaan että jakaisi huomiotaan useampien tehtävien kesken. Tästä näkökulmasta työn tehtävien ja kodin mediateknologioiden käytön rinnastaminen voi olla mielekäs artikulaatio.

Edellisten analyysieni perusteella on turha julistaa yksioikoista työn ja kodin sfäärien valumista toisiinsa. Mielekkäämpää on Hochschildin tapaan tarkastella näiden elämänalueiden rakentumista suhteessa toisiinsa. Kotielämässä on oletettavasti alueita, jotka ovat pyhempää kuin toiset. Esimerkiksi perheen yhdessä vietetyn ajan sunnuntaiamuna vanhempien makuuhuoneessa voi olettaa olevan toisella tapaa ”pyhää” kuin yhteisen tv:n katselun. Molemmat voivat olla yhtä merkityksellisiä oikeanlaisen kotielämän tunnun tuottamisessa. Ero konkretisoituu siinä, ettei Raija oletettavasti tuottaisi uppoutumisriinastusta työelämän sfääriin kertoessaan yhdessä Pertin kanssa nukkumisesta.

6.4 Keittiön radio ja tilojen sukupuolittunut luonne

Artikkelissaan *Äitiyden tila; nainen ja moderni asunto* (1991) Kirsi Saarikangas problematisoi ”mykkää merkitysten tuottoa”, joka liittyy elinympäristömme itsestään selvyyteen, siihen että asumuksemme on niin vahvasti arjessa läsnä, että se on jo monella tavalla meille näkymätön (1991, 240). Saarikangas analysoi, miten talonpoikainen asunto implikoi kollektiivisuutta ja eri elämänalueiden eriytymättömyyttä. Keittiötila oli laaja ja siellä tehtiin erilaisia askareita, niin miesten kuin naisten töitä, vietettiin yhteistä aikaa ja nukuttiin. Uusi funktionalistinen asunto ilmensi jo sukupuolten eriytynyttä työnjakoa ja miehen työ alkoi kytkeytyä enemmän julkisen alueelle. Luotiin minimalistinen keittiö, joka eriytyi naisen kotiaskareiden näyttämöksi. Pariskunnille luotiin oma makuuhuoneensa ja lisäksi luotiin huone perheenjäsenten yhdessäoloon. Huonejärjestelyssä otettiin myös uudella tavalla huomioon lasten tilojen läheisyys keittiöön ja äitiin. Keskeinen piirre modernissa asunnossa Saarikankaan (1991, 252) mukaan on se, että niin miehellä

kuin naisellakaan ei ole omaa yksityistä tilaa.

Saarikangas tulkitsee 1940-luvun tyyppitalojen femininisoivan perheen, jolloin asunto on pyhitetty ensisijaisesti äitiydelle ja perheelle. Kotina tyyppitalo on ensisijaisesti naista ja lapsia varten, mies on asunnossa näkymätön. Tämä kehitys näkyy juuri siinä, miten keittiö on muuttunut näkyväksi osaksi koko asuntoa. Kun kotitaloustyöt siirtyivät vähittäin palvelijoilta perheenemännille, alemman sosiaaliluokan naisilta keskiluokan naisille, tämä näkyi myös keittiön asettamisessa osaksi koteja. Koti yksityistyi perheen paikaksi ja se mahdollisti kotitaloustöiden esille tuomisen. Tämä keittiön esille tuominen edellytti keittiöltä uudenlaisia siisteysstandardeja ja työn jälkien häivyttämistä. (Saarikangas 2004, 333.) Muutosten voi nähdä tuottaneen naisesta kodin keskuksen, mutta samalla ne sitoivat naisen tiiviimmin keittiöön ja sen töihin. Naiseuden ja kodin kytkös tuotti kaksoismerkityksellisesti naiselle kodista linnan. Moderni asunto on ensisijaisesti naiseuden ja äitiyden arena, jolloin naisasukkaan voi tulkita olevan sen hallitsija, mutta myös sen vanki.

Keittiö kodin tilana on Minna Sarantola-Weissin (2004, 345) mukaan alkanut sittemmin saada uusia olohuoneelta ”perittyjä” merkityksiä. Kun olohuone on ollut miltei koko 1900-luvun ajan kotiemme sisustuksen keskiössä, 1990-luvulla kotien yhteisöllisyys alkoi rakentua ruokapöydän ympärille. ”Sosiaalisen kanssakäymisen päänäyttämö” ruokapöydästä on tullut erityisesti naistenlehtien rakentamassa todellisuudessa.

Naisten uppoutumiskokemukset nimenomaan työtehtävien äärellä ovat synkroniassa sen kanssa, että usein naisten tapa rajata kotonakin ”omaa aikaa” ja tilaa tarkoitti hetkiä, jolloin kuunneltiin radiota ja tehtiin samalla kotitöitä, usein juuri keittiössä. Työn äärellä rentoutuminen voi siis tarkoittaa rentoutumista siinä mielessä, että saa tehdä tehtäviään rauhassa muilta. Miesten uppoutuminen sen sijaan saa hyvin toisenlaisia

merkityksiä pariskuntien haastatteluissa kuin naisten uppoutuminen:

Haastattelija: No mitkä teille on siis, sulle ainakin näyttää olevan toi lukeminen semmonen et sä uppoot siihen ihan tyystin mutta onks teillä jotain muita tollasia että, saattaa joskus tehdä tietokoneella tai kattella tv:tä tai jotain ja uppoutuu siihen niin ettei suurinpiirtein nää eikä kuule?

Aarne: No kyl jokaisel

Liisa: Nii joku, Aarnel on esimerkiks

Aarne: Täysin ettei maailmasta tiedä yhtään mitään musiikin kuunte-
lu.

Liisa: Nii ja mihin tahansa (nauraen:) kun hän pystyy keskittymään
vaan yhteen asiaan, (nauraen:) kerralla niin siihen niin totaalisesti

Haastattelija: Nii, no sehän on taitoa

Aarne: Mmmm

Liisa: Naisil on taipumus ajatella kaikkea muuta ettei pysty niin kes-
kittyä, mutta kyllä mä lukemiseen pystyn uppoutumaan että sit
sulkemaan kaiken ja ja t- riip- televisioonkin tietysti että sehän
riippuu vähän mitä tulee.

Tämä ei ole ainoa aineiston kohta, jossa pariskunnan haastatte-
lukeskustelussa nainen vaikuttaa uppoutuvan jonkin mediatek-
nologian äärelle myönteisessä mielessä, mutta miehen uppou-
tuminen saa epäilyttävämpiä piirteitä. Aineistossa ylipäänsä
naiset ovat niitä, jotka kertovat myönteiseen sävyyn omasta
syventymisestään jonkin median muodon äärelle. Naisten pu-
heessa syventymisen kohde on usein kirja, mutta se voi myös
olla esimerkiksi internet tai radion kuunteleminen. Haastatte-
luissa naisten kuvailema syventyminen saa merkityksen oman
yksityisen ajan ottamisena. Pariskuntien keskusteluissa miehen
syventyminen jonkin median muodon äärelle tulee naisen puo-
lelta tuotetuksi useimmiten kommunikaatiosta ja perheen ih-
missuhteista pois vetäytymisenä. Naiset syventyvät, miehet sul-
keutuvat. Tämä ei ole riippuvainen siitä, mikä median muoto
on kyseessä. Haastatteluissa miehen syventyminen on sulkeu-

tumista yhtä lailla pelikonsolin kuin kirjankin äärellä.

Liisa on aiemmin maininnut, miten hän uppoutuu lukemiseen, ja kysyn muilta perheenjäseniltä onko heillä vastaavia kokemuksia. Aarne myöntää, että jokaisella on jotain, jonka jälkeen Liisa ja Aarne lähtevät tarkentamaan kuvaa Aarnen uppoutumisesta. Aarne kertoo itse keskittyvänsä musiikin kuunteleluun niin ”ettei maailmasta tiedä yhtään”. Liisa lisää, että tämä pätee muihinkin asioihin ja tätä Liisa nauraen perustelee sillä, että Aarne ”pystyy keskittymään vaan yhteen asiaan kerralla” ja siksi keskittyessään hän keskittyy ”totaalisesti”. Tässä vaiheessa haastattelijana hämmennyin siitä, että olin paikalla kuulemassa tulkintaa Aarnen ”yksikanavaisuudesta”, ja yritän tarjota positiivista tulkintaa: ehkä kyse voisikin olla taidosta keskittyä yhteen asiaan. Aarne myöntelee tulkintaani ja Liisa kokee ilmeisesti tarpeelliseksi täydentää tulkintaansa siitä, miten naiset ajattelevat monia asioita kerralla, mutta että kyllä hänkin kykenee lukemiseen ja television katseluun keskittymään. Kommentti ”sehän riippuu vähän mitä tulee” kertoo meille, että Liisa katsoo televisiota harkitusti. Tämän huomautuksen voi tulkita kommunikoivan sen kanssa, että Liisa haastattelun yhteydessä useasti tuo esille, miten hän ei pidä siitä, että televisio on heillä liikaa auki, koska Aarne ja lapset katsovat sitä turhan paljon.

Liisan kommentti ”naisil on taipumus ajatella kaikkea muuta” voi saada merkityksensä osana ilmiötä, joka haastatteluissa artikuloitui usein kohdissa, joissa tuli puhetta radion kuuntelemisesta. Radion kuuntelutilanne oli tyypillisesti sellainen, jossa nainen teki kotiaskareita keittiössä ja kuunteli samalla radiota.

Haastattelija: Onks sulla, uutiset mitenkään sitte vakio-ohjelmistossa?

Anne: Eeiii, ei kun niitä tota sitte kuulee tota, kun mullon nykysin on, kuuntelen enemmän radiota nii, tulee sieltä sitte

Haastattelija: Aaa, kuunteletsä sitä töissä vai, kotona?

Anne: Kotona

Haastattelija: Onks se nii et, teill on keittiössä sitte radio et sä kuulet

Anne: On nyt, on nyt, radio keittiössä että

Haastattelija: Onks se sulle sitten se semmonen tyyppillinen radion-kuuntelupaikka?

Anne: On. Siinä pystyy kaikkee muuta hommaamaan siinä sivussa ja kuuntelemaan, Sielt ei pysty, meit on sen verran paljon et sielt ei pysty tommosta, ihan vakavaa asiaohjelmaa, paljon muuta ku niitä uutisia kuuntelemaa että, tahtoo mennä siihen taustameteleihin, eli se on, välillä se on semmonen tavallaan muuri sille taustameteleille pannee tarpeeksi suurelle nii ei kuule (haastattelija nauraa) (nauraen:) sitä taustameteleä.

Kuten edellisessä Annen puheenvuorossakin ilmenee, radio merkityksellistyy naisen oman ajan viettämisenä ja oman tilan rajaamisena. Aika ei siinä mielessä ole välttämättä ”omaa”, että se tarkoittaisi rauhassa lepäämistä, sillä usein samalla tehdään kotitöitä, mutta työn kehyksessä se voi olla ”omaa aikaa”. Anne käyttää radiota muurina taustameteleille. Hän tekee keittiössä töitä ja samalla pistää radion volyymin niin lujalle, että lasten hälinä ja television äänet eivät kuulu ja voi ikään kuin kuvitella olevansa yksin. Anne hyödyntää radiota perheen sosiaalisten suhteiden hallinnoimiseen. Toisaalta näissä tilanteissa radion avulla voidaan myös aktiivisesti pyrkiä häivyttämään tai tasoittamaan sitä, että suurin osa kotitöistä jää yhden perheenjäsenen vastuulle. Radio tuottaa äänimaailman, jolla voi halutesaan joko häivyttää toisten ilakoinnin äänet tai luoda yhteen kuulumisen tunnetta.

Radion ja perheen äidin artikulaatiota on aktiivisesti tuotettu useissa maissa suunnittelemalla alkujaan radio-ohjelmien lähetysajat äitien päivittäisten rutiinien mukaan. Radion ja kotiaskareita tekevän naisen kytkös on jo tätä kautta luonnollistunut ajan kuluessa. Kun vielä kehitettiin kannettavia pienempiä radioita, joita oli mahdollista sijoittaa muuallekin kuin olohuoneeseen, kytkös entisestään vahvistui, sillä nyt myös keittiöön oli mahdollista sijoittaa oma radiolaitteensa. (Moorens 1988,

36–37.) Jaakko Suominen (2003, 204) on huomionnut, että keittiön radion ja perheenäidin kytkös on Suomessa ollut hyvin vahva 1950-luvulta lähtien. Kun amerikkalaiskotien keittiöihin pyrittiin mainoskuvastojen avulla istuttamaan televisiota, suomalaiskoteihin istutettiin nimenomaan keittiön radiota. Tämän kodin kakkosradion funktiona mainokset tuottivat sen kyvyn saada lapset paremmin viihtymään iltaisin kotona samalla luoden äidille ”pirteän tahdin taloustöihin”. Näin laite, joka alkujaan oli ollut miehinen harrastajalaite, alkoi muuttua enemmän koko perheen ja erityisesti naisten mediateknologiaksi. 1950-lukujen suomalaisen naiskuuntelijan ideaalikuva oli Suomisen mukaan nimenomaan taloustöitä tekevä kotirouva. Radioiden mainonnassa alettiin korostaa niiden ulkonäköä ja helppokäyttöisyyttä. Samaten myös Suomessa päiväohjelmat koostuivat neuvontaohjelmista ja saippuaopperoista, jotka oli selkeästi suunnattu kotona oleville naisille. Mainonta kuitenkin tuotti yhä naiset passiivisina kuuntelijoina ja miehet laitteen hankkijoina.

Kuten aiemmin totesin, nainen on useimmiten haastattelukeskusteluissa perheen mediamoraalin säätelijä. Säätelyn kohteena ovat mies ja lapset. Ääneen tämä asetelma artikuloitui esimerkiksi silloin, kun keskusteltiin toisten mediankäyttötutitien häiritsevyydestä. Keskustelut kietoutuvat kodin spatiaalisista ratkaisuista puhumiseen ja näissä haastatteluiden kohdissa rakentuu kodin tiloja, jossa isä ja lapset jakavat yhteisen tilan, ja äiti on omassa tilassaan.

Haastattelija: Muuten siitä pleikkarista, niin tässä käytätte sitä niinkun tässä tilassa et joo niin, sillon ku lapset pelaa, niin ootteks te sille mukana siinä, minkä verran?

Veera: Aina joskus. Mutta sillä tavalla, että se on tossa tilassa, niin tuota niin sitäkin on niinkun mää tavallaan että sitte, mua se niinkun häiritsee, että jos sitte tossa niinku on kauhee räiskintä ja jotenkin, on kuin ruotsinlaivalla, kun toinen pelaa tossa (miehet naurahtavat) ja toinen tossa, niin sitte tul, niinku kyl sitä on niinku mietit-

ty. Ja sillonhan mää sanoin, että mennään ostaan uus telkka, että saahaan niinku tonne ylös. Se olis tavallaan niinku oma tila, että se ei ois (...) Mutta sil ajatuksella, että on kuitenkin ja sitähän sääkin sanoit (viittaa mieheensä), että että me vietäis sitte varmaan ylös toi että olis niinku oma semmonen pelipaikka

Kari: Mmm peliluola, sinne vois laittaa hienot penkit ja ja et

Haastattelija: (naurahtaa:) Lapset ja mies sinne yläkertaan vai?

Veera: Niin tai jonnekin, niin miten sen nyt sitten

Kari: Se vois olla hienoo, hienoo ostaa ku Keltasessa pörssissä, kato niin huomaa, siellä ois ollu semmonen Segan rallipelit, semmonen mitä näissä laivoilla on missä istuu kaks vierekkäin niin nelkyt tuhatta markka, ois hieno kellarissa

Veera: Mmmm.

Haastattelija: Mua kiinnostas kuulla jos te voisitte kertoa, tällasten erilaisten medioitten tai laitteitten kannalta oikeen niinku ideaaliset järjestelyt, että ne ois niin juuri just sillai ku te haluaisitte niin miten, miten ne olis sillon? Siis saatte ihan omat tarinat kertoo ettei (nauraen:) teidän tarvii

Liisa: No mulla varmaan olis kyllä sit se että olis toi noi television katselut ois ihan jossaki toisessa kerroksessa että sitte jos haluaa semmosta lepoa ja rauhaa niin ei kuuluis yhtään mitään, ääniä et muut perheenjäsenet vois sitte, olla jossakin kellarissa (nauraen:) televisioo katso, mua joskus nii rasittaa. (...)

Aarne: Jokaiselle omat tietokoneet pitäs kyllä mun mielestä se on

Liisa: Mmm, niin totta joo, se on kyllä

Molemmissa aineisto-otteissa pariskunnan naiset tuovat esille, miten muiden perheenjäsenten, miehen ja lapsien, median käyttö häiritsee. Ratkaisuksi niin Veera kuin Liisa tarjoavat tilallisia järjestelyjä, joiden avulla muiden perheen jäsenten häiritsevä median käyttö saataisiin rajattua selkeästi kodin keskusilojen ulkopuolelle. Molemmissa keskusteluissa naisten esitettyä omat ratkaisuvaihtoehdonsa, miehet eivät hylkää naisten ehdotuksia, vaan ehdottavat lisäksi uusien laitteiden hankintaa. Veeran ehdotus rajatusta pelitilasta saa Karin innostumaan ajatuksesta rakentaa kunnollinen pelihuone uusien teknologio-

den avulla. Liisan ehdotus rajatusta televisionkatselutilasta saa Aarnen ehdottamaan uusien tietokoneiden hankintaa. Edellisiä katkelmia voi lukea jälleen moraalisen ja teknisen asiantuntijuuden välisenä dialogina.

Naistenlehtien artikkeleita aineistonaan hyödyntänyt Lynn Spigel (1992) on analysoinut tapoja, joilla televisiota jäsennettiin sen koteihin saapumisen alkuaikoina. Lehdet, joita Spigel kutsuu ”kotilehdiksi”, jäsensivät perhe-elämää pitkälti juuri spatiaalisin termein. Teksteissä puhuttiin läheisyydestä, etäisyydestä, eristyisyydestä ja yhteydestä. Kodin spatiaalista järjestystä käsiteltiin nippuina tieteellisten lakien kaltaisia sääntöjä, joiden avulla äiti voi perheen välistä vuorovaikutusta säädellä ja kontrolloida. Esimerkiksi seksuaalisuuteen tai lastenkasvatukseen liittyviin ongelmiin tarjottiin spatiaalisia ratkaisuja. Kun miehesi on levoton, tee autotalliin hänelle nikkarointinurkkaus, kun lapset ovat hermostuneita, lähetä heidät pihalle leikkimään ja järjestä itsellesi oma pikkuinen alue, jonne voit vetäytyä, kun perhe-elämä uuvuttaa. Kun televisio saapui kotitalouksiin, siitä puhuttiin saman tematiikan puitteissa. Keskeinen teema oli pohtia, minne televisio nyt kuuluisi sijoittaa.

1950-luvun pohjoisamerikkalaiset naistenlehdet tuottivat Spigelin mukaan televisiosta uuden ”sähköisen lieden”, jonka ääreen perhe kokoontui. Takan lisäksi televisio lehtien teksteissä ja kuvastoissa korvasi selkeästi pianon. Television esiintymisen siis korreloi selkeästi pianon esiintymisen kanssa. Kun televisio alkaa kuvissa yleistyä, piano sitä mukaan alkaa hävitä. Julkisuudessa televisiolaitteen kerrottiin tuovan perheen jäsenet *lähemmäksi* toisiaan. Tässäkin siis spatiaalisen metaforan avulla jäsennettiin perhe-elämää. Television tuottamaa perheen lähenytymistä toistettiin yhä uudestaan kaikissa median muodoissa, ei ainoastaan naistenlehdissä. Spigelin (1992, 37–39) arvion mukaan noin neljässä vuodessa televisiosta muodostui amerikkalaisen kotielämän keskeinen hahmo, joka ei ainoastaan ollut

jotain, jota piti säädellä, vaan josta tuli varsinainen perhe-elämän kulttuurinen symboli.

Kysyin Riinalta ja Mikalta heidän kotinsa tärkeistä esineistä. Mitä he kaipaivat eniten, jos joutuisivat siitä luopumaan. Mika mainitsee kirjat ja television. Mikan puheenvuoron jälkeen Riina vastaa:

Riina: Mää, musta tuntuu että mä melekeen ottasin radion ennemmin, jos pitäs yks, mää tykkään enempi, elo- mä niinku, jos mä oon yksin esimerkiksi sillai että Mika sattuu olemaan josakin niin ennemmin mä melekeen aukasen paan niinku radion auki koska se varmaan johtuu siitä ku mä jotakin kuitenkin touhuan nii sitte on niinku helppo

Mika: Ai jaa minä en

Riina: (nauraa) Sinä et touhua niin niin on jotenkin helpompi tuo, on radio päällä et kuitenkin tekkee nii on kiva siinä ja sitte tullee tosiaan musiikkia ja kuunnella, että televisiota siihen pitäs niinku vaan istahtaa passiivisesti (nauraen:) kattomaan sitä, nii mää en niinkään.

Radiosta puhuminen kutsuu pariskuntien haastatteluissa helposti esille puhetta siitä, kuka tekee kotona eniten kotitöitä. Radion kuuntelemisesta puhumisen voikin tulkita puheena, jolla tuodaan esille, kuka kotitaloudessa ottaa päävastuun arkiaskareista. Jännitteet, jotka liittyvät perheissä kotitöiden tekemiseen kytkeytyvät usein television katselusta ja radion kuuntelusta puhumiseen. Edellinen keskustelu on hyvä esimerkki, sillä siinä Mika puhuu ensin siitä, miten televisio on kirjojen lisäksi yksi kodin tärkeimmistä esineistä. ”Toi tv on kuitenkin sellasena helpottavana mediana tilanteessa, jossa ei niinku kauheen pitkiä aikoja voi aikakaus- ja sanomalehtiä keskittyä lukemaan, kun on pienet lapset”. Mika siis kertoo lasten vuoksi lukemisen sijaan katsovansa enemmän televisiota. Tälle puheenvuorolle jatkoksi Riina tuottaa toisen rinnastuksen: hän kuuntelee enemmän radiota, koska touhuu samalla, eikä hänellä ole samanlaista mahdollisuutta kuin Mikalla istua katso-

maan televisiota. Riinan puheenvuoro (minä kuuntelen radiota ja teen tämän kodin työt) tulee Mikan puolelta huomioiduksi hiukan loukkaantuneella toteamuksella ”ai jaa minä en”. Riina naurahtaa Mikan huomiolle, minkä voi tulkita pehmennyksenä asetelmalle, mutta toistaa viestin ”sinä et touhua niin”.

Kuten totesin edellä, radion kuunteleminen piiryy myös jonkinlaisena oman ajan ja tilan ottamisena. Pyysin haastateltavia kertomaan mihin he kotonaan menivät silloin, kun halusivat viettää yksityistä aikaa muilta perheenjäseniltä rauhassa. Lisäksi pyysin heitä kertomaan, liittyikö tuohon hetkeen ja tilaan joitain median muotoja. Naiset mainitsivat useimmiten kirjan lukemisen, mutta usein tilassa, jonka he nimesivät paikaksi, jonne menivät hakemaan yksityisyyttä, oli myös radio. Radion ja naisen kytköksen voi nähdä ”kivettyneenä” artikulaationa, joka vaikuttaa niin viattomalta, arkiselta ja itsestään selvältä, että sitä ei tule katsottua kunnolla.

Radio ei ole samalla tavalla puheenaiheena moraalisesti latautunut kuin televisio. Pertti Alasuutari (1993) huomioi tutkimuksessaan *Radio suomalaisten arkielämässä* miten radion kuuntelusta kertoessaan ihmiset eivät koe tarpeelliseksi perustella kuunteluaan. Tämä liittyy Alasuutarin mukaan osittain siihen, että radiota kuunnellessa on mahdollista tehdä jotain muuta, jotain hyödyllistä. Tästä johtuu osittain se, että ”radio on moraalisesti arvostettu media” toisella tavalla kuin esimerkiksi televisio (emt. 1993, 71). Näin radion moraalista ongelmattomuutta ja sitä kautta myös sen eräänlaista näkyvämmättömyyttä ihmisten arjessa selittäisi osittain työetiikka, joka edellyttää meidän tekevän hyödyllisiä asioita myös kotona eikä vain viihtyvän (emt. 1993, 7). Toiseksi Alasuutari näkee radio-ohjelmien asiapitoisuuden selittävän radion moraalista ongelmattomuutta. Fiktiiviset ohjelmat ovat huomattavan harvinaisia radiossa, jos vertaamme sitä television ohjelmatarjontaan. Tämän jälkimmäisen selityksen voi nähdä olevan yhteydessä

myös siihen, miksi radio on koettu sosiologisesti kiinnostavaksi tutkimuskohteeksi vielä esimerkiksi 1950-luvulla, jolloin kuunnelmien seuraaminen oli tärkeämpi perheen yhteisen ajan viettomuoto.

Jos antropologisoimme ts. etäännyttämme itsemme keittiön ja yksityisten aikojen ja tilojen radiolaitteista ja näiden tilojen naissubjekteista, voimme nähdä radion ”merkkaavan” erityistä naisen omaa. Radio liittyy naisen omaan aikaan ja tilaan. Eräs naishaastateltava kuvasikin tilannetta, jossa hän etsiytyi viettämään omaa aikaansa kotona: ”menee sänkyyn pitkälleen ja panna radioon Ylen ykkösen ja joku kuunnelma tulee aina tiistaina, se on sitä rauhaa.”

6.5 Sukupuolittuneet mediateknologiat

Aiemmin jo huomautin, miten teknologian tutkimuksissa miesten tavat merkityksellistää teknologioita osana arkea ovat jääneet taustalle. Kun tutkitaan sukupuolta, päädytään tutkimaan naisten suhteita teknologiaan. Tämän luvun analyyseissä on käynyt pitkälti samoin. Anthony Easthope (1990) on tehnyt saman huomion populaarikulttuurin tutkimuksesta. Maskuliinisuus on tutkimuksessa näkymättömämpää. Tätä Easthope perustelee sillä, että maskuliinisuus on pitkään jäsentynyt normina ja feminiinisyys on saanut merkityksen erilaisuutena, poikkeamana normista. Siten ”feminiininen” kiinnittää huomion helpommin. Kirjassaan *What a Man's Gotta Do* Easthope analysoi strategioita, joilla maskuliinisuutta populaareissa esityksissä rakennetaan ja tämän avulla pyrkii osoittamaan maskuliinisuudenkin rakennetuksi faktaksi.

Easthope myös pyrkii kiinnittämään huomiomme siihen, miten 1800-luvulta lähtien maskuliinisuus on alettu kytkeä yhteen kodin ulkopuolisen työn alueen kanssa ja kodin alue taas

feminiinisen sfäärin kanssa. Vaikka kotiin paikantuu paljon arjen työstä, koti on kuitenkin saanut toisella tavalla idealisoituja merkityksiä kuin työelämä, joka ymmärretään yhä enemmän rutiinien sfäärinä. Tämä voi pitää yllä artikulaatiota, jossa feminiininen määrittyy uuden luomisen, autenttisuuden ja toisenlaisen vapauden alueena ja siten feminiininen kytetään vahvemmin tuoreiden merkitysten tuottamiseen. Toisaalta vaikka tässä luvussa painottuivat jälleen naisten tavat merkityksellistä mediateknologioita, kertovat nämä tavat aina myös maskuliinisesta. Maskuliininen ja feminiininen saavat merkityksiä suhteessa toisiinsa, jolloin analyysit naisten tavoista merkityksellistä mediateknologioita kertovat aina jotain myös maskuliinisesta.

Luvun analyysit ja tulkinnat osoittivat, miten mediateknologioista ja yleisemminkin teknologioista puhumalla tuotetaan merkityksiä liittyen sukupuoleen ja pariskuntien välisiin suhteisiin. Mediateknologioita voidaan siis hyvällä syyllä tarkastella kielellisinä resursseina, joita hyödynnettäessä tuotetaan myös paljon muutakin kuin määrittäviä median muotojen oikeanlaisesta käytöstä. Keskustelut kytkeytyvät muun muassa kotitalouksien neuvotteluihin työnjaosta. Keskusteluissa tuotetaan erilaisia asiantuntijuuksia ja neuvotellaan näihin liittyvistä velvollisuuksista ja vallasta.

Seuraavassa kuviossa esitän pelkistyksen siitä, minkälaisia sukupuolittuneita merkityksiä pariskuntien haastatteluissa rakentui.

Kuvio 3

FEMINIININEN	MASKULIININEN
Moraalinen asiantuntijuus	Tekninen asiantuntijuus
Käden taidot – kotityöt	Tekninen kompetenssi
Median käyttötapa: syventyminen – ”Oma aika”	Median käyttötapa: keskittyminen, sulkeutuminen perhe-elämältä
Radio – kotityöt	Televisio – lepo, viihtyminen

Miehet eivät ole selkeästi perheiden teknologia-asiantuntijoita. Naisilla ja lapsilla on omat vastualueensa kodin teknologioiden kentällä. Lapset hahmotetaan kulttuurissamme teknologiseksi asiantuntijoiksi ja siksi heidän osaamisensa aktiivisesti myös tunnistetaan. Vaikka vaikutti siltä, että jokaisessa perheessä oli neuvoteltu omat vastualueet kodin teknologioiden kentällä, naisten kompetenssia ei haastatteluissa tunnistettu kompetenssiksi. Pariskuntien haastatteluissa naisten kompetenssia eivät tunnista miehet, mutta eivät naiset itsekään. Naiset voidaan tunnistaa pitkäjännitteisiksi tai asioista kiinnostuneiksi, mutta ei kompetenteiksi, ei teknisesti lahjakkaiksi. Vaikuttaa siltä, että naisten teknologinen osaaminen kodin kontekstissa voidaan tulkita osana kotiaskareiden hallintaa ja huolehtimista. Naiset silittävät, siivoavat, istuttavat kukkia, käyttävät monitoimikonetta, pesevät pyykkiä ja näitäkin toimia voidaan selittää ulkopuolelta käsin naisen pitkäjännitteisyytenä ja kiinnostuksena kyseisiin asioihin. Tällöin kyseisiin toimiin ei voida kytkeä ajatusta taidoista ja kompetenssista, vaan ne määrittävät asioina, jotka kuka tahansa, joka vain on kiinnostunut kyseisistä asioista, voi halutessaan hallita.

Naisilla on oikeus ja kenties myös velvollisuus arvioida toisten perheen jäsenten median käyttöä. Moraalisen asiantunti-

juuden oikeuden ja veloitteen vuoksi mies ja lapset muodostavat ryhmän, jota nainen arvioi. Miesten ja lasten teknologinen kompetenssi ja naisten moraalinen asiantuntijuus tunnistetaan. Miesten ja lasten muodostaman kombinaation ”luonnollisuus” ei tässä yhteydessä välttämättä kerro vain naisten moraalisen asiantuntijuuden tunnistamisesta, vaan miesten ja lasten teknisestä kompetenssista, jonka ulkopuolelle nainen toistuvasti jää. Naisilla vaikuttaa olevan toisenlainen oikeus kuin muilla perheenjäsenillä antaa moraalisia arvioita toisten median käytöstä. Vaikka tätä asiantuntijuutta voidaan kyseenalaistaa, se kuitenkin aktiivisesti tunnistetaan ja pyritään saavuttamaan jonkinlainen neuvoteltu konsensus oikeanlaisesta median käytöstä.

Miesten uppoutuminen jonkin median muodon äärelle on tyypillinen tilanne, joka haastatteluisissa herätti naisten arvioita siitä, miten miehet sulkeutuvat perhe-elämältä. Miehet eivät tuottaneet tämänkaltaisia arvioita naisten uppoutumisesta median äärelle. Kiinnostavaa onkin kuvitella tilannetta, jossa mies kertoisi ulkopuolisille, miten nainen sulkeutuu television ääneen tai kirjan lukemiseen niin ettei kuule eikä näe muita perheenjäseniä. Mielikuva vaikuttaa vieraalta. Naisten puheenvuoroissa heidän oma uppoutumisensa merkityksellistyy oman ajan ottamisena.

Miesten omien kuvauksien syventymisestään voi tulkita myös epäsuorasti tuottavan tuon syventymisen perhe-elämältä sulkeutumisenä. Miehet saattoivat mainita keskeisenä elementtinä nimenomaan sen, että he eivät kuule mitään, kun he syventyvät jonkin median muodon äärelle. Pariskuntien haastatteluisissa tämä ”kuulemattomuus” tuli tulkituksi siten, että syventyessään miehet eivät kuule toisten perheenjäsenten keskusteluja tai puhutteluja. Kun miehet mainitsevat etteivät kuule mitään keskittyessään, voi tämän tulkita kertovan siitä, että heillä on oikeus olla kuulematta. Kun yksi perheenjäsen asettuu seuraamaan mediaa siten, ettei kuule ympärillään olevia ta-

pahtumia, silloin joku toinen on viime kätisesti vastuussa perhetilanteesta. Rakentuu asetelma, jossa miehet voivat keskittyä television katseluun, kun naisille televisio on usein radion kaltainen taustamedia, jota kuunnellaan kotitöiden ja lasten hoidon ohessa. (aiheesta myös Morley 1988.) Tämä perinteinen asetelma on ajanmyötä pitänyt yllä kulttuurista käsitystä maskuliinisesta median seuraamisesta aktiivisena keskittymisenä ja feminiinisestä median seuraamisesta passiivisena. Asetelmaan on myös kytkeytynyt eron tekoa korkeaan ja matalaan kulttuuriin, jossa korkea on määrittynyt ensisijaisesti maskuliinisena ja matala feminiinisenä. Radion kuunteluun ja (erityisesti kaupallisen) television katseluun on liitetty mielikuvia passiivisesta seuraamisesta, joka on historiallisesti rakentunut suhteessa näiden median muotojen ”femininisoitumiseen”. (Keightley 2003, 238–239.)

Kun haastateltavat virittivät moraalista puhetta perhesuhteista ja mediateknologioista, perinteisemmät median muodot nousivat keskiöön. Esimerkiksi radio, joka muutoin on melko näkymätön median muoto haastatteluissa, nousee puheen aiheeksi pääasiassa keskusteluissa, joissa tuotetaan puhetta ja arvioita perheen työnjaosta. Toistuvan asetelman, jossa televisio identifioidaan perheissä enemmän miehen laitteeksi ja radio naisen laitteeksi, funktiona on artikuloida ääneen perheen sisäisiä vastuun jakautumisia ja niihin liittyviä jännitteitä. ”Mies katsoo televisiota, minä kuuntelen radiota” ilmaisee kenellä on aikaa istua alas ja rentoutua töiden jälkeen. Television katselu voi keskusteluissa toimia korvikkeena tai syntipukkina, kun ei haluta keskustella aiheista, jotka voitaisiin kokea vaikeammiksi (Goodman 1983, 413). Joissain tilanteissa voi olla helpompi riidellä television katselusta kuin ryhtyä arvioimaan kotitöiden jakautumista.

Kotien radioita voi pitää feminiinisesti määrittyvinä teknologioina perheissä. Tyypillinen radion kuuntelutilanne oli sel-

lainen, jossa nainen tekee keittiössä kotiaskareita ja kuuntelee samalla radiota. Toiseksi naisten nimeämässä paikoissa, joihin he etsiytyivät hakemaan yksityisyyttä, oli useimmiten juuri radio. Radio on kotien maantiedossa merkkäämassa paikkoja, joissa naiset viettävät yksityistä aikaansa tapahtui se sitten kotiaskareita tehdessä tai makuuhuoneessa lehteä selailen.

Perinteisempien median muotojen nostattamaa moraalista puhetta perhesuhteista voi pitää jossain mielessä yllättävänä. Voisi nimittäin kuvitella, että mediateknologiat, jotka eivät ole niin vahvasti kotoutuneet osaksi kotielämäämme synnyttäisivät juuri sen vuoksi enemmän haastatteluissa näkyvää neuvottelua kuin perinteisemmät median muodot. Asia voi kuitenkin selittyä juuri sillä, että uudemmat median muodot eivät ole niin juurtuneita osaksi perhesuhteitamme. Televisio ja radio ovat niin keskeisesti osa kotielämäämme, että niiden hyödyntäminen resurssina kotielämän määrittelyissä on oletettavasti käytäntönä vakiintunut.

Ymmärtääksemme kotona tapahtuvaa median käyttöä, meidän on tarkasteltava sitä perheissä tapahtuvaa neuvottelua, joka määrittelee ja uusintaa median käyttöämme ja siihen liittyviä sukupuolituneita merkityksiä. Eeva Jokinen (2003, 11) on huomauttanut Foucaultin ja Butlerin terminologiaa hyödyntäen:

”subjekti syntyy vasta osallistuessaan diskursiivisiin arkikäytäntöihin, joita hän voi tietyn ehdoin toistaa toisin, mutta jotka ovat eletyssä arjessa jo olemassa. Jokin arkinen yksityiskohta, esimerkiksi tiskaamaan ryhtyminen, on siten sekä jo olemassa että se keksitään, kun todella ryhdytään tiskaamaan. Kulttuurissamme tuskin on niin vähäpätöistä tekemistä, etteikö sen laskoksiin tai diskurssikerrostmien olisi valunut sukupuolieron merkityksiä.”

Kirjassaan *Aikuisten arki* (2005, 158) Jokinen jatkaa edellistä ajatustaan: ”Arki tosiaankin näyttää kentältä, jossa totunnaiset sukupuolitavat sinnikkäästi vallitsevat, vaikka samaan aikaan

niitä reflektoidaan.” Jokisen analyysi on yhteneväinen omien huomioideni kanssa. Haastatellut tunnistivat yleisen oletuksen, että miehet hallitsevat teknologiaa naisia paremmin ja pääsääntöisesti kiistivät oletuksen. Aineistossa oli myös yllättävän paljon keski-ikäisiä naisia, jotka kertoivat myönteisistä kokemuksistaan liittyen uusiin teknologioihin. Jos olisin analysoinut aineistoja pelkästään sisällönanalyttisesti, olisin voinut todeta, että teknologian ja maskuliinisuuden luonnolliselta vaikuttava artikulaatio on purkautumassa tai jopa purkautunut. Kun analysoin pariskuntien haastatteluiden vuorovaikutuksessa rakentuvia merkityksiä, oli nähtävissä, miten totunnaiset sukupuolitavat yhä vallitsevat. Pariskuntien haastatteluissa ikään kuin huomaamatta rakentui asetelma, jossa miehen tekninen kompetenssi tunnistettiin niin naisten kuin miesten toimesta ja naisten kompetenssi jäi tunnistamatta.

Luvun alussa esitin ajatuksen, että mediateknologioita olisi mahdollista ajatella toimijoina, jotka asettuvat suhteisiin toisten toimijoiden kanssa, jotka voivat olla perheenjäseniä tai kotona olevia esineitä. Perheen jäsenten, esineiden ja laitteiden voi siis ajatella muodostavan toiminnan verkostoja. En hyödyntänyt tätä ajatusta systemaattisesti analyyseissäni, mutta halusin tarjota ajatuksen lukijalle, jotta analyyseistä olisi helpompi nähdä se, miten mediateknologioita käytetään sukupuolten ja pariskuntien välisien suhteiden määrittämiseen ja tuottamiseen ja miten sukupuolten väliset suhteet ja parisuhde määrittävät taas mediateknologioita. Osallistuessamme näihin arkikäytäntöihin, me samalla myös tuotamme itseämme subjekteina. Voimme tietysti määrin toistaa näitä arjen käytäntöjä hiukan toisella tavalla, mutta niiden voi myös ajatella olevan asetelmia, jotka ovat olemassa jo ennen meitä.

7. Laitteen oikea paikka – mediateknologioiden spatiaaliset artikulaatiot

Kun ihmiset hankkivat kotiinsa uuden laitteen, he joutuvat päättämään, mihin se sijoitetaan tai missä sitä käytetään. Yhtä-kiseltään ajatellen laitteiden käyttökontekstin problematisoimi-nen ei vaikuta järin kiinnostavalta teemalta. Tässä luvussa pyrin osoittamaan, että laitteiden sijoittamisen itsestäänselvyyteen on mahdollista ja mielekästä ottaa etäisyyttä. Osoitan, että laitteen *kuuluminen* johonkin paikkaan kotona, voi tarkoittaa hyvin eri asioita. Toiseksi esitän, että laitteiden sijoittamista voidaan tul-kita ilmaisuna siitä, mikä on tuon kyseisen mediateknologian ”paikka” arjessamme; minkälaisena sen merkitys ymmärretään. Kun sijoitamme mediateknologian esineenä tiettyyn paikkaan, tiettyjen toisten esineiden yhteyteen, tätä kokonaisuutta voi-daan tarkastella merkityksellisenä kokonaisuutena. Jos nämä esineet kuuluvat tähän kohtaan kodin maantietoa ja vaikut-tavat kuuluvan yhteen, kysyn minkälaisen merkitsevän koko-naisuuden ne muodostavat. Mediateknologioiden paikalleen sijoittamisen voidaan tulkita kertovan siitä, mikä on näiden laitteiden ”paikka” arjessamme, mikä on näkemyksemme nii-den oikeanlaisesta käytöstä ja myös oikeanlaisesta kotielämäs-tä, jossa erilaiset median muodot asettuvat oikeille paikoilleen. Näin laitteen sijoittaminen on myös osa kotielämän ja kodin moraalista järjestämistä. McLuhanin *Medium is the Message*-slogania mukaellen voin kiteyttää luvun keskeisen ajatuksen: *Placement is a Statement*.

Aiemmissa luvuissa käsittelin sitä, miten haastateltavien puheessa mediateknologioita järjestetään tuottamalla niistä erilaisia artikulaatioita. Käytännössä tunnistin aineistosta niitä kohtia, joissa erilaisia mediateknologioita (esim. tietokone, televisio, radio, kirja, lehti) asetettiin rinnastussuhteisiin toistensa kanssa. Paitsi ihmisten tuottamaa puhetta myös kodin materiaalsen maailman järjestämistä on mahdollista analysoida artikulaatioiden tuottamisena, spatiaalisina artikulaatioina (Spigel 2001b, 33). Me asetamme mediateknologian tiettyyn tilaan, tiettyjen toisten mediateknologioiden ja muiden esineiden yhteyteen. Nämä yhteen liittämiset eivät ole välttämättömiä tai vääjäämättömiä, vaikka ne voivat siltä vaikuttaa. Tämän luvun tarkoituksena onkin purkaa juuri tätä itsestäänselvyyttä, joka kotimme mediateknologioiden järjestämiseen liittyy.

Rich Ling ja Kristin Thrane (2001) ovat todenneet tutkimuksessaan, joka käsitteli informaatioteknologioiden käyttöä viidessätoista oslolaisperheessä, että teemat, jotka nostattivat perheissä eniten keskustelua, olivat aina samat: television sisällöt ja tietokoneen sijoittaminen kotona. Tietokoneen sijoittaminen kotiin oli myös omassa aineistossani jatkuvasti esille nouseva teema. Aiheen problematisoiminen alkoi vaikuttaa kiinnostavalta juuri sen vuoksi, että siihen liittyvää puhetta ja pohdintaa syntyi haastattelukeskusteluissa hyvin runsaasti ja spontaanisti.

En oleta, että aina uuden laitteen hankittuamme asettuisimme pohtimaan vakavasti ja pitkällisesti, mihin se nyt tulee sijoittaa. Merkityksellistä on se, että kysyessä osaamme tuottaa kuvauksia ja määritelmiä siitä, miksi laite kuuluu paremmin tähän kuin johonkin toisaalle ja osaamme selittää, miksi itse olemme päätyneet sijoittamaan laitteen tiettyyn paikkaan. Meillä siis vaikuttaa olevan itsestään selviä käsityksiä siitä, minäkalaisia asioita kuuluisi ottaa huomioon laitteita sijoitettaessa. Arkea ja kotia ei ole aina mahdollista järjestää haluamallaan

tavalla, joten emme aina voi tehdä kodistamme (tai emme kenties edes haluaisi tehdä) juuri sellaista kuin sen tietyssä tunnistamassamme mielessä kuuluisi olla. Keskeistä ei ehkä aina olekaan se, ovatko ihmiset panneet käytäntöön kaikki erottelut, joita he puheessa tuottavat kodin mediateknologioiden paikoista. Jo itse keskeisten kategorioiden tunnistaminen voi olla tärkeää samalla tavalla kuin koemme tärkeiksi tietyt periaatteet, joista emme aina kaikissa elämäntilanteissa voi pitää kiinni.

Rajojen ”piirtäminen” ei aina ole spatiaalista, rajoja ei aina siis pidetä yllä tilallisilla ratkaisuilla, vaan rajoja ja eroja tuotetaan joskus temporaalisesti tai symbolisesti. Näitä rajoja voidaan pitää yllä suhteessa kodin ulkopuoliseen maailmaan tai suhteessa yksityisen sfäärin eri osa-alueisiin. Shaun Moores (1996, 48) näkeekin erilaisten rajojen ylläpitämisen keskeiseksi toiminnaksi, jolla arjessa uusinnamme kokemusta oikeanlaisesta kodista ja kotielämästä. Eletty kokemus joidenkin asioiden kotoisuudesta vaatii meiltä erilaisten rajojen valvomista ja säilyttämistä. Kotoisuus ei ole valmiina, vaan se vaatii tuottamista ja vaalimista.

Christena Nippert-Eng (1996) on tutkinut miten käytännön toiminnassa aktiivisesti tuotamme rajaa ansiotyön ja kotielämän välille. Oivaltavasti Nippert-Eng analysoi, miten hyvin arkiselta tuntuvat valinnat ovat osa toimintaa, jolla tuotamme järjestystä eri elämänalueiden välille. Toisaalta tuotamme monin tavoin myös jatkuvuutta näiden elämänalueiden välille. Konkreettisia kysymyksiä, joiden avulla Nippert-Eng analysoi työelämän ja kotielämän sfäärien välistä suhdetta, olivat muun muassa: onko meillä rakkaittemme kuvia työpaikalla, ovatko työavaimemme samassa ketjussa kotiavainten kanssa, pukeudummeko samalla tavalla kotona ja työpaikalla, puhummeko samalla tavalla töissä kuin kotona, olemmeko vapaa-ajalla tekemisissä työtovereiden kanssa ja onko meillä erilliset kalenterit vapaa-aikaa ja työaikaa varten. Näillä kysymyksillä Nippert-Eng

tuot hyvin näkyville, miten monilla tavoin arjessa jäsenämme näiden elämän sfäärien suhdetta. Lähestymistapa nostaa esiin, kuinka erilaisia artefakteja hyödynnetään joko rajan tai sillan rakentamisessa. Tässä luvussa tarkastelen miten eri tavoin mediateknologioita voidaan hyödyntää resursseina työelämän ja kotielämän välisten rajojen tuottamisessa. Erilaisten median muotojen avulla voimme tuottaa kotielämästä luonteeltaan toisenlaista kuin työelämämme.

Nippert-Engin lähestymistapaa voi kuitenkin kritisoida siitä, että hän näkee joidenkin ihmisten tuottavan toimillaan työelämästä ja kotielämästä saman kokonaisuuden osia ja toisten taas aktiivisesti tuottavan näistä erillisiä elämänalueita. Monet meistä voivat varmasti tunnistaa arjessaan molempia toimintatapoja. Työpaikallamme voimme esimerkiksi pitää kuvia rakkaistamme, minkä voi tulkita rakentavan siltaa näiden elämänalueiden välille. Silti voimme rajata kotielämään paikkoja ja aikoja, jolloin emme halua tehdä tai ajatella työasioita ja vastaavasti työelämään tilanteita, joissa emme ajattele kotiasioita. Jokainen varmasti ainakin joillain tavoilla pyrkii tuottamaan kodista ja työpaikasta erilaisia elämisen piirejä.

Konstruktivistinen näkökulma todellisuuteen kiinnittää huomiomme kielen todellisuutta tuottavaan luonteeseen ja tarjoaa lisäksi kielen ja tekstin käsitteitä myös analyttisinä metaforina; tutkimuskohteita tarkastellaan niin kuin ne olisivat kieltä tai tekstejä (Parker 1992, 7). Tässä tutkimuksessa kodin spatiaalista järjestämistä lähestytään siis diskursiivisena käytäntönä. Kirsi Saarikangas (1993) on hyödyntänyt foucault'laista diskurssiteoriaa ja analysoinut, miten asunto fyysisenä rakennelmana jo itsessään tuottaa näkemystä sukupuolesta ja sukupuolten välisiä suhteita. Sellaista todellisen elämän "realiteettia" kuten kotia fyysisenä asumuksena ja merkityksiä, joita kodille annetaan ei ole siis mielekästä nähdä erillisinä. Voimme esimerkiksi ajatella kotia fyysisenä rakennelmana, joka itsessään tuot-

taa puitteet ja jonkinlaiset reunaehdot sille, minkälaista elämää kodissa voidaan viettää. Näitä reunaehtoja voidaan kuitenkin tarkastella kivettyneinä merkityksinä. Arkkitehtuuri on yksi esimerkki jähmettyneestä käytännöstä, joka ei suinkaan ole vain neutraali puite elämällemme, vaan osallistuu todellisuutemme tuottamiseen. (Parker 1992, 7; Saarikangas 1993; Suoninen 1999, 30.) Myös muut, vähemmän materiaalisesti lukkoon lyödyt spatiaaliset järjestykset kuin koti rakennuksena, osallistuvat aktiivisesti arkielämämme tuottamiseen. Esimerkiksi se, miten median muodot asettuvat osaksi kotimme tilallista järjestystä, tuottaa ja pitää yllä merkityksiä ja järjestyksiä.

7.1 Kodin teknologiaesineet

Roger Silverstone, Eric Hirsch ja David Morley (1992, 22–23) puhuvat laitteen ”objektifikaatiosta”, joka heidän mukaansa muodostuu siitä, miten laitetta käytetään ja siitä, miten mediateknologia sijoitetaan osaksi kodin spatiaalista järjestystä. Tämä laitteiden käyttö ja sijoittelu osaksi ympäristöä tarjoaa objektifikaation kodin ”arvoista, estetiikasta ja kognitiivisesta universumista”, tekee niitä näkyviksi. Laitteiden paikkaa kodin maantiedossa ei Silverstone, Hirschin ja Morleyn mukaan voi ymmärtää irrallaan muista kodin artefakteista. Esimerkiksi televisiota, sen päällä olevaa vaasia ruusuineen, televisiopöytää ja sen läheisyyteen sijoitettuja esineitä voi tulkita ilmaisuna kodin moraalisisista ja esteettisistä arvoista.

Kodin esinemaailmaa käsittelevissä tutkimuksissa on perinteisesti tarkasteltu muun muassa sitä, miten erilaiset esineet voivat toimia statussymboleina, joiden avulla ihmiset asemoivat itseään sosiaaliseen ympäristöön (Csikszentmihalyi & Rochberg-Halton 1981, 29; 141–142; Gell 1988, 110–113; Gullestad 1984, 93; Ilmonen 1993, 207; 214; Leal 1990). Gullestad (1984) ja Leal (1990) ovat tehneet myös huomioita erityisesti

kotiin tuotavista medialaitteista ja niiden merkityksellistämisestä. Molemmat liittyvät tulkintansa luokkateoriaan. Gullestad havaitsi tutkimuksessaan, että akateemisesti koulutetut tuovat esille sitä, että heillä ei ole statussymboleita. Gullestad kuitenkin kiistää tämän tulkinnan analysoidessaan, miten akateemisesti koulutetut näkevät vaivaa osoittaakseen, että he eivät jaa ns. alempien luokkien statussymboleja. Kun työläisperheissä stereoiden ja television merkitystä ja näyttöarvoa korostettiin, akateemisissa kodeissa pyrittiin osoittamaan, että tärkeää eivät ole itse laitteet, vaan sisällöt. Televisio saattoi olla mustavalkoinen ja stereot vanhat, mutta levyjä oli paljon. Vaikka Gullestadin tutkimuksen korkeasti koulutetut suhtautuivat teknologiaan näennäisen välinpitämättömästi, saattoi heidän kodeissaan olla toisenlaista teknologiaa (esim. pitkälle koneistettu keittiö), jota he taas arvostivat hyvin korkealle.

Tutkiessaan television kulttuurista paikkaa brasilialaisissa kodeissa Ondina Fachel Leal (1990) on jäsentänyt televisiota kokonaisuutena, joka muodostuu televisiolaitteesta fyysisenä objektina, sen paikan valinnasta kotona ja ohjelmista, joita seurataan. Tutkimuksessaan Leal päätyy siihen, että television ohjelmavalinnoista, television sijoittamisesta kotiin sekä televisiosta fyysisenä objektina muodostuu kokonaisuus, josta on mahdollista tunnistaa, asuuko kodissa perinteistä työväenluokkaa vai korkeamman sosiaalisen statuksen omaavia. Työväenluokkaisissa kodeissa televisio oli teknologiana arvostettua ja sen paikka oli keskeinen. Korkeamman sosiaalisen luokan kodeissa televisio oli yleensä sijoitettu vähemmän keskeiselle paikalle, se oli pyritty häivyttämään eri tavoin eikä sen ajateltu esineenä kantavan esteettistä arvoa. Lealin tutkimissa korkeamman yhteiskuntaluokan perheissä taas musiikkilaitteet nähtiin esteettistä arvoa omaavina ja ne muun muassa aseteltiin näyttävämmiin esille, kun taas työläisperheissä televisiolaite edusti modernia elämää ja se myös sijoitettiin näkyvälle paikalle. Työ-

läisperheissä television läheisyyteen sijoitettiin myös muita tärkeitä esineitä kuten uskontoon liittyviä symboliesineitä ja sukulaisten valokuvia. Tutkimukseni eroaa Lealin tutkimuksesta sikäli, että en kiinnitä tulkintaani luokkateoriaan. Kiinnostukseni kohteena ovat artikulaatiot: minkälaisia yhteenliittämisiä ihmiset tuottavat sijoittaessaan mediateknologioita osaksi kodin maantietoa. Tarkastelen, minkälaisia mediateknologioiden välisiä suhteita ihmisten selonteot sekä heidän kotiensa spatiaaliset artikulaatiot tuottavat sekä sitä, minkälaisia kodin ja mediateknologioiden välisiä suhteita ne tuottavat.

Kodin esineistön tutkimus on keskittynyt pitkälti niihin esineisiin, joiden ihmiset ovat kertoneet olevan heille merkityksellisiä. Sitä, että joitain esineitä ei nimitä merkityksellisiksi ei kuitenkaan tulisi samastaa siihen, että nuo esineet eivät ole arkielämän kannalta merkityksellisiä. Esineet voivat olla arki-suudessaan tavallaan ”näkymättömiä”. Tällaiset esineet voivat olla myls sellaisia, joiden tärkeydestä kertomista ei pidetä moraalisesti hyväksyttävänä. Materiaalisesta kulttuurista puhuminen voi helposti herättää syyllisyyden tunteita ja tunnetta siitä, että vaikutetaan liian materialistisilta (aiheesta Heinonen 1999; Koskijoki 1996). Hyväksytysti tärkeitä kodin esineitä ovat esimerkiksi erilaiset muistoesineet (esim. perintönä saadut esineet) ja taide-esineet. Kun tutkimuksissa kysytään, mitä koti merkitsee ihmisille, myönnetään, että se merkitsee myös materiaalisuutta, mutta teknologia ei tunnu sopivan tuohon materiaalisuuteen. Jos haastateltava nimeää kodin tärkeäksi esineeksi ”stereot”, tutkija saattaa tulkita tämän tarkoittavan ”musiikkia”. Näin median esineistynyt luonne aktiivisesti häivytetään myös tutkimuksissa.

Etnografisessa tutkimuksessaan internetin kotiin liittämistä Maria Bakardjieva (2002; 2005) puhuu tilan tekemisestä internetille (”making room”) Lynn Spigeliä (1992) seuraten. Tässä tilan tekeminen saa kaksoismerkityksen; laitteille tehdään

konkreettisesti tilaa, niille ”raivataan” oma paikkansa kodin maantieteessä, mutta lisäksi tila ymmärretään sosiaalisesti tuotetuksi faktaksi. Tuotamme, teemme tilaa puheissa ja merkityksellisessä toiminnassamme. Bakardjjeva analysoi spatiaalisuuden kietoutuvan temporaalisuuteen. Hänelle ”tilan tekeminen” internetille tarkoittaa uuden median muodon integroimista ”paikkaan, aikaan, toimintaan ja perheen ihmissuhteisiin” (Bakardjjeva 2002, 2). Bakardjjeva tunnistaa aineistostaan kolme erilaista internetin kotiin integroimisen muotoa, jotka hän nimittää verkotetuksi kellariksi (wired basement), perheen tietokonehuoneeksi (family computer room) ja portiksi olohuoneessa (the gate in the living room). Bakardjjeva analysoi erilaisia rooleja, oikeuksia ja sääntöjä, jotka jokaiseen näistä tilan tekemisen muodoista liittyvät. Verkotettu kellari on esimerkiksi internetin kotiin sulauttamisen²⁶ muoto, johon liittyy se, että tämä tila on perinteisesti perheen miehen miltei yksityisessä käytössä. Mies käyttää konetta iltaisin ja joskus yhdessä poikansa kanssa. Nämä spatiaaliset ratkaisut eivät tuota tietenkään sukupuolitettua tilaa ainoastaan tähän tietokoneen käytölle järjestettyyn tilaan, vaan järjestelyssä kodin ”maanpäällinen” osa jää iltaisin naisen alueeksi.

Jokapäiväistä toimintaamme arjen esineiden kanssa voi ajatella Ilmari Vesteristä (2001) seuraten ”esinepelinä”. Ostaessani uuden kirjan täpötäyteen kirjahyllyyni pelaan esinepeliä. Kun mietin kotiini sopivan huonekalun hankkimista, pelaan esinepeliä ja kun pohdin tietokoneen sijoittamista kotona, pelaan jälleen esinepeliä. Esinepeli on Vesterisen mukaan aina järjes-

²⁶ Bakardjjeva on omaksunut Silverstonen, Morleyn ja Hirschin (1992) käsitteen ”incorporation” (osaksi sulauttaminen). Silverstone, Morley ja Hirsch analysoivat informaatio- ja kommunikaatioteknologioiden ”moraalista ekonomiaa” prosessina, jota he lähestyvät puhumalla ”valtaamisesta” (”appropriation”), ”objektifikaatiosta” (”objectification”), ”sulauttamisesta” (”incorporation”) ja ”muuntamisesta” (”conversion”).

tyksien rakentamista, vaihtoehtojen välillä valitsemista. Esineet ovat suhteissa toisiinsa ja uusi esine muuttaa koko rakentuvaa järjestystä. Esineittemme joukossa on myös niitä, joita Vesterinen kutsuu ”vieraiksi”. Vieras on joukkoon kuulumaton esine, joka täytyy vierautensa vuoksi erityisellä tavalla sijoittaa omalle paikalleen, erilleen joistain tietyistä muista esineistä. Aineistossamme tietokone syntyi haastatteluissa Vesterisen käsitettä lainaten vieraana siinä mielessä, että se herätti runsaasti spontaania pohdintaa sen oikeasta sijoittamisesta.

Se, että tietokone ei täysin ole kotoutunut koteihimme, tuottaa ”särön”, jonka avulla on mahdollista saada näkyville kodin mediateknologioiden moraalista järjestämistä. Tällöin se on douglasilaisessa mielessä anomalia, joka saa järjestyksen näkyville. Vaikka esitin aiemmin, etten ajattele laitteiden sijoittamista kriittisenä ja tietoisena projektina, on tietokone laitteena sellainen, että se tuottaa puhetta sen ”oikeasta paikasta”.

Esinepeli on nimenomaan esineiden luokittelemista. Esinepeli on myös vallankäyttöä. Jokin esine tunnustetaan nuorten esineeksi, toinen varakkaiden esineeksi ja kolmas naisten esineeksi. Usein tällaiset esineisiin liittyvät merkitykset voivat olla ”kivettyneitä”, niin vakiintuneita ettemme niitä tunnista. Esimerkiksi se, että esineet, joita pidetään ensisijaisesti miesten laitteina ovat usein mustia (esim. työkalut, musiikkilaitteet) ja naisten laitteet valkoisia (kodinkoneet), on hyvä esimerkki kivettyneestä merkityksestä, josta harvoin olemme tietoisia.

Aineistosta oli tunnistettavissa neljä toisistaan poikkeavaa kodin moraalista mediajärjestystä²⁷. Järjestykset olen nimennyt

²⁷ Esittelen järjestykset muutaman esimerkkitapauksen avulla. Perheen tilaksi nimeämäni järjestystä esittelen analysoiden vain yhtä esimerkkitapausta. Tämä ei tarkoita sitä, että analysoimiani piirteitä ei löytyisi muista tapauksista. Ratkaisuni esitellä järjestykset muutamien tapauksien avulla mahdollistaa näiden tapauksien yksityiskohtaisemman analysoinnin ja haastatteluissa rakentuvien merkityssuhteiden kokonaisvaltaisemman tarkastelun.

sen mukaan, miten haastatellut ovat määritelleet tietokoneen oikean paikan kotona. Järjestykset eivät kerro vain tietokoneen sijoituspaikasta, vaan myös siitä, mikä on merkityksellistä muissa kodin tiloissa. Haastateltavat määrittelevät samalla sitä, miksi tietokone on rajattava omaan tilaansa ja mitä merkityksiä muilla kodin tiloilla on silloin, kun tietokone saadaan rajattua omalle paikalleen. Tietokoneet, joihin havainto- ja haastatteluaineiston analyysissä viitataan, olivat pääsääntöisesti pöytäkoneita. Tosin aineistona on myös muutamia sellaisia koteja, joissa käytettiin kannettavaa tietokonetta ja tuotettiin lausuntoja ja perusteluja siitä, missä ja miksi tietokonetta pääsääntöisesti käytettiin.

Luvun aineiston ovat ensisijassa muodostaneet ne haastatteluiden kohdat, joissa haastateltavat kertovat, miten he ovat päätyneet sijoittamaan mediateknologioita kodissaan. Näitä kohtia olen kontekstualisoinut siihen, miten näissä haastatelussa kerrotaan mediateknologioiden käytöstä. Lisäksi aineistonani ovat olleet omat havaintoni, joita olen tehnyt ihmisten kodeissa vieraillessani ja valokuvat, joita olen ottanut heidän kotiensä mediateknologioista. Kuten puhuessamme voimme hyödyntää useampia diskursseja, myös kodin mediamaantietoa järjestäessämme voimme hyödyntää useampia seuraavista diskursiivisista järjestyksistä. Diskursiiviset järjestykset eivät siis aina välttämättä ilmene ”puhtaina” siten, että yhdessä kodissa sovellettaisiin yhtä järjestystä.

7.2 Mediamaantietoa rakentamassa

7.2.1 Kotiteatteri

Raijan ja Pertin haastattelussa televisio näyttäytyy selkeästi kodin keskeisenä median muotona. Tilallinen ratkaisu, jota kutsun kotiteatteriksi, artikuloituu selkeimmin heidän haastatte-

lussaan. Raija ja Pertti kertovat jo ensimmäisen haastattelun alussa, että ”me itse sen verran tykätään television katselusta”, että heillä on ollut tapana hankkia uusi televisiolaite ”aina jos jotain uutta tulee”. Heidän kotinsa esinemaailma kertoo television keskeisyydestä. Heillä on laajakuvatelevisio, DVD-laite sekä videot. Lisäksi he ovat sijoittaneet olohuoneeseen lisäka-uttimia parantamaan äänentoistoa. Olohuoneessa on isot noja-tuolit, eikä olohuoneeseen juuri muuta mahdukaan.

Raija ja Pertti huomauttavat, että jossain vaiheessa äänen-toisto oli jo liiankin hyvä ja alkoi muistuttaa häiritsevästi elokuvateatteria. Heidän mielestään elokuvateatterin kaltainen äänentoisto ei sovi kotiympäristöön, vaikka he kertovatkin nauttivansa elokuvien katselusta erityisesti viikonloppuisin. He synnyttävät luontevasti artikulaation, jossa he analysoivat koti suhteessa elokuvateatteriin. Artikulaatio vaikuttaa itsestään selvältä ja luonnolliselta. Televisiotahan on esitelty jo 1950-lu-vulta lähtien jonkinlaisena kotiteatterina (Spigel 2001b). Arti-kulaatio ei kuitenkaan ole luonteeltaan vääjäämätön. Raijalle ja Pertille koti saa merkityksiä nimenomaan elokuvateatterimai-suutensa kautta. Muussa tapauksessa artikulaatio, jonka avulla osoitetaan elokuvateatterin ja kodin eroja, olisi tyhjä ja tarpeen. Tätä ei pidä tulkita osoituksena siitä, että Raijan ja Pertin koti on teatteri, vaan osoituksena siitä, että elokuvateatteri on diskursiivinen resurssi, jonka avulla he artikuloivat merkityk-siä, jotka ovat heille keskeisiä median käytössä ja kotielämässä ja näiden välisten suhteiden neuvottelussa.

Pertti: Kyllä se pitäis olla semmonen akustiikka siel että se toimii tuota niin myös sille musiikkipuolelle ja sama näitä mitä nyt, moniääni, kanavat nämä on nää, mitä nää nyt on, koti, kotiteatterikshan ne sanoo sitä niin tuota, et se sitte toimis niin hyvin (Raija: mmm), eihän se tässäkään välttämättä toimi hyvin (Raija: ei), mut siin on vaan ainuu paikka missä ne voi olla (Raija: nii). Semmonen ois aivan mahtava ku ois semmonen muutaman kymmenen neliön huone, jossa ois kaikki.

Pertti visioi ideaalia järjestystä, erillistä huonetta, jota ”kotiteatteriksihan ne sanoo”, jossa äänentoisto toimisi oikealla tavalla. Nykyinen järjestely tuotti äänentoistosta liian elokuvateatterimaista, vaikka ideaalinenkin ratkaisu olisi tila, jota voisi kutsua juuri kotiteatteriksi. Kyse on siitä, että kotiteatteri täytyisi voida rajata erilleen muusta kodin tilasta. Koti ei saa olla pelkkä kotiteatteri.

Television keskeisyys rakentuu niissäkin haastattelun kohdissa, joissa Raija ja Pertti kertovat printtimediasta. Kirjoja ei oikein tule luettua, koska tulee katseltua televisiota, Raija mainitsee. Pertti kertoo lopettaneensa erään aikakauslehden tilauksen, koska lehti olisi vaatinut niin paljon keskittymistä, että sitä oli mahdoton lukea televisiota katsellessaan. Mediateknologiana televisio on sillä tavalla keskeinen, että se jäsentää ja määrittää muiden mediateknologioiden paikkaa niin kodissa kuin arjen toimissa.

Raija muistelee jossain vaiheessa aikaa, jolloin väritelevisiot tulivat markkinoille ”Me ollaan semmosia että me höyrähtetään aina kaikkeen heti silloin ku, siis siit on nyt jo aikaa varmaan kolokyt- kohta kolokytä vuotta silloin kun ensimmäiset väritelevisiot tuli markkinoille, ja me kun nähtiin ensimmäinen niin meidän piti silloin heti saaha.” Raijan eloisa kertomus päättyi paljastumiseen eli tilanteeseen, jossa hän vahingossa lipsautti työtovereille kommentin linnanjuhlissa olleesta kauniista violetista puvusta. Siinä vaiheessa työtovereille paljastui, että heillä on jo väritelevisio. ”Höyrähtämistä” Raija selittää sillä, että ”me ollaan niin paljon kotona oikeestaan että”. Väritelevisiosta kerrottu tarina tuottaa uusien televisiolaitteiden hankinnasta samalla pitkäaikaisen harrastuksen. Pitkällinen sitoutuminen oikeuttaa uutuuksista innostumisen, koska se kertoo, että kyse on vakiintuneesta toimintamallista. ”Höyrähtämiseen” liittyy yleensä ajatus impulsiivisesta ja tunteellisesta heittäytymisestä, mutta kun Raija täydentää maininnan höyrähtämisestä tarinal-

la kolmenkymmenen vuoden takaa, tuottaa se toiminnasta sitoutunutta, mikä luo siihen rationaalisemman vivahteen.

Liisa Uusitalo (2000, 96) on tähdentänyt, että postmoderneista teorioista ponnistavat kulutustutkimukset ovat päätyneet liikaa korostamaan kulutusta viihhteellisenä ja emotionaalisenä toimintana. Pikemminkin rationaalinen toiminta ja elämysten haku ovat alkaneet sulautua yhteen. Uusitalo (1998, 5) on esittänyt, että rationaalisuus voitaisiinkin tulkita nykyään laajemmin. Rationaalisuus ei ole ainoastaan valintojen ristiriidattomuutta, toimimista niin kuin taloustieteelliset teoriat ohjeistavat, vaan ”myöskin mieltymysten tai kulutuksesta haetun ja saadun kokemuksen autenttisuutta ja aitoutta.” Kun Raija osoittaa kertomuksellaan pitkää sitoutuneisuutta höyrähtämiseen, hän siis paradoksaalisesti synnyttää tähän kulutustottumuksen pitkällisen sitoumuksen ja siten osoittaa, että hän ja Pertti toimivat ristiriidattomasti omien mieltymystensä mukaan. Näin toimintaa voisi Uusitalon määrittelyn mukaisesti pitää myös rationaalisenä toimintana. Kulutustottumuksen rationaalisuutta korostaa niin ikään se, että lopuksi Raija perustelee halua panostaa uusimpaan televisioteknologiaan sillä, että he viettävät aikaansa paljon kotona.

Raija ja Pertti asuvat kaksistaan rivitalokaksiossa. Heidän olohuoneessaan on kolme nojatuolia, joista kaksi isompaa on kohdistettu suoraan televisiota kohden. Kolmas nojatuoli on perheen koiran paikka ja se on sijoitettu television vierelle. Kahden nojatuolin kuvio toistuu keittiössä, sillä ikkunalaudalla on kaksi kännykkätelinettä, jotka ovat pienoisojatuoleja. Itse asiassa nämä miniatyyrinnojatuolit saivat minut ensimmäiseksi kiinnittämään huomioni olohuoneen televisio-nojatuolit -asetelmaan. Metafora oli mielestäni herkullinen, sillä kännykät ”istuivat” samanlaisilla paikoilla kuin Pertti ja Raija televisiota katsellessaan. Kännyköiden ”katse” ikkunalaudalta kohdistui kohti keittiötä. Kännyköiden telineiden voi tulkita artikuloi-

van, toistaessaan olohuoneen nojatuoliasetelmaa, television keskeisyyttä. Toisaalta ne voi tulkita myös artikulaationa intiimistä suhteesta matkapuhelimeen. Matkapuhelin inhimillistyy ja elää samaa elämää kuin Raija ja Pertti iltaisin. Kännykät ikään kuin seuraavat televisio-ohjelmaa, jonka nimi voisi olla ”Pertti ja Raija”.

Television vieressä on nojatuoli, jossa pääasiassa makaa perheen koira, joka vaikuttaa olevan hyvin rakas Pertille ja Raijalle. Se että televisio on nojatuolin vieressä, jossa perheen koira lepää, on varmasti tilakysymys; kolmas nojatuoli ei mahtuisi käytännössä oikein hyvin mihinkään muuhun paikkaan olohuoneessa. Kysymys mahtumisesta ei kuitenkaan tee tyhjäksi sitä, että tässä tulee tuotetuksi spatiaalinen artikulaatio, jossa televisio ja perheen koira ovat rinnakkain. Tämän voisi tulkita ilmentävän television tärkeyttä hiukan samalla tavalla kuin Ondina Fahel Lealin (1990) tutkimien brasilialaiskotien spatiaaliset artikulaatiot, joissa television vierelle ja päälle oli sijoitettu rakkaiden sukulaisten kuvia. Leal tulkitsi tämän osoittavan television kulttuurista paikkaa kodin tärkeänä esineenä. Spatiaalinen järjestys myös konstruoi Raijan ja Pertin tapauksessa koiran kodin tärkeänä jäsenenä. Onhan koira paikalla, josta sen voi helposti nähdä katsellessaan televisiota.

Pertillä ja Raijalla ei ole tietokonetta. Raija kuitenkin kertoo toivovansa, että heillä olisi kannettava tietokone. Kannettava tietokonetta perusteltiin sillä, että kotona on tilaa vain kannettavalle tietokoneelle, jonka voi siirtää kätevästi syrjään. Kommentti ’sille ei ole tilaa’ vertautui mielessäni Mary Douglasin (2000) kulttuurianalyysiin liasta asiana, joka on väärässä paikassa. Tietokone oli erityinen mediateknologioiden joukossa, sillä se oli ainoa, josta saatettiin sanoa, että sille ei ole tilaa kotona ja myös ainoa, jonka kohdalla tämä lausuma tuntui niin luonnolliselta, että haastattelijana hyväksyin sen mukisematta. Tietenkään heillä ei ole tilaa, koska he asuvat kaksiossa tai kol-

miossa, jossa ei ole työhuonetta! Jos joku olisi kertonut, että heillä ei ole tilaa televisiolle tai stereoilta kaiuttimiseen, olisin tulkinut tämän helpommin douglasilaisesta näkökulmasta ja kysynyt (ainakin itseltäni), mitä sääntöjä tässä tuotetaan kodin maailmasta ja tiettyjen median muotojen käytöstä kotona. Tietokone mitä ilmeisemmin ei ole kotoutunut kotiin samalla tavalla kuin monet muut mediateknologiat. Tietokone on yhä esine, jolle ei ole tilaa, vaikka käytännössä se saattaa vaatia vähemmän tilaa kuin esimerkiksi stereot tai televisio. Näiden huomioiden jälkeen aloin kiinnittää yhä enemmän huomiota siihen, miten ihmiset perustelivat tietokoneen sijoittamista ja miten tämä sijoittelu artikuloitui suhteessa muihin mediateknologioihin.

Raija ja Pertti kertovat kokevansa tietokoneen yhdentymisen televisioon hyväksi ajatukseksi. Raijan ja Pertin näkemykset digi-tv:stä ovat melko myönteisiä, vaikka he ilmaisevatkin, että hankintaa on hyvä vielä lykätä siihen kunnes digi-tv on Pertin sanojen mukaan ”semmonen niinku se on suunniteltu alun perin”. Pyysin Perttiä ja Raijaa pohtimaan minkälainen heidän mielestään olisi ideaalinen tietokone ja ideaalinen paikka kotitietokoneelle, joka olisi vielä oma erillinen laitteensa:

Pertti: No se vois olla yks, yks semmonen jos tilaa ois, ois isompi asunto niin tota, yks semmonen viihde- taikka tietokeskushuone kokonaan misä ois kaikki

Raija: Kaikki mahdollinen.

Pertti: Siellä vois välillä jos tuntuu että sitä ei viiti, tuijottaa ruutua niin siellä vois, vaikka kattoo pikku televisiota taikka kuunnella stereota taikka mitä tahansa mut se ois kaikki siinä yhdessä huoneessa ja se ois akustiikaltaan jo semmonen et siel ois niinku, yks toimiva huone.

Raija: Joo, se ois semmonen ihanne.

Pertti: Tietenkin vois olla silti olohuoneessa vois olla tuota joku toinen tv mut semmonen et siel kaikki siinä samassa huoneessa.

Raija: Eihän sitä sillon enää tarvii olohuoneessa olla toista televisiota. Sehän se ois ihanne et olis joku semmonen huone mis- missä vois

sitten kattoo-

Pertti: Niin, missä ois kaikki. Eihän se tarvis iso huone vaan että ne mahtus sinne kaikki.

Raija: Nii, niin, et ne ois siellä ja sitte (Pertti: mmm) muualla vois tehdä kaikkea muuta tai (Pertti: joo) olla vaan tai muuta niin (Pertti: niin) se ois minusta se ihanne (Pertti: joo), koska tuo on kumminki tuo, televisio on aika moinen semmonen että

Pertti: Niin ja se, ei se mun mielestä kauneimmillaankaan koskaan koriste ole, (Raija: eii) ikinä. Että kyllä tuohonkin päälle jos pannee jotaki muuta kukkaa tai mitä tahansa niin kyl se minun silmään nätimpi on ku joku televisio. Mutta ku sitä ei oo muuta mahdollisuutta

Raija: No se ois ihanne semmonen

Haastattelija: Joo, että te haluaisitte niinku tavallaan että jos aatellaan että ois vaikka niinko semmonen yksi huone vaikka tuolla noin niin et siirtäis niinku tuonki tv:n sinne (Raija: Joo) ja sinne (Pertti: joo) kokonaan ja sitte ois niinku pyhi- (Raija: Joo) tämä alue.

Pertti: Tietokone, (Raija: Joo) stereot, aivan, aivan kaikki ois samassa.

Aineistokatkelman alussa Pertti nimeää tietokoneen ideaalisen paikan viihde- tai tietokeskushuoneeksi. Toisin kuin monet muut, Raija ja Pertti eivät siis sijoittaisi tietokonetta paikkaan, jota nimeäisivät työhuoneeksi, vaan artikuloivat tietokoneen osana viihde- tai tietokeskushuonetta. Aineisto-otteen valossa Raijan ja Pertin myönteinen suhtautuminen uusiin televiisioteknologioihin tuntuu hyvin luontevalta. Jos he kertovat tietokoneen kuuluvan television kanssa samaan sfääriin, heillä tuskin liittyy suuria pelkoja siihen, että televisio saisi tietokoneen piirteitä tai tietokone television. Kun tiedustelen heidän ajatuksiaan eri laitteiden yhdentymisestä, he kertovat suhtautuvansa erityisen luottavasti ajatukseen, että televisioon liitetäisiin muutakin kuin perinteisen television ominaisuuksia. Mielenkiintoista on miten television jäsennetään pysyvän identiteitiltään vakaana. Pertti toteaa, että ”musta tuntuu että kyllä televisio ois televisio silti, ne ois vaan siinä paketissa”. Televisio on mediateknologiana niin selkeä, että vaikka siihen jotain

lisäisi, se olisi yhä sama paketti olohuoneen nurkassa.

Ihanteellinen tietokone artikuloituu osana viihdekeskusta. Katkelman alkupuolella Pertti lähtee rakentamaan kannanottoon mainitsemalla, että ”siellä vois välillä jos tuntuu että sitä ei viiti, tuijottaa ruutua niin siellä vois, vaikka kattoo pikku televisiota taikka kuunnella stereota taikka mitä tahansa”. Lausumassa tietokone määrittyy asiana, jonka ruutua ei välttämättä viitsi *tuijottaa*, mutta sen sijaan voi *katsoa* televisiota. Tuijottamisesta puhuminen tuottaa tietokoneen käytön passiivisempänä kuin television katselemisen. Katseleminen on näkemisen muoto, jossa katselija voi olla aktiivinen arvioija, tuijottaminen on luonteeltaan passiivisempaa ja seisatunutta. Vaikka sanavalinta voidaan ohittaa sattumana, se on silti kiintoisa. Perinteisestihän tietokonetta pidetään enemmän aktiivisuutta vaativana ja televisiota kohdellaan passiivisempänä ruutuna, jonka passiivisuutta halutaan joskus myös suojella.

Pertti puhuu tilallisesta kokonaisuudesta, johon liittyisi tietokone, televisio, stereot ja mahdollisesti vielä jotain muutakin (”taikka mitä tahansa”). Raija myötäilee Pertin puheenvuoroa ”joo, se olis semmonen ihanne”. Pertti jatkaa, että edellisen kaltaisen huoneen lisäksi ”tietenkin vois olla silti olohuoneessa vois olla tuota joku toinen tv”. Tätä Pertin lausumaa Raija kiistää ”Eihän sitä silloin enää tarvii olohuoneessa olla toista televisiota. Sehän se ois ihanne et olis joku semmonen huone mis- missä vois sitten kattoo.” Raija siis tuntuu muistuttavan Perttiä, että nyt puhutaan ihanteellisista ratkaisuista. Hiukan myöhemmin Raija lähtee tarkentamaan kannanottoaan ”et ne ois siellä ja sitte muualla vois tehdä kaikkea muuta tai olla vaan tai muuta niin se ois minusta se ihanne”. Jälleen Raija korostaa, että nyt puhutaan ihanteesta, joka olisi sitä, että medialaitteet olisi keskitetty yhteen tilaan. Tätä Raija ja Pertti päätyvät perustelemaan yhteistuumin sillä, että televisio ei esineenä ole ”kauimmillaankin koskaan koriste” kuten Pertti asian ilmaisee.

Pertin todettua, että heillä ei ole muuta mahdollisuutta kuin pitää televisiota olohuoneessa, vaikka kukka tai melkein mikä tahansa ”minun silmään nätimpi on ku joku televisio”, Raija jälleen kommentoi ”no se ois se ihanne semmonen”. Ihanteen korostamisella Raijan voi tulkita myös oikeuttavan nykyiset kodin spatiaaliset ratkaisut. Heillä on käsitys siitä, mikä olisi ihanteellinen ratkaisu, mutta ihanteen toteuttaminen ei nyt vain ole mahdollista.

Raija ja Pertti artikuloivat ihannetapauksen sellaisena, jossa televisio, tietokone, stereot ja hyvä akustiikka yhdistetään samaan tilaan. Tämä spatiaalinen ratkaisu tuottaa tietokoneen osana viihteen sfääriä. Myös tietokoneen ihannesijoittelua kuvaillessaan Raija ja Pertti tulevat tuottaneeksi television kotinsa keskeisenä mediateknologiana. Huone, johon laitteet sijoitettaisiin, määrittäyty katkelmassa eräänlaisena kotiteatterina. Tietokonekin artikuloituu siis osana viihteellistä ajanviettoa. Medialaitteiden keskus mahdollistaisi Raijan sanoin sen, ”et ne ois siellä ja sitte muualla vois tehdä kaikkea muuta tai olla vaan tai muuta niin se ois minusta se ihanne”. Muu kodin tila jäisi siis muulle tekemiselle tai vain olemiselle. Raijan ja Pertin puheenvuorot tuottavat kodin maantietoa, jossa ihannetapauksessa kodissa olisi medialaitteetonta tilaa, mutta myös erityinen mediatila, joka mahdollistaisi erityisen nauttimisen. Olisi mahdollista rakentaa kotiteatterimainen tila, jossa olisi hyvä akustiikka ja jota kodin muu tila ei häiritse. Ideaaliratkaisussa laitteita, Pertin sanoin, ”ei ois ripoteltu pitkin kämppää vaan ne ois yhdessä joka ikinen”.

Kysyn tarkemmin Raijalta ja Pertiltä, miten he luulisivat arjen järjestyvän uudelleen, jos kaikki medialaitteet olisivat samassa tilassa. Mitä he tekisivät tiloissa, joissa ei enää olisi medialaitteita? Raijan vastaa, että sitten ”vois lähtiä sieltä ja panna oven kiinni”, johon Pertti jatkaa, että voisi tulla olohuoneeseen, jossa ei olisi enää ”radioo eikä filmii” ja voisi keskittyä esimer-

kiksi lukemaan. Kysyn tässä vaiheessa, mitä muuta siellä sitten tehtäisiin kuin luettaisiin. Raija vastaa nauraen ”siinäpä se on” ja vastaa kysymykseeni, että ”käsitöitä”. Raijan ”siinäpä se on” uumoilee, että ehkä tekemistä voisikin olla niukasti. Tähän Pertti reagoi ehdottomalla, että ehkä olohuoneessa voisi kuitenkin olla pieni televisio, johon Raija vastaa nauraen ”eiikä”, jonka jälkeen Pertti puheenvuorossaan pohtii ääneen ”osaisko sitä olla siellä toisessa huoneessa muutakun nukkumassa, makuuhuoneessa”.

Pertin virittelemään pohdintaan Raija tuottaa kiintoisan kuvauksen television paikasta heidän arjessaan. Raija aloittaa kertomalla, että oikeasti televisio on heillä yleensä aina päällä, jopa silloin kun hän lukee tai tekee käsitöitä. Tätä Raija perustelee sillä, että ”jotenkin semmonen kumminkin että joku ääni on päällä, että, että ku ite, sitä ku omasa hiljasuessa pakertaa tuolla työpaikalla” ja jatkaa ”niin minusta se on ihan mukava ku se tuossa päkättää jottain”. Tämän puheenvuoron jälkeen ilmenee, että Raijan työpaikalla heillä on ”radio kumminkin koko päivän töissä päällä, niin mulle riittää se kaheksan tuntia kyllä sitte”. Raijan aiemman puheenvuoron omassa hiljaisuudessa tapahtuva pakertaminen ei tarkoita hiljaisuutta äännettömyyden merkityksessä. Hiljaisuus voi tarkoittaa tässä keskittymistä yksin johonkin toimeen ja ulkopuolisen maailman sulkemista pois. Raija on aiemmassa haastattelussa kuvannut sitä, miten hän kokee uppoutuvansa täydellisesti työskentelyyn nykyään, kun työtehtävät hoidetaan tietokoneella. Televisio toimii toisenlaisena äänimaailmana. Se tuottaa eron työn ja kodin välille.

Television taustoittavasta merkityksestä puhuminen kutsuu esille eron tekemisen työn ja kodin välille. Televisio voi tuottaa kotona tapahtuvasta tekemisestä selkeästi toisenlaista kuin työpaikan tehtävistä, sillä televisio audio-visuaalisilla sisällöillään estää keskittymistä vain yhteen asiaan kerrallaan, Raijan pu-

heenvuorossa lukemiseen tai käsitöiden tekemiseen. Television taustalla olemista arvioidaan usein keskittymiskykyä ikävästi haittaavana asiana, mutta harvoin positiivisessa valossa. Ehkä kyse on juuri tästä; on tärkeää tuottaa kotona tapahtuvista tekemisistä kokemuksellisesti erilaisia. Tarkoitus ei olekaan keskittyä yhteen asiaan, vaan saada nimenomaan vapaata siltä, että joutuisi keskittymään yhteen asiaan. Paheksuttaessa median käyttämistä taustaaäänenä ja -kuvana ei ehkä nähdä sitä postiiivista rajanvetoa kodin ja työn välillä, jota tähän mediateknologioiden käytön muotoon liittyy. Kyse olisi siis douglasilaisessa hengessä *ritualistisesta rajanvedosta*, jonka ”keskeisenä tarkoituksena on luoda järjestystä kokemuksiin, jotka eivät luonnostaan ole kovinkaan selkeitä”. (Douglas 2000, 50.)

Koti metaforisena elokuvateatterina syntyy Raijan ja Pertin haastattelussa olennaisena jäsenyyksenä. On olennaista tehdä eroa siihen, että koti ei ole kuin elokuvateatteri. Tällä Pertti perusteli sitä, että he olivat irrottaneet yhden televisioon yhdistetyistä kaiuttimista; olohuoneen akustiikka oli alkanut muistuttaa liiaksi elokuvateatteria eikä se tuntunut sopivalta kotiolosuhteisiin. Myös kodin ideaalinen mediajärjestys tarkoittaisi erillistä viihdekeskusta, jonkinlaista kotiteatteria. Raija ja Pertti siis tuottavat puheessaan viittauksia ajatukseen kotiteatterista. Kotiteatterimetфора on myös tutkijan jäsenyys: Raijan ja Pertin kodin keskeistä mediajärjestystä voi jo kutsua metaforiseksi kotiteatteriksi. Käytännössä Raijan ja Pertin kodissa televisio määrittelee hyvin keskeisesti muiden mediateknologioiden sijaa heidän arjessaan. Television avulla myös jäsennetään työn ja kodin sfäärien erillisyyttä.

41-vuotias Antero, joka asuu yksin omakotitalon yläkerrassa, on toteuttanut Raijan ja Pertin visioiman viihdekeskushuoneen. Hänellä on huone, jossa on ”tietokoneeni, televisioni ja kaikki muut vempaimeni” samassa tilassa aivan ”käden ulottuvilla”. Television katselu on Anteron mukaan vähentynyt sen

jälkeen, kun hän hankki laajakaistayhteyden, koska ”netistä löytyy usein paljon mielekkäämpää puuhaa ku tylsä tv:n katelu”. Anterolla on kuitenkin joitakin televisio-ohjelmia, joita hän seuraa hyvin intensiivisesti. Lempiohjelmansa Antero kertoo tallentavansa televisiosta suoraan tietokoneelle. Internetistä hän etsii tarvittaessa lisätietoa lempiohjelmistaan ja useimmiten ohjelmien mainostaukojen aikana Antero kertoo olevansa heti ”hiiri kädessä”. Uutisia Antero seuraa lukien aamulla sanomalehden ja myöhemmin pitkin päivää hän mainitsee tarkistavansa uutisotsikoita teksti-tv:sta. Mielitymistään teksti-televisioon Antero perustelee sillä, että ”mä tykkään tekstipohjasista systeemeistä kun mä oon oppinu tietokoneet sillain, että graafisesta käyttöliittymästä ei oo ikinä kuultukaan”. Internetin käytön lisääntyttyä Antero on alkanut kuunnella myös erilaisia radio-ohjelmia internetin välityksellä. Internetin tarjoama radiotarjonta on lisännyt Anteron mukaan hänen musiikin kuunteluun, sillä ”nettiradiossa sitten löytyy kaikkee laidasta laitaan”, ja vastaavasti vähentänyt television katselua ja paikallisradion kuuntelua.

Ellen Seiter (1999, 116) on huomionnut miten yhä useampi liittyy television katselun ja tietokoneen käytön samaan tilaan ja aikaan. Seiter tarkentaa tällaisia tapauksia löytyvän erityisesti nuorten keskuudesta. Tämä huomio on yhteneväinen oman aineistoni kanssa. Aineiston nuorten ja lasten oma huone muistutti usein viihdekeskusta, jossa heillä oli televisio, tietokone ja musiikkisoitin niin, että kaikkia voi käyttää samanaikaisesti. Anne Soronen ja Olli Sotamaa (2005, 46) huomioivat, miten kulttuurissamme vallalla oleva käsitys lasten ja nuorten teknologisesta kompetenssista ja siihen liittyvästä luovuudesta konkretisoituu siinä, miten lasten huoneet ovat alkaneet täyttyä erilaisilla medialaitteilla. Lasten sallitaan käyttää erilaisia median muotoja itsenäisemmin, ilman vanhempien apua ja kontrollia.

Television ja tietokoneen spatiaalinen artikulaatio johtu-

nee osittain siitä, että myös kotoaan muuttaneet nuoret asuvat useimmiten pienissä kodeissa, joissa ei kenties ole edes mahdollisuutta sijoittaa näitä kahta laitetta eri tiloihin. Vaikka tietokoneen ja television samassa tilassa oleminen on joissain tapauksissa pakon sanelema ratkaisu, tuotetaan sitä haastatteluisissa myös toimivana ja merkityksellisenä ratkaisuna. Näissä tapauksissa tietokoneen ja television sisällöt myös usein risteävät keskenään, täydentävät toisiaan ja ovat siis osa samaa kokonaisuutta. (ks. aiheesta myös Seiter 1999, 116–117.) Niinpä kyse ei ole vain pakosta, vaan myös valinnasta, jolla on seurauksensa sille, miten laitteiden merkitykset kytkeytyvät yhteen.

7.2.2 Kirjasto- ja arkistohuone

Jaakko asuu kerrostaloasunnossa tyttöystävänsä kanssa. Jaakon haastattelussa piirtyy selkeimmin esille tietokoneen kytkeminen osaksi spatiaalista järjestystä, jota kutsun kirjasto- ja arkistohuoneeksi. Haastattelu Jaakon kanssa alkaa sillä, että kyselen hänen tietokoneen käyttönsä historiasta. Jaakko kertoo, että alussa tietokone edusti hänelle ”kehittynyttä legopalikkaa”. Hänelle tietokoneeseen liittyi siis leikkisyyttä, jota Jaakko selittää pyrkimyksellä ”tämmösen jätkämäisen otteen” säilyttämiseen. Sittemmin Jaakko kertoo, että tietokoneen käyttö on muuttunut paljon vakavammaksi harrastukseksi. Se on muodostunut ”osaks persoonaa suorastaan”. Tietokoneen Jaakko mainitsee stereoiden ohella myös viihteen ja viihtymisen kannalta tärkeimmäksi mediateknologiaksi. Vähiten tärkeiksi hän kertoo kokevansa television ja radion. Jaakolla on internetyhteys kotona, mutta hän muistelee ettei suhde internetiin ollut alkujaan ongelmaton, sillä alussa ”mä olin siis silleen aika skeptinen”. Skeptisyyttään Jaakko perustelee sillä, että ”mä kuitenkin oon, mä olen niinkun lähtökohdiltani kirjaihminen”. Kun Raija ja Pertti tuottivat muistelupuhetta suhteestaan televisioon, Jaakon

haastattelussa kirjat tulevat spontaanisti nimetyksi oman menneisyyden kantajina. Jaakko rinnastaa kirjat valokuviin todeten, että kirjat kantavat hänelle muistoja enemmän hänen omasta menneisyydestään kuin esimerkiksi valokuvat.

Kysyn Jaakolta, mihin he ovat sijoittaneet tietokoneen kotonaan ja Jaakko kertoo, että ”se on tota niin toisessa huoneessa, joka on niinku ikään kuin sillä lailla pyhitetty sellaseks työhuoneeksi eli kirjastohuoneeksi ja tämmöseksi niinku (naurahdus) arkisto- ja tallennehuoneeksi, niin se on siellä sitte, pöydällä”. Kun pyydän Jaakkoa kuvailemaan, miten hän sijoittaisi tietokoneen, jos joutuisi siirtämään sen pois nykyiseltä paikaltaan toiseen huoneeseen, Jaakko kertoo, että sijoittaisi sen olohuoneeseen, mutta että sitten pitäisi ”yrittää järjestää joku sellanen sermeillä semmonen niinku eristetty et semmonen erillinen työtila”. Olohuoneeseen siirrettynä tietokone artikuloituisi selkeästi työn välineenä, joka olisi eristettävä muusta olohuoneesta.

Jaakon puheissa heidän kotinsa muodostuu keittiöstä, olohuoneesta ja työhuoneesta eli kirjastohuoneesta, joka on eräänlainen arkisto- ja tallennehuone. Missään vaiheessa kolmituntisen haastattelun aikana työ- ja kirjastohuone ei tule Jaakon puheessa määritellyksi makuuhuoneena, vaikka huone on juuri se, missä he nukkuvat. Tätä selittää tietysti osaltaan haastattelutilanne. Kyselin Jaakolta nimenomaan mediateknologioihin liittyviä kysymyksiä. Mielenkiintoista on kuitenkin se, että olohuoneessa tietokoneelle täytyisi rajata oma työtila. Toisessa huoneessa, jossa muun muassa nukutaan, tietokone ei vaadi rajaamista. Jaakon maininnan siitä, että toinen huone on ”*pyhitetty* sellaseks työhuoneeksi eli kirjastohuoneeksi ja tämmöseksi niinku (naurahdus) arkisto- ja tallennehuoneeksi” voi tulkita osoituksena siitä, että on jotain, jolta tämä huone on pitänyt pyhittää. Jos sanon, että pyhitän jonkin paikan tiettyyn tarkoitukseen, en ainoastaan pyhitä sitä jollekin, vaan myös pyhitän

joltakin. Mikä voisi olla se ”toinen”, jonka vuoksi on pyhitettävä tietty tila? Mikä tai mitkä eivät kuulu tuohon pyhitettyyn tilaan?

Kenties kyse ei ole yksittäisestä esineestä, joka pitäisi rajata erityisen tilan ulkopuolelle, vaan ehkä kyse on tietystä artikulaatiosta, tiettyjen asioiden yhteen liittymisestä, jota rajauksella säädellään. Television yhteydessä tietokoneen paikka määrittyy selkeästi työtilana. Ehkä kyse ei siis ole siitä, mikä suljetaan tietyn tilan ulkopuolelle, vaan siitä, mitkä pidetään toisista erillään. Kun tietokone on huoneessa, joka määrittyy työhuoneena, kirjasto- ja arkistihuoneena, sitä ei tarvitse rajata sermeillä muusta huoneen tilasta. Kun tietokone muodostaa spatiaalisen artikulaation kirjojen ja lehtien kanssa, sekin voi olla merkityksellisten tekstien säilytyspaikka. Lisäksi samassa huoneessa on pariskunnan puhelin, jolloin tietokone asettuu tavallaan yhteydenpitovälineiden joukkoon. Television yhteyteen asettuessaan tietokone vaikuttaisi syntyvän potentiaalisen häiritsevästi työvälineenä. Televisio ja tietokone, ovat ruutuja, joita katsotaan, mutta tietokone vaatii katselijaltaan enemmän osallistumista, tiettyjen tehtävien suorittamista.

Jaakko kertoo kirjojen ja lehtien lukemisen kuuluvan paitsi harrastuksiinsa, myös hänen työelämäänsä. Työssään hän käyttää paljon kirjallisuutta hyväkseen sekä seuraa aktiivisesti erilaisia ammatillisia lehtiä. Vaikka nämä materiaalit poikkeavat hänen vapaa-ajan lukemisistaan, ”käyttöliittymä” pysyy samana aivan kuten tietokoneenkin tapauksessa. Käytöt voivat vaihdella, mutta formaatti on sama kuin työn sfäärissä. Televisio taas mediateknologiana kuuluu huomattavasti selkeämmin, miltei yksinomaan, kodin sfääriin. Rajaus, jossa tietokone liitetään osaksi printtimedian maailmaa, liittää tietokoneen myös osaksi korkeakulttuurin maailmaa. Television rinnalla tietokone täytyisi rajata työtehtävien laitteeksi, sillä muuten se voisi artikuloitua osana viihteen ja populaarikulttuurin maailmaa.

Sen lisäksi, että Jaakko kuvailee itseään kirjaihmiseksi, hän myös kertoo olevansa ”äänellinen ja musiikillinen ihminen”. Kun yhdessä vaiheessa pyydän häntä kertomaan esimerkin oikein tyylikkäästä laitteesta, Jaakko kieltää omistavansa mitään sellaisia, koska ”sillä designilla ei oo niin hirveesti väliä” ja tämä johtuu siitä, että hänellä ”ne on kaikki jotenkin piilossa olevia ne laitteet”. Jaakko mainitsee esimerkkinä stereot, jotka hän on pyrkinyt istuttamaan huomaamattomasti ympäristöönsä. Kysyn Jaakolta, miten hän on käytännössä häivyttänyt musiikkilaitteensa, ja hän kertoo piilottaneensa musiikkilaitteiston osina neljä metriä korkeaan kirjahyllyyn. Tässä siis musiikkilaitteet ja kirjat muodostavat spatiaalisen artikulaation. Musiikkilaitteet on kuitenkin häivytetty kirjojen sekaan. Musiikkilaitteen esi-neellisyys ei ole Jaakolle kuitenkaan yhdentekevää. Hän kertoo kasanneensa musiikkisysteeminsä tietoisesti mustista palasista ja hän kertoo myös esimerkin siitä, miten hänen vanhempansa olivat ostaneet hänen mielestään massatuotteelta näyttävät stereot, jollaisia hän itse ei haluaisi hankkia. Musiikkisysteemin esineinä Jaakko on pyrkinyt upottamaan isoon kirjahyllyyn.

Jaakko on maininnut, että hän kokee tunteen rentoudesta tärkeäksi kotonaan. Viittaan tähän ja kysyn, että onko tämä se keskeinen asia, mitä kenties kaipaa, jos on poissa kotoa. Jaakko pohtii kysymystä:

Jaakko: Siis tietenkin se esimerkiks se meidän työhuoneen puoli siis sillä, että se on sellanen keskus. Siellä on niinku yhteydet, pystyy kuuntelemaan musiikkia, siel pystyy lähtemään, siel pääsee nettiin, siel voi ottaa kirjan käteen, sen työhuoneen sohvalle voi mukavasti kirja kädessä ja se on ehkä enemmän mun tilani ja siis semmonen niinku mun persoonan värittäjä se koko tila siinä, kuin mitä se on niinku Riikan ja tuota, kaikkine näine ominaisuuksineen se on hirveen intiimi tila. Et mä oon niinku siinä mielessä mä tarvitsen rauhaa, mä tarvitsen semmost niinkun intiimiyden ja semmosen niinkun levollisuuden ja semmosen niinku joutilaisuuden kokemusta. Se on mulle hirveen tärkeä, siis et mä haluan, että mulla on paljon aikaa, mulla ei oo mihinkään kiire että mä voin olla niinku

sillä lailla, niin se ikään kuin siihen tilaan liittyy kaikki nää, nää mielikuvat siitä ja tuota, mä itse asiassa kaipaen sitä usein.

Samassa tilassa ovat tietokone, stereot, kirjat ja puhelin. Edellisen puheenvuoron jälkeen Jaakko kuvailee, miten tiettyjen kirjojen lukeminen tapahtuu täydellisessä hiljaisuudessa. Musiikkia Jaakko mainitsee kuuntelevansa hyvin harvoin samalla kun lukee, mutta joskus saattaa olla ”epämääräinen televisiokuva jossain taustalla” ja televisio toimii taustalla linkkinä muualle: ”Siellä tapahtuu ikään kuin sen kautta sit niinku liittymisen johonkin ulkomaailmaan.” Tässä televisio tulee tuotetuksi vähemmän intensiivisyyttä vaativana mediateknologiana, koska sitä voi kirjaa lukiessaan pitää taustalla, toisin kuin esimerkiksi musiikkia.

Jos Jaakon sekä Raijan ja Pertin koteja rinnastaa Maria Bakardjjevan tutkimiin kanadalaisiin koteihin on helppo huomata, miten kulttuurinen konteksti tuottaa erilaisia spatiaalisia artikulaatioita. Suomessa asunnot ovat perinteisesti olleet paljon pienempiä kuin monessa muussa maassa. Asuntojen rakentaminen on noudattanut pitkään funktionalistisia minimiasunnon vaatimuksia (Saarikangas 2002, 51). Kirsi Saarikangas (2004, 334) onkin huomauttanut, että maailmansotien välisenä aikana muodostunut funktionalistinen asuntoratkaisu on säilynyt suomalaiskotien mallina aivan näihin päiviin asti. Enemmän kotien yleisilmettä ovat Saarikankaan mukaan muuttaneet kalustuksen, koneistumisen ja esinemäärän kasvu.

Kun kysyn tyttöystävän Riikan paikasta ”makuuhuonekirjastossa” (käsitteellistys, jota tarjoan Jaakolle), Jaakko kuvailee jälleen lukemisen kautta tilaan asettumista. Riikan tilaa on asetua heidän yhteiseen sänkyynsä ”et hän niinku lötköttää siellä, lukee kaikki lukemisensa sit ne on semmosena yhtenä kasana” ja ”se on niinkun muodostunut hänen tilakseen”. Jaakko itse mainitsee mieluummin lukevansa puoli-istuvassa asennossa.

Jaakolle tämä tila on paikka, jossa hän nauttii levollisuudesta ja rauhasta. Tila, jota Jaakko kutsuu keskuukseksi, pitää sisällään kaikki muut kodin mediateknologiat paitsi television. Huone artikuloituu Jaakon haastattelussa kirjastohuoneena, arkistohuoneena, tallennehuoneena, keskuksena ja tilana, joka on Jaakon persoonan värittäjä, intiimi ja rauhallinen. Intiimiys ja levollisuus rakentuvat Jaakon puheenvuorossa siitä, että huoneessa on yhteydet (puhelin, internet), siellä voi kuunnella musiikkia, siellä voi ottaa kirjan käteensä ja asettua kirjan kanssa sohvalle.

Jaakko nimeää kotielämässään keskeisiksi rauhan ja levollisuuden tunteet. Hän kertoo kieltäytyneensä hankkimasta matkapuhelinta, vaikka käyttääkin ajoittain työpaikan matkapuhelinta työtehtävissään. Matkapuhelimen hän kuitenkin jättää aina työpaikalleen, sillä ”tän kaltane rauha on mulle sitte kuitenkin kaikista huolimatta hirveen tärkeää”. Vaikka tietokone ja internet liittyvät aktiivisesti hänen työtehtäviinsä, Jaakon tietokoneen ympärille rakentama materiaallinen maailma tuottaa tietokoneen osana aktiviteetteja, joihin keskitytään rauhassa. Tässä ritualistista rajanvetoa työn ja kodin välille tuotetaan rakentamalla tiloja, jotka mahdollistavat levollisen keskittymisen yhteen asiaan kerrallaan. Kun Raijan ja Pertin tapauksessa keskeistä oli tuottaa audiovisuaalinen tausta, joka esti keskittymisen yhteen asiaan, Jaakon tapauksessa eron tekeminen liittyy juuri mahdollisuuteen keskittyä rauhassa. Tällöin työelämän ja kotielämän keskeinen ero on siinä, että työelämä ei mahdollista kommunikoinnista kieltäytymistä ja rauhallista keskittymistä yhteen asiaan, mutta kotiin on mahdollista aktiivisesti luoda tällaisia mahdollisuuksia.

Kuitenkin myös televisiolla on ”paikkansa” Jaakon arjessa. Itse televisiolaite on sijoitettu olohuoneeseen ja sen paikan voi tulkita perifeerisenä suhteessa tilaan, jonka Jaakko määrittelee erityisenä, pyhitettynä alueena. Sijoittaminen voisi siis kertoa

samasta, minkä Jaakko myös painokkaasti sanoo ääneen: ”Mä en pidä televisioo paljon minään.” Tästä huolimatta televisiolla on oma merkityksensä. Jaakko kertoo seuraavansa televisiosta pääasiassa elokuvia, vaikkakin yhä vähemmän. Elokuvien seuraamisen funktiona Jaakko mainitsee pään tyhjentämisen. Suhteessa lukemiseen Jaakko jäsentää mielenkiintoisella tavalla television merkitystä. Hän kuvailee, miten ”lueskelee jotain lehteä tai jotain tämmöstä näin niin siinä voi olla sit joku televisio niinku auki ja ja tota sitte, mitä siellä tapahtuu ikään kuin sen kautta sit niinku liittyminen johonkin ulkomaailmaan”. Tämä on hyvä esimerkki siitä, miten printtimedia on Jaakolle keskeinen mediateknologia, jonka kautta hän jäsentää muiden mediatekniologioiden merkitystä. Lukiessaan hänellä voi olla taustalla televisio auki. Televisio tarjoaa tähän yhteyteen asetettuna linkin kodin ulkopuoliseen maailmaan. Linkki on kuitenkin myös tarpeeksi etäällä, toisessa huoneessa.

Kun tarkastelee Jaakon puhetta televisiosta ei ole ihme, että hän on niitä, jotka aineistossa suhtautuvat kaikista kriittisimmin uudensuomalaisiin televisioteknologioihin. Televisio tulee toistuvasti haastattelun kuluessa tuotetuksi vähän arvostettavana median muotona. Jaakko tuo haastattelussa oma-aloitteisesti esille televisionsa iän, kun kysyn aikooko hän mahdollisesti hankkia digi-tv:n jossain vaiheessa. Jaakko kertoo, että ”mulla on mun paapan televisio, Philipsin, Philipsin tota seitkytäluvun alku-puolelta”. Televisiotaan Jaakko kuvaa kertomalla, että ”se on käsittämätön” ja jatkaa, että ”ihan siinä on hyvä putki ja väritkin on niinku ihan suhteellisen hyvät”. Jaakko kertoo katselevansa televisiosta pääasiassa elokuvia ja hyvin vähän asiapainotteisia ohjelmia. Jaakko kuvaa asiaohjelmien katseluaan: ”siihen monesti liittyy sit joku tällanen (naurahtaen) aggressiivinen, kriittinen painotus”, ”katsoo jonkun jutun siitä, et ei perkele, et tämmönenkin”. Myöhemmin Jaakko vielä palaa aiheeseen tiivistäen television ohjelmatarjonnan; ”siis tietokisailuja ja

joku Maarit Tastula” ja tuottaa rinnastussuhteen: ”fiksumpaa kuunnella radiooki”.

Jaakon tapaan myös Paavo ja Kirsi toivat haastattelussa oma-aloitteisesti esille, että heidän videonsa on yksitoista ja televisionsa kuusitoista vuotta vanha. Kertomansa mukaan Kirsi ja Paavo joskus tietoisesti valitsevat katseltavakseen typeriä elokuvia. Paavo mainitsee, että ”joskus on hauska katsoa typerä elokuva”, johon Kirsi lisää, miten ”pitäis katsoo sata kertaa enempi tyhmiä elokuvia, että niille tulee semmonen kulttimerkitys”.

Tavalle kertoa uusista teknologioista puutteen kautta luokiintoisan kontrastin tapa, jolla ikääntynyt televisio ei tule aineistossa tuotetuksi epäasianmukaisena tai puutteellisena. Vanha televisio voi päinvastoin artikuloida kriittistä katselijuutta eli tuottaa käyttäjänsä kulttuurisesti kompetentimpana. Television omistajalle pääasia ovat sisällöt eikä itse välineellä ole väliä. Edellisissä huomioissani on mahdollisia yhtymäkohtia Ondina Fahel Lealin (1990) havaintoihin television kulttuurisesta paikasta brasilialaisissa kodeissa. Korkeamman sosiaaliluokan kodeissa Lealin havainnon mukaan laitteen häivyttämisellä ja sen esteettisen arvon vähättelyllä pyrittiin nimenomaan korostamaan mediateknologian sisältöjä.

Jaakkoa, Kirsiä ja Paavoja yhdistää paitsi samankaltainen tapa puhua televisiosta ja sen katselusta, myös se, että he ovat kaikki korkeasti koulutettuja. Suomi ei kuitenkaan ole Brasilian kaltaisesti järjestynyt yhteiskunta, enkä valitsemani viitekehyksen ja aineiston puitteissa ole valmis tiukasti naulaamaan Jaakon, Kirsin ja Paavon haastatteluita luokkatulkintaan. Lealin huomiot television ohjelmavalintojen, laitteen sijoittamisen ja laitteen ulkonäön muodostavasta kokonaisuudesta ovat kuitenkin arvokkaita. Hänen havaintonsa tarjoavat pohjaa kokonaiskuvion tunnistamiseen. Kenties Jaakon sekä Kirsin ja Paavon iäkkäämmät televisiot (ja etenkin iän esille tuominen) eivät ole

sattumaa. He myös tuottavat itsensä tulkintakehyksiä vaihtavina katsojina sekä eräällä tavalla televisiolla leikkivinä, pelaavina ihmisinä. Television iäkkydestä kertominen kommunikoii siis ehkä jotain myös siitä tavasta, jolla televisioon suhtaudutaan, television ”paikasta” kyseisessä kodissa. Toinen selitys voisi olla se, että iäkkään television omistaminen ikään kuin vaatii tuottamaan perustelun television iäkkyydelle. Luonteva perustelu voisi syntyä juuri osoittamalla, miten television katseluun otetaan etäisyyttä. Edelliset selitykset eivät sulje toisiaan pois. Kyse voi olla kehästä, jossa television iäkkyuden mainitsemisella vihitään myös kriittistä suhdetta television sisältöihin, mutta television iäkkyys jo itsessään vaatii tuottamaan erityisen suhteen sisältöihin.

Maija Mälikalli (2003, 53–54) on kiinnittänyt huomiota siihen, miten television kotouttamiseen on suomalaisessa kulttuurissa liittynyt enemmän ristiriitaisuutta kuin amerikkalaisessa kulttuurissa. Ajatus kotiteatterista tai olohuoneen muuttumisesta jonkinlaiseksi viihdekeskukseksi koettiin 1950- ja 1960-lukujen julkisissa teksteissä uhaksi kodin sosiaalisille suhteille ja aktiiviselle puuhaamiselle. Minna Sarantola-Weiss (2003, 197) arvioi television näkymättömyyden tuon ajan sisustusalan teksteissä johtuneen sivistyneinä itseään pitävien syvästä epäluulosta uutta vapaa-ajanviettovälinettä kohtaa. Televisio sopi huonosti kulttuurikotiin (aiheesta myös Helsti 1988, 38–42). Erilaisten sisustusstrategioiden avulla ristiriitaa pyrittiin häivyttämään. Yksi tapa oli upottaa televisio kirjojen joukkoon. Toinen tapa, suuremmissa asunnoissa, oli varata vapaamuotoisempi tila television katselulle ja muodollisempi tila seurustelulle.

Samalla kun suomalaiseen kulttuuriin on liittynyt erityistä ristiriitaisuutta suhteessa television ääressä viihtymiseen, siihen on kuulunut vahva usko kouluttautumisen ja sivistyksen merkitykseen (Roos 1986, 42) sekä voimakas arvostus lukemis-

kulttuuria kohtaan. Kirjasto- ja arkistohuonetta voisikin pitää näiden huomioiden perusteella leimallisesti suomalaisena artikulaationa. Kirjasto- ja arkistohuone kotouttaa tietokoneen ja internetin osaksi arvostettuja kulttuurintuotteita, siis osaksi samaa maailmaa printtimedian kanssa. Toiseksi se asettaa tietokoneen välineenä osaksi erilaisten arkistojen maailmaa. Tilallinen järjestely tuottaa artikulaation, jossa yhdeksi kokonaisuudeksi asettuvat kirjat, lehdet, musiikkitalenteet ja internetistä tallennetut tiedostot ja sieltä tulostettu materiaali. Näin tietokone syntyy potentiaalisesti osana harrastusten ja niihin liittyvän keräilyn maailmaa. Täten kirjasto- ja arkistohuone kytkee internetin käytön osaksi toimintaa, johon ollaan sitoutuneita ja joka ei ole vain jotain kepeää ja ohimenevää. Luomanen (2006) onkin havainnut, että harrastuskontekstissa ihmiset eivät tule erikseen oikeuttaneeksi tai perustelleeksi internetin käyttöään. Harrastuksista puhuminen jo itsessään ylevöittää käytön.

Kirjasto- ja arkistohuone tietokoneen oikeana paikkana määrittänyt 30-vuotiaan Pilvin, joka sekä opiskelee että käy töissä, haastattelussa vielä enemmän nimenomaan arkistona. Hän kertoo, miten he ovat avopuolisonsa kanssa rajanneet molempien tietokoneille olohuoneesta oman ”loukon”, kuten Pilvi paikkaa toistuvasti haastattelussa kutsuu. Tietokoneloukko on rajattu olohuoneesta kirjahyllyn ja verhon avulla. Pilvi mainitsee, että heillä on ”aivan jumalattomasti kirjoja” ja tila tuntuu ahtaalta ”kaiken meidän fanikrääsän takia tai siis me harrastetaan molemmat, luetaan paljon kirjoja”. Pilvin mukaan pariskuntaa yhdistää kiinnostus aasialaista kulttuuria kohtaan, mihin kytkeytyy ”tavallaan niinku kirjallista faniutta”.

Pilvin ja hänen miehensä kirjallinen harrastus kytkeytyy myös kiinteäksi osaksi heidän internetin käyttöään. Pilvi kertoo, että saadessaan tiedon jostain uudesta julkaisusta, hän etsii kyseisestä kirjasta ensin tietoa internetistä ennen kuin päättää, ostaako julkaisun omaksi. Internet tarjoaa hänelle myös tie-

toa julkaisujen kirjoittajista. Saadessaan vihjeen kiinnostavasta julkaisusta esimerkiksi jonkin internetin keskusteluryhmän kautta, Pilvi etsii internetistä lisää tietoa kirjoittajasta ja tämän mahdollisesta aiemmasta tuotannosta. Mikäli hän tulee hankineeksi kyseisen julkaisun ja se osoittautuu hankinnan arvoiseksi, Pilvi voi ottaa tavakseen vierailta ajoittain kyseiseen kirjailijaan liittyvillä internetsivuilla.

Kun perinteinen kirjastohuone on saanut seurakseen tietokoneen ja internetin, voi pohtia onko tämä tietokoneen ja kirjaston yhteenliittymä alkanut syntyä kokonaisuutena yhä enemmän juuri arkistohuoneen merkityksessä. Kirjasto on sananmukaisesti kirjojen paikka. Arkisto voi pitää sisällään myös muuta arkistoitavaa: levyjä, tiedostoja, suosikkilinkkejä, tietokoneohjelmia jne. Kirjallinen materiaali, liittyessään osaksi internetin harrastusmaailmaa, voidaan nimetä jopa fanikrääsäksi. Korkeakulttuurin voi tässä yhteydessä ajatella oikeuttavan teknologian kotoutumisen. Arjen käytännöissä ero korkean ja matalan välillä voi tietyillä alueilla alkaa myös purkautua. Kaarina Nikunen (2005, 100) huomauttaakin televisio-ohjelmien faniutta käsittelevässä kirjassaan *Faniuden aika*, että internetin myötä myös niin sanottujen ”laatusarjojen” ympärille on alkanut rakentua fanitoimintaa. Perinteisesti fanius ja fanitoiminta ovat liittyneet nimenomaan populaarikulttuuriin sisältöihin. Internetin mahdollistamien uusien käytäntöjen voi siis nähdä tietyissä konteksteissa purkavan populaarin ja korkeakulttuurin eroa. Nikunen kuitenkin havaitsee, että laatusarjojen ympärille rakentuneessa fanitoiminnassa korostuu ”laatupuhe”, jolla oikeutetaan oma fanitoiminta ja tehdään eroa vähemmän laadukkaisiin sisältöihin. Nikusen analyysijä seuraten myös Pilvin kannanotoissa on mahdollista nähdä yhtäältä korkean ja matalan rajan purkamista ja toisaalta tuon rajan samanaikaista uusintamista. Vaikka Pilvi kutsuu haastattelussa itseään toistuvasti faniksi ja puhuu fanikrääsän keräämisestä, hän kuitenkin pää-

tyy tarkentamaan, että fanikrääsä viittaa *kirjallisuuteen* ja fanius *kirjalliseen faniuteen*.

Samantapaisesti kuin Jaakko myös Pilvi kertoo, miten hänellä voi joskus olla televisio päällä taustalla, kun hän lukee tai on tietokoneen äärellä. Muutoin Pilvi korostaa, että kotona ollessaan hän haluaa pääsääntöisesti keskittyä rauhassa yhteen asiaan kerrallaan. Hän kertoo, että ”mä en halua edes kuunnella telkkaria”, vaan iltaisin töistä saapuessa ”sit haluaa vaa et on hiljasta että ei niinku oo mitään, ehkä joku hyvin valikoitu musiikki”. Töissä hän lukee henkilökohtaisetkin sähköpostinsa ja kertoo, että nykyisin hän haluaa tuottaa rauhan tunnetta kotielämäänsä myös siten, ettei enää illalla kotona lue sähköpostejaan.

Kirjasto- ja arkistohuoneen tapauksessa internetin sisällöt artikuloidut osana kirjallista kulttuuria sekä osana erilaisia media-arkistoja. Kun tietokone asetetaan kirjastohuoneeseen myös kirjat saavat merkityksen tallenteina, arkistoitavina sisältöinä. Jaakon kirjasto- ja arkistohuoneessa kirjat asettuivat samaan tilaan CD-rom -levyjen, musiikkitalienteiden ja aikakauslehtien kanssa. Pilvi kertoi haastattelussaan yksityiskohtaisesti siitä, miten itse sisällöt myös ”sekoittuvat” toisiinsa. Hänellä internetin sisällöt asettuivat osaksi kirjallista faniutta. Sekä Jaakko että Pilvi tuottavat kirjasto- ja arkistohuoneen avulla ritualistista rajanvetoa kodin ja työn välille. Molemmat ovat toimistotöissä. Heidän työnsä tulevat haastatteluissa tuotetuksi sfääreinä, jotka vaativat moneen asiaan yhtäaikaista keskittymistä. Keskeistä kotielämässä on mahdollisuus luoda aikoja ja tiloja, joissa voi keskittyä rauhassa yhteen tai vain muutamaaan median muotoon.

7.2.3 Työn huone

Haastattelun alussa Päivi kertoo kokeneensa laitteiden käytön aina helpoksi: ”Tulee ku ensimmäisen kerran tekkee niin

tuntuu aivan niin kun mie olisin ikäni tehnyt sitä, mulle ei koskaan uuen oppimisessa, ei ole ollu laitteissa tai käsitöissä tai askartelussa missä tahansa ei ole koskaan ollu mitään vaikeuksia.” Päivi rinnastaa laitteiden hallitsemisen askarteluun ja käsitöihin. Hiukan myöhemmin hän selittää vielä, että kyse on käden taidoista, joihin laitteiden käytön, askartelun ja käsitöiden lisäksi kuuluvat myös leipominen ja ruuan laitto. Esimerkkien avulla Päivi tähdentää sitä, että ”se ei ole niinko tekninen pelkästään se asia”. Huomiota herättävää Päivin tavassa jäsentää tekniikkaa on se, että hän artikuloi laitteiden hallinnan osana tekemisiä, jotka perinteisesti liitetään naisten tehtäviin: käsityöt, leipominen ja ruoan laitto. Laitteiden käytön osaaminen artikuloituu siis osana laajempaa kokonaisuutta. Tekninen osaaminen, joka hyvin perinteisesti on ymmärretty miehisenä elämänalueena, tulee tuotetuksi osana ilmiötä, joka koostuu perinteisistä naisen tehtävistä.

Päivi ja hänen miehensä asuvat kerrostalokolmiossa. Päivilä on aiemmasta liitostaan jo aikuisia lapsia, jotka ovat muuttaneet kotoa pois. Päivi nimeää asunnon huoneet keittiöksi, olohuoneeksi, työhuoneeksi ja makuuhuoneeksi. Työhuoneeksi nimetyssä huoneessa on muun muassa viisi tietokonetta (kolmessa monitori), pakastin, kolvi, poria, ompelukone, vanha faksi ja kirjoituskone. Kun pyydän Päiviä kertomaan tietokoneen ihannesijoituspaikasta, Päivi nimeää sen työhuoneeksi. Makuuhuoneeseen tietokone sopisi Päivin mielestä huonoimmin: ”Makuuhuone pittää, kokonaan niinku rauhottaa sitä nukkumista varten.” Samoin perustein televisiokaan ei sopisi Päivin mielestä makuuhuoneeseen. Keittiö sen sijaan olisi oikein sopiva paikka niin tietokoneelle kuin televisiollekin. Tilan puutteen vuoksi tietokone onkin jossain vaiheessa ollut keittiössä. Television sopivuudesta keittiöön Päivi toteaa, että ”ei se minua häirittis vaikka se olis keittiössä. Ei se sellanen mörkö ole”. Mörköys voi tässä viitata siihen, että Päivi molemmilla

haastattelukerroilla mainitsi, että jos hän asuisi yksin, hänellä tuskin olisi televisiota ollenkaan. Televisio on Päivin kertoman mukaan selkeästi miehen käytössä.

Muistan, että Päivi mainitsi kuuntelevansa niin kotona kuin töissä radiota ja kysyn toisella haastattelukerralla tästä. Päivi kertoo, että nykyisin hän ei enää kotona juuri kuuntele radiota. Radio on päällä koko ajan töissä ja kotona ”mie nautin siitä hiljasuudesta ja (nauraen:) rauhasta silloin ku oon yksin kotona”. Naurahdus osoittaa kenties Päivin tietoisuutta siitä, että kun parisuhteessa elävä ihminen kertoo nauttivansa yksinäisyydestä, se voidaan tulkita: nautin siitä, kun mieheni on poissa. Radion kuuntelemattomuuttaan Päivi vielä perustelee sillä, että ”mie en ossaa lukea tota, jos ratio on päällä”. Radio merkityksellistyy toissijaisena kirjaan nähden. Päivi on kertonut lukevansa paljon, mitä ei välttämättä voi päätellä kodin esineilmasta, sillä kirjoja ei juuri ole näkyvillä.

Päivi perustelee aikoinaan tekemäänsä ratkaisua sijoittaa tietokone keittiöön sillä, että siellä oli sopivat töpselit ja jatkaa:

Päivi: Olohuone oli semmonen että siinä ei olis ollu mittään semmosta paikkaa mihin sen olis voinu sen tietokonepöyvän laittaa, ja ku se oli semmonen, kolomikulmio, tietokonepöytä niin se meni hyvin sinne keittiön nurkkaan eikä se ollu kenenkään niinku häiriönä, ja siellä ku kukkaan ei nukkunu siellä, siellähän syötiin ja laitettiin ruokaa ja tiskattiin silloin kun tiskattiin, niin siel oli aivan rauhasa työskentelypaikka. Se olohuonehan oli seurustelupaikka ja makuuhuoneessa nukuttiin tietenkä ja se ei häirinnyt esimerkiks jos vaikka tyttö katto televisiota niin se ei häirinnyt sitä ollenkaan jos mie työskentelin tietokoneella.

Päivin perustelussa on kiinnostavaa se, miten hän nimeää huoneiden tarkoitukset. Keittiössä tietokone ei ole häiriönä, koska siellä ei kukaan nuku kuten makuuhuoneessa eikä siellä samalla tavalla seurustella kuin olohuoneessa, joka on ”seurustelupaikka”. Keittiössä voi siis rauhassa työskennellä. Keittiössä ei myös-

kään ollut televisiota, joten television katseleminen ei häiriintynyt. Keittiö oli rauhallinen paikka, jossa muut eivät häiriinneet, mutta siellä tietokoneella työskenteleminen ei myöskään häirinnyt muita toimintoja. Päivin puheenvuorossa tietokone syntyy nimenomaan laitteena, joka saattaisi häiritä television katselua eikä päinvastoin. Lisäselvitystä keittiön toimivuudelle mediateknologioiden paikkana antaa Päivin puheenvuoro, jossa hän kertoo, miksi televisio sopisi hyvin keittiöön:

Haastattelija: Eli sä et ilmeisesti sillai koe niinku jotku kokee jo itse sen laitteen tavallaan häiritsevänä, et sulle se ois sillai että no sen saa kiinni

Päivi: Eii, ku tota keittiössähän on niin paljon kaikkia muitaki koneita ja laitteita niin ku eihän tuommosta (viittaa laajakuvatelevisioon) vois tietenkään keittiöön viiiä, mutta jonkun semmosen pikkusen tai litteän television tai semmosen, tai jos on upotettu ratkasu niin sehän menis, siellä olis koneita muutenki, sehän kuuluu tavallaan niinku joukkoon (...) Paremminhan minusta televisio oikeestaan sopis keittiöön muitten koneitten kans ku sitte johonki hienoon olohuoneeseen.

Päivin tuottama artikulaatio on yllättävä: televisio sopisi keittiöön, koska siellä on muitakin koneita. Televisio tulee tuotetuksi ensisijaisesti teknologiana, joka sopii tietysti sinne, missä muutakin teknologiaa on. Kodin teknologiat tulee keskittää yhteen. Näin kotiin syntyy teknologiakeskuksia ja toisaalta teknologia-vapaita alueita, jollainen erityisesti makuuhuoneen tulisi olla, mutta jollaiseksi myös olohuone sopisi, koska se voi potentiaalisesti olla hieno. Hienoon ei sovi tekniikka. Miksi ei? Kenties vastausta voi hakea spatiaalisesta artikulaatiosta, jota Päivi kutsuu työhuoneeksi. Päivin työhuone on hyvin konkreettisesti *työn* huone. Usein tapamme puhua kodin työhuoneesta voi olla luonteeltaan metaforista. Tietokoneen huonetta voidaan kutsua työhuoneeksi, vaikka siellä lähinnä pelattaisiin tietokonepelejä. Päivin työhuone on paitsi tietokoneen paikka, myös esimerkik-

si ompelukoneen paikka, kolvin paikka ja poran paikka. Tietokone asettuu osaksi käden taitoja, työkalujen joukkoon. Samaten tietokoneen tai television sijoittaminen keittiöön artikuloisen osana laitteita, joiden avulla muun muassa keitetään kahvia, paahdetaan leipää ja valmistetaan ruokaa.

Mediateknologiat, kuten Päivi asian ilmaisee hiukan myöhemmin, ”on vain semmosia käyttövälineitä”. Ne artikuloituvat osana muita käyttö- ja työvälineitä, eikä käyttö- ja työvälinekenties sovi tilaan, joka on hieno. Päivin kertoessa kodin esineistään, kaikki hänelle merkitykselliset esineet tuntuvat olevan olohuoneessa (näiden esineiden mainitsemiseen varmasti vaikuttaa sekin, että toisella kertaa haastattelu tehtiin juuri olohuoneessa ja mainitut esineet olivat siis näkyvillä). Hän nimeää kauniiksi esineeksi vanhan putkiradion, jonka on saanut äidiltään, 1800-luvulta peräisin olevan olohuoneen lampun ja isänsä tekemän pahkapöydän. Nämä tärkeät esineet saavat merkityksen sitä kautta, että ne ovat vanhoja ja/tai niihin kietoutuu suhde johonkin läheiseen ihmiseen.

Päivin tapaan Helena perustelee sitä, miksi tietokone kuuluu keittiöön. Kysyin Helenalta, miten hän päätyi sijoittamaan tietokoneensa juuri keittiöön. Helena vastaa, että ratkaisu oli tilakysymys. Pyydän häntä kertomaan aiheesta lisää:

Haastattelija: Niin justiin kerro siitä lisää, miten sää päätit sen

Helena: Jaa että miten mä päätin sen. Herran jumala, onpa omituinen kysymys (haastattelija nauraa) oikein omituinen, tossa edellisessä kämpässä mihin mä ton ostin, siellä oli kans keittiö sillai iso iso ja sitte taas se, siinä ei ollu makuutilaa erikseen. En sunkaan mä ny olohuoneeseen tommosta, härveliä laita

Haastattelija: Mmm kerro miks ei olohuoneeseen

Helena: No sehän veis sieltä ihan älyttömän tilan olo, siitä olemisesta

Haastattelija: Niin justiin joo eli olohuone on sellanen missä

Helena: Ja en mä ikinä tota noin televisioo kattele yhtä aikaa kun mä teen jotain, tää on, tää on ihan niinku työskentelyä varten täs näin ja tässä oli hyvä kolo siihen ja tilaa ja ei ton ton här- ton kanssa

työskenteleminen ei saa viedä mitään eikä ton laitteen olemassaolo saa viedä mistään muusta mutta kun mahdollisimman vähän tilaa. Se on niin kun imuri että sitä tarvitaan joskus että sillä ei ole mulle mitään muuta merkitystä.

Keskusteluotteessa näkyy erityisen hyvin se, että kysymykseni tilajärjestelyistä tuli joissakin haastatteluissa tulkituksi moraalilaisena kannanottona. Kysymys rikkoi keskustelukonventioita. Kun joku esittelee kotiaan kertoen ”ja tässä meillä on sitten meidän television katselulle varattu paikka ja täällä onkin tietokoneemme”, miksi -kysymys tulee helposti tulkituksi arviona. Jos kysyn miksi, minun tulkitaan sanovan, että olen tyytymättömän ratkaisuun. Haastattelun jälkeen Helena kysyykin suoraan, onko tietokone mielestäni jotenkin väärässä paikassa, kun tiedustelen tällaista asiaa.

Katkelman lopussa Helenan tuottama artikulaatio ”se on niin kun imuri” liittää tietokoneen osaksi kodin töitä ja siten tietokoneen paikka on loogisesti keittiössä, paikassa, jossa muitakin kodin töitä tehdään ja työvälineitä säilytetään. Helena tuottaa myös jaon huoneisiin, joihin tietokonetta ei voi sijoittaa. Olohuoneessa tietokone olisi väärässä paikassa, koska se veisi tilaa oleilulta. Kotona on työhön varatut tilat ja oleiluun ja virkistäytymiseen varatut tilat erikseen.

Tietokone, joka kuuluu keittiöön, ei ole samalla tavalla mystinen esine kuin esimerkiksi tietokone, joka on asetettu erityisesti rajattuun työhuoneeseen. Keittiö on olohuoneen lisäksi se huone, jossa yleensä eniten vietetään yhteistä aikaa. Eileen Green (2001, 182) näkeekin tietokoneiden sijoittamisen yhteisiin tiloihin teoksi, jonka avulla voidaan aktiivisesti siirtyä ”teknofobiasta” ”teknottuuteen”. Green näkee sijoittamisen yhdeksi keskeisimmäksi keinoksi, jonka avulla tietokoneesta voidaan tehdä tuttu. Tietokone keittiössä ei voi olla sama kuin työhuoneen kirjoituspöydällä. Keittiövälineet eivät kannu mukanaan samanlaisia haasteita kuin toimistomaisemman ympä-

ristön välineet. Osittain tämä johtuu varmasti siitä, että keittiössä oleva teknologia mielletään ”naiselliseksi”, jolloin sitä ei mielletä haasteelliseksi teknologiaksi.

Kun tietokone on sijoitettu osaksi työvälineiden tai keittiövälineiden maailmaa, tekninen kompetenssi artikuloituu myös osaksi kotiaskareiden ja kotitöiden maailmaa. Tämä riisuu uuteen tekniikkaan usein liitetyn erityisyyden. Samalla se kuitenkin voi aktiivisesti häivyttää teknisen kompetenssin. Kun tietokoneen käytön hallinta tulee tulkituksi osana arkiaskareiden maailmaa, tekninen kompetenssi ei tule samalla tavalla tunnistetuksi erityisenä kompetenssina, kuten se voisi tulla tulkituksi jossain toisessa kontekstissa. Työn huonetta voi diskursiivisena järjestyksenä pitää tietyllä tavalla radikaalina, jopa emansipatorisena. Riisuuhan se uudesta teknologiasta sen erityisyyden liittämällä sen osaksi arkisten kotitöiden maailmaa. Samalla se kuitenkin voi häivyttää erityisesti naisten teknisen kompetenssin, joka muutenkaan ei tule usein tunnistetuksi. Työn huone, joka saa merkityksiä enemmän perinteisesti maskuliinisena pidettävien toimintojen kautta, liittyy tietokoneen osaksi tekniikan harrastamista. Tietokone on huoneessa, jossa korjaillaan ja ”viritellään” erilaisia laitteita ja säilytetään työkaluja. Tällöin tietokoneharrastuksen voi ajatella asettuvan jatkumolle muun muassa radioamatööriharrastuksen, moottoripyörän viritteilyn ja auton korjauksen kanssa. Työn huone saattaa tällaisissa tapauksissa merkitykseltään jatkaa autotallin ja nikkarointitilan traditioita. Päivin tapa jäsentää tietokoneen paikkaa ylittää perinteiset maskuliinisen ja feminiinisen rajat, sillä tietokone sopii yhteen niin keittiöteknologioiden, ompelukoneen kuin työkalujen kanssa.

Tilallinen artikulaatio, jota kutsun työn huoneeksi, ei tuota selkeää eroa ansiotyön ja kotityön välille. Vaikka tietokoneella siis tehtäisiin ansiotyötehtäviä, se artikuloituu osana kodin työvälineiden maailmaa. Keskeistä kotielämässä on rajata erilaiset

työvälineet omiin paikkoihinsa, jotta luodaan aikoja ja paikkoja lepäämiselle. Näin eron rakentaminen kodin ja työn sfäärien välille tapahtuu hyvin konkreettisesti rajaamalla kodissa selkeästi erillisiä alueita työskentelylle ja lepäämiselle.

7.2.4 Perheen tila

Paavo ja Kirsi asuvat kerrostalokolmiossa kahden lapsensa kanssa. Kun he puhuvat erilaisista mediateknologioista, he puhuvat niistä vuorovaikutuksen näkökulmasta. Vuorovaikutus voi tarkoittaa perheenjäsenten keskustelua tai yhdessäoloa tai kommunikoimista perheen ulkopuolisten kanssa. Keskustelussa keskeistä on muun muassa määritellä ja arvioida, milloin mediateknologia osallistuu perheen kommunikoimisen ja yhdessäolon tukemiseen, milloin se kenties tuottaa vääränlaista vuorovaikutusta ja milloin se voi pelkällä läsnäolollaan vaikeuttaa seurustelua perheen jäsenten kanssa.

Kun lapset ovat menneet nukkumaan, Paavo ja Kirsi surffailevat internetissä joskus yhdessä. Kumpikin heistä lukee omat sähköpostinsa yleensä iltaisin. Paavo muistelee kertaa, jolloin sähköposti ei ollut toiminut useampaan päivään, ja kuvasi tilanteen herättämää tunnetta, että ”on niinku on saarroksissa, ei pääse minnekään”. Kirsi kuvaa internetin merkitystä itselleen rinnastamalla internetin valokuva-albumiin ja kirjeenvaihtoon. Internet on siis kirjeenvaihto ja valokuva-albumi samassa pake-tissa. He kertovat asuneensa jossain vaiheessa ulkomailla ja aina kun Kirsillä tulee kaipuu takaisin, hän kertoo, että ”sit tietokone on semmonen niinku tapa jollakin tavalla pitää se lähempänä itseään”. Yhteys silloiseen asuinkaupunkiin säilyy internetin avulla.

Kirsi ja Paavo ovat aineistossa harvinaisia siinä suhteessa, että he puhuvat uusista televisioteknologioista yhdessä seurattujen sisältöjen kautta. He esittävät toiveen, että uuden televisi-

on avulla he voisivat tietoisemmin organisoida pariskunnan yhteistä tv-aikaa. He voisivat oma-aloitteisemmin valita molempia kiinnostavia ohjelmia, koska olisi erityiskanavia, joilta voi valita, mitä ohjelmatyyppiä haluaa katsoa. Heidän visiossaan uudet televisioteknologiat palvelisivat hyvin, jos ne tarjoaisivat mahdollisuuden rakentaa tv-ajasta enemmän yhteinen harrastus. Yhdellä viikolla voisi katsoa tietynlaisia elokuvia, toisella viikolla voisi ottaa kohteeksi dokumentit ja niin edelleen. Keskeisintä eivät ole itse sisällöt, vaan se, että yhteiseen tv-aikaan voitaisiin luoda laajempi juoni, joka tekisi siitä merkityksellisempää, rajaisi siitä selkeämmin pariskunnan yhteistä aikaa.

Printtimedia ja erityisesti sanomalehti esiintyvät pariskunnan haastatteluissa mainintoina siitä, miten lukemiselle ei ole lapsiperheessä tarpeeksi aikaa, mutta miten he kokevat mukavaksi keskustella keskenään sanomalehden sisällöistä ja miten he ovat yrittäneet tietyn paikallislehdessä järjestetyn kilpailun kautta katsella lehtiä myös lasten kanssa. Jossain vaiheessa Paavo mainitsee ohimennen, että hän yleensä menee lukemaan sanomalehden lasten huoneen lattialla. Pojat leikkivät ja Paavo lukee lehteä samalla ja näin myös lehden lukeminen on tavallaan lasten kanssa vietettyä aikaa.

Kirsi ja Paavo ovat sijoittaneet tietokoneen huoneeseen, jota he kutsuvat työhuoneeksi. Kun he muistelevat ensimmäisessä haastattelussa tietokoneen saapumista kotiin, he virittävät oma-aloitteisesti keskustelun sen sijoittamisen vaikeudesta.

Haastattelija: Noo, minkälaista se oli ku, tietokone tuli kotiin, ku ei ollu siihen saakka ollu, semmosta vempellettä?

Paavo: Noooo, sehän oli niin ku jännittävää tietenkkin, se et saako sen ylipäätään mmm toimimaan. (naurahtaa) Mut siis sen sai toimimaan

Kirsi: Toi oli sillon kun me muutettiin tänne, mmm sillon oli niin ku mietitty silleen ku meillä oli oma työhuone, mmm että oli niin ku *paikka* silleen

Paavo: Joo siis aikasemmassa (Kirsi: Nii) asunnossahan oli semmonen

tila että sillä ei niin kun ollu paikkaa (Kirsi: joo) mmm itse asiassa joo. Sit ku me muutettiin tähän niin tuolla nurkassa se on, mm (Kirsi: Nii) oikein niin ku pyhitetty työhuone nii, jossa on niin ku mm oikeen sille *tila* sille, et siihen pitää (Kirsi: Nii) hankki (Kirsi: Nii). (...) Sen takia se myös vähä niin ku, ns. viivästy tää hankinta, ku se

Kirsi: Kuulostaa niin ku koiranpennun hank..

Paavo: No tavallaan.

Kirsi: Nii

Tietokone eroaa siis medialaitteena esimerkiksi televisiosta siinä, että se voi olla laite, jolle ei ole kodissa paikkaa. Olisi vaikea kuvitella, että joku puhuisi esimerkiksi juuri televisiosta tai stereosta laitteina, joita ei ole voitu hankkia tai ottaa käyttöön, koska ”sillä ei niinku ollu paikkaa”. Televisio teknisenä laitteena on toisella tavalla itsestään selvä ja ongelmaton. Se kuuluu olohuoneen maailmaamme ja yhä useammassa kodissa nykyään myös muihin huoneisiin. Kuvausten perusteella tietokone vaikuttaa vaativan tiukemmin säädellyn reviirin. Se on sijoitettava paikkaan, joka on kuten ensimmäisessä katkelmassa ”niin ku mietitty silleen ku meillä oli oma työhuone, että oli niinku *paikka* silleen” ja ”pyhitetty työhuone”, jossa ”on niin ku oikeen sille *tila*”. Tietokoneen erityinen sijoittamisprosessi korostuu, sillä Kirsi puheenvuorossaan painottaa sanaa paikka (”oli niinku *paikka* silleen”) ja Paavo sanaa tila (”oikeen sille *tila*”). Katkelman lopussa Kirsi ironisoi puhetta tietokoneen hankinnasta huomauttamalla, että se kuulostaa kuin puhuttaisiin koiranpennusta. Tietokoneen hankintaa ja sijoittamista on pohdittu puheessa niin paljon, että Kirsi osoittaa tiedostavansa, ettei näin paljon huolta yleensä osoiteta (tai ole hyväksyttävää osoittaa) materiaalisille objekteille. Kirsi ja Paavo kertoivat haastattelussa, että työhuone, jossa tietokone oli, oli myös huone, jossa he viettivät runsaasti yhteistä aikaansa. Kun aikaa jäi lapsilta pariskunnan yhteiseen oleskeluun, työhuone oli heidän ”olohuoneensa”.

Kun kysyn Paavolta ja Kirsiltä, mikä olisi viimeinen paikka tietokoneelle, he yhteisymmärryksessä nimeävät makuuhuoneen paikaksi, johon eivät missään nimessä haluaisi laitetta.

Paavo: Se ois työ, niinku tavallaan se, siitä muistuu heti mieleen tai näkis heti herättyä tai kun menee nukkumaan niinko työt niinku silmissä tai siis sen koneen, vaikka se on nyt vaan kone mutta

Kirsi: Tai sehän on niinku kuitenkin ihmissuhteen välineistämistä jotenki että kun on niinku omassa makuuhuoneessa niinku itsensä kanssa ja sitten on niinku Paavon kanssa ja lapsetki voi tulla sinne joskus, niinku intiiminä iltahetkenä tai aamuyöllä ni sit jos siinä on se tietokone ni se on kuitenkin tietokone ni, no on meillä puhelinki toisaalta siellä

Paavo: No se taas

Kirsi: No se on verhon takana piilossa

Paavo: No se taas, se on taas niin täysin vaan käytännöllistä kun siis (Kirsi: Niin), se puhelin on työhuoneen pöydällä ni sitte kun huomattiin että siellä on myös pistorasia, (Kirsi: Niin) tuolla ni tota. Sehän oli muuten, sehän oli olohuoneessa (Kirsi: Niin), se puhelin joskus

Kirsi: Mut se on verhon taka- se on verhon takana piilossa

Paavo: Se on totta, se ei näy mut se

Kirsi: Se mun mielestä liittyy tommoseen että, tietokone liittyy ehkä tietokone liittyy niin paljon nettiin ja netti on kuitenkin tämmöstä niinku välineellistä vuorovaikutusta ja sitte jos aattelee että kun on sänky, ni siinä ei tarvii ottaa lähelle semmosta

Paavo: Niin tavallaan se sitte kun tietokoneella pääsee maailmalle ja maailmalta pääsee tietokoneelle niin se, mä en haluu että maailma tulee tonne makuuhuoneeseen se on tavallaan

Kirsi: Ai niin joo

Paavo: Niinku sillä tavalla että se ei nyt kuulu tänne, sen takia ei tartte olla tässä

Paavo ja Kirsi pohtivat, miten tietokoneen sijoittaminen makuuhuoneeseen luonnistuisi. Katkelma on hyvä esimerkki siitä, kuinka niinkin konkreettisen asian kuin tietokoneen paikan valinnan pohtiminen tuottaa tietokoneesta oliona hyvin monenlaisia merkityksiä. Alussa Paavo esittää, että tietokone oli-

si sopimaton makuuhuoneessa, koska ”näkis heti herättyä tai kun menee nukkumaan niinko työt niinku silmissä”. Paavo jatkaa ”Tai siis sen koneen, vaikka se on nyt vaan kone.” Nukkumaan meneminen ja herääminen ovat hetkiä, jolloin työn ei tulisi muistuttaa itsestään. Paavo suhteellistaa kommenttiaan huomioimalla, että tietokone kuitenkin ”on nyt vaan kone”. Tämän voi tulkita tekevän selväksi, että tietokone edustaa työtä, mutta Paavo kyllä ymmärtää, että oikeasti tietokone on vain artefakti, vain kone. Myöhemmin haastattelussa Kirsi ja Paavo pohtivat kannettavan tietokoneen hankintaa. Paavo ottaa kielteisen kannan, koska ”työhuoneessa oleva työ tai sitte sillä kollegoiden kanssa tehtävät työt niillä on ne omat paikkansa ja tietyt aikansa”. Tässä tavallisen PC:n etuna syntyy juuri sen jähmeys; se että sitä ei voi siirtää, mahdollistaa, että sen voi rajata sille kuuluvalla paikalla ja sille kuuluvaan aikaan. Sitä, että laite ei ole mobiili, voisi siis ajatella laitteen hienona lisäominaisuutena. Mainosslogan voisikin kertoa, että tässä on päivitettyinä kaikki uusimmat ohjelmat ja sen lisäksi tässä on sellainen ominaisuus, että tätä ei todellakaan voi siirtää paikasta toiseen muuten kuin näkemällä valtavasti ylimääräistä vaivaa.

Kirsi jatkaa Paavon suhteellistavan kommentin (”vaikka se on nyt vaan kone”) perään ”tai sehän on niinku kuitenkin ihmissuhteen välineistämistä”. Kirsin voi tulkita tässä tukevan Paavon kantaa, että makuuhuone on väärä paikka tietokoneelle. Kirsin tarjoama näkökulma on kuitenkin hiukan toisenlainen. Hän rakentaa kannanottoaan vuorovaikutuksen näkökulmasta. Paavon kommentissa rajanvetoa tuotetaan työn sfäärin ja lepäämisen sfäärin välille. Kirsin kommentissa rakentuu rajanveto välineellisen vuorovaikutuksen ja aidon ja intiimin vuorovaikutuksen välille. Makuuhuone on varattu intiimille vuorovaikutukselle eikä tietokone tarjoa tällaista. Välineellisen ja suoran vuorovaikutuksen rajanveto korostuu vielä sitä kautta, että puheenvuoronsa lopussa Kirsi rinnastaa tietokoneen puhe-

limeen ”No, on meillä puhelinki toisaalta siellä.” Makuuhuone ei ole täysin puhdas välineellisestä vuorovaikutuksesta. Puhelimen paikkaa oikeutetaan keskustelussa sillä, että puhelin on ”verhon takana piilossa”. Laite on aktiivisesti häivytetty näkyviltä. Paavo myös rientää perustelemaan ratkaisua jäsentämällä sitä käytännöllisenä. Ratkaisusta on selvästi jotain hyötyä, joten se on hyväksyttävä.

Kirsi tarkentaa puheenvuoroaan välineellisestä vuorovaikutuksesta määrittelemällä, että kyse on nimenomaan internetistä: ”Ehkä tietokone liittyy niin paljon nettiin ja netti on kuitenkin tämmöstä välineellistä vuorovaikutusta ja sitte jos aattelet että ku on sänky, ni siinä ei tarvii ottaa lähelle semmosta.” Kyse ei siis olisikaan vain vuorovaikutuksesta, johon käytetään jotain laitetta, vaan nimenomaan internet on erityisellä tavalla välineellistä vuorovaikutusta. Paavo tukee Kirsin kannanottoa jatkamalla, että koska ”tietokoneella pääsee maailmalle ja maailmalta pääsee tietokoneelle niin se, mä en haluu että maailma tulee tonne makuuhuoneeseen”. Tietokone esittäytyy kaksisuuntaisen vuorovaikutuksen välineenä. Sillä pääsee maailmalle, mutta maailma voi myös tulla makuuhuoneeseen hallitsemattomasti. Keskustelun päättää Paavo toteamalla, että ”se ei nyt kuulu tänne, sen takia ei tarte olla tässä”. Paavo puhuu ilmeisemmin joko maailmasta tai tietokoneesta. Lopputulos on, että tietokone ei makuuhuoneeseen kuulu, eikä sen tarvitse siksi siellä olla.

Tietokoneen rinnastaminen makuuhuoneen puhelimeen on mielenkiintoinen, koska se hyvin konkreettisesti osoittaa, että tietokonetta jäsennetään kommunikaatiivälineenä. Kirsin tapa puhua internetistä valokuva-albumin ja kirjeenvaihdon kaltaisena tuottaa sen myös sosiaalisia suhteita lujittavana välineenä. Makuuhuoneen puhelimen sijoitustapa tuottaa makuuhuoneesta välittömälle vuorovaikutukselle varattua aluetta. Paavo tähdentää, että puhelin ei ole sängyn vieressä yöpöydän

päällä, vaan ”ikkunalaudalla verhon takana ja kukkien vieressä”. Valokuvatessani makuuhuoneen puhelinta joudunkin ”kaivamaan” puhelimen esille verhojen takaa. Puhelin on vanha klassikkomalli ja se on sijoitettu kukkien joukkoon. Tämä spatiaalinen artikulaatio häivyttää puhelimen ensin piilottamalla sen ja sitten liittämällä sen selkeästi esteettisten asioiden joukkoon. Puhelin on design-esine ja kukkien joukossa. Se on siis kaksinkertaisesti esteettinen asettuessaan perinteisesti kotiin kauneutta tuovien joukkoon ja ollessaan osa suomalaisen muotoilun historiaa.

Kodin laitteiden vuorovaikutukseen osallistuvaa luonnetta tuottaa myös Kirsin kommentti, että hän joskus on kaivannut televisiota keittiöön. Keittiössä televisio ”ois tämmönen niinku kumppanin korvike”. Hän kertoo kokevansa, että tehdessään kotitöitä keittiössä, hän jää perheen vuorovaikutuksesta sivuun. ”Kaikki istuu täällä (viittaa olohuoneeseen) ja rupattelee ja kaikilla on hauskaa ja sitten mä ravaan koko ajan keittiössä yksin”. Haastattelun kuluessa ilmenee, että ongelmaan onkin löydetty jo jonkinlainen ratkaisu. Haastattelun lopussa kierrämme yhdessä kaikki huoneet läpi, ja kun saavumme keittiöön, Kirsi ja Paavo esittelevät uuden radionsa. Kysyn heiltä, onko radion tulo keittiöön muuttanut jotain ja he palaavat keskustelemaan keittiötilan erillisyydestä.

Kirsi: Ja sitte mun mielestä ni just tää niinku tän tilan erityisyys, mistä mä niinku äsken valitin ni se että on, on olohuoneessa radio ja tässä radio ni missä on sama kanava ni se niinku yhdistää näitä tiloja tän äänen kanssa

Paavo: Se on muuten totta jos sä kuuntelet täällä jotain kanavaa ni sitte sä viet kuitenkin, kun me syödään ton ison pöydän (Kirsi: niin) ääressä ni tavallaan sä voit jatkaa sitä kuuntelua tuolla huoneessa (Kirsi: joo), et sä et menetä et se niinkun että sun pitäs tulla tänne tai laittaa tota kovemmalle vaan että se jatkuu tuolla huoneessa

Kirsi: Tai sit esimerkiksi se just että jos mää nyt oon perinteisesti keittiössä mikä on monesti mun oma valintaki että mä ne itte teen ja sit niinku pojat leikkii Paavo näätkö, leikkii tossa ja sitte mm vaik-

ka on vaik mää oon niinku yksin ni sit mää niinku mä tajuan että ne niinku kuuntelee samaa ohjelmaa ku minä tässä ni tulee semmonen olo niiku semmonen, semmonen niinku yhteydellisempi olo (Paavo: joo, joo) ettei ole niinku (Paavo: Joo) itse tässä, nainen, äiti täällä keittiössä (Paavo: joo), vaan tiskaa ja laittaa ruokaa ja kaikki jätkät tossa niinku rakentaa legoilla tekniclegoilla tai leikkii junaradalla, ni kuitenkin se ääni on se (Paavo: joo), tai se kanava on se

Radio toimii mediateknologiana, jonka avulla tuotetaan ja ylläpidetään perheen yhteisyyden tunnetta. Radio luo yhteisen äänimaiseman, joka ylittää kodin tilalliset reunaehdot, sen että keittiö on erillään olohuoneesta. Radion avulla Kirsi ja Paavo luovat kokemuksen siitä, että koko perhe harrastaa yhdessä tietyn radio-ohjelman kuuntelemista. Televisio keittiössä olisi toiminut kumppanin korvikkeena. Kirsi olisi saanut keittiöön oman seuralaisen. Radio tuottaa kumppanuutta toisella tavalla. Se luo äänimaailman avulla yhteisen tilan ja yhdessä vietetyn ajan tuntua.

Puheenvuorossa Kirsi aktiivisesti suojelee perheen integriteettiä lausumallaan ”jos mää nyt oon perinteisesti keittiössä mikä on monesti mun oma valintaki että mä ne itte teen”. Lausumassa hän esittää oman keittiössä olemisensa vaihtoehtona (”jos mää”) ja identifioi sen myös omana valintanaan. Tällä hän ennakoii puheenvuoronsa herättämän mahdollisen kritiikin, joka voisi kohdistua Paavoon siitä, että hän ei ehkä tee kotitöitä yhtä paljon, mutta myös mahdollisen kritiikin itseään kohtaan siitä, että hän suostuu tekemään enemmän.

Radion avulla lievennetään asetelmaa, jossa perheen ”jätkät” rakentavat legoilla tai leikkivät junaradalla ja ”nainen, äiti” touhuaa keittiössä jääden paitsi perheen vuorovaikutuksesta. Radio häivyttää siis myös yksityiseen sfääriin kuuluvaa rajaa vapaa-ajan vieton ja töiden tekemisen väliltä. Kuunnellessamme samaa radio-ohjelmaa voimme ajatella radion kuuntelemisen ensisijaisena toimintana. Kirsi keittiössä keskittyy kuuntele-

maan radiota ja muut perheenjäsenet kuuntelevat olohuoneessa samaa ohjelmaa. Silloin leikkiminen ja kotiaskareiden tekeminen voivat näyttäytyä siinä sivussa tehtävinä toimina, eivätkä perheenjäsenet erottaudu leikkiviin ja töitä tekeviin ja yhdessä oleviin ja yksin oleviin. Toisaalta edellisessä luvussa huomasimme, miten radion avulla voidaan hallinoida kodin ihmissuhteita ja niihin liittyviä jännitteitä myös toisella tavalla. Radion äänen avulla voidaan luoda ”muuri”, joka estää lasten hälinän ja television äänten kuulumisen keittiöön, jolloin äiti voi viettää siellä ”omaa aikaa”.

Järjestyksessä, jota kutsun perheen tilaksi, rajanvetoa työn ja kotielämän välille tuotetaan konkreettisesti rajaamalla erilaisia kommunikaatioteknologioita omalle paikalleen siten, etteivät ne häiritse perheenjäsenen intiimiä vuorovaikutusta. Toisaalta mediateknologioita myös aktiivisesti käytetään perheenjäsenien yhdistäjinä (esim. edellisen esimerkin radion kuuntelutilanne) tai yhteisenä harrastuksena (lehden lukeminen yhdessä lasten kanssa, pariskunnan yhteinen internetin käyttö ja television seuraaminen).

7.2.5 Kodin nomadit

Aina kodin mediateknologioiden järjestäminen ei rakennu niin selkeän ja sovitun ”maantiedon” varaan kuin edellisissä tapauksissa. Joissakin kodeissa tietokone saattoi olla ”vaelteleva objekti”, Maria Bakardjjevan (2002, 4) huomiota lainatakseni. Vaeltelevälle objektille ei ollut muodostunut vakiintunutta paikkaa kotona tai sen oikeasta paikasta ei ollut muodostunut yhteisymmärrystä, kaikkia tyydyttävää sopimusta.

40-vuotias Mirja kertoo haastattelun alussa, että heidän tietokoneensa on yläkerrassa, ”siellä on työhuone”. Hän vielä tarkentaa: ”Kun meitä on taloudessa kaksi ihmistä, niin me pärjätään sillä yhdellä, yhteisellä makuuhuoneella ja sit se ylimää-

ränen huone on siltä työhuone.” Tietokoneen sijoituspaikka on siis ylimääräinen huone, minkä voi tulkita kertovan, että huone ei merkityksellisty ”päähuoneena”, kotiin kuuluvana ydinalueena. Huone on myös työhuone ja tietokone onkin alkujaan hankittu sitä varten, että Mirja voi hoitaa miehensä pienyrityksen laskutukset ja muut toimistotyöt. Mirja kertoo suhtautuneensa tietokoneen saapumiseen hyvin myönteisesti. Hän ymmärsi heti alkuun, että ”se on niinku helpompi kuin esimerkiksi kirjoituskone”. Mirja on myös käynyt tietokonekursseilla ja luonut itselleen kotisivut, joilla hän kertoo omasta elämästään; työasioista, kursseista, joilla hän on käynyt, harrastuksistaan ja perheestään. Mirja asuu miehensä kanssa kaksistaan. Molemmilla on tyttäret aikaisemmista liitoista, mutta nämä ovat jo muuttaneet pois kotoa. Kun haastattelija kysyy, liittyykö käyttöön mitään ongelmia tai neuvotteluita perheen kesken, Mirja kieltää ja selittää, että tyttäret käyvät kyllä usein tietokoneella, kun tulevat käymään, mutta ei siihen mitään ongelmia liity. Tämän jälkeen haastattelija kysyy, onko itse tietokoneen sijoittamiseen liittynyt mitään ongelmia, ja Mirja lähtee rakentamaan vastustaan aluksi kieltämällä, mutta puheenvuoron jatkuessa myöntää, että laitteen sijoittaminen on ollut myös problemaattista:

Haastattelija: Onks teillä sitte, jos ajatellaan tätä kotiympäristöä, niin ollu mitään pulmia sen kanssa, että mihin se sijoitetaan se tietokone?

Mirja: No, ei silleen, että silloin kun me muutettiin vuosi sitte tähän, niin se vähän oli, että kumpi noista huoneista työhuoneeks otetaan, kun ne on vierekkäiset huoneet tuolla ylhäällä. Ett se on nyt isompi se työhuone. Menikö se niin? On ne melkein samankokoiset, ne taitaa olla. On se vissiin pikkusen isompi. Ett sinne saa pistää muutakin kamaa sitte, ett se on vähä semmonen varasto sitte, että siellä on kaikkee roinaa. Ja tääl on pistokkeita hirveen hyvin. Molemmis huoneis on. Ja meill on kyll, no, tosikin on kyll kaks kaapelipistoketta, ett siinä on varmaan, saa tohonkin.

Haastattelija: Joo. Niin, sekin voi sanella vähän

Mirja: Niin. Kyllä, ilman muuta.

Haastattelija: Onks teillä aina ollu, ollu niinku toi työhuone? Vai onks tietokone joutunu olemaan jossain?

Mirja: Ei oo, aina ollu, kun, silloin ku Anna, se miun tyttö asu kotona vielä, niin, niin tota, se oli sitte hänen huoneessa oli yhdessä vaiheessa. Jokunen vuosi sitten. Ja sitt meilloli, kun asuttiin omakotitalossa, niin siinä oli, olohuone oli niin iso, ett sen pysty jakaan silleen, että se oli sitte työhuonetta oli se toinen osa siitä.

Haastattelija: Onks se tietokone ollu milloinkaan niinkun pulmallinen esine sijoittaa kotiin?

Mirja: On joo, se oli siellä silloin, tosiaan kun se oli siellä Annan huoneessa, niin ekana se ei ollu siellä, koska se oli, Anna oli sen ikäinen, että se olis istunu siellä ihan yötä päivää. Sitte, sitt tota niin, sitt kun mie tarvisin tehdä niitä firman hommi, niin miusta oli taas, mie en tykänny sitte niinku hänen huonees tehdä niitä. Niin meillä oli, se oli vaatehuoneessa aina, ett me joka kerta koottiin se.

Haastattelija: Uudestaan aina?

Mirja: Niin. Mmm. Se oli aina niinku osina siellä. Ja se oli todella hankalaa. Ett silloin niinku alko käämit palamaan ittelläkin (naurahten). Ett se oli hirveetä puljaamista. Ja sitt kun se näyttö, kun on kauheen painava, ja miulla on aika huono selkä, niin se oli, mie olin aina sitte sen varassa, että joku oli kotona, ett se nosti sen sitte keittiön pöydälle sen näytön, etten mie rikkonu selkää sen kanssa.

Mirjan puheenvuorossa tietokone syntyy problemaattisena esineenä ja tietokoneen sijoituspaikka saa merkityksen jonkinlaisena ylimääräisenä tilana. Tietokoneella on ehtinyt olla jo useampia paikkoja. Nykyisin tietokone on sijoitettuna huoneeseen, jota pidetään työhuoneena. Huone ei ole ainoastaan työhuone, sillä Mirja kertoo, että ”se on vähän semmone varasto sitte et siellä on kaikkee roinaa”. Tietokone artikuloituu osana varastoa ja nimenomaan säilytystä vaativana esineenä. Se on ollut Mirjan perheessä jonkinlaisen nomadiobjektin asemassa, jonka paikka on vaihtunut useampaan otteeseen. Se on ollut työhuoneessa, Annan huoneessa, olohuoneessa ja vaatehuoneessa. Aiemmin tietokone on vielä selkeämmin artikuloitunut säilytettävänä tavarana, sillä sitä on säilytetty vaatehuoneessa osina, jotka koottiin tietokoneeksi aina käyttöä varten. Silloin

kun perhe asui omakotitalossa, jossa oli suuri olohuone, olohuone jaettiin olohuoneeksi ja työhuoneeksi. Kaikki aiemmat säilytyspaikat vaikuttavat tavalla tai toisella ongelmallisilta. Sijoittaminen olohuoneeseen vaati tarpeeksi suuren huoneen, jonka saattoi jakaa kahteen osaan, Annan huoneessa säilyttäminen teki käytön Mirjalle epämukavaksi, koska hän joutui työskentelemään tyttärensä huoneessa ja vaatehuoneessa säilyttäminen teki tietokoneen kokoamisen työlääksi. Nyt tietokone vaikuttaisi olevan lähinnä sille kuuluvalla paikalla. Tähän vaikuttaa se, että Mirjalla ja hänen miehellään on nyt asunto, jossa on ns. ylimääräistä tilaa. Tämä johtunee siitä, että perheen tyttävät asuvat jo poissa kotoa. Toisenkin tyttären muutto on siis tuottanut ns. ylimääräistä tilaa kotiin, mutta mahdollisesti myös tietokoneen käytön ongelmattomampana, koska sitä käyttää nyt pääsääntöisesti ainoastaan Mirja itse. Mirja ja hänen miehensä hankkivat internetyhteyden vasta kun tytär oli muuttanut pois kotoa. Tätä Mirja selittää sillä, että vasta tyttären muutettua tietokoneelle löytyi vakituinen paikka, eikä sitä tarvinnut enää säilyttää vaatehuoneessa osina.

Mirjan haastattelussa tietokone ei artikuloidu osana toisia mediateknologioita. Se on ollut jonkinlainen nomadiobjekti, jonka oikea paikka vaikuttaisi olevan varaston kaltainen tila. Varaston ideaan liittyy se, että esineet, jotka ovat siellä, ovat nimenomaan säilytettäviä. Ne halutaan pitää poissa näkyviltä eivätkä ne siis kuulu kodin varsinaiseen ”lavastukseen” (Goffman 1971), siihen osaan, joka asetellaan esille muille ihmisille. Varasto on kodin tilana, Mary Douglasia mukaellen, jonkinlainen anomalia. Varasto ei oikein ole sitä, mitä jäsenämme kotina, mutta ei myöskään ei-kotia. Se asettuu näiden väliin ja on juuri siksi potentiaalisesti ristiriitoja herättävää. Varastomainen tila mahdollistaa tietokoneen rajaamisen pois kodin ydinalueilta. Se mahdollistaa sellaisten esineiden pitämisen lähellä, jotka eivät oikein kuulu käsityksemme kodista, mutta jotka kuitenkin

voivat olla arjen sujumisen kannalta käytännöllisiä.

Liisan, Aarnen, Jennin ja Pasin perheessä tietokoneen ympärille kietoutuu toisenlaista nomadiutta kuin Mirjan perheessä. Aarne on rakentanut kotiin oman lähiverkon. Heillä on kaksi tietokonetta, joista toinen on Jennin huoneessa ja toinen huoneessa, jossa perheen äiti, Liisa, tekee iltaisin töitä. Tämän huoneen yhteydessä on myös pyykkikone ja jonkinlainen kodinhoitonurkkaus. Toisen tietokoneen sijoittamista Jennin huoneeseen perustellaan sillä, että Pasin huoneessa oli jo PlayStation ja perheen kolmas televisio. Molemmilla haastattelukerroilla Liisa kuvailee, miten hän kaipaisi enemmän rauhaa televisiolta. Alkujaan televisio oli hankittu keittiöön, jotta se vähentäisi olohuoneen television turhaa aukioloa. Liisa kertoo, että nyt tilanne on kuitenkin kääntynyt sellaiseksi, että sekä olohuoneen että keittiön televisio ovat usein yhtä aikaa auki ja eri kanavilla.

Perheenjäsenten puhe keittiöstä ja olohuoneesta luonnollisina kategorioina on kiinnostava siinä mielessä, että heidän kodissaan on avokeittiö, joka on täysin samaa tilaa olohuoneen kanssa. Heillä on siis käytännössä kaksi televisiota samassa tilassa, vaikka he puhuvatkin olohuoneen televisiosta ja keittiön televisiosta. Avokeittiön syntyhistoria onkin paikannettavissa television asettumiseen osaksi kodin arjen järjestystä. Televisio synnytti uuden keittiömallin, jossa ruokailu- ja ruoanlaittotilat avautuivat muihin oleskelutiloihin mahdollistaakseen sen, että perheen äiti voi seurata televisiota tehdessään kotitaloustöitä, eikä jäisi paitsi uudesta perheen yhteisestä ajanvietosta.²⁸

²⁸ Suomessa avokeittiö voi saada hiukan toisenlaisia merkityksiä kuin brittikulttuurissa. Brittiläiseen asuntoperinteeseen ovat kuuluneet monihuoneiset talot ja pienet huoneet. Suomalaiseen asuntoperinteeseen on kuulunut avoin asumisratkaisu, jossa talon keskuksen muodosti iso tupa ja keittiö. (Juntto 1990, 347.) Siten uudet avokeittiöt voivat meillä näyttäytyä yhtä aikaa moderneina ratkaisuina, joilla on kuitenkin yhtymäkohtia vanhaan perinteeseen.

Näin mediateknologiat ja koti määrittelevät toisiaan. (Morley 1995, 177.) Mediateknologiat ja koti ovat siinä määrin toisiinsa kietoutuneita, että ilmaisu ”televisio synnytti uuden keittämömallin”, on hyvin yksinkertaistava. Kyse ei ole kausaalisuhteesta, jossa televisio on ärsyke, joka saa aikaan tietyn reaktion. Jo itse tavat, joilla televisiota on kotoutettu, kietoutuvat niihin käsityksiin, joita meillä on oikeanlaisesta kotielämästä. Nämä käsitykset eivät ole pysyviä eivätkä irrallaan mediateknologioista.

Liisa pohti haastattelun kuluessa ideaalijärjestystä, jossa mediateknologiat asettuisivat oikeille paikoilleen. Nykyinen järjestys ja sen luomat tilanteet olivat erityisesti Liisan mielestä epätydyttäviä.

Liisa: No mulla varmaan olis kyllä sit se että olis toi noi television katselut ois ihan jossaki toisessa kerroksessa että sitte jos haluaa semmosta lepoa ja rauhaa niin ei kuuluis yhtään mitään, ääniä et muut perheen jäsenet vois sitte, olla jossakin kellarissa (nauraen:) televisioo katso-, mua joskus rasittaa. Ei tietenkään silloin kun itse katsoo mutta sit kun tässäkin on näin iso tila niin sit ne äänet joskus häiritsee kyllä, (huokaisten:) mutta, musiikin kuuntelu, no ei se, niitä voi aina.

Toisella haastattelukerralla läsnä ovat vain perheen vanhemmat, joita pyydän kertomaan kodista, jossa mediateknologiat asettuisivat ideaalipaikoilleen. Liisa pohtii, että ideaalitapauksessa kodissa voisi olla aivan oma kerroksensa, jossa olisi televisio. Hän huomauttaa ironisoiden, että toimiva ratkaisu olisi jonkinlainen kellarikerros, jossa muut perheenjäsenet voisivat katsoa televisiota häiritsemättä häntä. Tämän ironisen huomautuksen voi rinnastaa ensimmäisellä haastattelukerralla Aarnen vitsailuihin siitä, että Liisa voisi mennä pihan leikkimökkiin etsimään itselleen rauhaa muiden television katselulta, kun leikkimökissä on sähkötkin. Television lisäksi tietokone herättää perheessä jatkuvaa neuvottelua siitä, kuka käyttää ja milloin käyttää. Per-

heessä on kaksi tietokonetta, joista työhuoneen tietokone on aktiivisemmassa käytössä:

Liisa: Niin sii- siihen on ruuhkaa

Aarne: Siel on, et siellon koko ajan (Liisa: niin) niinku jonotus päällä

Liisa: Niin, siitä tulee taistelua että kenen vuoro on että kuka tässä nyt on, työt menee ensin ja sit vasta, huvitukset. Mutta nuorisolleki on niin paljon tarvetta kyllä olla netissä ja, meillä mu- Jenniki siellä chattailee ilmeisesti ku sillon näitä, Harry Potter, mikä se nyt on-kaan se kerho, ja sitte se käy sit on käyny larppaamassa pari kertaa niin ne kehittelee siellä nettikeskustelussa sitä tarinaa ja muuta se istuu joskus tuntikausiakin, mut se on nyt sit omassa huoneessa kyllä mahdollista mutta seki sitte mieluummin jostain syystä tulee tuonne jos se vaan huomaa et se on vapaana

Haastattelija: Aha, just ja onks se se huone jossa säki, (Liisa: Joo) teet työt jos (Liisa: Joo) nii, justii, joo

Liisa: Ehkä sen huone on niin sekanen ettei se viihdy siellä

Aarne: Täs löytyy kaikkee

Liisa: Ja sitten jos tuol, tuo on varattu mä joudun tulee tähän töihin (viittaa ruokailutilan pöytään) ja sit täss on melua ja sit tulee kauhee (nauraen:) ristiriita, elikkä se on tämmönen niinku ketjureaktio

Haastattelija: Ketjureaktio niin justii

Aarne: Nii kyllä se mun mielestä

Liisa: Et sillai ois hyvä kyllä jos talossa ois kaks kerrosta (Aarne: joo) nii sit sais tietyt asiat toiseen kerrokseen ja,

Aarne: Ja jokaisella oma tietokoneensa

Liisa: Emmä tiedä tarviiko jokainen omaansa mutta jos olis tosiaan sellanen työtila sitte jos, tietokone vois olla erikseen ja sitte vielä työtila että, sit vaan, mäki tykkään tehdä tossa pöydän vieressä vaikka mä en konetta käytä niin sit tavallaan se on jo varattu ja sit ei pääse muut koneelle.

Liisa haaveilee, että ihannetapauksessa työhuone olisi erillään tilasta, jossa olisi tietokone. Nämä huoneet olisi loogista sijoittaa lähekkäin, mutta niiden ei tulisi olla päällekkäisiä kuten nyt, kun Liisan työskentelytilassa on perheen toinen tietokone. Aarnen näkemys ideaalikodista olisi sellainen, jossa mediatek-

nologiat olisivat langattomia ja hän mainitsee myös, että jokaisella voisi olla oma tietokoneensa. Vaikka vanhempien haaveet vaikuttavat ensisilmäyksellä erilaisilta, ovat ne kuitenkin ratkaisuja samaan ongelmaan. Tietokone näyttäytyy asiana, joka synnyttää perheessä prosessin, jota Liisa kutsuu ”ketjureaktioksi”. Ketjureaktiolla hän tarkoittaa tilannetta, jossa hän pyrkii työskentelemään huoneessa, jossa on tietokone ja perheen tytär haluaa tulla esimerkiksi chattaamaan. Vaikka toinen tietokone on Jennin omassa huoneessa, hän kuitenkin mieluummin käyttää työskentelyhuoneen tietokonetta. Liisa kuvailee miten Jenni ajaa hänet työhuoneesta ja hän menee ruokailutilaan työskentelemään sillä seurauksella, että Aarnen television katselu alkaa häiritä häntä ja ”sitte tulee kauhee ristiriita”, kuten Liisa nauraen huomauttaa. Tässä siis tietokone tuottaa perheen jäsenistä nomadeja, jotka joutuvat vaeltamaan pois paikoiltaan. Aarnen houkuttelevina kuvailemat langattomat laitteet ja Liisan haaveilema erillinen työhuone ja erillinen tietokoneen huone saattaisivat molemmat olla ratkaisuja edelliseen ongelmaan.

Aarnen, Liisan, Pasin ja Jennin perheessä keskeisinä spatioalisia jäsenyyksiä tuottavina mediateknologioina syntyvät televisio ja tietokone. Liisan puheenvuoroissa televisio syntyy laitteena, joka pääsääntöisesti ajaa hänet pois yhteisestä tilasta. Hän kertoo haaveilevansa myös kirjastohuoneesta, jossa olisi hiljaisuutta, lehtiä ja kirjoja, eikä missään tapauksessa televisiota tai tietokonetta. Tästä huolimatta televisio syntyy heidän haastatteluissaan myös perheen yhteisten jaettujen kokemusten foorumina. Liisa kertoo, miten lauantai-illat ovat perheen yhteistä katseluaikaa ja miten torstaisin hän ja Jenni katsovat yhdessä Teho-osastoa. Televisiolla on siis oikea aikansa, jolloin sillä on myös oikea paikkansa.

Mirjan tapauksessa tietokone oli nyttemmin löytänyt oman paikkansa, mutta aiemmin se oli muistuttanut ”vaeltavaa objektia”. Liisan, Aarnen, Jennin ja Pasin kotona itse laitteet py-

syivät kyllä konkreettisesti paikallaan, mutta niille ei ole löydetty oikeaa paikkaa ja perheen jäsenet joutuvat ajoittain vaeltamaan pois paikalta, jolle juuri sillä hetkellä olisivat tunteneet kuuluvansa. Yhteistä näille ”vaelteleville” tapauksille on se, että tietokoneeseen liittyvä vaeltelu on kietoutunut elämäntilanteisiin, joissa perheessä on ollut murrosikäisiä tietokoneen aktiivikäyttäjiä. Nämä tapaukset eroavatkin selkeästi tapauksista, joissa perhe koostuu kahdesta aikuisesta, joilla ei ole kotona asuvia lapsia.

7.3 Tänään koton@

Usein otamme annettuna, että mediateknologioiden merkitykset ovat kohtalaisen kiinteitä. Televisio on televisio ja kirja on kirja. Edellisten diskursiivisten järjestysten avulla on nähtävissä, miten mediatekniologiat syntyvät hyvin erilaisina, kun niitä tarkastellaankin spatiaalisten artikulaatioidensa kautta. Kodin moraalimaantiedon näkökulmasta mediatekniologiat syntyvät hyvin erilaisina riippuen siitä, mikä on keskeinen jäsenyys, jonka avulla kotoisuutta ja kodin mediakenttää järjestetään ja selitetään. Television merkitys on hyvin erilainen silloin, kun se hahmotetaan osana viihteellistä kotiteatteria kuin jos se hahmotetaan osana esimerkiksi perheen vuorovaikutuksen ylläpitoa. Yksittäisen mediatekniologian merkitys ei ole olemassa itsenäisenä ja erillisenä, vaan merkitys syntyy suhteessa toisiin mediatekniologioihin ja suhteessa siihen, miten kyseisen kodin asukkaat jäsentävät kodin ja kodin ulkopuolisen sfäärin eroa. Diskursiiviset järjestykset osoittavat myös, miten eri tavoin tietokone voidaan kotouttaa ja miten erilaisien ”merkitysten maailmojen” osaksi se voidaan liittää. Se, että tietokoneella teknologiana on niin monia funktioita ja mahdollisia sovelluksia, mahdollistaa sen oikean paikan ja oikean käytön vaihtelun.

Seuraavassa kuviossa esitän jäsenyyksen luvun tuloksista:

Kuvio 4

	Kotiteatteri	Kirjasto	Työn huone	Perheen tila
Tietokoneen oikea paikka	Televisio-tietokone	Printtimedia-tietokone	Työvälineet-tietokone	Rajattu väli-neellinen kommunikaa-tio- tietokone
Koti – työ	Mediatapetti vs. keskittyminen työ-tehtävään	Keskittymi-nen rauhassa vs. fragmen-taariset työ-tehtävät	Työvälineet omalle alueel-le – ei eroa ansiotyön ja kotityön välille	Perhe ja intiimit ihmissuh-teet vs. etäiset suhteet
Media-tekniologia	Viihdelaite	Tallenteet, merkityksel-liset tekstit	Tekniologia, väline	Ihmissuhteiden välittäjä

Tietokone näyttää muodostuvan mielenkiintoiseksi kulminaatipisteeksi, joka voi asettua osaksi hyvin erilaisia artikulaatioita. Kuten olen jo aiemmin todennut, artikulaatioissa kaikki artikulaation osapuolet syntyvät uudenaikaisina. Anteron tapauksessa tietokone asettui osaksi viihdekeskusta, johon kuuluivat myös televisio ja stereot. Jaakolla tietokone asettui osaksi kirjasto- ja arkistohuonetta. Päivillä tietokone oli selkeästi osa työvälineiden maailmaa. Tämä työ oli kuitenkin jotain muuta kuin Jaakon työhuone kirjoineen ja musiikkilaitteineen.

Näissä artikulaatioissa myös televisio, kirjat ja työvälineet artikuloituvat tietynlaisina asettuessaan tietokoneen yhteyteen. Kotiteatterin tapauksessa mediatekniologiat olivat selkeimmin medioita. Järjestys, jonka nimesin työn huoneeksi, jäsensi medialaitteita ensisijaisemmin teknologioina, työvälineinä. Kirjasto- ja arkistohuone oli esittelemistäni tapauksista ainoa, jossa mediatekniologiat korostuivat tallenteina, tiettyjen merkityksellisten sisältöjen säilyttäjinä. Diskursiivisessa järjestyksessä, jon-

ka nimesin perheen huoneeksi, mediateknologioita määriteltiin ensisijaisesti sen mukaan, miten ne niveltäytyivät osaksi perheen yhdessäoloa.

Tietokoneen problemaattisuuden kodin esineenä on ajateltu syntyvän nimenomaan työn ja kodin eron teolle. Tietokone edustaisi siis esinettä, joka tuo palkkatyön kodin alueelle ja on juuri tämän vuoksi ambivalentti. Sen kulttuurinen paikka muistuttaisi tietyiltä piirteiltään ompelukoneen paikkaa 1800-luvun loppupuolella. Ompelukoneen hankinta kotiin vaikutti ongelmalliselta, koska se hahmotettiin palkkatyöhön liittyvänä työvälineenä ja osana koneistettua ympäristöä. Se nähtiin esineeksi, joka ei sovi kotiympäristöön. (Forty 1989, 94–97.)

Eron teko kodin ja työn välillä on tärkeä huomio puhuttaessa tietokoneen paikasta kotona. Jos otaksomme, että tiedämme automaattisesti, mitä tietokoneen sijoittaminen työhuoneeseen merkitsee, jää paljon näkymättömiin. Työhuone on monella tavalla käsitteenä tyhjä, jos emme tarkastele sekä materiaalista että puheen kontekstia, joissa työhuone ihmisten puheissa rakentuu. Mirjan haastattelun varastomainen työhuone, Jaakon kirjastomainen työhuone, Kirsin ja Paavon työhuone tietokoneelle pyhitettynä ja rajattuna paikkana ja Päivin työhuone ompelukoneineen ja sahoineen osoittavat jo, että ”työhuone” voi käytännössä saada monenlaisia merkityksiä ja ilmenemismuotoja. Jokaiseen näistä spatiaalisista artikulaatioista kytkeytyy myös aivan omanlaisensa merkitys sille, mikä erottaa kodin työn sfääristä.

Spatiaalisten artikulaatioiden analyysi osoittaa, että erilaisen mediateknologioiden yksi keskeinen, turhan vähän tutkittu piirre on juuri se, miten niiden avulla tuotamme ritualistista rajanvetoa työelämän ja kotielämän sfäärien välille. Me emme vain vilkuile televisiota tai keskity kirjan lukemiseen, vaan samalla aktiivisesti tuotamme kotielämästä kokemuksena erilaista työelämää nähden. Ensisilmäyksellä voi siis vaikuttaa siltä,

että vain lojumme passiivisina sohvaperunoina kanavia vaihtanen, kun itse asiassa samalla *aktiivisesti* tuotamme ja pidämme yllä ritualistista rajanvetoa eri elämänalueiden välillä.

Syy, miksi median muotoja ei juuri ole tarkasteltu työelämän ja kotielämän rajan vetämisen resursseina, lienee siinä, että tällainen tutkimus vaatii nimenomaan kodin eri mediateknologioiden tutkimista. Tämän ritualistisen rajanvedon esille saamisessa on välttämätöntä tarkastella eri median muotojen välisiä suhteita kodissa ja sitä kodin mediamoraalia, joka näistä suhteista rakentuu. Teknologian tutkimus lähtee yhä usein liikkeelle kiinnostuksesta jotain yksittäistä teknologista artefaktia kohtaan. Tällöin jää helposti näkymättömiin, miten eri mediateknologioita voidaan hyödyntää resursseina tuotettaessa kokemusta erillisistä elämän sfääreistä.

Frans Mäyrä, Tere Vadén ja Ilpo Koskinen (2005, 16) ovat tähdentäneet, että kodin teknologioita kehitettäessä olisi kyettävä huomioimaan, että kodeissa usein asuu useampia ihmisiä kuin yksi. Heillä voi olla toisistaan poikkeavat käsitykset siitä, mitä he toivovat kotielämältä. Toiseksi uusien teknologioiden tulisi mahdollistaa paitsi informaatiosta, vuorovaikutuksesta ja mediasisällöistä nauttiminen, myös informaation ja vuorovaikutuksen ”suodattaminen” ja kontrollointi. Laitteita kehitettäessä olisi yhä tärkeämpää huomioida se, että ne paitsi tuottavat uusia vuorovaikutuksen mahdollisuuksia, myös mahdollistavat selkeiden rajojen ylläpidon eri elämänalueiden välillä.

Kuten luvun alussa totesin, diskursiiviset järjestykset eivät aina välttämättä ilmene ”puhtaina” siten, että yhdessä kodissa sovellettaisiin vain yhtä jäsennystepapaa. Osittain tämä johtuu varmasti siitä, että samankin kodin asukkaiden kokemukset kodin ulkopuolisesta maailmasta, lähinnä työ- tai opiskelumaa-ilmasta, voivat olla luonteeltaan erilaisia. Saman katon alla asuu ihmisiä, jotka pyrkivät jäsentämään näiden eri sfäärien suhdetta eri tavoin. Tällöin myös kodin tietokone voi syntyä niin merki-

tyksiltään kuin myös käytännön sijoittelun kautta eräänlaisena nomadiobjektina, joka ei vaikuta asettuvan ”oikealle” paikalleen, oikeaan käyttöön. Kun yksi perheenjäsen haluaa tuottaa rajanvetoa luomalla kotiin ”mediataustan”, joka voi tarkoittaa esimerkiksi jatkuvasti läsnä olevaa television ohjelmavirtaa ja samanaikaisesti auki olevaa tietokonetta ja selailtavaa lehteä, voi toinen kaivata juuri päinvastaista keskittyneisyyden ja yhden asian äärellä olemisen kokemusta.

8. Mediateknologioiden kotouttaminen

Tutkimuksessani olen tarkastellut, miten uusia mediateknologioita kotoutetaan. Toiseksi olen analysoinut, millä tavoin kotouttaminen liittyy moraalisuuteen. Teknologioiden merkitykset rakentuvat kodin tilallisten ratkaisujen, sukupuolittuneiden käytäntöjen ja median muotojen välisissä suhteissa. Tässä luvussa kokoan yhteen tutkimukseni tulokset ja pohdin niiden merkitystä. Tarkastelen tutkimustuloksiani ensin siitä näkökulmasta, miten teknologioita kotoutetaan tuottamalla rinnastuksia uuden ja tutun välille ja miten tätä prosessia on mielekästä ajatella myös moraalisenä projektina. Toiseksi tarkastelen, miten tilallisilla ratkaisuilla, niin haastattelu- ja havaintoaineistossa kuin lehtiaineistossa, tuotetaan mediateknologioiden merkityksiä. Tuon jälleen esille, miten tämä järjestäminen on moraalinen projekti siinä määrin, että voimme puhua kodin mediateknologioiden moraalimaantiedosta. Osoitan myös, miten haastatteluvuorovaikutuksessa rakentuu sukupuolittuneita asiantuntijuuksia ja miten asiantuntijuudet ja niiden velvollisuudet ja vastuut liittyvät osaksi mediateknologioiden merkityksiä. Esitän myös ehdotuksia ja pohdintoja tulevaisuuden sosiologiselle teknologian tutkimukselle.

Luvussa kaksi analysoimissani tieteellisissä teksteissä teknologia avautui kahdesta lähtökohdasta. Ensinnäkin teknologia teki ihmisistä vieraantuneita, riisti heiltä mahdollisuuden autenttiseen olemiseen. 1970-luvun kirjoittajat tunnistivat, miten julkinen alue osittain juuri mediateknologioiden vuoksi kutis-

tui ja kodin tulkittiin muuttuneen markkinapaikaksi. Toiseksi tuoreemmissa sosiologisissa keskusteluissa teknologia voidaan tulkita välineenä, joka mahdollistaa kodin merkityksen ”paluun”, kodin uuden renessanssin. Molempia edellisiä näkemyksiä yhdistää ajatus, että teknologia saa aikaan muutoksia kodin merkitykseen. Vaikutukset voivat saada teksteissä joko negatiivisen tai positiivisen arvolatauksen. Roger-Pol Droitin ajatusta seuraten molemmat lähtökohdat voivat estää meitä näkemästä joitakin niitä tavoista, joilla esineet sekoittuvat osaksi kotielämäämme:

Viimeiseksi haluan vielä korostaa seuraavaa näkökohtaa: asenteemme esineisiin ilmentää suhdettamme itseemme. Jos esineet kiehtovat meitä ja saavat meidät pauloihinsa, emme enää tiedä, missä olemme. Jos sen sijaan torjumme esineet ja halveksimme niitä, ajaudumme syrjään myös itsestämme. On pysyteltävä näiden kahden vaihtoehdon välissä, aina valmiina kohtaamaan esineitä, aina kärkkäänä näkemään, kuinka ne sekoittuvat meihin ja tunkeutuvat muka riippumattomaan tilaamme. Olemme oman itsemme ”keskiössä” vain, jos siedämme ajatuksen, ettei tällaista keskiötä ole. (Droit 2005, 206–207.)

Ajatuksen siitä, että olemme oman itsemme ”keskiössä” vain, jos kestämmme ajatuksen, ettei keskiötä ole olemassa, voi ajatella keskustelevan niiden tekstien kanssa, jotka näkevät teknologian joko autenttisuuden esteeksi tai auttajaksi. Katkelmaa voi lukea myös suhteessa populaareihin diskursseihin, jotka saattelevat uusia teknologioita luoksemme. Nämä diskurssit ovat esitelleet niin kauniita utopioita kuin kauhuskenaarioitakin. Kun kotouttamisen käsitteen hengessä ajattelemme mediateknologioita enemmän osana kodin ”väestöä”, saamme paremmin näkyville kotouttamiseen liittyvän moraalisen työskentelyn ilman, että tutkijan on välttämätöntä osallistua tähän moraaliseen järjestämiseen. Tutkimukseni tuloksena ei siis synny kuvausta siitä, minkälaista oikean kotielämän mediateknologioiden kanssa tulisi olla. Vaikka irtisanoudun tällaisen kuvauksen tuottamisesta,

lähestymistapani jättää ”tilaa” sille, että voin kritisoida tiettyjä kulttuurisia käsityksiä ja esittää niille vaihtoehtoja.

Mediateknologioiden kotouttamisessa on keskeistä, että ihmiset muokkaavat esineitä osaksi kodin arkea, mutta samalla esineet muokkaavat arkeamme. Jos ajattelemme, että kotouttaminen viittaa vain yksilöiden toimiin mediateknologian haltuun ottamisena, meiltä jää näkemättä, miten oma olemisemme on riippuvaista näistä esineistä. (Aiheesta Lehtonen 2003.)

8.1 Vieraasta kotoisaa

Uudempia mediateknologioita artikuloidaan aineistossa suhteessa ideaaliseen käyttöön ja ideaalisiin mediateknologioihin. Tämä näky ensinnäkin siinä, miten uudempia mediateknologioita kotoutetaan rinnastamalla niitä kirjoihin ja sanomalehtiin. Toiseksi tämä näky tavassa puhua uudemmista mediateknologioista puutteellisina. On mielekästä kertoa, mitä tietokoneesta puuttuu ja matkapuhelin voidaan esitellä mainitsemalla, että se on oikeastaan ”puhas puhelin”. Tekniikka tunnustetaan tekniikaksi silloin, kun se ei ole kotoutunut arkeemme. Kun se on kotoutunut, se ei enää samassa mielessä tule tunnustetuksi tekniikkana, vaan se on esimerkiksi juuri ”puhas puhelin”. Uudempia teknologian muotoja kotoutetaan riisumalla niistä oman käytön kannalta turhia ominaisuuksia. Toiseksi puutteista kertomisen voi tulkita käyvän implisiittisesti keskustelua 1990-luvun lopun ja 2000-luvun alun teknologisen murrosdiskurssin kanssa, jossa laitteita esiteltiin vallankumouksellisesti uusina.

Ideaalinen on aineistossa läsnä myös mediamoraalin rakentamisessa. Internet ja tietokone kotoutuvat ”oikealle” paikalleen kodin arjessa silloin, kun niiden käytöstä voidaan puhua metaforisena kirjastoon menemisenä tai lehden lukemisena. Tällöin ne asettuvat jatkumolle niiden asioiden (kirjat ja lehdet) ja te-

kemisten (lukeminen ja kirjastoon meneminen) kanssa, jotka ovat tunnustetusti hyviä ja oikeutettuja. Uusien teknologioiden ja printtimedian artikulaatio voi selittyä osittain sillä, että teknologinen murrosdiskurssi ei tarjonnut välineitä uudempien laitteiden arkisen käytön kuvaamiseen. Murrosdiskurssi kertoi mahdollisuuksien maailmoista, ei niinkään median eri muotojen arjen käytöistä tai arjen konteksteista. Uuteen teknologiaan liittyvät ”vakavammat perustelut”, jotka ainakin näennäisesti puhuvat enemmän arjen käyttökonteksteista, voivat esittää toimintavaihtoehtoja, jotka ovat arjessa marginaalisia. Tietokoneetta on esitelty välineenä, joka mahdollistaa esimerkiksi kodin organisoidun kirjanpidon ja yhteydenpidon omiin kunnantaluutettuihin. Mika Pantzar (1996, 91) huomauttaakin, että usein ne käyttötavat, joita alkuun kritisoidaan runsaimmin, ovat lopulta niitä, jotka ajan myötä vakiintuvat vakavimmin otettaviksi. Sen sijaan julkisuudessa ehdotetut ”vakavammat” käyttötavat alkavat vaikuttaa jopa koomisilta. Tästä hyvän esimerkin tarjoavat Petri Saarikosken (2004) esittämät analyysit tietokoneharrastamisesta. Virallisissa tietoyhteiskuntapuheissa kuten myös populaariesityksissä tehtiin erityisesti 1980-luvulla selkeää eroa tietokoneen hyödyllisen käytön ja huvittelun välille. Tietokonemainokset esittivät jo 1980-luvulla tietokonetta kansallisena projektina, uuden tulevaisuuden rakentajana, jota kuului käyttää opiskelun ja hyödyn välineenä. Jako hyötykäyttöön ja huvikäyttöön ei historiallisesti tarkasteltuna ole kuitenkaan perusteltu. Pelaaminen on ollut Saarikosken mukaan tärkein yksittäinen tekijä kehityksessä, jonka myötä tietokone on vähitellen arkipäiväistynyt. Monet pelikulttuurista lähtöisin olevat taidot ja sovellukset ovat myöhemmin kehittyneet ”vakavimmiksi” toiminnan ja tekniikan muodoiksi.

Uusia teknologioita saatelleet diskurssit ovat siis tuottaneet visioita mahdollisuuksien maailmoista ja toisaalta vakavamielisempiä visioita teknologiasta yhteiskunnallisen osallistumisen

ja arjen järkevän organisoinnin välineenä. Tämä voisi jo osittain selittää, miksi teknologian kotouttamisen resurssina niin luontevasti hyödynnetään printtimediaa, siihen liitettyjä merkityksiä ja käytäntöjä. Printtimedia on kaikille tuttu ja arkinen asia, jonka avulla uutta tehdään ymmärrettäväksi. Printtimediaa hyödynnetään paitsi välineiden kotouttamisessa arkistamisen merkityksessä, myös mediamoraalin tuotannossa. On mahdollista, että uusien teknologioiden asettuessa pysyvämmiin arkeen niitä artikuloidaan toisin, enemmän omaehtoisina median muotoina.

Mary Douglasin (2000) mukaan uuden omaksumisessa keskeistä on kategorisointi, asioiden sijoittaminen niille kuuluvaan lokeroon. Kohdatessaan uusia asioita ihmiset joutuvat pohtimaan, miten ne sijoittuvat osaksi tuttua järjestystä. Uutta teknologiaa kotoutetaan etsimällä samankaltaisuuksia ja eroavuuksia jo tutumpien asioiden kanssa. Printtimedia on luonteva ja tuttu resurssi artikuloida uusia teknologioita nimenomaisesti suomalaisessa kontekstissa. Suomessa ajatukseen sivistyksestä ja sivistyneisyydestä on kuulunut paitsi klassinen kirjallinen sivistyneisyys, myös tekninen kompetenssi. Tällainen sivistyskäsitte on kansainvälisesti katsoen varsin omintakeinen. Omalaatuinen sivistyskäsitteemme voi selittää sitä, miksi printtimedian ja teknologian artikulaatio on kenties luontevampi suomalaisessa kontekstissa kuin se olisi muualla. Teknologinen kompetenssi ja kirjallinen sivistyneisyys kuuluvat meille samaan, sivistyneen ihmisen ihannekuvaan. (Aiheesta Pantzar 2000, 252.) Siten printtimedian avulla uusien teknologioiden kotouttaminen voi olla kansallinen erityispiirteemme.

Kun ihmiset pelkistävät uusia teknologioita, heidän herkästi tulkitaan vastustavan innovaatioita, vaikka yhtä lailla heidän toimintaansa voisi tulkita pyrkimyksenä luoda monimutkaiseen ilmiöön selkeyttä ja aktiivisena laitteen kotouttamisena. Yhdellä käsitteellä internet olemme päätyneet viittaamaan mo-

nenlaisiin erilaisiin toimintoihin ja tehtäviin, erilaisiin sisältöihin ja erilaisiin teknologisiin sovelluksiin. Näin laaja-alaisena käsitteellistyneenä internet ei voi mitenkään kuvata arkista internetin käyttöämme. Osittain käsitteen laaja-alaisuudesta voi johtua myös tutkimukseen osallistuneiden puheessa ilmenevä ”hankaluus” kuvata omaa käyttöä riittävänä ”internetin käyttämisenä”. Mielekkäämpää on kertoa siitä, miten rajallista ja puutteellista oma käyttö on.

Teknologian tutkimuksiin on toisinaan kirjoitettu sisään ajatus, että teknologia nimenomaan *kehittyy*. Teknologiasta tulee parempaa ja hienostuneempaa ja ihmiset ovat muutosvastarintaisia, jos eivät liity kehitykseen mukaan. Laitteita käytetään tavallaan väärin, jos niiden useita hienostuneita ominaisuuksia ei hyödynnetä. Ajatus siitä, että teknologia kehittyy, näkyy myös siinä, miten teknologian tutkimuksessa uusimman teknologian ymmärretään olevan tutkimuskohteena merkityksellistä jo uutuutensa vuoksi. Tämä oletus ei tutkimuksen lähtöajatuksena ole kuitenkaan itsestään selvä ja kiistaton. Erityisesti silloin, kun tutkimuksen tarkoituksena on piirtää jonkinlaisia suuntaviivoja tulevaisuuteen, helposti ajattelemme, että on perusteltua ja jopa tärkeää rajata tutkimuksesta ulos sellaiset teknologiat ja median muodot, jotka ovat vakiintuneempia ja tuttuja. Kenties tällainen lähtökohta sisältää myös pelon, että jos tarkastelisimme tutumpia mediateknologioita, emme enää kykenisi keksimään mitään todella uutta ja tuoretta. Tuttu peittäisi silmämme tuoreilta näkemyksiltä.

Ronald E. Rice (1999, 25–32) on tuonut esille, miten uusia teknologioita arvioidaan hyvin erilaisista lähtökohdista kuin perinteisempiä median muotoja. Ricen mukaan voisimme ymmärtää uusia teknologioita monimuotoisemmin, jos kääntäisimme analyttisen katsemme enemmän myös niihin median muotoihin, joita pidämme perinteisinä. Mediateknologiaan liittyy aina erilaisia konventioita ja käytäntöjä. Perinteisempien

median muotojen kohdalla nämä ovat kuitenkin meille näkyvämmämpiä, sillä ne ovat osa arkemme rutiininomaisuutta, osa arjen itsestäänselvyyttä. Osittain tämä itsestäänselvyys johtuu Rican mukaan siitä, että vanhemmat median muodot ovat ehtineet vakiinnuttaa paikkansa jo ennen kuin nykyisen kaltaista mediatutkimusta on alettu tehdä. Tämän vuoksi perinteisemmät median muodot eivät myöskään ole kohdanneet samanlaista arviointia kuin uudemmat.

Tutkimukseni osoittaa, että nykyhetken ja perinteisempienkin mediateknologioiden tarkasteleminen on tärkeää silloin, kun pyrimme ounastelemaan tulevaa. Vaikka en aineistoni pohjalta voi esittää suoria tulkintoja siitä, miten mediateknologioiden merkitys tulee muuttumaan tai minkälaisina resursseina mediateknologiat voisivat tulevaisuudessa toimia osana kotielämää, nykyhetken tulkitseminen voi toimia pohjana valistuneille arvauksille. Jotta erilaisten mediateknologioiden kehittäjät voisivat kuvitella tulevaa, on heidän ymmärrettävä nykyhetkessä rakentuvia eri mediateknologioiden välisiä suhteita. Jotta osaisimme kehittää niin uusia kuin perinteisempiä mediateknologioita, on ymmärrettävä, mitä funktioita ja merkityksiä esimerkiksi printtimedialla tai radiolla ja televisiolla on ihmisten arjessa.

Analyysin tuloksena selvisi, että vaikka uudet teknologiat ovat saapuneet tietynlaisen murrosdiskurssin saattelemina ja ihmiset neuvottelevat tämän murrosdiskurssin kanssa, myös toisenlaisia merkityksellistämisen tapoja tässä dialogissa voi syntyä. Mary Douglasin näkemys siitä, että uusi asia pyritään aktiivisesti sijoittamaan sille kuuluvaan lokeroon ja siis muokkaamaan osaksi tuttua järjestystä, jättää huomiotta uusien merkitysten syntymisen mahdollisuuden. Täydensin analyysiäni artikulaatioteorialla, joka tähdentää, että artikulaatiossa syntyy aina uusi kokonaisuus. Kokonaisuuden kaikki elementit syntyvät nimenomaan suhteessa toisiinsa. Artikulaatioteoria, täyden-

täessään Douglasin näkemyksiä, tuotti mahdollisuuden tunnistaa sen miten kotouttamisprosesissa syntyy myös aidosti uusia merkityksiä.

1990-luvun lopun julkinen kirjoittelu tuotti kuvaa suomalaisista uusien teknologioiden varhaisina omaksujina. Kansainvälinen lehdistö kertoi, että Nokia ja Suomi olivat luomassa ”uutta mobiilia tietoyhteiskuntaa” (Pantzar 2000, 248.) Teknologisen murroksen diskurssi rakensi eroa uusien ja vanhojen mediateknologioiden välille. Aineistossa nämä jäsennykset tunnistetaan, mutta samalla murrosdiskurssia haastetaan purkamalla uuden ja perinteisten mediateknologioiden ero. Kulttuurisesti uusia jäsennykset ovat printtimedian määrittäminen mobiilina median muotona sekä tapa arvioida printtimediaa käyttöliittymänä. Kotoutettaessa uusia mediatekologioita voi siis syntyä aidosti uusia piirteitä myös vanhaan ja tutuimmasta tutuimpaan.

Tulevaisuudessa sosiaalitieteellinen teknologian tutkimus voisikin analysoida ja pohtia sitä, miten uusien mediateknologioiden ja perinteisempien median muotojen mobiilius eroaa ja missä suhteessa eri median muodot tarjoavat samankaltaisia kokemuksia mukana kannettavuudesta. Tutkimus voisi myös kohdistua siihen, minkälaisia yksityisyyden hetkiä ja merkityksiä eri median muodot mahdollistavat. Uusien teknologioiden mukana kannettavuudesta ja niiden tarjoamasta yksityisyydestä julkisilla paikoilla on viime vuosina puhuttu runsaasti. Sitä, mikä mukana kannettavuudessa ja yksityisyydessä on *aidosti* uutta ja tuoretta, ei ole tutkittu siten, että olisi huomioitu, miten esimerkiksi muita median muotoja käytetään tuottamaan kokemusta yksityisyydestä ja julkisen tilan hallinnasta.

Huhtikuun 2001 *Wired*-lehden numerossa ilmestyi artikkeli, joka oli otsikoitu ”*The Hot New Medium: Paper*” (Silberman 2001). Artikkelissa kerrotaan Ruotsissa kehitellystä kynästä, jonka avulla ”kuilu” paperin ja internetin välillä voitai-

siin ylittää tai jopa sulkea kokonaan. Innovaatiota kehittelevän ryhmän jäsen kuvailee artikkelissa innostuneesti oivallustaan paperin avuista käyttöliittymänä. Hän mainitsee, miten paperi on nykyisistä ”näyttöpäätteistä” kaikkein edistynein muun muassa siksi, että tämän näyttöpäätteen resoluutio ja kontrasti ovat ideaaleja. Paperi on myös halpaa ja sen käyttämiseen koululaitos tarjoaa vuosia kestävästä ilmaista koulutusta. Lisäksi edullisuutensa ja keveytensä vuoksi paperisen ”näyttöpäätteen” voi helposti lahjoittaa kenelle vain. Printtimediaa, kuten muitakin vakiintuneimpia median muotoja, voidaan siis hyödyntää ”analyttisinä resursseina” (Sellen & Harper 2002, 141), joiden avulla on mahdollista kehittää myös nykyisiä uusia teknologioita eteenpäin. Saadessamme konkreettista tietoa paperisen median funktioista ja merkityksistä arjessa, saamme myös tietoa siitä, miksi vaihtoehtoiset mediateknologiat eivät tietyissä tilanteissa aina korvaa paperia. Tämän tiedon avulla on mahdollista pohtia, miten uudet teknologiat ja printtimedia voisivat paremmin tukea tai korvata toistensa funktioita.

Yksi keskeinen tutkimustulokseni oli, että printtimedian tietyistä piirteistä on tultu uudella tavalla tietoisiksi. Kun printtimediaa yhä enemmän arvioidaan käyttöliittymänä käyttöliittymien joukossa, voi tietysti kysyä, eikö tämä tuota paperisesta mediasta yhden mediateknologian muiden joukossa. Kulttuurisesti uusi tapa jäsentää printtimediaa mobiilina mediateknologiana ja käyttöliittymänä voi ajan myötä myös rapauttaa printtimedian erityistä moraalista asemaa. Jonkinlaisena heikkona signaalina tästä voisi nähdä muun muassa sen, miten eräs haastateltavista kertoi kokevansa sanomalehden ylellisyystuotteeksi. Jos jokin on ylellisyystuote, se ei enää ole samalla tavalla arjen välttämättömyys. Ylellisyystuotteella ei myöskään voi olla aivan samanlaista moraalisen hyvän asemaa. Ylellisyystuotteet ovat jotain, mitä hankitaan satunnaisemmin, jotta saataisiin arkeen sitä jotain erityistä. Vaikka ylellisenkin voi ajatella kuu-

lunan arkeen, ei se samalla tavalla ole arkista kuin jokapäiväiset rutiinitoiminnot. Kulttuurinen jäsentämisen muutos, joka tänään voi saada meidät joissain tilanteissa näkemään printtimedian erityisyyden, voi siis ajan myötä myös häivyttää tuota erityisyyttä. Olen jo aiemmin todennut, että emme myöskään voi ajatella ihmisten analyysien printtimedian käytettävyydestä olevan mitenkään itsestään selvästi irrallaan tavasta ymmärtää printtimedia moraalisenä hyvänä. Kun arvioimme printtimedian käytettävyyttä, tämä arviointi ei välttämättä tai edes todennäköisesti voi olla täysin ”puhdas” moraalisen arvioinnista.

Mainintojen siitä, miten ulkomaan matkalla kirja on kannettavin mediateknologia tai ruuhkabussissa on helpompi lukea näyttöpäätteeltä, voi Raymond Williamsin (1990, 22) ajatuksia seuraten ajatella kertovan asioiden mobiiliuteen ja ihmisten liikkuvuuteen liittyvästä lisääntyneestä tietoisuudesta. Vielä joitain vuosia sitten arviot esimerkiksi printtimedian mobiiliudesta olisivat todennäköisesti kuulostaneet oudoilta ja käsittämättömiltä. Uudet mediateknologiat ovat luoneet kontekstin, jossa edellisen kaltaiset arviot ja niihin liittyvät tilannekuvaukset kuulostavat järjellisiltä. Raymond Williams korosti myös sitä, ettei kyse ollut vain tietoisuudesta abstraktilla tasolla, vaan että mobiiliuteen liittyi uudenlainen eletty kokemus. Ihmisten tuottamien tilannekuvausten pohjalta voi arvella, että ihmisillä on uudenlaista tilannetietoisuutta sen suhteen, milloin he valitsevat jonkin median muodon tiettyyn hetkeen ja tiettyyn käyttöön. Tämä tietoisuus on voinut syntyä vasta uudempien mediateknologioiden myötä.

Haastateltavien tuottamat kuvaukset, joissa he määrittelevät printtimediaa mobiilina median muotona ja käyttöliittymänä, kertovat usein hyvin arkisista tilanteista. Puhutaan sängyssä, ruuhkabussissa tai vessassa lukemisesta. Näitä tilannekuvauksia voi tulkita myös ironiana, joka kommentoi julkisen kirjoittelun tuottamaa kuvaa uudesta mobiilista elämäntavasta. Mai-

nosten ja muun julkisen kirjoittelun tuottama mobiilius määrittynyt harvoin näin arkisena asiana. On tietysti ymmärrettävää, ettei uutuustuotteita markkinoida tarjoamalla unelmia, joissa kyseistä tuotetta voidaan käyttää kätevästi sängyssä tai vessassa. Tällaisesta mobiiliudesta puhuminen purkaisi uuden ja vanhan asetelman, joka kuitenkin on peruslähtökohta silloin, kun perustellaan tuotteen viehätystä juuri uutuutena.

Kun ihmiset perustelevat jonkin median muodon käyttöä, he tuottavat kuvauksia arkisista tilanteista, joissa he päätyvät valitsemaan joidenkin mediateknologioiden välillä. Tilannekuvauksen avulla on mahdollista päästä tarkastelemaan eri median muotojen erityispiirteitä. Tällä havainnolla on merkitystä myös sosiologiselle teknologian tutkimukselle tulevaisuudessa. Analysoimalla haastattelupuheessa tuotettuja tilannekuvauksia, jotka usein saattavat syntyä haastatteluissa ikään kuin sivutuotteena, esimerkinomaisina mainintoina ja perusteluina, voidaan saada konkreettista informaatiota arjen mediavalinnoista. Teknologian kehittäjien ongelma on, että laitteiden tekninen hienostuneisuus ei ratkaise, omaksutaanko kyseinen teknologia. Laitteen omaksuminen riippuu siitä, onko laite käyttäjän näkökulmasta toimiva. Ihmisiltä on kuitenkin vaikea saada suoraa informaatiota kokemuksista konkreettisten laitteiden kanssa, sillä he pyrkivät antamaan toiminnastaan rationaalisen ja ylevän kuvan. (Raudaskoski & Arminen 2003, 49.) Jos haastatteluaineistojen analyysissä kiinnitettäisiin enemmän huomiota arjen konkreettisiin tilannekuvauksiin, edellinen ongelma ei olisi niin ylitsepääsemätön.

Tutkimuksen teossa on aina kyse myös rajausten tekemisestä. Kun lähdin keräämään aineistoa ihmisten kotien media-arjesta, arvelin, ettei tällaisella tutkimusaineistolla ole mahdollista saada mediateknologioiden erityispiirteitä esille. Ajattelin, että yksittäisen mediateknologian erityispiirteet saadaan parhaiten esille, jos keskitytään keräämään aineistoa vain juuri kyseisestä

mediateknologiasta. Tietyissä mielessä näin onkin. Jos olisin juttanut ihmisiä vain heidän matkapuhelimen tai tietokoneen käytöstään, olisin varmasti saanut monipuolisen kuvan matkapuhelimen tai tietokoneen merkityksistä. Tämän tutkimuksen aineisto osoitti kuitenkin sen, että tutkittaessa laajemmin arjen mediakenttää on mahdollista oppia myös jotain uutta yksittäisten mediateknologioiden erityispiirteistä. Tällaisella aineistolla pääsemme paremmin käsiksi siihen, miten yksittäisenkin mediateknologian merkitys rakentuu suhteessa toisiin mediateknologioihin.

8.2 Kodin moraalimaantieto

Mediateknologiat ovat myös esineitä. Koska ne ovat paitsi teknologisia tavaroita myös *mediateknologioita*, ne eroavat monista muista kodin esineistä esimerkiksi siinä, miten ne luovat ”linkkejä” kodin ulkopuoliseen maailmaan. Mielenkiintoista on, että samalla kun niiden voidaan ajatella laajentavan kodin rajoja sen seinien ulkopuolelle, ne myös voivat luoda uudenlaisia yksityisiä tiloja ja aikoja kodin seinien sisälle. Uudet mediateknologiat voivatkin haastaa Csikszentmihalyin ja Rochberg-Haltonin (1981, 38) klassisen esinemaailman tutkimuksen tuloksia. Tutkimuksessa he jaottelevat esineet niihin, jotka korostavat ihmisen yksilöllisyyttä ja niihin, jotka tähdentävät yksilön integroitumista sosiaalisen ympäristönsä kanssa. Matkapuhelin on esine, joka korostaa yksilöllisyyttä, sillä onhan sen myötä puhelimesta tullut yksityinen laite. Toisaalta matkapuhelin voi olla laite, joka symboloi esimerkiksi uudenlaista osallistumista suomalaisuuteen. Tällöin se toimisikin symbolisella tasolla osoituksena matkapuhelimen omistajan integroitumisesta sosiaaliseen ympäristöönsä. Roland Barthes (1994, 137–138) kirjoittaa kirjassaan *Mytologioita* siitä, miten uusi Citroën oli ranskalaisille yhteinen kokemus. Nekin, jotka eivät

autoa omistaneet, osallistuivat Citroën-kokemukseen, sillä nuo uudet automallit olivat ”määrätyn aikakauden suuria luomuksia, jotka kokonainen kansakunta kuluttaa pikemminkin kuvina kuin käyttämällä”.

Mediateknologioiden esineellisyys voi vaikuttaa itsestään-selvyydeltä. Tottahan jokainen ymmärrämme, että televisio ja tietokone ovat kotiemme esineitä. Kuitenkin tutkimuksissa mediateknologioiden esineluonne on David Morleyn (1995) mukaan useimmiten ohitettu. Morley onkin peräänkuuluttanut tutkimuksilta herkkyyttä sen suhteen, että mediateknologioiden merkitys ei pelkisty niiden sisältöihin. Televisio ei ole vain ohjelmia, tietokone ei vain tekstinkäsittelyä ja internetsivuja. Molemmat ovat myös kodin esineitä ja tällä esineellisyydellä on merkitystä. Morleyn näkemys tuki huomioitani siitä, miten merkityksiä pidetään yllä ja tuotetaan esimerkiksi sillä, että mediateknologia esineenä päädytään sijoittamaan tiettyyn tilaan, tiettyjen toisten esineiden yhteyteen. Myös näillä ratkaisuilla tuotamme mediateknologian tietynlaisena, asetamme sen määrättyihin yhteyksiin, liitämme siihen merkityksiä. Spatiaalisten artikulaatioiden tutkiminen osoitti nimenomaan, miten yksittäisen mediateknologian merkitys ei ole olemassa itsenäisenä ja erillisenä, vaan syntyy suhteessa toisiin mediateknologioihin. Kodin moraalimaantiedon näkökulmasta mediateknologiat syntyivät hyvin erilaisina riippuen siitä, mikä oli se keskeinen jäsennys, jonka avulla kotoisuutta ja kodin mediakenttää järjestettiin ja selitettiin.

Ratkaisuni tarkastella tietokonetta anomaliana, elementtinä, joka ei yksiselitteisesti sovi valmiisiin lokeroihin, toimi hyvin analyttisenä apuvälineenä. Haluan kuitenkin korostaa, että anomalian tunnistaminen on aina empiirinen kysymys. Tunnistin aineistosta jo varhain sen, miten tietokone kodin teknologiana herätti runsaasti spontaania pohdintaa sen oikeasta käytöstä ja etenkin oikeasta sijoittelusta. Tietokoneen tar-

kasteleminen anomaliana loi näkökulman tarkastella sitä kiin-
topisteenä, jonka kautta moraalista järjestämistä toteutettiin ja
neuvoteltiin.

Spatiaalisten artikulaatioiden analyysin avulla oli mahdol-
lista tuottaa tulkintoja siitä, miten mediateknologioiden avul-
la tuotamme ritualistista rajanvetoa työelämän ja kotielämän
sfäärien välille. Tämä onkin ollut turhan vähän tutkittu me-
diateknologioiden piirre. Me emme vain vilkuile televisiota tai
keskity kirjan lukemiseen, vaan samalla aktiivisesti tuotamme
kotielämästä kokemuksena erilaista työelämään nähden. Ensi-
silmäyksellä voi vaikuttaa siltä, että vain lojumme passiivisina
sohva-perunoina kanavia vaihtaen, kun itse asiassa samalla tuo-
tamme ja pidämme yllä ritualistista rajanvetoa eri elämänaluei-
den välillä. Georg Simmel (2005, 71) sivuaa sitä, miten työelä-
mä ja vapaa-aika rakentuvat suhteessa toisiinsa analysoidessaan
Berliinin maailmannäyttelyä ja sitä, mikä ihmisiä kiehtoo maa-
ilmannäyttelyn ”ohi vilahtevien vaikutelmien” runsaudessa ja
kirjossa:

Moderni ihminen yrittää viihtymisen ja nautiskelun saralla kom-
pensoida yksipuolista ja yksitoikkoista työtään keräämällä erilaisia
vaikutelmia ja vaihtelemalla virikkeitä nopeasti ja kirjavasti. (...)
Ne monitahoiset voimavarat, jotka tekevät ihmissielusta mikrokos-
moksen ja joille modernin työn eriytyminen ei tee täyttä oikeutta,
yrittävät kiihkeästi löytää täyttymyksensä vastaanottamisen ja naut-
timisen sisältämästä monipuolisuudesta, erojen korostumisesta ja
vastakkaisuuksien yhteenkietoutumisesta (Simmel 2005, 71).

Mitä ilmeisimmin Simmelin tulkinnassa työ viittaa nimen-
omaan teollisen työn monotonisuuteen. Simmelin tulkinta
vuodelta 1896 ei siis puhu tai edes voisi puhua esimerkiksi mo-
dernista toimistotyöstä, joka uusien teknologioiden myötä voi
tarkoittaa hyvin erilaisia, jopa merkityksiltään monin tavoin
vastakkaisia asioita. Eräs haastateltava kuvaili sitä, kuinka hän
tietokoneen myötä koki toimistotyönsä muuttuneen mielek-
käämmäksi ja miten tietokone mahdollisti itsenäisemmän työ-

kentelyn ja tehtäviin omassa rauhassa keskittymisen. Toinen haastateltava taas kuvaili toimistotyönsä muuttuneen sirpaleisemmaksi tietokoneen ja matkapuhelimen myötä siten, että hän koki joutuvansa jakamaan huomionsa moneen eri tehtävään yhtä aikaa. Ensimmäinen haastateltava ilmaisi nauttivansa vapaa-ajalla siitä, ettei kotona tarvinnut keskittyä aina vain yhden asian äärelle. Toinen kertoi, että hän kotiin tultuaan, mikäli mahdollista, halusi rentoutua keskittyen yhteen asiaan kerrallaan. Simmelin tulkinta kertoo kuitenkin oivalluksesta, miten työelämä ja vapaa-aika artikuloituvat suhteessa toisiinsa. Simmelin tulkinta eroaa omastani siten että, kun työn ja kodin sfäärien välistä artikuloitumista tarkastellaan kulttuurintutkimuksellisesta näkökulmasta, ihmiset eivät näyttäytyä vain uhreina, joiden vapaa-ajan toiminta olisi yksitoikkoisen työn kompensoimista.

Mediateknologioiden tutkiminen ritualistisen järjestämisen resurssina ylittää kotitutkimusten perusongelman, joksi tulkintani mukaan on koettu se, miten tutkia tieteen eli järjen keinoin kohdetta, josta arkikokemuksemme kertoo, että se on ensisijassa jotain emotionaalista. Ritualistisen rajanvedon analysointi tuo esille ihmisten kertomuksiin liittyvät emotionaalisesti latautuneet kuvaukset siitä, mikä on keskeistä kotielämässä ja toisaalta tuottaa tulkinnan siitä, miten ihmiset löyhässä mielessä ”rationaalisesti” tekevät kodin arjesta erilaista työn arkeen nähden. Ritualistisen rajanvedon tutkiminen ylittää myös virallisten tietoyhteiskuntadiskurssien kuten myös populaariesitysten tavan esitellä mediateknologioita pääasiassa hyödyn ja rationaalisen toiminnan välineinä. Toimijat luovat mediateknologioiden avulla kotiin aikoja ja tiloja, joissa he voivat nauttia, viihtyä, levätä ja rentoutua. Rentoutuminen voi saada hyvin erilaisia merkityksiä riippuen siitä, minkälaisia työelämän kokemuksia vasten kotielämää artikuloidaan. Mediateknologioiden järjestämisen analysointi osoitti, miten rituaalia on

perusteltua ajatella toimintana, jossa ei vain jotain jo tiedettyä panna käytäntöön, vaan rituaali mahdollistaa ”tiedon, joka ei muussa tapauksessa tulisi lainkaan tiettäväksi” (Douglas 2000, 47–48). Diskursiivisilla järjestyksillä on seurauksensa. Ne tuottavat ja pitävät yllä tiettyjä käsityksiä siitä, minkälaista on mediateknologioiden oikea käyttö kotona ja siten myös minkälaista on oikea kotielämä mediateknologioiden kanssa.

Diskursiiviset järjestykset eivät aina ilmene ”puhtaina” siten, että yhdessä kodissa sovellettaisiin systemaattisesti yhdenlaista järjestämisen tapaa. Tätä havaintoa ei tarvitse nähdä empirian valitettavana ”sotkuisuutena”. Huomion avulla on mahdollista tunnistaa arkisista mediateknologioiden käyttöön liittyvistä neuvotteluista jotain uutta. Kun kodin asukkaiden kokemukset kodin ulkopuolisesta maailmasta, lähinnä työ- tai opiskelumaailmasta, ovat luonteeltaan erilaisia, tähän vääjäämättä liittyy jonkinlaista neuvottelua. Esimerkiksi kodin tietokone voi syntyä merkityksiltään kuin myös käytännön sijoittelun kautta eräänlaisena nomadiobjektina, joka ei vaikuta asettuvan oikealle paikalleen, oikeaan käyttöönsä. Kun yksi perheenjäsen haluaa tuottaa rajanvetoa luomalla kotiin ”mediataustan”, voi toinen kaivata juuri päinvastaista keskittyneisyyden ja yhden asian äärellä olemisen kokemusta.

Jokaisen tunnistamistani diskursiivisista järjestyksistä voi tunnistaa tuottavan omanlaisensa tietokoneen ja internetin kotouttamisprosessin. Esinemaailmaa, jonka osaksi tietokone sijoitetaan, voi ajatella myös resurssina, jonka avulla tietokone ja internet liitetään osaksi tuttua merkitysten maailmaa. Tuttujen esineiden ja median muotojen muodostaessa merkitsevän kokonaisuuden yhdessä tietokoneen kanssa, voi tämän kokonaisuuden nähdä myös ohjaavan sitä, miten tietokoneen ja internetin merkitys jäsennetään jatkossa. Spatiaaliset artikulaatiot siis sallivat tiettyjä ja rajaavat toisia mahdollisuuksia ymmärtää tietokoneen käyttöä kotona.

Artikulaatioteorian täydentäminen diskurssianalyysin välineillä mahdollisti artikulaatioiden tarkastelemisen kontekstuaalisina prosesseina, joiden avulla tehtiin ja tuotettiin jotain. Uusien teknologioiden ja printtimedian artikulaatio toimi moraalisen rakentamisen *resurssina*. Asumisen erikoislehtien tuottamia artikulaatioita tarkastelin *oikeuttamisen strategioina*. Lisäksi diskurssianalyysin avulla oli mahdollista analysoida itse haastattelukontekstia, sitä, miten haastattelutilannetta oli mielekästä ajatella kontekstina, jossa mediateknologioita kotoutettiin. Haastatteluvuorovaikutuksen avaaminen osoitti, miten vuorovaikutuksessa mediateknologioihin liittyi ja liitettiin sukupuolittuneita merkityksiä ja asiantuntijuuksia.

Kun haastateltavat virittivät puhetta perhesuhteista ja mediateknologioista, perinteisemmät median muodot nousivat keskiöön. Esimerkiksi radio, joka muutoin oli kohtalaisen näkymätön median muoto, nousi puheenaiheeksi keskusteluissa, joissa tuotettiin puhetta ja arvioita perheen työnjaosta. Toistuvan asetelman, jossa televisio identifioitiin perheissä enemmän miehen laitteeksi ja radio naisen laitteeksi, funktiona oli artikuloita ääneen perheen sisäisiä vastuun jakautumisia ja niihin liittyviä jännitteitä. ”Mies katsoo televisiota, kun minä taas kuuntelen radiota” ilmaisee, kenellä on aikaa istua alas ja rentoutua töiden jälkeen. Kiinnostavaa oli myös se, että paitsi että radio naisten puheenvuoroissa toimi resurssina, jonka avulla ilmaistiin kodin työnjakoa, radio liittyi naisten puheenvuoroissa myös paikkoihin, joihin he menivät lepäämään ja viettämään yksityistä aikaansa.

Vaikka jokaisessa perheessä oli neuvoteltu omat vastuualueet kodin teknologioiden kentällä, naisten kompetenssia ei haastatteluissa tunnistettu kompetenssiksi. Eivät naiset itse, kuten eivät miehetkään. Naiset voitiin identifioida pitkäjännitteiksi tai asioista kiinnostuneiksi, mutta ei kompetenteiksi, ei teknisesti lahjakkaiksi. Naisten teknologinen osaaminen kodin

kontekstissa tulkitaan osana kotiaskareiden hallintaa ja huolehtimista. Edellisellä huomiolla voi olla yhteyksiä siihen, miten jotkut naiset aineistossamme puhuivat oman ajan viettämisestä työtehtävien äärellä. Jos omaa teknologista kompetenssia ei tunnista, eikä tunnisteta kompetenssiksi kodin kontekstissa, on luontevaa kuvailla tietokoneeseen liittyviä myönteisiä kokemuksia työtehtävien yhteydessä.

Pariskuntien haastatteluissa naiset täydensivät miesten lausuntoja kertomuksilla siitä, mitä mies osaa ja aktiivisesti osallistamalla miestä vuorovaikutukseen. Naiset siis tunnistivat miehen asiantuntijuuden kodin teknologioiden suhteen. Yleensä keskusteluissa asiantuntijan positiota tarjotaankin useammin miehille kuin naisille. Asiantuntijuus keskustelussa tuotetaan hyödyntäen monenlaisia puheen keinoja. Asiantuntijan positiosta käsin puhuvalle tarjotaan esimerkiksi enemmän aikaa kertoa näkemyksistään. Toiseksi muut keskusteluun osallistuvat esittävät asiantuntijalle useammin kysymyksiä kuin muille keskusteluun osallistujille. Naisille keskusteluissa selkeästi useammin tarjoutuva positio on miehen tarinoiden täydentäjän positio. (Fairclough 1992; Kotthoff 1997.)

Yksi keskeisistä tutkimustuloksistani liittyy pariskuntien haastatteluissa rakentuvan asiantuntijuuden problematisoimiseen. Jos tarkastelemme pariskuntapuhetta vain maskuliinisen asiantuntijuuden tuottamisen näkökulmasta, sitoudumme liian kapeaan ajatukseen siitä, mitä asiantuntijuuden tulkitaan tarkoittavan. Kompetenssi ei merkitse vain tiedollista ja taidollista pätevyyttä ja sen tunnistamista erilaisin kielellisin keinoin. Naisten täydentäessä ja osallistaessa miehiä rakentui myös toisenlainen asiantuntijuus: velvollisuus ja valta ohjata pariskunnasta ulkopuoliselle näytettävää esitystä. Haastatteluiden rakentumista analysoidessa syntyi kuva tilanteesta, jossa mies usein tuotetaan perheen asiantuntijana, mutta nainen on lopulta kokonaisvastuussa siitä, minkälaisen kuvan he tuottavat haastat-

telijalle. Moraalisen asiantuntijuuden oikeuden ja velvoitteen vuoksi mies ja lapset muodostavat ryhmän, jota nainen arvioi. Miesten ja lasten teknologinen kompetenssi ja naisten moraalinen asiantuntijuus tunnistetaan. Haastattelukeskusteluissa naisilla vaikuttaa siis olevan toisenlainen oikeus kuin muilla perheenjäsenillä antaa moraalisia arvioita miesten ja lasten median käytöstä. Tässä yhteydessä miesten ja lasten muodostaman kombinaation ”luonnollisuus” ei välttämättä kerro vain naisten moraalisen asiantuntijuuden tunnistamisesta, vaan miesten ja lasten teknisestä kompetenssista, jonka ulkopuolelle nainen jää.

Naisten tuottamiin moraalisiin arvioihin liittyy aineistossa pohdintaa siitä, miten tilallisten ratkaisujen avulla kodin mediateknologioiden käyttöön ja merkityksiin sisältyviä ristiriitoja voitaisiin ratkaista. Miesten puheenvuoroissa useammin korostuvat tekniset ratkaisut. Kun haastatteluissa keskustellaan tietokoneen tai television käyttöön liittyvistä ongelmallisista tilanteista, naiset useammin pohtivat ratkaisuja siis tilallisina uudelleen järjestämisinä, miehet tekniikan hankkimisen ja soveltamisen ongelmina.

Asumisen erikoislehdistä oli tunnistettavissa kolmenlaista tapaa kotouttaa mediateknologia siten, että se oli oikeutetusti esillä. Yksi tapa oli nimetä tila, jossa mediateknologia on, sille erityisesti rajatuksi ja varatuksi tilaksi. Toinen tapa oli liittää mediateknologian läheisyyteen esineitä, jotka kytkivät sen osaksi korkeakulttuurin maailmaa. Kolmanneksi mediateknologia voitiin oikeuttaa kytkemällä se tiettyihin ihmisryhmiin, jotka eivät ole samalla tavalla kodin ja kotielämän hoitamisesta vastuussa kuin aikuinen nainen. Vanhuus, nuoruus ja miessukupuoli oikeuttavat sen, että mediateknologioita on näkyvillä.

Lehtiaineistossa käytettyjä teknologian legitimoimisen keinoja on tärkeää lukea esille, jotta näkisimme, miten lehdet tarjoavat tiettyjä velvoitteita ja mahdollisuuksia hyvin hienovaraisin keinoin. Olen halunnut nostaa esille sen, että laitteen

sijoittamisesta puhuminen ei kerro vain siitä, mihin laite nyt asetetaan, vaan samalla lehdet tuottavat moraalिसääntöjä liittyen ”oikeanlaiseen” kotielämään, sukupuolten välisiin suhteisiin tai työn ja kodin sfäärien suhteeseen. Kyse ei siis ole vain teknologian legitimoimisesta, vaan tiettyjen ihanteiden ja tiettyjen elämäntyylien uusintamisesta ja tuottamisesta.

Tarjosin välineitä sen pohtimiseen, mitä seurauksia erilaisilla strategioilla on. Esimerkiksi itsestäänselvyydellä, että tietokone kuuluu kotona pyhitettyyn työhuoneeseen tai että televisio liitetään yhä useammin osaksi viihdekeskusta, on myös seurauksia. Vuosien 2001 ja 2002 lehdissä tietokoneen ympärille kytkeytyi aktiivista työn ja kodin sfäärien rajan hämärtämistä. Kun toimistokalusteiden kerrotaan sisustavan kotimme, voimme nähdä kalusteet materiaalisena symbolina siitä, että työ kotoutuu ja sitä aktiivisesti *kotoutetaan* luonnolliseksi osaksi kotielämäämme. Laitteiden legitimointistrategiat myös tuottavat ja oikeuttavat tietynlaisia elämäntyyliä. Työn kotona tekeminen liitettiin asumisen erikoislehdissä osaksi nimenomaan elämäntapavalintoja. Työn kotona tekeminen oli merkki menestymisestä. Ansiotyö ei näissä lehdissä ole asia, joka tulisi kotiin, koska töitä olisi liikaa ja työntekijöitä liian vähän.

Työhuoneen pyhittäminen ansiotyölle mahdollistaa muiden kodin tilojen pyhittämisen vapaa-ajalle. Pyhitetyn työhuoneen voi ajatella ”rakentavan” eroa kotona tehtävien kotitöiden ja ansiotöiden välille. Jos ansiotyöt vaativat pyhitetyn tilansa, jäävätkö kotityöt tiloihin, jotka ovat pyhitetyn ulkopuolella? Siten kotona tehtävien erilaisten töiden välille rakentuisi hierarkkinen suhde ja tämä työnjako saa sukupuolittuneita merkityksiä. Osoitin myös, miten etätyötä asumisen erikoislehdissä voitiin tarjota uutena ja innovatiivisena elämän järjestämisen välineenä. Samalla tällä uutuudella saatettiin perustella hyvin perinteisiä perhe-elämän malleja. Etätyö voi mahdollistaa sen, että erityisesti äidit jäävät kotiin toteuttamaan projektejaan ja samalla

hoitamaan lapsiaan. Miehillä etätyö voi mahdollistaa sen, että he voivat toteuttaa työprojektejaan ja samalla olla lähempänä luontoa, joka mahdollistaa metsästämisen ja kalastamisen kaltaisia aktiviteetteja. Kärjistetyksi sanoen uusi ja innovatiivinen legitimoidaan liittämällä se osaksi maailmaa, jossa naiset ovat jälleen enemmän äitejä ja miehet enemmän metsästäjiä.

Mary Douglas ja Aaron Wildavsky (1983) ovat kirjoittaneet siitä, miten tiettyyn elämäntapaan liittyy tietoisuus uhkista ja vaaroista, jotka sopivat tuohon elämäntapaan. Elämäntapaan liittyy näkemys siitä, minkälainen luonnollisen toimintaympäristön kuuluu olla, ja tämän näkemyksen puitteissa valitsemme ne asiat, jotka koemme vaarallisiksi. Asumisen erikoislehdissä kotielämän viihteellistyminen uusien televisioteknologioiden myötä määriteltiin potentiaalisesti kotielämää uhkaavaksi asiaksi. Sen sijaan tietokoneen mukanaan tuoma etätyö tai ansiotyö kotona eivät saaneet tällaisia merkityksiä. Tietokone uhkasi kodin konkreettista järjestystä, ajatusta siististä ja esteettisestä kodista. Toiseksi tietokoneen kotiin saapumisen nähtiin potentiaalisesti tuottavan vaaroja, jotka uhkaavat lapsia. Vaarat liittyivät siihen, että lapset voivat käyttää tietokonetta liian paljon tai väärällä tavalla ja että vanhemmat eivät kykene valvomaan lastensa tietokoneen käyttöä tarpeeksi tehokkaasti. Tietokoneen ei nähty tuottavan vaaraa, että se veisi yhä enemmän vanhempien aikaa, koska ansiotöitä oli nyt tehtävä myös kotona. Lehtiaineistojen tuottamassa elämäntavassa ansiotöiden kotona tekeminen oli mahdollisuus johonkin parempaan, ei uhka.

Siitä huolimatta, että lehtiaineistossa kotiteatteria ja viihdekeskusta tarjotaan yhtenä modernin kodin tilaratkaisuna, viihdteeseen ja median äärellä viihtymiseen liitetään huoli, että koti kokonaisuudessaan voi muuttua mediakeskukseksi. 2000-luvun alun lehtiaineiston keskustelut uusista televisioteknologioista vaikuttavatkin paikoin kaiuttavan hyvin samanlaisia teemoja ja käyttävän samanlaisia oikeuttamisen strategioita kuin 1950- ja

1960-lukujen lehdet. Konkreettisin esimerkki tästä lienee se, että televisiota ollaan 2000-luvun alun asumisen erikoislehdissä jälleen sullomassa takaisin kaappiin. Jopa taulutelevisioille voidaan tarjota erikseen suunniteltua kaapistoa tai verhoja, jotka peittävät kuvaruudun.

2000-luvun taitteen amerikkalaisessa älykotikirjoittelussa (sekä mainos- että lehtikirjoittelussa) on korostunut uusien teknologioiden käytön helppous ja lupaus siitä, että koti muuttuu asukkailleen yhä mukavammaksi paikaksi. Uudenlaista mukavuutta tarjoavat muun muassa teknologiat, jotka mahdollistavat intensiivisempiä medianautintoja ja teknologiat, jotka tekevät kodista turvallisemman (ks. verkkoaineistot: *Future Smart Homes Today; Home Outomated Living; Intelligent Homes and Buildings; Protect your family, protect your home; Samsung Home Network; SmartHome*; lehtiaineistot verkossa: Clancy 2005; McCloy 1997; Roe 1998). Uudet mediateknologiat, joista älykodin yhteydessä puhutaan, voivat esimerkiksi mahdollistaa kodin arkea kuvaavien media-arkistojen laajemman jakelun ja tallentamisen. Kun erilaiset simuloidut arjen kuvaukset televisiossa ovat ”tosi-tv”:ksi kutsuttuna ilmiönä lisääntyneet, myös kodin asukkaita voidaan houkuttaa luomaan uusien teknologioiden avulla omaa tosi-televisiomateriaaliaan. (Verkkoaineisto: *Post it! Assemble a home video post production suite*.) Samana ajankohtana skandinaavisessa kontekstissa älykotitekniikoista on puhuttu pääasiassa peruspalveluiden ja tekniikan kehittämisen kautta. Viihde ja media jäävät skandinaavisessa keskustelussa selkeästi taka-alalle. (ks. lehtiaineisto Brolinson 2001; Erlandsson 2000; Gavér 2001; Mainio 1998; Maunula 1998; Vuorikoski 2000; Vuorinen 1996.) Asumisen erikoislehtien viihdekeskus tai kotiteatteri voikin saada suomalaisessa kontekstissa enemmän merkityksiä sitä kautta, että erityinen viihdekeskus rajaa viihteen ja median omalle alueelleen, jolloin viihteellinen viihtyminen kotona ei uhkaa sosiaalisia suhteita

tai ajatusta siitä, että kotona käytetään aikaa korkeakulttuuriin, hyödyllisiin ja sivistäviin harrastuksiin.

Tietokoneen sijoittamisen pyhitettyyn työhuoneeseen voi nähdä myös artikulaatioksi, jonka avulla tietokone kotoutetaan osaksi kotielämää (vaikkakin liittämällä se samalla osaksi ansiotöitä). Tietokone on alkujaan nähty ongelmalliseksi juuri sen vuoksi, että se on ajatuksissamme määrittynyt julkisten organisaatioiden työväliseen eikä privaatin alueen viihdeteknologiana. Hieman paradoksaalisesti pyhitetty työhuone ei tee kotitietokoneesta omaa itsenäistä laitettaan, vaan päätyy kotouttamaan ansiotyön ja siten liittämään tietokoneen osaksi sitä merkitysten maailmaa, josta se kotiin on saapunut. Leikillisesti voisi sanoa, että tietokone sai oleskeluluvan jo 1980-luvun lehtiaineistossa asettuessaan osaksi kotien työhuoneita, mutta varsinaisen kansalaisuuden laite kenties saa asettuessaan osaksi pyhitettyä työhuonetta. Profaani legitimoidaan liittämällä se pyhän alueelle.

Émile Durkheim (1980, 57–58) kuvailee kirjassaan *Uskontoelämän alkeismuodot* prosessia, jossa profaanista eli epäpyhästä voi tulla pyhä. Durkheim analysoi, miten siirtymä profaanin alueelta pyhän alueelle tapahtuu initiaatioriitin avulla. Riitti korostaa profaanin ja pyhän, näiden kahden valtakunnan, olennaista kahtiajakoa. Uskontoelämässä ihminen voi siirtyä epäpyhän alueelta pyhän alueelle asettumalla viettämään luostarielämää: ”tästä aiheutuu mystinen asketismi, jonka tavoitteena on katkaista kaikki ihmisten jäljellä olevat yhteydet profaaniin maailmaan” (Durkheim 1980, 58). Durkheimin ajatuksia mukaillen työhuoneen pyhittämistä voisi ajatella riittinä, jonka avulla tietokone muokataan oikeutetuksi osaksi kotielämää. Se kenties tarkoittaa meille kotona tehtävien ansiotöiden ”mystistä asketismia”, mutta tietokone on vihdoin oikeutetusti paikallaan. Edelliseen tulkintaan on syytä suhtautua kevyesti, eräänlaisena ajatusleikkinä, jossa voi olla jotain totuuden siementä.

Tulkintana näkemykseni olisi kuitenkin hyvin lähellä teknologista determinismää, jossa näkisin tietokoneen aiheuttaneen ansiotöiden kotiin tulon. Pikemminkin on perusteltua ajatella niin, että työelämän kulttuuriset ja yhteiskunnalliset muutokset ovat luoneet tilanteen, jossa tietokone on kulttuurisesti mielekästä artikuloida osaksi pyhitettyä työhuonetta. Samalla tietokone ja matkapuhelin teknologioina ovat mahdollistaneet uusin tavoin ansiotöiden kotona tekemisen.

8.3 Mediaksi kotiin

Kirjassaan *Valtatie tulevaisuuteen* (1995) Bill Gates kuvailee talonsa suunnittelu- ja rakennuttamisprosessia. Gatesin pyrkimys oli rakennuttaa talo, joka on ”hieman aikaansa edellä”. Hän kertoo, miten talo on ”intiimi kumppani, tai ’asumiskone’” viitaten Le Corbusierin termiin. (Gates 1995, 243.) Kertomuksessaan kotinsa suunnittelusta Gates taajaan viittaa 1900-luvun alkupuolen futuristisiin visioihin tulevaisuuden kodeista. Hänen pyrkimyksenään on suunnitella koti, jossa olisi uusin, jopa tulevaisuuden teknologia, ja silti teknologia olisi kotoisesti kokonaisuuteen istutettuna. Gates uumoilee, että ”saatan hyvinkin päättää piilottaa monitorit perinteisten taulujen taakse” (Gates 1995, 255).

Gatesin kertomus kodistaan havainnollistaa hyvin muutamia keskeisiä tutkimustuloksiani. Teknologia, jota Gates aikoo kotiinsa tuoda, määrittäyty nimenomaan *tulevaisuuden* teknologiana. Uusi teknologia, vaikkakin on jo tänään Gatesin kotona, on silti mystisellä tavalla yhä tulevaisuudessa. Haastatteluissanikin jotkut kertoivat haaveilevansa tietokoneesta, joka olisi nimenomaan tulevaisuuden kone, jollain tapaa siis vielä saavuttamatonta. Kiinnostavaa tässä on se, että puhe tulevaisuuden teknologian ostamisesta ei kalskahda korviimme käsittämättömänä, vaan ymmärrettävänä.

Gates viittaa teknoutopioista tutulla tavalla Le Corbusierin ajatukseen asumiskoneesta, kodin ja koneen yhteenliitoksesta. Samassa yhteydessä koti saa myös toisella tavalla perinteisen romanttisia merkityksiä, sillä Gates puhuu talostaan intiiminä kumppanina. Kotiin on pyrkimys saada uusinta teknologiaa ja silti, asumisen erikoislehdistä tutulla tavalla, Gates harkitsee piilottavansa monitorit taulujen taakse. Lynn Spigel (2001b, 390) onkin huomauttanut, että Gatesin kodin suunnittelu saa paikoin niin nostalgisia sävyjä, että valtatie tulevaisuuteen alkaa näyttää enemmän valtatieltä menneisyyteen. Vaikka uusiin teknologioihin liittyvät diskurssit uusintavat tuttuja teemoja ja kielellisiä konventioita, Lynn Spigel (1992, 186) muistuttaa, että määritelmämme arjesta ja kotielämästä ovat silti muuttuneet vuosikymmenten kuluessa paljon. Kaikki ei ole siis vain vanhan toistoa.

Uusi teknologia voi tuottaa uhkia käsityksillemme oikeasta kotielämästä ja samalla tehdä meidät tietoisiksi käsityksistämme. Mary Douglasia (2000, 182; 213) mukaillen se, mikä uhkaa järjestelmää, tekee samalla järjestelmän näkyväksi. Mikä ensisilmäyksellä näyttää uhkaavan käsityksiämme oikeasta kotielämästä, voi toimia kotielämän moraalisen järjestämisen resursseina ja siten tukea itse järjestystä. Artikulaatioteoreettisesti ajatellen järjestys ei kuitenkaan voi olla enää aivan sama, sillä uusi asia on liikauttanut koko rakentuvaa järjestystä. Television katseluun ja tietokoneen käyttämiseen ja sijoittamiseen liittyvät jatkuvat neuvottelut voivat joskus vaikuttaa toimijan kokemuksen kannalta koti- ja perhe-elämää uhkaavilta asioilta. Samalla neuvottelut kuitenkin *ovat* osa kotielämää sellaisena kuin me sen nykyisin tunnemme. Niiden avulla tuotamme julkilausumia siitä, minkälaista oikean kotielämän kuuluisi olla ja siten pidämme yllä tietynlaista kotielämää. Neuvottelut, kiistat ja toisten perheenjäsenten median käytön kontrollointi eivät siis ole vain todellista kotielämää uhkaavia tai pirstovia asioita,

vaan myös osa modernia kotielämää.

Kirjassaan *101 Experiments in the Philosophy of Everyday Life* Roger-Pol Droit esittää satayksi leikillistä koetta, joiden avulla voimme tulla tietoisemmiksi tietyistä arkielämän piirteistä. Useat kirjan tehtävistä liittyvät erilaisiin mediateknologioihin. Esittelen kirjan kokeista kuitenkin vain kaksi havainnollistaakseni sitä, miten monin näkymättömin tavoin mediateknologiat osallistuvat kotielämäämme. Esimerkiksi kirjan koe numero 83 kehottaa meitä kiinnittämään huomiomme siihen, miten modernit mediateknologiat mahdollistavat tiettyjen tapahtumien ja hetkien ikuistamisen ja toiston. Voimme kuunnella radiota tai levyiltä musiikkia, joka on tallennettu vaikkapa vuonna 1931, ottaa uusia valokuvia tai katsella vanhoja valokuvia kesältä 1975, seurata televisiosta ohjelmaa, joka on tehty ties milloin tai katsella tuoreempia tai vanhempia video- tai dvd-elokuvia. Droit kehottaa meitä keskittymään siihen, että tällaisia mahdollisuuksia ei aina ole ollut ja siten on kiinnostavaa olla edes hetki tietoinen siitä, että nämä teknologiat mahdollistavat jonkin jo kadonneen hetken läsnäolon juuri tässä hetkessä. Koe numero 55 ehdottaa, että kokeilemme elää hetken ilman radiota, televisiota, internetiä, puhelinta, faxia ja sanomalehtiä. Koska kuitenkin, Droitin mukaan, kaipaamme päivittäistä uutisannostamme, tehtävänämmä on keksiä itse kyseisen päivän uutisotsikot. Kokeen avulla voimme tulla tietoisemmiksi siitä, miten vaikeaa on keksiä todella tuoretta uutisotsikkkoa ja siitä, miten lahjakkaasti osaamme ounastella päivän pääuutiset niitä tietämättä. Jos emme tarkkoja sisältöjä arvaakaan, niin ainakin osaamme automaattisesti tunnistaa, minkä tyyppisiä ne oletettavasti ovat. Kokeen tarkoituksena on tehdä meidät tietoisiksi siitä, miten erilaisten median muotojen seuraaminen on merkityksellinen osa ymmärrystämme arkielämästä.

Mediateknologiat eivät ole irrallinen osa nykyistä kotielämäämme, vaan olisi suorastaan vaikeaa kuvitella modernia ko-

tielämää ilman minkäänlaisia mediateknologioiden muotoja. Media-arkeen on mahdotonta olla ottamatta osaa. Kuten Simmel (2005, 106) näki muodikkuuteen osallistumattomuuden mahdottomana: ”Jos moderniteetti muodikkuutena on sosiaalisen mallin jäljittelyä, on tarkoituksellinen epämuodikkuus sosiaalisen mallin jäljittelyä käänteisellä etumerkillä. Sekä muodin seuraaminen että siitä irtisanoutuminen osoittavat Simmelin mukaan ”sosiaalisen tendenssin mahdista, josta olemme jollakin tapaa riippuvaisia, joko positiivisesti tai negatiivisesti”. Vaikka päättäisimme siis muuttaa mökkiin metsän perukoille ja kieltäytyä tyystin kaikkien median muotojen käyttämisestä, me jo käänteisesti osallistuisimme moderniin media-arkeen.

Mediateknologiat eivät vain puitteista tai taustoita kotielämäämme, vaan monin tavoin toimivat kotielämän ”rakentamisen” resursseina. Luvun alussa lainaamaani Roger-Pol Droitin katkelmaa seuraten, olemme oman kotielämämme ”keskiössä” vain, jos kestämmme ajatuksen, ettei puhdasta, riippumatonta keskiötä ole olemassa. Voimme toistaa arkeen liittyviä käytäntöjä tietyin ehdoin toisin, mutta käytännöt ja niihin liittyvät merkitykset ovat jo olemassa ja siten ”jokin arkinen yksityiskohta” on ”sekä jo olemassa että se keksitään” kun todella ryhtyyään toteuttamaan kyseistä käytäntöä (Jokinen 2003,11).

Mediateknologiat siis osallistuvat kotielämän tuottamiseen myös tavoilla, joita emme tietoisesti valitse. Uusien mediateknologioiden myötä on rakentunut myös uudenlaisia median muotojen välisiä suhteita. Usealla haastateltavista esimerkiksi television ja internetin sisällöt olivat alkaneet risteämään siten, että laitteita saatettiin paitsi käyttää yhtäaikaaisesti, myös niistä haettavat sisällöt täydensivät toisiaan. Näitä uudenlaisia mediateknologioiden suhteita toteutetaan kotona, mutta näissä suhteissa myös eletään kotielämää. Käytämme mediateknologioita seuralaisina niin kotona kuin matkalla, tuotamme niiden avulla rajanvetoa eri elämänalueiden välille ja keskustelemme

niiden kautta kotitöiden jakamisesta. Sijoittamalla niitä ”oikeille” paikoilleen pidämme yllä käsitystä oikeanlaisesta kotielämästä. Nämä mediateknologioihin liittyvät käytännöt ovat jo olemassa ennen kuin ryhdymme toteuttamaan niitä. Osallistuessamme näihin käytäntöihin tuotamme samalla sitä, mitä kutsumme kotielämäksi.

Kirjallisuus

- Alasuutari, Pertti (1989) *Erinomaista, rakas Watson*. Helsinki. Hanki ja jää.
- Alasuutari, Pertti (1991a) Tv-ohjelmien arvohierarkia katsomistottumuksista kertovien puhetaipojen valossa. Teoksessa Kytömäki J. (toim.) *Nykyajan sadut. Jokkoviestinnän kertomukset ja vastaanotto*. Jyväskylä: Gaudeamus ja Yleisradio, 232–285.
- Alasuutari, Pertti (1991b) The Value Hierarchy of Tv Programs. An Analysis of Discourses on Viewing Habits. Teoksessa Alasuutari, P., Armstrong, K. & Kytömäki, J.: *Reality and Fiction in Finnish Tv Viewing*. Oy Yle Ab Research report 3, 35–62.
- Alasuutari, Pertti (1993) *Radio suomalaisten arkielämässä*. Helsinki: Yle Tutkimus ja Kehitys. Tutkimusraportti 3.
- Alasuutari, Pertti (1995) *Researching Culture. Qualitative Methods and Cultural Studies*. London: Sage.
- Alasuutari, Pertti (1996) *Toinen tasavalta. Suomi 1946–1994*. Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, Pertti (1999a) Cultural Images of the Media. Teoksessa Alasuutari, P. (toim.) *Rethinking the Media Audience*. London. Sage, 86–104.
- Alasuutari, Pertti (1999b) Cultural Studies as a Construct. *European Journal of Cultural Studies* no. 1 vol. 2, 91–109.
- Alasuutari, Pertti (1999c) Nationalismi, kansakunta ja yhteiskunta. Teoksessa Alasuutari P. & Ruuska P.: *Post-Patria? Globalisaation kulttuuri Suomessa*. Tampere: Vastapaino, 31–52.
- Alasuutari, Pertti (2004) *Johdatus yhteiskuntatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Alasuutari, Pertti (2004) *Social Theory & Human Reality*. London: Sage.
- Aldrich, Francis K. (2003) Smart Homes: Past, Present and Future. Teoksessa Harper R. (toim.) *Inside the Smart Home*. London: Springer, 15–40.
- Anttiroiko, Ari-Veikko, Aro, Jari & Karvonen, Erkki (2000) Tietoyhteiskunnan oppihistorialliset lähtökohdat. Teoksessa Vuorensyrjä M. & Savolainen R. (toim.) *Tieto ja tietoyhteiskunta*. Helsinki: Gaudeamus, 21–41.
- Anttonen, Veikko & Viljanen, Anna Maria (2000) Mary Douglas ja ajattelun yhteisöllisyys. Esipuhe teokseen Douglas, Mary: Puhtaus ja vaara. Tampere: Vastapaino, 7–26.

- Ariés, Philippe (1962) *Centuries of Childhood*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Arminen, Ilkka (1989) *Juhannustansseista jumalan teatteriin. Suomalainen julkisuus ja kulttuurisodat*. Jyväskylä: Gummerus.
- Arminen, Ilkka (2002) Design-oriented Sociology. Review Essay. *Acta Sociologica* no. 4, vol. 45, 315–321.
- Arminen, Ilkka & Raudaskoski, Sanna (2003) Tarjoumat ja tietotekniikan tutkimus. *Sosiologia* vol. 4, 279–295.
- Aro, Jari (1997) Tietoyhteiskunta: epookkiteoriaa, retoriikkaa vai yhteiskuntateoriaa? Teoksessa Stachon K. (toim.) *Näkökulmia tietoyhteiskuntaan*. Helsinki: Gaudeamus, 22–42.
- Aro, Jari (1999) *Sosiologia ja kielenkäyttö*. Tampereen yliopisto: Acta Universitas Tampereensis 654.
- Aro, Jari (2000) Tietoteknologinen kehitys ja yhteiskunnallinen muutos. Teoksessa Vuorensyrjä M. & Savolainen R. (toim.) *Tieto ja tietoyhteiskunta*. Helsinki: Gaudeamus, 139–157.
- Aro, Jari (2003) Teknologian käyttöönotto ja kompetenssien kehittyminen. Esitelmä *Sosiologipäivillä*, Helsinki 28.3.2003, Tieteen ja teknologiantutkimuksen työryhmä.
- Aslama, Minna & Kivikuru, Ullamaija (2001) Tyyntä myrskyn edellä? Teoksessa Nordenstreng K. & Wiio O. A. (toim.) *Suomen mediamaisema*. Vantaa: Wsoy, 277–299.
- Bachelard, Gaston (1969) *The Poetics of Space*. Boston: Beacon Press.
- Bachelard, Gaston (2003) *Tilan poetiikka*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo.
- Bakardjieva, Maria (2002) Taming a Wild Medium: The Microregulation of the Internet. Konferenssiesitelmä. *Crossroads in Cultural Studies*, Tampere 29. kesäkuuta – 2. heinäkuuta 2002.
- Bakardjieva, Maria (2005) *Internet Society. The Internet in Everyday Life*. London: Sage.
- Banister, Peter, Burman, Erica, Parker, Ian, Taylor, Maye & Tindall, Carol (1994) *Qualitative Methods in Psychology. A Research Guide*. Buckingham: Open University Press.
- Barker, Chris (2000) *Cultural Studies. Theory and Practice*. London: Sage.
- Barthes, Roland (1994) *Mytologioita*. Tampere: Gaudeamus.
- Bauman, Zygmunt (1996) *Postmodernin lumo*. Tampere: Vastapaino.
- Beck, Ulrich (1995) Poliitiikan uudelleen keksiminen: kohti refleksiivisen modernisaation teoriaa. Teoksessa Beck U., Giddens A. & Lash S. (toim.) *Nykyajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio*. Tampere: Vastapaino, 11–82.

- Bell, Daniel (1979) *The Cultural Contradictions of Capitalism*. London: Heinemann.
- Benjamin, David N. (1995) Afterword or Further Research Issues in Confronting the Home Concept. Teoksessa Benjamin D. N. (toim.) *The Home: Words, Interpretations, Meanings and Environments*. Aldershot: Ashgate Publishing, 293–308.
- Berger, John (1991) *Näkemisen tavat*. Helsinki: Love.
- Billig, Michael (1985) Prejudice, categorization and particularization: from a perceptual to a rhetorical approach. *European Journal of Social Psychology* 15, 79–103.
- Bordo, Susan (1986) The Cartesian Masculinization of Thought. *Signs* no. 3 vol. 11, 439–456.
- Bourdieu, Pierre (1998) *Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Bourdieu, Pierre (1999) *Televisiosta*. Helsinki: Otava.
- Braidotti, Rosi (1993) *Riitasointuja*. Tampere: Vastapaino.
- Bruun, Henrik & Hukkinen, Janne (2003) Crossing Boundaries: An Integrative Framework for Studying Technological Change. *Social Studies of Science* no. 1, vol. 33, 95–116.
- Burman, Erica (1997) Psychology: Market, Metaphor and Metamorphosis. *Culture & Psychology* no. 3, vol. 2, 143–152.
- Burr, Vivien (1995) *An Introduction to Social Constructionism*. London: Routledge.
- Camic, Charles (1986) The Matter of Habit. *American Journal of Sociology* no. 5 vol. 91, 1039–1087.
- Carroli, Linda (1997) Virtual Encounters: Community or Collaboration on the Internet. *Leonardo* no. 5 vol. 30, 359–363.
- Case, Duncan (1996) Contributions of Journeys Away to the Definition of Home: an Empirical Study of a Dialectical Process. *Journal of Environmental Psychology* 16, 1–15.
- Chapman, Tony (1999) Stage sets for ideal lives: images of homes in contemporary show homes. Teoksessa Chapman T. & Hockey J. (toim.) *Ideal Homes? Social change and domestic life*. London. Routledge, 44–58.
- Cockburn, Cynthia & Ormrod, Susan (1993) *Gender & Technology in the Making*. London: Sage.
- Coulter, Jeff (1979) *The Social Construction of Mind. Studies in Ethnomethodology and Lincuistic Philosophy*. London: MacMillan.
- Cowan, Ruth Schwartz (1983) *More work for the mother: the ironies of household technology from the open hearth to the microwave*. New York: Basic Books.

- Csikszentmihalyi, Mihaly & Rochberg-Halton, Eugene (1981) *The meaning of things. Domestic symbols and the self*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Davies, Hannah, Buckingham, David & Kelley, Peter (2000) In the Worst Possible Taste. Children, Television and Cultural Value. *European Journal of Cultural Studies* no. 1, vol. 3, 5–25.
- Derrida, Jacques (1988) *Positiioita*. Helsinki: Gaudeamus.
- Derrida, Jacques (2003) *Platonin apteekki ja muita kirjoituksia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Descartes, René (1994) *Teoksia ja kirjeitä*. Porvoo: Wsoy.
- Douglas, Mary & Wildavsky, Aaron (1983) *Risk and Culture. An Essay on Selection of Technological and Environmental Dangers*. Berkeley & Los Angeles: University of California Press.
- Douglas, Mary (1991) The Idea of a Home: A Kind of Space. *Social Research* no. 1, vol. 58, 287–307.
- Douglas, Mary (2000) *Puhtaus ja vaara*. Tampere: Vastapaino.
- Dovey, Kimberly (1985) Home and Homelessness. Teoksessa Altman I. & Werner C. M. (toim.) *Home Environments. Human Behavior and Environment*. Advances in Theory and Research 8. New York, Plenum Press, 33–64.
- Droit, Roger-Pol (2002) *101 Experiments in the Philosophy of Everyday Life*. London: Faber & Faber.
- Droit, Roger-Pol (2005) *Esineiden luonto. Filosofisia kokemuksia*. Helsinki: Tammi.
- Du Gay, Paul, Hall, Stuart, Janes, Linda, MacKay, Hugh & Negus, Keith (1997) *Doing Cultural Studies. The Story of Sony Walkman*. London: Sage.
- Dunderfelt, Tony (1992) *Elämänkaaripsykologia*. Porvoo: Wsoy.
- Durkheim, Émile (1980) *Uskontoelämän alkeismuodot. Australialainen toteemijärjestelmä*. Helsinki: Tammi.
- Dyens, Ollivier (1994) The Emotion of Cyberspace: Art and Cyber-Ecology. *Leonardo* no. 4 vol. 27, 327–333.
- Easthope, Anthony (1990) *What a Man's Gotta Do. The Masculine Myth in Popular Culture*. New York: Routledge.
- Edwards, Derek & Potter, Jonathan (1993) *Discursive Psychology*. London: Sage.
- Eskola, Antti (1994) Sosiaalitiiteen muuttuvat tekstit ja käytännöt. Teoksessa Weckroth K. & Tolkki-Nikkonen M. (toim.) *Jos A niin*. Tampere: Vastapaino, 13–53.

- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2000) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Eyre, Stephen L., Davis, Eric W. & Peacock, Ben (2001) Moral argumentation in adolescents' commentaries about sex. *Culture, Health & Sexuality* no. 1, vol. 3, 1–17.
- Fadron, Richard (1987) The Faithful Disciple: On Mary Douglas and Durkheim. *Anthropology Today* no. 5. vol. 3, 4–6.
- Fairclough, Norman (1992) *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- Fontana, Andrea (2002) Postmodern Trends in Interviewing. Teoksessa Gubrium J.F. & Holstein J.A. (toim.) *Handbook of Interview Research. Context & Method*. Thousand oaks: Sage, 161–176.
- Fornäs, Johan (1999) Digitaaliset rajaseudut. Identiteetti ja vuorovaikutteisuus kulttuurissa, mediassa ja viestinnässä. Teoksessa Järvinen A. & Mäyrä I. (toim.) *Johdatus digitaaliseen kulttuuriin*. Tampere: Vastapaino, 29–50.
- Forty, Adrian (1989) *Objects of Desire. Design and Society 1750–1980*. London: Cameron Books.
- Foucault, Michel (1998) *Seksuaalisuuden historia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Fromm, Erich (1965) *Ihmisen osa*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Garfinkel, Harold (1989) *Studies in Ethnomethodology*. Cambridge: Polity Press.
- Gates, Bill (1995) *Valtatie tulevaisuuteen*. Helsinki: Wsoy.
- Gell, Alfred (1988) Newcomers to the world of goods: consumption among Muria Gonds. Teoksessa Appadurai A. (toim.) *The social life of things*. Cambridge: Cambridge University Press, 110–140.
- Gergen, Kenneth J. (1991) *The Saturated Self. Dilemmas of Identity in Contemporary Life*. New York: Basic Books.
- Giddens, Anthony (1990) *The Consequences of Modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, Anthony (1991) *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, Anthony (1995) Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa. Teoksessa Beck U., Giddens A. & Lash S.: *Nykyajan jäljillä*. Tampere: Vastapaino, 83–152.
- Gordon, Beverly (1996) Woman's Domestic Body: The Conceptual Conflation of Women and Interiors in the Industrial Age. *Winterthur Portfolio* no. 4 vol. 31, 281–301.
- Goffman, Erving (1971) *Arkielämän roolit*. Porvoo: Wsoy.

- Goffman, Erving (1979) *Gender Advertisements*. London and Basingstoke: The MacMillan Press Ltd.
- Goffman, Erving (1990) *The Presentation of Self in Everyday Life*. London: Penguin Books.
- Goodman, Irene F. (1983) Television's Role in Family Interaction. A Family Systems Perspective. *Journal of Family Issues* no. 2 vol. 4, 405–424.
- Gottesman, Ronald, Holland, Laurence B., Kalstone, David, Murphy, Francis, Parker, Hershel & Pritchard, William H. (1979) *The Norton Anthology of American Literature*. New York: W.W. Norton & Company, Inc.
- Graham, Stephen & Marvin, Simon (1996) *Telecommunications and the City. Electronic Spaces, Urban Places*. London: Routledge.
- Grossberg, Lawrence (1995) *Mielihyvän kytkennät. Risteilyjä populaarikulttuurissa*. Tampere: Vastapaino.
- Graham, Elaine (2001) Cyborgs or goddesses? Becoming divine in a cyber-feminist age. Teoksessa Green, E. & Adam, A. (toim.) *Virtual Gender. Technology, consumption and identity*. London: Routledge, 302–322.
- Granfelt, Riitta (1998) *Kertomuksia naisten kodittomuudesta*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Green, Eileen (1998) 'Women Doing Friendship': an analysis of women's leisure as a site of identity construction, empowerment and resistance. *Leisure Studies* no. 3, vol. 17, 171–185.
- Green, Eileen (2001) Technology, leisure and everyday practices. Teoksessa Green, E. & Adam, A. (toim.) *Virtual Gender. Technology, consumption and identity*. London: Routledge, 171–188.
- Grimshaw, Anna (2001) *The Ethnographer's Eye. Ways of Seeing in Modern Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gullestad, Marianne (1984) *Kitchen-table Society*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Haddon, Leslie (2003) Domestication and Mobile Telephony. Teoksessa Katz, J. E. (toim.) *Machines that Become Us. The Social Context of Personal Communication Technology*. New Brunswick: Transaction Publishers, 43–56.
- Hall, Peter (1990) *Cities of Tomorrow. An Intellectual History of Urban Planning and Design in the Twentieth Century*. Oxford: Blackwell.
- Hall, Stuart (1980) Race, articulation and societies structured in dominance. Teoksessa *Sociological Theories: race and colonialism*. Paris: Unesco, 305–345.
- Hall, Stuart (1992) *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Tampere: Vastapaino.
- Hall, Stuart (1999) *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.

- Hannemyr, Gisle (2003) The Internet as Hyperbole: A Critical Examination of the Adoption Rates. *The Information Society* no. 2, vol. 19, 111–121.
- Haraway, Donna (1991) *Cimians, cyborgs and women: the reinvention of nature*. London: Free Association.
- Harré, Rom & Stearns, Peter (1995) Introduction: Psychology as Discourse Analysis. Teoksessa Harré R & Stearns P. (toim.) *Discursive Psychology in Practice*. London: Sage, 1–9.
- Harries, Karsten (2003) Kotia etsimässä. *Niin&Näin* 3, 46–51.
- Harvey, David (1989) *The Condition of Postmodernity*. Oxford: Blackwell.
- Hastings, Patti Belle (2000) The Cyborg Mommy. User's Manual. *Art Journal*, no. 2 vol. 59, 78–87.
- Hay, Jennifer (2001) The pragmatics of humor support. *Humor* no. 1 vol. 14, 55–82.
- Heidegger, Martin (2000) *Oleminen ja aika*. Tampere: Vastapaino.
- Heidegger, Martin (2003) Rakentaa asua ajatella. *Niin&Näin* 3, 52–59.
- Heinonen, Visa (1999) Niukkuuden ja kulutuksen mentaliteetit modernisoituvassa Suomessa. Teoksessa Näre, S. (toim.) *Tunteiden sosiologiaa 2: Historiaa ja säätelyä*. Hämeenlinna: Karisto, 75–98.
- Heiskala, Risto (1990) Sosiologinen kulttuurintutkimus. Teoksessa Mäkelä K. (toim.) *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Helsinki: Gaudeamus, 9–29.
- Heiskala, Risto (2000) *Toiminta, tapa ja rakenne. Kohti konstruktionistista synteisiä yhteiskuntateoriassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Heller, Agnes (1984) *Everyday Life*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Helsti, Hilkka (1988) *Kulttuurin muutos ja televisio. Television ensimmäiset vuosikymmenet suomalaisten kokemina*. Yleisradio: Suunnittelu- ja tutkimusosaston julkaisu B 9.
- Heritage, John (1996) *Harold Garfinkel ja etnometodologia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Herkman, Juha (1998) *Sarjakuvan kieli ja mieli*. Tampere: Vastapaino.
- Hobsbawm, Eric (1999) *Äärimmäisyyksien aika. Lyhyt 1900-luku (1914–1991)*. Tampere: Vastapaino.
- Hochschild, Arlie Russell (1996) The Emotional Geography of Work and Family Life. Teoksessa Morris, L. & Lyon, E. S. (toim.) *Gender Relations in Public and Private. New Research Perspectives*. London: MacMillan Press Ltd, 13–32.
- Holstein, James A. & Gubrium, Jaber F. (1995) *The Active Interview*. Thousand Oaks: Sage.

- Horelli, Liisa (1994) *Evaluating Smart Home Technology in Finnish Context. Themes from Finland 13*. Helsinki: National Research and Development Centre for Welfare and Health.
- Howard, George S. (1991) Culture Tales. A Narrative Approach to Thinking, Cross-Cultural Psychology and Psychotherapy. *American Psychologist* no. 3, vol. 46, 187–194.
- Hunt, Pauline (1989) Gender and the Construction of Home Life. Teoksessa Allan, G. & Crow, G. (toim.) *Home and Family. Creating the Domestic Sphere*. London: MacMillan, 66–81.
- Huttunen, Laura (2002) *Kotona, maanpaossa, matkalla. Kodin merkitykset maahanmuuttajien omaelämäkertoissa*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Häyrynen, Yrjö-Paavo (1994) *Luovuus yhteisössä ja arjessa. Johdatus jälkiteollisen yhteiskunnan luovuuskehittelyyn*. Helsinki: Painatuskeskus Oy.
- Ilmonen, Kai (1993) *Tavaroiden taikamaailma*. Tampere: Vastapaino.
- Jallinoja, Riitta (2000) Ylilatautunut yksityiselämä. Teoksessa Hoikkala T. & Roos J.P. (toim.) *2000-luvun elämä. Sosiologia teorioita vuosituhannen vaihteesta*. Helsinki: Gaudeamus, 172–186.
- Jennings, Jan (1996) Controlling Passion: The Turn-of-the-Century Wallpaper Dilemma. *Winterthur Portfolio* no. 4 vol. 31, 243–264.
- Jenks, Chris (1995) The Centrality of the Eye in Western Culture. Teoksessa Jenks, C. (toim.) *Visual Culture*. London: Routledge, 1–25.
- Jimroglou, Krissi M. (2001) A Camera With a View. JenniCAM, Visual Representation and Cyborg Subjectivity. Teoksessa Green, E. & Adam, A. (toim.) *Virtual Gender. Technology, consumption and identity*. London: Routledge, 286–301.
- Johnson, Lesley (1996) 'As Housewives We are Worms': Women, Modernity and the Home Question. *Cultural Studies* no. 3, vol. 10, 449–463.
- Jokinen, Eeva (1996) *Väsynyt äiti. Äitiyden omaelämäkerrallisia esityksiä*. Tampere: Gaudeamus.
- Jokinen, Eeva (2003) Arjen kyseenalaisuus. *Naistutkimus* no. 1, vol. 16, 4–17.
- Jokinen, Eeva (2005) *Aikuisten arki*. Helsinki: Gaudeamus.
- Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1993) *Diskurssianalyysin aakokset*. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, Kimmo (1999) Kirjallisuuden lukeminen ja elämykselliset totuudet. Teoksessa Näre, S. (toim.) *Tunteiden sosiologiaa 1: Elämyksiä ja läheisyyttä*. Hämeenlinna: Karisto, 229–243.
- Jolanki, Outi (2004) Moral argumentation in talk about health and old age. *Health: An Interdisciplinary Journal for the Social Study of Health, Illness and Medicine* no. 4 vol. 8, 483–503.

- Julkunen, Raija (2000) Työelämänpolitiikka. Teoksessa Hoikkala T. & Roos, J. P. (toim.) *2000-luvun elämä. Sosiologia teorioita vuosikymmen vaihteesta*. Helsinki: Gaudeamus, 218–237.
- Julkunen, Raija, Nätti, Jouko & Anttila, Timo (2004) *Aikanyrjähdys. Keski-luokka työn puristuksessa*. Tampere: Vastapaino.
- Jung, C. G. (1990) *Unia, ajatuksia, muistikuvia*. Juva: Wsoy.
- Junto, Anneli (1990) *Asuntokysymys Suomessa. Topeliuksesta tulopolitiikkaan*. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen julkaisu no. 50. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Järvinen, Aki & Mäyrä, Ilkka (1999) Kulttuuri muodonmuutosten ajalla. Teoksessa Järvinen A. & Mäyrä I. (toim.) *Johdatus digitaaliseen kulttuuriin*. Tampere: Vastapaino, 7–26.
- Kaloski, Ann (1997) Bisexuals Making Out with Cyborgs: Politics, Pleasure, Confusion. *International Journal of Sexuality and Gender Studies* no. 1, vol. 2, 47–64.
- Kangassalo, Marjatta & Suoranta, Juha toim. (2001) *Lasten tietoyhteiskunta*. Tampere: Tampere University Press.
- Kant, Immanuel (1906) *Kritik der reinen Vernunft*. Leibzig: Verlag der Dürr'schen Buchhandlung.
- Kasesniemi, Eija-Liisa (2001) *Kännyssä piilevät sanomat: nuoret, väline ja viesti*. Tampere: Tampere University Press.
- Kasesniemi, Eija-Liisa (2003) *Mobile messages: young people and a new communication culture*. Tampere: Tampere University Press.
- Keightley, Keir (1996) "Turn It down!" She Shrieked: Gender, Domestic Space, and High Fidelity 1948–59. *Popular Music* no. 2, vol. 15, 149–177.
- Keightley, Keir (2003) Low Television, High Fidelity: Taste and the Gendering of Home Entertainment Technologies. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* no. 2, vol. 47, 236–259.
- Kellner, Douglas (1997) Critical Theory and Cultural Studies: The Missed Articulation. Teoksessa McGuigan J. (toim.) *Cultural Methodologies*. London: Sage, 12–41.
- Keränen, Marja (1995) Yksityisen ja julkisen muuttuvat rajat. Teoksessa Eräsaari L., Julkunen R. & Silius H. (toim.) *Naiset yksityisen ja julkisen rajalla*. Tampere: Vastapaino, 29–48.
- Khong, Lynnette (2003) Actants and enframing: Heidegger and Latour on technology. *Studies in History and Philosophy of Science* 34, 693–704.
- Kilgour, Frederick G. (1998) *The Evolution of the Book*. New York: Oxford University Press.

- Kinnunen, Merja (1996) Naiset ja miehet väestötilastoissa. Teoksessa Korvajärvi P. & Kinnunen M. (toim.) *Työelämän sukupuolistavat käytännöt*. Tampere: Vastapaino, 27–50.
- Kinnunen, Merja (2001) *Luokiteltu sukupuoli*. Tampere: Vastapaino.
- Kivikuru, Ullamaija (2000) Sanapeleistäkö kansalainen tehty? Teoksessa Levo-Henriksson R. & Ampuja M. (toim.) *Media ja me*. Helsingin yliopisto: Viestinnän laitos, 207–223.
- Kivimäki, Riikka (1999) ”Työ on mielentila”. Miten arki muuttuu, kun työ ei riipu ajasta ja paikasta? Teoksessa Eriksson P. & Vehviläinen M. (toim.) *Tietoyhteiskunta seisakkeella*. SoPhi: Jyväskylän yliopisto, 150–168.
- Knight, Brooke A. (2000) Watch Me! Webcams and the Public Exposure of Private Lives. *Art Journal* no. 4, vol. 59, 21–25.
- Knuuttila, Seppo (2003) Arjen ongelma tietoyhteiskunnassa. Teoksessa Talja, S. & Tuuva, S. (toim.) *Tietotekniikkasuhteet. Kulttuurinen näkökulma*. Helsinki: Suomalaisen kulttuurin seura. Tietolipas, 195–216.
- Kopomaa, Timo (2000) *Kännykkäyhteiskunnan synty*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kopytoff, Igor (1986) The cultural biography of things: commodization as process. Teoksessa Appadurai, A. (toim.) *The social life of things. Commodities in cultural perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Korosec-Serfaty, Perla (1985) Experience and the Use of the Dwelling. Teoksessa Altman I. & Werner C. M. (toim.) *Home Environments. Human Behavior and Environment*. Advances in Theory and Research 8. New York, Plenum Press, 65–86.
- Koskijoki, Maria (1996) Tavarasta nauttimisen taito. *Hyvinvointikatsaus* 2, 22–25.
- Koskinen, Ilpo (2000) Teknologia vuorovaikutuksen osana. Kirja-arvio. *Tiedepolitiikka* 3, 44–48.
- Koskinen, Ilpo & Mäyrä, Frans (2005) Epilogue: Reflections from the First Year. Teoksessa Mäyrä F. & Koskinen I. (toim.) *The Metamorphosis of Home. Research into the Future of Proactive Technologies in Home Environments*. Tampere: Tampere University Press, 161–167.
- Kottkoff, Helga (1997) The interactional achievement of expert status. Creating asymmetries by ”teaching conversational lectures” in TV discussions. Teoksessa Korthof, H. & Wodak, R. (toim.) *Communicating Gender in Context*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 139–178.
- Kress, Gunther & van Leeuwen, Theo (2001) *Reading Images. The Grammar of Visual Design*. London: Routledge.

- Kumar, Krishan (1997) Home: The Promise and Predicament of Private Life at the End of the Twentieth Century. Teoksessa Weintraub J. & Kumar K. (toim.) *Public and Private in Thought and Practice. Perspectives on a Grand Dichotomy*. Chicago: University of Chicago Press, 204–236.
- Lahikainen, Anja Riitta, Hietala Pentti, Inkinen Tommi, Kangassalo Marjatta, Kivimäki Riikka & Mäyrä, Frans toim. (2005) *Lapsuus mediamaailmassa. Näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan*. Helsinki: Gaudeamus.
- Lahti, Minna (2001) *Domesticated Violence. The Power of the Ordinary in the Everyday Finland*. Research Series in Anthropology. Helsinki: Helsinki University Printing House.
- Laine, Ari (2003) Asuntomarkkinat ja asuntotuotanto 2000-luvun alussa. Teoksessa *Asumistaso. Tiivistä ja matalaa isoissa kaupungeissa 2002–2003*. Helsinki: Suomen Asuntoliitto ry., 21–28.
- Langlois, Ganaele (2005) Networks and Layers: Technocultural Encodings of the World Wide Web. *Canadian Journal of Communication* no. 4, vol. 30, 565–583.
- Larson, Magali Sarfatti (1993) *Behind the Postmodern Facade. Architectural Change in Late Twentieth-Century America*. Berkeley: University of California Press.
- Lasch, Christopher (1977) *Haven in a Heartless World. The Family Besieged*. New York: Basic Books.
- Lasch, Christopher (1979) *The Culture of Narcissism. American Life in an Age of Diminishing Expectations*. New York: Warner.
- Lasch, Christopher (1984) *The Minimal Self. Psychic Survival in Troubled Times*. New York: WW. Norton & Company, Inc.
- Lash, Scott (1995) Refleksiivisyys ja sen vastinparit: rakenne, estetiikka, yhteisö. Teoksessa Beck U., Giddens A. & Lash S.: *Nykyajan jäljillä*. Tampere: Vastapaino, 153–235.
- Latour, Bruno (1999) *Pandora's hope. Essays on the reality of science studies*. Cambridge: Harvard University Press.
- Lawrence, Roderick J. (1995) Deciphering Home: An Integrative Historical Perspective. Teoksessa Benjamin D. N. (toim.) *The Home: Words, Interpretations, Meanings and Environments*. Aldershot: Ashgate Publishing, 53–68.
- Leach, Edmund (1976) *Culture & Communication. The Logic by which Symbols are Connected. An Introduction to the Use of Structuralist Analysis in Social Anthropology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Leal, Ondina Fahel (1990) Popular Taste and Erudite Repertoire: The Place and Space of Television in Brazil. *Cultural Studies* no. 1, vol. 4, 19–29.

- Lefebvre, Henri (1979) Space: Social Product and Use Value. Teoksessa Freiberg J. W. (toim.) *Critical Sociology: European Perspectives*. New York: Irvington Publishers, 285–296.
- Lehtonen, Mikko (1994) *Kyklooppi ja kojootti. Subjekti 1600–1900-lukujen kulttuuri- ja kirjallisuusteorioissa*. Tampere: Vastapaino.
- Lehtonen, Mikko (1996) *Merkitysten maailma*. Tampere: Vastapaino.
- Lehtonen, Mikko (1999) Ei kenenkään maalla – teesejä intermediaalisuudesta. *Tiedotustutkimus* 2, 4–21.
- Lehtonen, Mikko (2001) *Post Scriptum. Kirja medioitumisen aikakaudella*. Tampere: Vastapaino.
- Lehtonen, Mikko (2002) Textual and Cultural Multimodality. Konferenssi-esityelmä. *Crossroads in Cultural Studies*, Tampere July 29th – June 2nd 2002, Session on ”Media Convergence”.
- Lehtonen, Turo-Kimmo (1999) *Rahan vallassa. Ostoksilla käyminen ja markkinatalouden arki*. Tutkijaliitto: Helsinki.
- Lehtonen, Turo-Kimmo (2003) The Domestication of New Technologies as a Set of Trials. *Journal of Consumer Culture* no. 3, vol. 3, 363–385.
- Leppänen, Sanna (2001) Kodistako älykäs? Teoksessa *Digitalisoituvan viestinnän monet kasvot*. Helsinki: Tekesin teknologiakatsaus 118, 113–131.
- Levinas, Emmanuel (1979) *Totality and Infinity. An Essay on Exteriority*. Hague: Martinus Nijhoff Publishers.
- Lie, Merete & Sorenson Knut H. (1996) Making Technology Our Own? Domesticating Technology into Everyday Life. Teoksessa Lie M. & Sorenson K. H. (toim.) *Making Technology Our Own? Domesticating Technology into Everyday Life*. Oslo: Scandinavian University Press, 1–30.
- Liikkanen, Mirja (2005) Vapaa-aika muutoksessa – merkitykset, rajoitteet ja valinnat. Teoksessa Liikkanen M., Hanifi, R. & Hannula U. (toim.) *Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä. Vapaa-ajan muutokset 1981–2002*. Helsinki: Tilastokeskus, 5–30.
- Livingstone, Sonia (2002) *Young People and New Media*. London: Sage.
- Lohan, Maria (2001) Men, masculinities and ’mundane’ technologies. Teoksessa Green, E. & Adam, A. (toim.) *Virtual Gender. Technology, consumption and identity*. London: Routledge, 189–205.
- Lull, James (1990) *Inside Family Viewing. Ethnographic Research on Television’s Audiences*. London: Routledge.
- Luomanen, Jari (2006) *Media and Communication Preferences and Moralities in the Context of Everyday Life*. Julkaisematon väitöskirjakäsikirjoitus.
- Luukka Minna-Riitta, Hujanen Jaana, Lokka Antti, Modinos Tuija, Pietikäinen Sari & Suoninen Annika (2001) *Mediat nuorten arjessa. 13–19-vuotiaiden nuorten mediakäytöt vuosittuhannen vaihteessa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

- Luukka, Minna-Riitta (2001) Nuorten media-arkea. Teoksessa Luukka M-R, Hujanen J., Lokka A., Modinos T., Pietikäinen S. & Suoninen A. (toim.) *Mediat nuorten arjessa. 13–19 –vuotiaiden nuorten mediakäytöt vuosituhannen vaihteessa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 255–269.
- Madigan, Ruth & Munro, Moira (1996) 'House Beautiful': Style and Consumption in the Home. *Sociology* no. 1, vol. 30, 41–57.
- Mackay, Hugh (2002) Transformations in Media Consumption: Ethnography of Radio, Television and New Media in Everyday Life in Wales. Paper presented at COST conference: *The Impact of Internet on Mass Media*, 21–22 June, Tromsø. Ref. Rasmussen (2003).
- MacKenzie, Donald & Wajcman, Judy toim. (1999) *The Social Shaping of Technology*. Buckingham: Open University Press.
- MacKenzie, Donald & Wajcman, Judy (1999) Introductory essay: the social shaping of technology. Teoksessa MacKenzie D. & Wajcman J. (toim.) *The Social Shaping of Technology*. Maidenhead: Open University Press, 3–27.
- Maffesoli, Michel (1995) *Maailman mieli. Yhteisöllisen tyylin muodoista*. Helsinki: Gaudeamus.
- Mason, Jennifer (1989) Reconstructing the Public and the Private: The Home and Marriage in Later Life. Teoksessa Allan, G. & Crow, G. (toim.) *Home and Family. Creating the Domestic Sphere*. London: MacMillan, 102–121.
- Massey, Doreen (2000) Travelling Thoughts. Teoksessa Gilroy P., Grossberg L. & McRobbie A. (toim.) *Without Guarantees. In Honour of Stuart Hall*. London: Verso, 225–232.
- Massey, Doreen (2003) Paikan käsitteellistäminen. Teoksessa Lehtonen M. & Löytty O. (toim.) *Erilaisuus*. Tampere: Vastapaino, 51–83.
- Matikkala, Ulla & Lahikainen, Anja Riitta (2005) Pelit, tietokone ja kännykkä lasten sosiaalisissa suhteissa. Teoksessa Lahikainen A. R., Hietala P., Inkinen T., Kangassalo M., Kivimäki R. & Mäyrä F. (toim.) *Lapsuus mediamaailmassa. Näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan*. Helsinki: Gaudeamus, 92–109.
- McCracken, Grant (1987) Clothing as Language: An Object Lesson in the Study of the Expressive Properties of Material Culture. In Reynolds, B. & Stott, M.A. (eds.) *Material Anthropology. Contemporary Approaches to Material Culture*. Boston: University Press of America, 103–128.
- McDowell, Linda (1999) *Gender, Identity & Place. Understanding Feminist Geographies*. Cambridge: Polity Press.
- Miles, Robert (1994) *Rasismi*. Tampere: Vastapaino.
- Miller, Daniel (1991) *Material Culture and Mass Consumption*. Oxford: Basil Blackwell.

- Mills, C. Wright (1956) *White Collar. The American Middle Class*. New York: Oxford University Press
- Mills, C. Wright (1982) *Sosiologinen mielikuvitus*. Helsinki: Gaudeamus. Englanninkielinen alkuperäisteos 1959.
- Misra, Giriswar (1993) Psychology from a Constructionist Perspective: an Interview with Kenneth J. Gergen. *New Ideas in Psychology. An International Journal of Innovative Theory in Psychology* no. 3, vol. 11, 399–414.
- Monaghan, Lee F. (2005) Big Handsome Men, Bears and Others: Virtual Constructions of “Fat Male Embodiment”. *Body & Society* no. 2, vol. 11, 81–111.
- Montaigne, Michel de (1955) *Esseitä*. Porvoo: Wsoy.
- Moore, Shaun (1988) The box in a dresser: memories of early radio and everyday life. *Media, Culture and Society* no. 1, vol. 10, 23–40.
- Moore, Shaun (1996) *Satellite Television and Everyday Life. Articulating Technology*. Luton: University of Luton Press.
- Morgan, Gareth (1986) *Images of Organization*. Newbury Park: Sage.
- Morley, David (1986) *Family Television. Cultural Power and Domestic Leisure*. London: Comedia Publishing Group.
- Morley, David (1988) Domestic Relations: The Framework of Family Viewing in Great Britain. Teoksessa Lull J. (toim.) *World Families Watch Television*. Newbury Park: Sage, 22–48.
- Morley, David & Silverstone, Roger (1990) Domestic Communication – technologies and meanings. *Media, Culture and Society* no. 1, vol. 12, 31–55.
- Morley, David (1995) Television. Not so Much a Visual Medium, More a Visible Object. Teoksessa Jenks, C. (toim.) *Visual Culture*. London: Routledge, 170–189.
- Morley, David (2000) *Home Territories. Media, mobility and identity*. London: Routledge.
- Mäenpää, Pasi (2000) Digitaalisen arjen ituja. Kännnykkä ja urbaani elämäntapa. Teoksessa Hoikkala T. & Roos J. P. (toim.) *2000-luvun elämä. Sosiologia teorioita vuosituhanen vaihteesta*. Helsinki: Gaudeamus, 132–152.
- Mäenpää, Pasi (2004) Tietoyhteiskunta ja suomalaisuus. Teoksessa Saarikangas K., Mäenpää P. & Sarantola-Weiss M. (toim.) *Suomen kulttuurihistoria osa 4: Koti, kylä, kaupunki*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 517–520.
- Mäkikalli, Maija (2003) Esillä ja piilossa. Radion ja television läsnäolon strategioita 1950- ja 1960-lukujen suomalaiskodeissa. *Tekniikan Waiheita* 4, 45–56.

- Mäkinen, Ilkka (1996) Lukuhaluun historia ja kirjastot Suomessa. Teoksessa Niemi J. (toim.) *Rakkaudesta lukemiseen. Suomalaisen kirjallisuusharrastuksen kehityksestä*. Helsinki: Helsinki University Press, 24–40.
- Mäyrä, Frans, Vadén, Tere & Koskinen, Ilpo (2005) Introduction: Living in Metamorphosis – The Whys and Hows of Proactive Home Design Research. Teoksessa Mäyrä F. & Koskinen I. (toim.) *The Metamorphosis of Home. Research into the Future of Proactive Technologies in Home Environments*. Tampere: Tampere University Press, 7–26.
- Nieminen, Hannu (1999) Medioituminen ja suomalaisen viestintämaise-
man muutos. Teoksessa Nieminen H., Saarikoski, P. & Suominen J. (toim.) *Uusi media ja arkielämä*. Turku: Gummerus, 18–41.
- Nieminen-Sundell, Riitta (1998) *Is Hair Dryer Technical? Gender and Household Technology*. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopiston sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos.
- Nieminen-Sundell, Riitta (2003) Tietokonepoika – kuinka tuotetaan sukupuolittuneita käytäntöjä, koneita ja ihmisiä. Teoksessa Talja S. & Tuuva S. (toim.) *Tietotekniikkasuhteet. Kulttuurinen näkökulma*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 41–55.
- Nikander, Pirjo (1991) Silmäys diskurssianalyysiin ja elämäkertatutkimukseen. *Gerontologia* no. 4, vol. 5, 270–276.
- Nikander, Pirjo (2002) *Age in Action. Membership Work and Stage of Life Categories in Talk*. Helsinki: Academia Scientiarum Fennica. The Finnish Academy of Science and Letters.
- Nikunen, Kaarina (2003) Yksityisyyden murros – julkisuuden haaste. Feministisen kritiikin näkökulmia julkisuuden tutkimukseen. *Tiedotustutkimus* no. 2, vol. 26, 79–89.
- Nikunen, Kaarina (2005) *Faniuden aika. Kolme tapausta televisio-ohjelmien faniudesta vuosituuhannen taitteen Suomessa*. Tampere: Tampere University Press.
- Nippert-Eng, Christina (1996) *Home and Work. Negotiating Boundaries through Everyday Life*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Nisbet, Robert (1953) *The Quest for Community. A Study in the Ethics of Order and Freedom*. New York: Oxford University Press.
- Nisbet, Robert (1986) *The Making of Modern Society*. Brighton: Wheatsheaf.
- Norman, Donald A. (1999) *The Invisible Computer. Why Good Products Can Fail, the Personal Computer is so Complex, and Information Appliances are the Solution*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Noro, Arto (1989) Kansalaisyhteiskunta, modernisoituminen ja yksilöllistyminen. *Tiede&Edistys* no. 4, vol. 14, 241–248.

- Oinonen, Eriikka (2004) *Finnish and Spanish Families in Converging Europe*. Tampere: Tampere University Press.
- Oksman, Virpi (2003) "Kyl jo kolmivuotiasikin osaa tietokoneella tehdä" Lapset arjen kulttuurisissa teknologiadiskursseissa. Teoksessa Talja S. & Tuuva S. (toim.) *Tietotekniikkasubteet. Kulttuurinen näkökulma*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, Tietolipas, 56–72.
- Oksman, Virpi & Turtiainen, Jussi (2004) Mobile Communication as a Social Stage. The Meanings of Mobile Communication among Teenagers in Finland. *New Media & Society* no. 3, vol. 6, 319–339.
- Paasonen, Susanna (1998) Living Room Wonderlands. Gendered Spaces of Media Use. Teoksessa Koivunen A. & Södernergh, W. (toim.) *Cinema Studies into Visual Theory?* Turun Yliopisto: School of Art, Literature and Music, series A, no. 40, 129–213.
- Paasonen, Susanna (1999) Naisongelma eli kuinka naispuolisia verkkokäyttäjiä puhutellaan. *Tiedotustutkimus* no. 4, vol. 22, 34–48.
- Paasonen, Susanna (2000) Kauppaa tunteilla: Internet, romanssi ja elokuva "Sinulle on posti@". *Lähikuva* 2, 69–83.
- Paasonen, Susanna (2002) *Figures of Fantasy: Women, Cyberdiscourse and the Popular Internet*. Turun yliopiston julkaisuja, Sarja B/251.
- Paasonen, Susanna (2004) Uusi media, uusi kulttuuri. Teoksessa Saarikangas K., Mäenpää P & Sarantola-Weiss M (toim.) *Suomen kulttuurihistoria osa 4: Koti, kylä, kaupunki*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 511–516.
- Paasonen, Susanna (2005) *Figures of Fantasy: Internet, Women & Cyberdiscourse*. New York: Peter Lang.
- Pader, Ellen J. (1993) Spatiality and Social Change: Domestic Space Use in Mexico and the United States. *American Ethnologist* no. 1, vol. 20, 114–137.
- Pallasmaa, Juhani (1995) Identity, Intimacy and Domicile – Notes on the Phenomenology of Home. Teoksessa Benjamin D. N. (toim.) *The Home: Words, Interpretations, Meanings and Environments*. Aldershot: Ashgate Publishing, 131–147.
- Pantzar, Mika (1996) *Kuinka teknologia kesytetään*. Helsinki: Hanki ja Jää.
- Pantzar, Mika (1999) Mistä tarpeet tulevat? Katsaus kodinkoneiden kotiutumisen lähihistoriaan. Teoksessa Sarantola-Weiss M. (toim.) *Yhteiset olohuoneet. Näkökulmia Suomalaiseen sisustusarkkitehtuuriin 1949–1999*. Helsinki: Otava, 206–231.
- Pantzar, Mika (2000) *Tulevaisuuden koti. Arjen tarpeita keksimässä*. Helsinki, Otava.

- Parker, Ian (1992) *Discourse dynamics. Critical Analysis for Social and Individual Psychology*. London: Routledge.
- Pells, Richard H. (1985) *The Liberal Mind in a Conservative Age. American Intellectuals in the 1940s & 1950s*. New York: Harper & Row Publishers.
- Peräkylä, Anssi (1990) *Kuoleman monet kasvot*. Tampere: Vastapaino.
- Peshkin, Alan (2001) Angles of Vision: Enhancing Perception in Qualitative Research. *Qualitative Inquiry* no.2 vol. 7, 238–259.
- Pesonen, Riitta (1999) Henkilökohtainen taideteos. 1900-luvun koti sisältä. Teoksessa Sarantola-Weiss M. (toim.) *Yhteiset olohuoneet. Näkökulmia Suomalaiseen sisustusarkkitehtuuriin 1949–1999*. Helsinki: Otava, 194–205.
- Peteri, Virve (2000) Matkapuhelimen hankinta ja käyttö: tapaus WAP. Teoksessa *Kohhti yksilöllistä mediamaisemaa*. Helsinki: Tekesin teknologiaakatsaus 98, 71–88.
- Peteri, Virve (2004) Psykologeja ja sotasankareita. Psykologisen asiantuntijatiedon matka sodasta rauhaan. *Kosmopolis* no. 4, vol. 34, 34–46.
- Peteri, Virve (2005) Ansiotyötä kotiuttamassa. Asumisen erikoislehdet ja ansiotyön uudet paikat. *Työelämän tutkimus* no. 1, vol. 3, 1–11.
- Pietarinen, Juhani (1986) Humanistin näkökohtia informaatioyhteiskuntaan. Teoksessa *Tietoyhteiskunta meissä – pelot, toiveet, teot*. Liikenneministeriö: Valtion painatuskeskus.
- Platon (1978) Gorgias. Kirjassa Platon: *Teokset*, toinen osa. Helsinki: Otava.
- Polkinghorne, Donald E. (1989) Changing Conversations about Human Science. Teoksessa Kvale S. (toim.) *Issues of Validity in Qualitative Research*. Lund: Studentlitteratur, 13–46.
- Potter, Jonathan & Wetherell, Margaret (1989) *Discourse and Social Psychology*. London: Sage.
- Puranen, Tuula (2006) *Median sosiaaliset ulottuvuudet*. Julkaisematon väitöskirjakäsikirjoitus.
- Radway, Janice A. (1984) *Reading the Romance. Women, Patriarchy, and Popular Literature*. Chapel Hill and London: The University of North London.
- Rajanti, Taina (1996) Kaupunki on ihmisen koti. *Tiede & Edistys* no. 4, vol. 21, 334–342.
- Rajanti, Taina (1999) *Kaupunki on ihmisen koti*. Helsinki. Tutkijaliitto.
- Rasmussen, Tove (2003) Television and Internet use in the Home: Patterns of Use. In Tarkka M. (ed.) *Digital Television and the Consumer Perspective*. Report from the seminar Digital Television as a Consumer

- Platform. Faroe Islands September 12–14, 2002, Discussion papers 34/2003, National Consumer Research Centre Finland, 57–64.
- Raudaskoski, Sanna & Arminen, Ilkka (2003) *Mobiilipalveluiden näkymät – tapaustutkimus eTampereen mobiiliklusterin asiantuntijoiden näkemyksistä*. Tampereen yliopisto: Tietoyhteiskuntainstituutin raportteja 1.
- Rekola, Mirkka (1965) *Ilo ja epäsymmetria*. Helsinki: Weilin+Göös.
- Relander, Jukka (2000) Kultainen nuoruus. Vuosituhannen vaihteen väkinäinen viriili joukkofantasia. Teoksessa Hoikkala T. & Roos J. P. (toim.) *2000-luvun elämä. Sosiologisia teorioita vuosituhannen vaihteesta*. Helsinki: Gaudeamus, 281–303.
- Rice, Ronald E. (1999) Artifacts and paradoxes in new media. *New Media & Society* no. 1, vol. 1, 24–32.
- Ridell, Seija (1994) Olohuoneen viestintäpolitiikkaa. Arvio David Morleyn kirjasta ”Television, Audiences & Cultural Studies” London, Routledge. 1993. *Tiedostutkimus* no. 1, vol. 17, 57–59.
- Rieff, Philip (1968) *The Triumph of the Therapeutic. Uses of Faith after Freud*. New York: Harper & Row Publishers.
- Riesman, David (1955) *The Lonely Crowd. A Study of the Changing American Character*. New York: Doubleday & Company Inc.
- Riewoldt, Otto (1997) *Intelligent Spaces. Architecture for the Information Age*. London: King.
- Robben, Antonius C.G.M. (1989) Habits of the Home: Spatial Hegemony and the Structuration of House and Society in Brazil. *American Anthropologist* no. 3, vol. 91, 570–588.
- Robinson, John P., Kestnbaum, Meyer, Neustadt, Alan & Alvarez, Anthony (2002) Information Technology and Functional Time Displacement. *IT&Society* no. 2, vol. 1, 21–36.
- Roinila, Tarja (2003) Gaston Bachelard, tilan ja poetiikan filosofi. Esipuhe teokseen Bachelard, Gaston: *Tilan poetiikka*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo, 7–30.
- Roos, J.P. (1986) Elämäntapateoriat ja suomalainen elämäntapa. Teoksessa Heikkinen K. (toim.) *Kymmenen esseetä elämäntavasta*. Lahti: Oy Yleisradio Ab, 35–78.
- Rose, Gillian (2001) *Visual Methodologies. An Introduction to the Interpretation of Visual Materials*. London: Sage.
- Rose, Nikolas (1990) *Governing the Soul. The Shaping of the Private Self*. London: Routledge.
- Rousseau, Jean-Jacques (1999) *Tunnustuksia*. Helsinki: Gummerus.
- Rotkirch, Anna (2000) Pirstoutunut vanhemmuus. Teoksessa Hoikkala T. & Roos J. P. (toim.) *2000-luvun elämä. Sosiologisia teorioita vuosituhannen vaihteesta*. Helsinki: Gaudeamus, 187–200.

- Ruonavaara, Hannu (1993) *Omat kodit ja vuokrahuoneet. Sosiologinen tutkimus asunnonhallinnan muodoista Suomen asutuskeskuksissa 1920–1950*. Turun yliopiston julkaisuja, Sarja C/97.
- Ruonavaara, Hannu (1996) The Home Ideology and Housing Discourse in Finland 1900–1950. *Housing Studies* no. 1 vol. 11, 89–104.
- Ruonavaara, Hannu (2004) *Oma koti ja omistusasuminen*. Teoksessa Halme A-M. (toim.) *Oma koti. Omakotiasuminen Suomessa*. Helsinki: Kotiseutuliitto, 106–109.
- Rybczynski, Witold (1986) *Home. A Short History of an Idea*. New York: Penguin Books.
- Räty, Reetta (2000) Switched on. *Books from Finland* 2, 138–143.
- Saarenheimo, Marja (1997) *Jos etsit kadonnutta aikaa. Vanhuus ja oman elämän muisteleminen*. Tampere: Vastapaino.
- Saarikangas, Kirsi (1991) Äitiyden tila; nainen ja moderni asunto. Teoksessa Nopola S. (toim.) *Äiti tuu ikkunaan. Äitiys – elämä vai kohtalo?* Juva: Wsoy, 233–256.
- Saarikangas, Kirsi (1993) *Model Houses for Model Families. Gender, Ideology and the Modern Dwelling. The Type Planned Houses of the 1940s in Finland*. Helsinki: Suomen historiallinen seura.
- Saarikangas, Kirsi (2002) Merkityksellinen tila: lähiöasuminen arkkitehtuurin, asukkaiden, menneen ja nykyisen kohtaamisena. Teoksessa Syrjämaa T. & Tunturi, J. (toim.) *Eletty ja muistettu tila*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 48–75.
- Saarikangas, Kirsi (2004) Puhtaita ja valoisia koteja. Teoksessa Saarikangas K., Mäenpää P. & Sarantola-Weiss M. (toim.) *Suomen kulttuurihistoria osa 4: Koti, kylä, kaupunki*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 321–335.
- Saarikoski, Petri (2004a) Basicilla tietoyhteiskuntaan. Ohjelmointi ja varhaisten kotitietokoneiden käyttötarpeet. Teoksessa Gränö P., Suominen J. & Tuomi-Nikula O. (toim.) *Koti, kaiho, paikka, muutos*. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja IV. Jyväskylä: Gummerus, 189–214.
- Saarikoski, Petri (2004b) *Koneen lumo. Mikrotietokoneharrastus Suomessa 1970-luvulta 1990-luvun puoliväliin*. Jyväskylän yliopisto: Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 83.
- Saarinen, Lauri, Joensuu, Juri & Koskimaa, Raine toim. (2001) *Kirja 2010. Kirja-alan kehitystrendit*. Jyväskylän yliopisto: Nykykulttuurin tutkimuskeskus.
- Sacks, Harvey (1992) *Lectures on Conversation*. Volume II. Toim. Jefferson, G. Cambridge: Blackwell.

- Saile, David G. (1985) The Ritual Establishment of Home. Teoksessa Altman I. & Werner C. M. (toim.) *Home Environments. Human Behavior and Environment. Advances in Theory and Research* 8. New York, Plenum Press, 87–112.
- Sallinen, Susanna (2004) Koti-ikävä ja nostalgia arjen kokemuksena. Teoksessa Gränö P., Suominen J. & Tuomi-Nikula O. (toim.) *Koti, kaiho, paikka, muutos*. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja IV. Jyväskylä: Gummerus, 79–102.
- Salmi, Hannu (1996) ”Atoomipommilla kuuhun!” *Tekniikan mentaalihistoriaa*. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Salmi, Minna (1991) *Ansiotyö kotona – toiveuni vai painajainen? Kotiansiotyö Suomessa työntekijän arkipäivän kannalta*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Sarantola-Weiss, Minna (2003) *Sohvaryhmän läpimurto. Kulutuskulttuurin tulo suomalaisiin olohuoneisiin 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Sarantola-Weiss, Minna (2004) Hauskat pienet tavarat – kodin esinemaailma. Teoksessa Saarikangas K., Mäenpää P. & Sarantola-Weiss M. (toim.) *Suomen kulttuurihistoria osa 4: Koti, kylä, kaupunki*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 338–345.
- Saukko, Paula (2003) *Doing Research in Cultural Studies. An Introduction to Classical and New Methodologies*. London: Sage.
- Saunders, Peter & Williams, Peter (1988) The Constitution of the Home: Towards a Research Agenda. *Housing Studies* no. 2 vol. 3, 81–93.
- Saussure, Ferdinand de (1983) *Course in general linguistics*. London: Duckworth.
- Savolainen, Reijo (2000) Internet tietoyhteiskunnan mediamaisemassa. Teoksessa Vuorensyrjä M. & Savolainen R. (toim.) *Tieto ja tietoyhteiskunta*. Helsinki: Gaudeamus, 197–222.
- Schivelbusch, Wolfgang (1996) *Junamatkan historia*. Tampere: Vastapaino.
- Schmidt, James & Miller, James (1980) Aspects of Technology in Marx and Rousseau. Teoksessa de Lauretis T., Huyssen A., Woodward K. (toim.) *The Technological Imagination. Theories and Fictions*. Madison, Wisconsin: Coda Press Inc., 85–94.
- Seiter, Ellen (1999) *Television and New Media Audiences*. Oxford: Clarendon Press.
- Sellen, Abigail & Harper, Richard (2002) *The Myth of the Paperless Office*. Cambridge: MIT Press.
- Sembach, Klaus-Jürgen (2002) *Art Nouveau. Utopia: Reconciling the Irreconcilable*. Köln: Taschen.
- Sennett, Richard (1977) *The Fall of Public Man*. New York: Albert A. Knopf Inc.

- Sennett, Richard (1998) *The Corrosion of Character. The Personal Consequences of Work in the New Capitalism*. New York: W.W. Norton & Company.
- Shanahan, Daniel (1992) *Toward a Genealogy of Individualism*. Massachusetts: The University of Massachusetts Press.
- Shields, Rob (2000) Hypertext Links. The Ethic of the Index and Its Space-Time Effects. Teoksessa Herman A. & Swiss T. (toim.) *The World Wide Web and Contemporary Cultural Theory*. New York: Routledge, 145–160.
- Shotter, John (1993a) Bakhtin and Vygotsky: Internalization as a Boundary Phenomenon. *New Ideas in Psychology. An International Journal of Innovative Theory in Psychology* no. 3 vol. 11, 379–390.
- Shotter, John (1993b) Becoming Someone: Identity and Belonging. Teoksessa Coupland N. & Nussbaum J. F. (toim.) *Discourse and Lifespan Identity*. Newbury Park: Sage, 5–28.
- Showalter, Elaine (1992) Introduction. Teoksessa Woolf, Virginia: *Mrs Dalloway*. London: Penguin Books, xi–xlv.
- Silber, Ilana F. (1995) Space, Fields, Boundaries: The Rise of Spatial Metaphors in Contemporary Sociological Thought. *Social Research* no. 2 vol. 62, 323–355.
- Siltala, Juha (2004) *Työelämän huonontumisen lyhyt historia*. Helsinki: Ota-va.
- Silverstone, Roger, Hirsch, Eric & Morley, David (1992) Information and communication technologies and the moral economy of the household. Teoksessa Silverstone R. & Hirsch E. (toim.) *Consuming Technologies. Media and Information in Domestic Spaces*. London: Routledge, 15–39.
- Silverstone, Roger & Hirsch, Eric (1992) Introduction. Teoksessa Silverstone R. & Hirsch E. (toim.) *Consuming Technologies. Media and Information in Domestic Spaces*. London: Routledge, 1–14.
- Silverstone, Roger (1993) Television and Ontological Security. *Media, Culture and Society* no. 4 vol. 15, 573–598.
- Silverstone, Roger (1994) *Television and Everyday Life*. London: Routledge.
- Simmel, Georg (2005) *Suurkaupunki ja moderni elämä. Kirjoituksia vuosilta 1895–1917*. Helsinki: Gaudeamus.
- Slack, Jennifer Daryl (1996) The theory and method of articulation in cultural studies. Teoksessa Morley D. & Chen, K-H (toim.) *Stuart Hall. Critical Dialogues in Cultural Studies*. London: Routledge, 112–130.
- Solomon, Robert C. (1988) *Continental Philosophy since 1750. The Rise and Fall of the Self*. Oxford: Oxford University Press.

- Soronen, Anne & Sotamaa, Olli (2005) Adapting a Probes Approach for Exploring Domestic Environments and Practices. Teoksessa Mäyrä F. & Koskinen I. (toim.) *The Metamorphosis of Home. Research into the Future of Proactive Technologies in Home Environments*. Tampere: Tampere University Press, 43–70.
- Sperber, Dan (1979) Claude Lévi-Strauss. Teoksessa Sturrock, J. (toim.) *Structuralism and Since. From Lévi-Strauss to Derrida*. Oxford: Oxford University Press, 19–51.
- Spigel, Lynn (1992) *Make Room for TV. Television and Family Ideal in Post-war America*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Spigel, Lynn (2001a) Media Homes. Then and Now. *International Journal of Cultural Studies* no. 4, vol. 4, 385–411.
- Spigel, Lynn (2001b) *Welcome to the Dreamhouse. Popular Media and Post-war Suburbs*. Durham and London: Duke University Press.
- Sturrock, John (1979) Introduction. Teoksessa Sturrock, J. (toim.) *Structuralism and Since. From Lévi Strauss to Derrida*. Oxford: Oxford University Press, 1–18.
- Suominen, Jaakko (1999) Teknologinen déjà-vu? Historiallisten rinnastusten ongelma teknokohun käsittelyssä. *Tiedostustutkimus* no. 4, vol. 22, 22–33.
- Suominen, Jaakko (2003) *Koneen kokemus. Tietoteknistyvä kulttuuri modernisoituvassa Suomessa 1920-luvulta 1970-luvulle*. Tampere: Vastapaino.
- Suominen, Jaakko (2004) Koneita Ankkalinnassa. Aku Anka-lehti teknologian kertojana 1950-luvun Suomessa. Teoksessa Gränö P., Suominen J. & Tuomi-Nikula O. (toim.) *Koti, kaiho, paikka, muutos*. Kulttuuri-tuotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja IV. Jyväskylä: Gummerus, 151–188.
- Suoninen, Eero (1992) *Perheen kuvakulmat: Diskurssianalyysi perheenäidin puheesta*. Tampereen yliopisto. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Tutkimuksia sarja A, no. 24.
- Suoninen, Eero (1999) Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Jokinen A., Juhila K. & Suoninen E.: *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino, 17–36.
- Tainio, Liisa (2001) *Puhuvan naisen paikka. Sukupuoli kulttuurisena kategoriana kielenkäytössä*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Tani, Sirpa (1997) Maantiede ja kuvien todellisuudet. Teoksessa Haarni T., Karvinen M., Koskela H. & Tani, S. (toim.) *Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*. Tampere: Vastapaino, 211–226.
- Taylor, Charles (1995) *Autenttisuuden etiikka*. Helsinki: Gaudeamus.
- Toulmin, Stephen (1998) *Kosmopolis. Kuinka uusi aika bukkasi humanismin perinnön*. Juva: Wsoy.

- Toffler, Alvin (1990) *The Third Wave*. New York: Bantam Books.
- Tomlinson, Alan (1991) Home Fixtures. Doing-it-yourself in a Privatized World. Teoksessa Tomlinson, A. (toim.) *Consumption, Identity and Style. Marketing, Meanings and the Packaging of Pleasure*. London: Routledge, 57–76.
- Townley, Barbara (1995) ‘Know Thyself’: Self-awareness, Self-formation and Managing. *Organization* no. 2, vol. 2, 271–289.
- Tuohimaa, Marika (1999) *Dekonstruktiivinen maailmanhabmotustapa ja metodit Jacques Derridan kirjoituksissa*. Filosofian lisensiaattitutkielma. Tampereen yliopisto.
- Turkle, Sherry (1997) *Life on the Screen. Identity in the age of the Internet*. New York: Touchstone.
- Tuusvuori, Jarkko S. (2003) Talo elää tavallaan. *Niin&Näin* no. 3, vol. 10, 18–23.
- Tuuva, Sari (2003) Tilattuja tarinoita tietotekniikan arjesta. Teoksessa Talja, S. ja Tuuva, S. (toim.) *Tietotekniikkasubteet. Kulttuurinen näkökulma*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. Tietolipas, 93–117.
- Törrönen, Jukka (1997) Intohimoinen teksti – pysäytetty kertomus suostuttelun makrorakenteena. Teoksessa Sulkunen P. & Törrönen J. (toim.) *Semioottisen sosiologian näkökulmia*. Gaudeamus: Helsinki, 221–247.
- Uotinen, Johanna (2005) *Merkkillinen kone. Informaatioteknologia, kokemus ja kertomus*. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 40.
- Uusitalo, Liisa (1998) Kulutus ja yhteiskunnan muutos. *Hyvinvointikatsaus*, 2–5.
- Uusitalo, Liisa (2000) Yhteisöllisyys virtuaalimarkkinoilla. Teoksessa Niiniluoto, I. (toim.) *Maailman henkinen tila ja tulevaisuus*. Helsinki: Otava, 85–107.
- Vaattovaara, Mari (2005) Onko asuminen muutoksessa? Teoksessa Knuutti L. (toim.) *Asumisen monet kasvot*. Espoo: Teknillinen korkeakoulu, 13–24.
- Wajcman, Judy (2000) *Feminism Confronts Technology*. Cambridge: Polity Press.
- Walker, John A. & Chaplin, Sarah (1997) *Visual Culture. An Introduction*. Manchester: Manchester University Press.
- Van Zoonen, Liesbet (1992) Feminist theory and information technology. *Media, Culture & Society* no. 1, vol. 14, 9–29.
- Vehviläinen, Marja (2001) Naisten tietotekniikkaryhmät. Teoksessa Uotinen J., Tuuva, S., Vehviläinen M. & Knuuttila S. (toim.) *Verkkojen kokijat. Paikallista tietoyhteiskuntaa tekemässä*. Helsinki: Tiedekirja, Gummerus, 166–188.

- Vehviläinen, Marja (2002) Teknologinen nationalismi. Teoksessa Gordon, T., Komulainen, K. & Lempiäinen K. (toim.) *Suomineiton hei! Kansallisuuden sukupuoli*. Tampere: Vastapaino, 211–229.
- Vesterinen, Ilmari (2001) Esinepeli. Teoksessa *Pandoran lipas. Virvatulia esi-neiden maailmasta*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 13–60.
- Wetherell, Margaret & Maybin, Janet (1996) The Distributed Self: A Social Constructionist Perspective. Teoksessa Stevens, R. (toim.) *Understanding the Self*. London: Sage, 219–279.
- Whyte, William H. (1956) *The Organization Man*. New York: Simon and Schuster.
- Vihma, Susann (2002) *Ornamentti ja kuutio. Johdatus modernin muotoilun historiaan*. Helsinki: Ilmari design publications, Taideteollisen korkeakoulun julkaisu 68 B.
- Wikström, Tomas (1995) The Home and the Housing Modernization. Teoksessa Benjamin D. N. (toim.) *The Home: Words, Interpretations, Meanings and Environments*. Aldershot: Ashgate Publishing, 267–282.
- Vilkko, Anni (1998) Kodiksi kutsuttu paikka. Tapausanalyysi naisen ja miehen omaelämäkerroista. Teoksessa Hyvärinen M., Peltonen E. & Vilkko A. (toim.) *Liikkuvat erot. Sukupuoli elämäkertatutkimuksessa*. Tampere: Vastapaino, 27–72.
- Vilkko, Anni (2000) Riittävästi koti. *Janus* no. 3, vol. 8, 213–230.
- Williams, Raymond (1988) *Marxismi, kulttuuri ja kirjallisuus*. Tampere: Vastapaino.
- Williams, Raymond (1990) *Television. Technology and Cultural Form*. London: Routledge.
- Wilson, Sloan (1956) *Harmaapukuinen mies*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Winch, Peter (1979) *Yhteiskuntatieteet ja filosofia*. Jyväskylä: Gummerus.
- Winston, Brian (1998) *Media Technology and Society. A History: from the Telegraph to the Internet*. London: Routledge.
- Virtanen, Pekka (2005) Onko asuminen muutoksessa? Teoksessa Knuuti L. (toim.) *Asumisen monet kasvot*. Espoo: Teknillinen korkeakoulu, 41–48.
- Wittgenstein, Ludwig (1981) *Filosofisia tutkimuksia*. Porvoo: Wsoy.
- Wittgenstein, Ludwig (1999) *Varmuudesta*. Juva: Wsoy.
- Vuori, Jaana (2001) *Äidit, isät ja ammattilaiset. Sukupuoli, toisto ja muunnellut asiantuntijoiden kirjoituksissa*. Tampere: Tampere University Press.
- Wuthnow, Robert, Davison Hunter, James, Bergesen, Albert & Kurzweil, Edith (1984) *Cultural Analysis. The Work of Peter L. Berger, Mary Douglas, Michel Foucault and Jürgen Habermas*. Boston: Routledge & Kegan Paul.

Young, Iris Marion (1997) *Intersecting Voices. Dilemmas of Gender, Political Philosophy and Policy*. Princeton: Princeton University Press.

Verkkolähteet

Aro, Jari (2005) *Tietoyhteiskunta ja epookkiteoria*. <http://www.uta.fi/~ssjaar/tietoyhteiskunta-epookkiteoria.html> 21.10.2005

Kansallinen mediatutkimus. Lehdistöiedote (2003) <http://www.levikintarkastus.fi/KMT/Lukijatiedote%202002S-2003K.pdf> 2.12.2003

Ling, Rich & Thrane, Kristin (2001) "It actually separates us a little bit, but I think that is an advantage": The management of electronic media in Norwegian households. [http://www.telenor.no/fou/program/nomadiske/articles/rich/\(2001\)Itactually.pdf](http://www.telenor.no/fou/program/nomadiske/articles/rich/(2001)Itactually.pdf) 5.1.2006

The UCLA Internet Report (2001) *Surveying the Digital Future*. Ucla Center for Communication Policy. <http://www.digitalcenter.org/pdf/InternetReportYearTwo.pdf> 10.1.2006

Tilastokeskus (2004) *Suomi lukuina: Asuminen*. http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_asuminen.html#asuinhuoneistot 9.1.2006

Watson, Nigel (2003) *Talking Pictures. King Kong: An Entertaining Monster*. http://www.talkingpix.co.uk/Article_King%20Kong.html 3.3.2006

Aineistot

Sanomalehtiaineisto

Erlandsson, Åsa (2000) De styr sitt hem via mobilen. *Aftonbladet*, 29.5.2000.

Gavér, Ulrika (2001) Framtidens hem är ett smart hem. *Norrköpings Tidningar*, 30.1.2001.

Mainio, Tapio (1998) Robotit ja kuvapuhelimet tulevat. Uusi tekniikka auttaa vanhuksia asumaan kauemmin kotona. *Helsingin Sanomat* 12.5.1998.

Maunula, Leena (1998) Tulevaisuuden koti räätälöidään asukkaille. *Helsingin Sanomat* 22.9.1998.

Vuorinen, Marjo (1996) Tekniikka täyttää tulevaisuuden mummolan. *Helsingin Sanomat* 18.10.1996.

Vuorikoski, Veikko (2000) eKoti-hanke kehittää älykotia tavallista arkielämää varten. *Aamulehti* 13.12. 2000.

Aikakauslehtiaineisto

Avotakka 1987–1988 ja 2001–2002

Makasiini 1987–1988

Meidän talo 1987–1988 ja 2000–2002

Glorian koti 2001–2002

Aineiston analyysissä viitattut lähteet

Kevät tulee ullakolle. *Makasiini* no. 5 1987, 68–73.

Hyvää kouluvuotta. *Makasiini* no. 9 1987, 26–28.

Sotkun kestävä. *Avotakka* 1987, no. 10, 26–27.

Talo sinisessä maisemassa. *Avotakka* no. 2 helmikuu 1988, 16–23.

Avotakka Sveitsissä: Sarpanevan täydellinen harmonia. *Avotakka* no. 5 toukokuu 1988, 36–43.

Työn iloa kotiinkin! *Makasiini* no. 8 1988, 56–57.

Kätevä, kulkeva tarvikevaunu. *Makasiini* no. 8 1988, 58–61.

Nikkaroititse: ergonomiaa etätöihin. *Meidän talo* no. 1 2000, 68–70.

Etätöitä kaikkialla, kaiken aikaa. *Meidän talo* no. 3 2000, 5.

Meidän talon esittelyssä 8 vapaa-ajan taloa. Mainiot arjen pakopaikat. *Meidän talo* no. 3 2000, 21–33.

Digi-tv tulee. *Glorian Koti*, heinä–elokuu 2001, 23–30.

Sari Anttosen pariisilaiselämää. *Glorian Koti*, syys–lokakuu 2001, 42–45.

Lapsiperheen raikas harmaa. *Glorian Koti*, syys–lokakuu 2001, 56–59.

Kodin toimistotyylä. *Glorian Koti*, syys–lokakuu 2001, 74–79.

Sijoita koneesi oikein. *Apu* no. 41 2001, 48–50.

Elämässä pitää olla väriä. *Talo & Koti*, syys 2001, 92–98.

Uutta kotiin pikkurahalla. *Talo & Koti*, syys 2001, 104–105.

Onnellinen mies. *Hifi* no. 12 2001, 26–27

Oman kodin kynnyksellä. *Avotakka*, tammikuu no. 1 2002, 44–47.

Perheenäidin kotitoimisto. *Meidän talo* no. 7 2002, 16–17.

Kotini on teatterini. *Talo & Koti* elo–syyskuu 2002, 74–76,

Kauniit koneet. *Glorian koti*, syys–lokakuu 2002, s. 95–110.

Minun tyylini: Vain olennainen on tärkeää. *Talo & Koti*, syys 2002, 62–63.

1 huone, 2 virkaa. *Avotakka*, no. 10 lokakuu 2002, 74–75.

Viihteellä. *Avotakka*, no. 11 marraskuu 2002, 54–60.

Varttuneen vaativaan makuun. *Avotakka*, no. 11 marraskuu 2002, 103–109.

Huutomerkkien harmonia. *Avotakka*, no. 8 elokuu 2002, 18–21.

Suomalaisen Leja Grafín unelmakoti Tukholmassa. Nautin valosta, vaaleudesta ja selkeistä pinnoista. *Koti ja Keittiö*, no. 1–2 2002, 6–12.

Verkkoaineistot

- Brolinson, Claës (2000) Bli läkarundersökt via GSM. <http://nyheter.idg.se/display.asp?ID=001205-MOW1>. 21.10.2005
- Clancy, Heather (2005) Home Smart Home. This entrepreneur wants to make your new home the ultimate gadget. Entrepreneur, lokakuu 2005. http://www.findarticles.com/p/articles/mi_m0DTI/is_10_33/ai_n15631535 7.1.2006
- Cyborg Mommy http://www.icehousedesign.com/cyborg_mommy/home.html 3.3.2006
- Future Smart Homes Today. <http://www.fsht.com/> 3.3.2006
- Home Outomated Living. <http://www.automatedliving.com/automate.shtml> 21.10.2005
- Intelligent Homes and Buildings <http://www.intelhomepro.com/> 7.1.2006
- McCloy, Andrew (1997) 'Smart Homes' do everything an occupant desires. Boston Business Journal, January 10 1997. <http://boston.bcentral.com/boston/stories/1997/01/13/focus1.html?t=printable>. 21.10.2005
- Post it! Assemble a home video post production suite. <http://www.techliving.com/article/3086.html> 7.1.2006
- Protect your family, protect your home. <http://www.x10homecam.com/?OVRAW=home%20automation&OVKEY=home%20automation&OVMTTC=standard> 21.10.2006
- Roe, Laura (1998) Pre-wired 'smart' homes ace high-tech IQ tests. Atlanta Business Chronicle 30.10.1998. <http://atlanta.bizjournals.com/atlanta/stories/1998/11/02/focus16.html> 7.1.2006
- Samsung Home Network: Home Sweet Home http://www.samsung.com/HomeNetwork/SupportServices/News/view_028.htm 7.1.2006
- SmartHome <http://www.smarthome.com/> 27.10.2005